

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Avrupa’da Yükselen Aşırı Sağ: Fransa ve Danimarka Ülke Örnekleri

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Salih Ziya KUTLU

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY

Çanakkale – 2013

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa’da Yükselen Aşırı Sağ: Fransa ve Danimarka Ülke Örnekleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17.07.2013

Salih Ziya KUTLU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

SALİH ZİYA KUTLU'ya ait **AVRUPA'DA YÜKSELEN AŞIRI SAĞ: FRANSA VE DANİMARKA ÜLKE ÖRNEKLERİ** adlı çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,

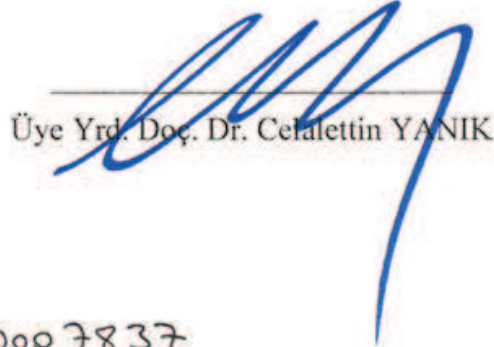
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üye Yrd. Doç. Dr. Şeniz ANBARLI BOZTAŞ
(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Şermin ATAK

Üye Yrd. Doç. Dr. Celalettin YANIK

Tez No : 10007837

Tez Savunma Tarihi :26/06/2013

Doç.Dr. İbrahim Hakkı Öztürk

Enstitü Müdürü

19./07/2013

ÖZET

AVRUPA'DA YÜKSELEN AŞIRI SAĞ: FRANSA VE DANİMARKA ÜLKE ÖRNEKLERİ

Avrupa'da aşırı sağ ideolojinin yayılmaya başladığı ve siyasal alanda belirleyici olduğu savı üzerine kurulan çalışmada, bu ideolojinin kavramsal ve tarihsel temelleri incelenmiştir. 1970 sonrası milliyetçilik ve faşizm gibi düşüncelerin yanına, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, göçmen ve çokkültürlülük karşıtlığını ekleyen aşırı sağın, gücünü arttırmasının nedenleri açıklanmıştır. Konu ile ilgili günceliğin korunması, ideolojinin gündelik hayata etkilerinin görülmesi, göçmenlerin maruz kaldığı şiddet olaylarına karşı farkındalık yaratılması ve 2000 sonrası artış görülen futbol sahalarındaki ırkçılık olaylarına dikkat çekilmesi noktasında örnek olay incelemeleri yapılmıştır. Fransa ve Danimarka ülkeleri özelinde incelenen aşırı sağın, bu ülkelerdeki tarihsel gelişimi, ülkelerde yer alan aşırı sağ partilerin göçmenlere ve çokkültürlülüğe bakış açıları, söylemleri ve bu düşünceyi oya çevirme potansiyelleri hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Aşırı sağ ideolojinin popülist tavrı, kitleleri harekete geçirme kabiliyeti ve yasadışı örgütlenmelere sahip oluşu, zaman zaman ölümle sonuçlanan bazı şiddet olaylarının yaşanmasına neden olmuştur. Aşırı sağ ideoloji, Avrupa coğrafyasında siyasal temsil hakkı elde ettiği her dönemde krizlerin ya da devrimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. En bilinen örnekleri Fransız İhtilali, I. ve II. Dünya Savaşları olan bu kriz dönemleri bazı kötü uygulamalara neden olmuştur. 1980 sonrası tekrar siyasal arenada görünür hale gelen aşırı sağ partiler, “yeni bir sağ dönemin başlangıcında mıyız?” sorusunun sorulmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla çalışma içerik itibarıyla, bu sorunun cevaplarını da farklı açılardan değerlendirmeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Sağ, Milliyetçilik, Göç, Çokkültürlülük, Ulusal Cephe, Danimarka Halk Partisi

ABSTRACT

THE RISE OF EXTREME RIGHT-WING IN EUROPE: SAMPLE COUNTRIES FRANCE AND DENMARK CASES

In this study that presents the thesis about rising extreme right wing in Europe and its determinative role on politics, the conceptual and historical bases have been examined. The reasons behind rising on the strength of extreme right wing that supplement xenophobia, Islamophobia, anti-immigrant, anti-multiculturalism to nationalism, fascism after 1970's explained in this study. In order to keep up with the subject, to see the effect on casual life, to create awareness towards acts of violence on immigrants and to draw attention to racist behaviors at football matches increasing after 2000's, case studies are examined. Assessments made on nationalist idea specially analyzed in France and Denmark, its historical evolution in those countries, the extreme right wing parties' view to multiculturalism and immigrants and their potential to return their ideas to votes.

The populist stance of extreme right wing ideology, its effects on masses of people and having illegal organizations, have led to violence that even caused deaths from time to time. In every period when extreme right ideology gained political representation right in Europe, it led to crises or revolutions in Europe history. This crisis periods whose worst examples can be given as World War I and II and French Revolution resulted with occurrences of some bad implementations. After 1980 the extreme right wing parties start to more effective on politics and make people to ask the question, "Are we at the beginning of a new period of right wing?" Therefore, the content at work, seeks to evaluate different aspects of the responses to this question.

Keywords: Extreme Right, Nationalism, Immigration, Multiculturalism, National Front, Danish People's Party

ÖNSÖZ

Avrupa ve aşırı sağ kavramları zaman zaman birlikte var olan kavramlar olmuşlardır. İlk olarak Doğu toplumları, daha sonra Yahudilik ve Komünizm, en son olarak ta Müslümanlık bu ideolojinin temel karşıtlığını oluşturmuştur. 1970 sonrası tekrar güçlenen ve siyasal alanda temsil gücüne ulaşan aşırı sağ, çokkültürlü Avrupa projesi önünde bir engel olarak durmaktadır. Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık ekseninde şekillenen düşünce, Avrupa'da yaşayan göçmenler için bir tehdit unsurudur. Son otuz yıllık dönem içinde aşırı sağ partilerin seçimlerden galibiyetle çıkmaları ve göçmenlerin maruz kaldığı şiddet olaylarında yaşanan artış, aşırı sağ düşüncenin temellerini ve bu yükselişin ardında yatan nedenleri araştırmayı gerekli kılmıştır.

Bu çalışma sırasında maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden eksik etmeyen annem, babam ve kardeşime, her ihtiyacım olduğunda yanımda olan sevgili arkadaşlarım Feyza BULUT, Hüseyin ÖZDEMİR, Zeynep TURAN, Nahit BEK ve Aslı GÜZEL'e, lisans ve yüksek lisans eğitimim sırasında edindiğim tüm bilgilerin kaynağı olan Dokuz Eylül Üniversitesi ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri Kamu Yönetimi Anabilim Dalı öğretim üyelerine, özellikle Yrd. Doç. Dr. Nazmi ÜSTE ve Yrd. Doç. Dr. Şermin ATAK'a, ve son olarak kendisiyle çalışma fırsatını bana veren, fikir ve görüşleriyle bu çalışmanın tamamlanmasında büyük payı olan değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR	VIII
ŞEKİLLER	IX
GİRİŞ	1

Bölüm I

AŞIRI SAĞ: AŞIRI SAĞI TANIMLAYAN İDEOLOJİLER	7
1. İdeoloji	8
2. Milliyetçilik	10
2.1 “Nation” Sözcüğünün Anlamı	11
2.2 Millet ve Milliyetçilik Tanımları	13
2.3 Milliyetçiliğin Unsurları	16
2.3.1 Millet	17
2.3.2 Organik Toplum	17
2.3.3 Kendi Kendini Yönetim (Self- determinasyon)	18
2.3.4 Kimlik Politikaları	19
3. Faşizm	19
3.1 Faşizmin Özellikleri	20
3.2 Yabancı Düşmanlığı	24
3.3 İslamofobi	26

3.4 Muhafazakarlık	29
3.5 Muhafazakârlığın Öğeleri	31
3.5.1 Gelenek	33
3.5.2 İnsanın Kusurlu Olması	34
3.5.3 Organik Toplum Yapısı	34
3.5.4 Hiyerarşi	35
3.5.5 Otorite	35
3.5.6 Mülkiyet	36
3.5.7 Faydacılık	37
4. Anti-Semitizm	37

Bölüm II

AVRUPA'DA YER ALAN AŞIRI SAĞ PARTİLER VE AŞIRI SAĞ İDEOLOJİYİ AÇIKLAYAN ÖRNEK OLAYLAR	41
1. Aşırı Sağın Tarihsel Gelişimi	41
1.1 II. Dünya Savaşı Öncesi Dönem	41
1.2 II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem	43
2. Aşırı Sağ Partilerin Ortak Özellikleri	49
3. Aşırı Sağ Partilerin Ayrılan Özellikleri	53
4. Aşırı Sağın Yükselme Nedenleri	54
4.1 Artan Kitleysel Göç	55
4.2 Küreselleşme	58
4.3 Avrupa Bütünleşmesi (Derinleşme ve Genişleme)	60
4.3.1 Derinleşme Anlamında Bütünleşme	60
4.3.2 Genişleme Anlamında Bütünleşme	61

4.4 Ekonomik Problemler	63
4.5 Artan Terör Olayları Ve Radikal İslam	63
4.6 Alınan Önlemlerin Etkinsizliği	65
4.7 Suç Ve Göçmenlik İlişkisi	67
4.8 Komünizmin Çöküşü İle Kan Kaybeden Sol	68
4.9 Sorunun Siyasallaşması	70
4.10 Aşırı Sağ Düşüncenin Temel Karşılığı: Çokkültürlülük	72
5. Avrupa'da Yaşanan Irkçı Olaylar	76
5.1 Anders Breivik Katliamı (Norveç)	76
5.2 Nasyonalsosyalist Yeraltı Örgütünün Faaliyetleri (Almanya)	78
5.3 Futbol Sahalarında Yaşanan Irkçılık Aşırı Sağın Yükselişi Mi?	79
5.3.1 FIFA'dan Bulgaristan ve Macaristan'a Irkçı Olaylar Nedeniyle Ceza	81
5.3.2 Boateng'e Yönelik Irkçı Saldırı (İtalya)	82
5.3.3 Altidore'a Irkçı Saldırı (Hollanda)	82
5.3.4 EURO 2012'de Futbolculara Yönelik Irkçı Olaylar (Ukrayna)	83
5.4 Toulouse Cinayetleri (Fransa)	84
5.5 Hells Angels Ve AK81'in Saldırıları (Danimarka)	85
6. Avrupa'da Yaşanan İslam Karşıtı Olaylar	86
6.1 İsviçre'de Minare Yapımının Yasaklanması	86
6.2 Almanya'da Sünnet Yasağı Tartışmaları	86

Bölüm III

FRANSA VE DANİMARKA'DA AŞIRI SAĞ	88
1. Fransa'da Aşırı Sağ	88
1.1 Fransa'da Aşırı Sağın Ortaya Çıkışı	89
1.1.1 İkinci Dünya Savaşı Öncesi Dönem	89
1.1.2 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem	90
1.2 Ulusal Cephe'nin Kuruluşu	91
1.3 Ulusal Cephenin Yükselişi	92
1.4 Ulusal Cephenin İdeolojisi	94
1.4.1 Ulusal Cephenin Göçmen Sorununa Bakışı	95
1.4.2 Ulusal Cephenin Avrupa Birliğine Bakışı	96
1.4.3 Ulusal Cephenin Irk Kavramı	96
2. Danimarka'da Aşırı Sağ	97
2.1 Danimarka'nın Ötekine Bakışı	97
2.1.1 Danimarka'nın Göçmenlere Bakışı	97
2.1.2 Danimarka'nın İslam'a Bakışı	99
2.1.2.1 Danimarka'da Karikatür Skandalı	99
2.1.2.2 Avrupa'nın İslamlaşmasını Durdurun Gösterisi (Danimarka)	103
2.2 Danimarka Halk Partisi (Dansk Folkeparti – Danish People's Party)	103
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	114

KISALTMALAR

AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AR&GE	: Araştırma Geliştirme
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
ed.	: Editör
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
FARE	: Football Against Racism in Europe
FEN	: Fédération d'Esétudiants Nationalistes
FIFA	: Fédération Internationale de Football Association
FN	: Front National
IMF	: Uluslararası Para Fonu
OAS	: Organisation de l'armée secrète
p.	: Page
RAXEN	: European Racism and Xenophobia Information Network
s.	: Sayfa
UDCA	: Union de Défense des Commerçants et Artians
UEFA	: Union of European Football Associations
UFF	: Union et Fraternité Française
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diđerleri
vol.	: Volume

ŞEKİLLER

Şekil: 3.1 Danimarka Genel Seçimlerinde Danimarka Halk Partisi (1998-2011).....104

Şekil: 3.2 Avrupa Birliği Parlamento Seçimlerinde Danimarka Halk Partisi (1999-2009).....105

GİRİŞ

İrkçılık, İslamofobi, Anti-semitizm ve yabancı düşmanlığı kavramları çerçevesinde gelişen aşırı sağ ideoloji, II. Dünya Savaşı ile birlikte yaşadığı düşüş sürecinin ardından, 1980'lerle beraber yeniden ivme kazanmaya başlamıştır. Avrupa Birliği bütünleşme süreci, endüstrileşme ve küreselleşmenin yarattığı çokkültürlü Avrupa toplumu projesi, adı geçen kavramlar nedeniyle beklenenden daha yavaş ilerlemekte ve zaman zaman bazı engellerle karşılaşmaktadır. Çalışma Avrupa'da aşırı sağ ideolojinin siyasal alanda kendini ifade etmeye başlaması nedeniyle, gerek Avrupa Birliği bütünleşmesine gerekse Avrupa'da yaşayan göçmenlerin bir tehdit altına girdiği savı üzerine şekillenmiştir. Medyada yer alan haberlerin derlenmesi ile Fransa ve Danimarka ülkelerindeki durum değerlendirilmiş ve bu sav desteklenmeye çalışılmıştır.

Birçok düşünür Avrupa'da görülen aşırı sağ ideolojiyi tanımlamaya çalışırken, ideolojinin geçirdiği evrimleri ve yükseliş dönemlerini referans alarak bir inceleme yapma gayreti içine girmiştir. Temelleri 1789 Fransız İhtilali'ne dayandırılan aşırı sağ, ortaya çıktığı bu dönemin ardından I. Dünya Savaşı ile ilk yükselişini gerçekleştirmiştir. İkinci yükselme dalgası ise daha çok faşizm çatısı altında II. Dünya Savaşının hemen öncesinde gerçekleşmiştir. 1950'lerle birlikte bazı dayanak noktalarını kaybeden ve insanların korkuyla yaklaştığı bir ideoloji olarak aşırı sağ, bir değişim geçirmiştir. Ekonomik anlamda liberalizm ile uzlaşan ve daha çok muhafazakâr çizgide yer alan bir düşünce akımı olarak siyaset sahnesinde yerini almaya başlamıştır.

İdeolojilerinde yaptıkları değişim sonrası aşırı sağcı partileri sadece milliyetçi veya ırkçı olarak nitelenmek mümkün değildir. Muhafazakârlık, yabancı düşmanlığı, İslam karşıtlığı, Anti-semitizm ve göçmen karşıtlığı gibi birçok fikri benimsemişlerdir. Çoğu zaman faşist veya milliyetçi olduklarını bile kabul etmemiş, ısrarla merkez sağda yer alan bir parti olduklarını dile getirmişlerdir. İdeolojik yapıda yer alan bu değişimler, aşırı sağ partilerin çeşitli uygulamalarında da yansımalarını bulmuştur. Vardar tarafından "popülist radikal sağ" Taguiffe'in tanımlamasıyla "ulusal popülist", Ignazi'nin anlatımıyla "yeni aşırı sağ"¹ olarak nitelenen bu partiler, yeni ideolojilerini popülizm vasıtasıyla toplumun her kesimine yaymışlardır. Özellikle göçmenlik, çokkültürlülük, suç, Avrupa bütünleşmesi, ekonomik kriz gibi konuları popülist bir söylem aracı olarak kullanıp bir oy elde etme aracı

¹ Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan "Popülist Radikal Sağ"a*, 1.Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul 2004, s. 101.

olarak görmüşlerdir. 1970'lerin sonlarıyla beraber elde etmeye başladıkları başarılı seçim sonuçları, günümüzde de yüksek oy oranlarına sahip olan aşırı sağ partilerin kemikleşmiş bir seçmen kitlesine sahip olduklarını göstermiştir. Bu noktada çalışmanın temel amacı; Avrupa coğrafyasında aşırı sağ ideolojinin yayıldığı ve siyasal alanda belirleyici bir konuma geldiği savını ispatlamaktır.

1950 sonrası düşünsel yapının değişimini etkileyen en önemli unsur "göç"tür. Aşırı sağ partiler tarafından çokkültürlülük, işsizlik, suç oranlarındaki artış ve gettolaşma kavramları çerçevesinde siyasal ve toplumsal bir sorun olarak tanımlanan göç olgusu, Avrupa ülkelerinin önemli gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Her yıl binlerce insanın daha iyi hayat şartları, iş imkânları gibi çeşitli nedenlerle göç ettiği Avrupa ülkeleri, konuyla ilgili benzer bakış açılarına sahiptirler. Farklı kültürlerle, inançlarla ve fiziksel özelliklere sahip insanlarla beraber yaşama noktasında, Avrupalıların bir tepkisi mevcuttur. Avrupalı aşırı sağ partilerce "öteki" ve "yabancı" olarak nitelenen göçmen gruplara karşı, Avrupalılarca yabancı düşmanı ve ayrımcı eylemler gerçekleştirilmektedir. Gerek aşırı sağın gerekse yabancı düşmanlığı fikrinin öznesi olan göçmen kavramı, Avrupa'da aşırı sağ ideolojinin yükselmesinin nedeni göçmenler midir? sorusunun sorulmasına neden olmaktadır.

Son 30-40 yıllık siyasal ve ekonomik tarihsel süreci açıklamak konusunda kullanılan temel referans noktalarından biri de küreselleşmedir. Küreselleşme özellikle ekonomik anlamıyla değerlendirildiğinde önemli toplumsal sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası şirketlerin ve sermaye sahiplerinin ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda belirleyici bir rol üstlenmesi, aşırı sağın düşünsel temellerini güçlendiren bir unsur olmuştur. Avrupa ülkelerinde vergilerin, işçi maliyetlerinin yüksekliği ve kurallara uymamanın ağır yaptırımlarının olması, uluslararası şirketlerin ekonomik faaliyetlerini Avrupa dışına taşımalarına neden olmuştur. Gittikleri ülkelerde devlet tarafından bazı ayrıcalıklara sahip olmaları, işgücü maliyetlerinin ve vergi oranlarının düşük olması gibi nedenler, şirketlerin üretim tesislerini taşımalarına neden olmuştur. Üretim tesislerinin taşınması nedeniyle işsiz kalan Avrupalılar, aşırı sağ partilerin hedef aldığı göçmenleri, işsizliklerinin veya statü kaybetmelerinin asıl sorumlusu olarak görmeye başlamışlardır. Küreselleşmenin yarattığı bu dönüşümlerin aşırı sağ ideoloji tarafından kullanılması, küreselleşme olgusunun aşırı sağın yükselmesine hangi noktalarda etki ettiğinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

Küreselleşmenin siyasi boyutu, Avrupa Birliğinin derinleşme anlamıyla bütünleşmesi ve çokkültürlü toplumlarda oluşan kültürel yurttaşlık tanımlamalarının ortaya çıktığı bir yapıyı gündeme getirmektedir. Ulus devlete ait bazı yetkilerin Avrupa Birliği kurumlarına

devredilmesi, insan hakları ve çevre gibi konuların ulusüstü bir nitelik kazanmış olması siyasal küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Avrupalı halkların kendi değerlerini ve haklarını, başka bir irade ile paylaşma yönündeki isteksizlikleri, aşırı sağ partilerin Avrupa Birliğine olan karşıtlıklarında ifadesini bulmuştur. Özellikle ekonomik ve siyasal kriz dönemlerinde aşırı sağ partilerin oy oranlarında belirgin artışların yaşanması ile paralellik gösteren yabancı düşmanı, göçmen karşıtı ve ayrımcı tutumlardaki artış araştırılması gereken bir diğer sorunsaldır.

Ötekileştirme kavramı Avrupa ülkeleri için yeni bir kavram değildir. Tarihsel olarak bakıldığında barbar olarak nitelenen Doğu toplumları, Yahudiler ve son olarak ta Müslümanlar Avrupalılarca ötekileştirilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'ya yaşanan göçlerin daha çok Müslüman ülkelere gerçekleşmesi, Hıristiyanlık ve Müslümanlık inançlarının yan yana yaşamalarına neden olmuştur. 1970 sonrası kültürel farklılıklarının siyasal olarak aşırı sağ partilerce kullanılması, konunun bir sorun haline gelmeye başladığının ispatıdır. 1980'lerle beraber bu söylemin oya dönüşmesi, sorun üzerinde toplumda bir farkındalığın oluştuğunu göstermiştir. Ancak 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde, 2004'te İspanya'da ve 2005'te İngiltere'de meydana gelen terör saldırıları ve bu saldırıların radikal İslamcı terör örgütleri ile ilişkilendirilmeleri, Avrupa'da Müslümanlığın algılanışında değişikliklere neden olmuştur. Müslüman toplumlarla olan kültürel ve inançsal farklılıkların siyasal alanda sıklıkla kullanıldığı bir dönemde meydana gelen bu olaylar, Avrupalı toplumların Müslümanları bir tehdit olarak görmelerine neden olmuştur. Aşırı sağ partilerin kullandığı bu söylem, öteki veya yabancı olarak nitelenen Müslüman topluma yönelik ayrımcı hareketlerin artışının temel nedenidir.

Aşırı sağ ideoloji diğer ideolojiler gibi karşıtlarıyla beraber bir gelişim göstermiştir. Soğuk savaş yıllarında Komünizmle olan karşıtlıkları, aşırı sağın düşünsel temellerinin gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. Bu karşıtlıklar iç ve dış düşman algısı çerçevesinde şekillendirilerek, "bizden olmayana karşı mücadele edilmeli", "savaşılmalı" söyleminde ifadesini bulmuştur. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Komünizmin çökmesi karşısında aşırı sağ önemli bir "düşmanını" kaybetmiştir. Bunun dışında bağımsızlığını kazanan Sovyet ülkelerinde yaşayan, kültür ve hayat standardı olarak Avrupa'nın gerisinde olan insanlar, daha iyi yaşam koşulları ve iş imkânları nedeniyle diğer Avrupa ülkelerine göç etmeye başlamışlardır. Komünizmin bir tehdit olduğunu öne sürerek bir farkındalık yaratmaya çalışmanın anlamsızlaştığı bu dönemde, ortaya çıkan göç dalgası, aşırı sağa yeni bir enstrüman kazandırmıştır.² Ayrıca 11 Eylül

² Meryem Koray, *Avrupa Toplum Modeli: Sosyal Bütünleşme Mümkün Mü?*, 2.Basım, İmge Kitabevi, Ankara 2005, s.333-334.

2001'de gerçekleşen terör saldırıları sonucu İslam'a karşı olan önyargılardaki artış ve radikal İslami örgütlerin Avrupa ülkelerinde örgütlendiklerine dair olan inanç, aşırı sağ tarafından başarıyla kullanılmıştır. Gelişimini sürdürebilmesi ve varlığını koruması için gerekli görülen düşman arayışı, Avrupalı aşırı sağcı düşünürler ve politikacılar tarafından sahiplenilmiştir. Aşırı sağ politikacıların Müslümanlara ve göçmenlere karşı, aşırı sağın sert bir tutum içinde olmaları, söylemlerinde sıklıkla bu grupları dışlayıcı ve hayat şartlarını zorlayıcı önerilere yer vermeleri, aşırı sağın "yeni düşmanın" göçmenler olup olmadığının sorgulanmasını gerektirmiştir.

Aşırı sağ ideoloji gündelik hayata ilişkin birçok noktada ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözlü veya fiziksel taciz, en sık rastlanan saldırı şekillerinden biridir. Saldırıların en yoğun olduğu ve görünürlüğünün kolaylıkla sağlanabildiği alan ise spor müsabakaları, özellikle futbol müsabakalarıdır. Futbolun giderek artan bir ekonomik değer olarak belirmesi, iletişim teknolojilerindeki gelişimler sayesinde rahatlıkla her eve girebilmesi ve en çok takip edilen spor dalı olması aşırı sağında ilgisini üzerine çekmesine neden olmuştur. 2000'li yıllarla beraber artan sayıda ırkçılık olayı futbol sahalarında görülmeye başlanmıştır. Siyahi ve Yahudi futbolculara karşı sözlü hakaretlerin İtalya, Fransa, İngiltere, İspanya, Rusya ve Almanya'da örnekleri yaşanmıştır. Taraftar grupları içinde örgütlenen aşırı sağ örgütlerin etkisiyle, konu ile ilgisi olmayan taraftarda bu eylemlerin içinde yer almışlardır. Aşırı sağın kitleleri etkileme konusundaki başarısının ve popülist yaklaşımlarının, futbol sahalarında ırkçı olayların yaşanmasının temel nedeni olduğu tahmin edilmektedir. Ancak özellikle 2000 sonrası bu tarz eylemlerin görülme sıklığındaki artış, bunun sistemli bir hareket olup olmadığının sorgulanmasına neden olmuştur. "Aşırı sağ örgütler yeni yayılma noktası olarak taraftar gruplarını mı seçmişlerdir?"

Aşırı sağ düşüncenin temel karşıtlıklarının çokkültürlülük ve göçmenlik kavramları üzerine yoğunlaştığı söylenebilir. Tüm bu kavramların gelecekte göçmenler üzerinde bir "çokkültürcülük" algısı yaratması korkusu, aşırı sağın yükselmesinin temel faktörü olarak görülmüştür.

Avrupa coğrafyasında aşırı sağ ideolojiye sahip partilerin güçlenmesi ve başarılı seçim sonuçlarına imza atmaları, Avrupa toplumu içinde de gelişen bir aşırı sağ düşüncenin varlığını göstermiştir. Göçmen grupları hedefine alan bu ideoloji, zaman zaman şiddet olaylarına ve hakarete varacak eylemler gerçekleştirerek, Avrupa medyasında adından sıklıkla söz ettirmektedir.

Avrupa'da aşırı sağın yükselişinin ve siyasal alanda etkisinin arttığını konu alan bu çalışma, literatür taraması yöntemi ile oluşturulmuştur. Araştırma evreni olarak Avrupa

seçilmiş, Avrupa genelinde yapılan değerlendirmelerin ardından ülke örneklerine yer verilmiştir. Ülke örneklerinin yer aldığı 3. bölümde ve örnek olay incelemelerinin yer aldığı 2. bölümde literatür taramasının yanında, akademik kaynak kısıtlılıklarından dolayı yazılı ve görsel medya arşiv taramalarından da yararlanılmıştır. Konunun güncelliğinin korunması amacıyla uygulanan bu metodun, literatüre zenginlik kazandıracakı düşünülmüştür.

Çalışmanın ilk bölümünde, aşırı sağ tanımlayan temel ideolojiler açıklanmıştır. Avrupa'daki aşırı sağ partilerin sahip olduğu ideolojinin değişimini açıklama noktasında milliyetçilik, faşizm, muhafazakârlık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve Anti-semitizm gibi kavramlardan yararlanılmıştır. Sadece milliyetçi ya da ırkçı olarak tanımlayamayacağımız bu partilerin ideolojilerinin, kavramsal olarak nasıl değiştiğini görebilmek için adı geçen unsurlar hakkında teorik bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde, aşırı sağ düşüncenin tarihsel evrimi, Avrupa'daki aşırı sağ partiler ve aşırı sağın yükselişini gösteren örnek olaylar incelenmiştir. Aşırı sağın tarihsel gelişimi incelenirken, 1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesinin günümüze kadar geçirdiği evrimler ve II. Dünya Savaşı sonrası oluşan aşırı sağ kimliği tanımlanmaya çalışılmıştır. Aşırı sağ partilerin incelenmesinde ise Avrupa'da farklı ülkelerde yer alan aşırı sağ partilerin önce ortak özelliklerine daha sonra ise ayrılan özelliklerine değinilmiştir. Bu tip bir karşılaştırma yapılırken partilerin söylemleri, programları, şiddet olgusuna yaklaşımları gibi unsurlar göz önünde bulundurulmuştur. Bölümün diğer alt başlığında ise aşırı sağ partilerin yükselmesine neden olan etmenler tartışılmıştır. Artan kitlesel göç, küreselleşme, Avrupa bütünleşmesi, ekonomik problemler, Avrupa'da yaşanan terör olayları, radikal İslami grupların Avrupa'daki faaliyetleri, ırkçılık konusunda yeterli önlemlerin alınamamış olması, artan suç oranlarının göçmenlerle bir ilişki kurularak açıklanmaya çalışılması, Komünizmin çökmesinden sonra siyaset arenasında hakim güç olarak sağ ideolojilerin belirmesi, çokkültürlülük kavramı karşıtlığı üzerine bir söylem geliştirmeleri ve adı geçen tüm sorunların siyasal olarak kullanılıp bir oy elde etme aracı olarak görülmesi bu partilerin ivme kazanmasının temel nedenleri olarak görülmüştür.

İkinci bölümde, ilk bölümde yer verilmiş olan kavramsal çerçeve, aşırı sağın tarihsel dönüşümü ve özellikle 1980 sonrası dönemde kazandığı ivmenin, Avrupa'daki göçmen nüfus üzerine somut etkileri incelenmiştir. Aşırı sağın kazandığı farklı bir yaklaşım olarak, futbol sahalarında yaşanan ırkçılık olaylarına yer verilmiştir. Çeşitli örnek olayların incelendiği bölüm, konu ile ilgili literatürün kısıtlılığı nedeniyle daha çok arşiv taraması tekniği çerçevesinde oluşturulmuştur.

Üçüncü bölüm Fransa ve Danimarka'da aşırı sağ başlığını taşımaktadır. Seçilen ülke örnekleri aşırı sağ eylemlerin sıkça görülmesi ve siyasal alanda aşırı sağ partilerin

güç kazanması temelinde değerlendirilerek seçilmiştir. Özellikle Fransa hem göçmenlere hem de Müslümanlara karşı olan olumsuz tutumu nedeniyle örnek olarak alınmıştır. Fransa'nın aşırı sağın temeli olan milliyetçiliğin ortaya çıktığı coğrafya olması ve Fransız aşırı sağının Avrupa aşırı sağına bir model olarak kabul edilmesi bu seçimin temel nedenleridir. Danimarka ise İskandinav yarımadasını temsil eden iyi bir örnek olması açısından seçilmiştir. Tüm İskandinav ülkelerini bu tez kapsamında değerlendirmek konu yoğunluğunu arttıracığından, İskandinav yarımadasını temsilen tek ülke örneği üzerinden inceleme yapılmıştır. İsveç'te İsveç Demokrat'ları (Sweden Democrats, Sverige Demokraterna), Norveç'te İlerici Parti (The Progress Party, Framstegs Partiet) gibi örneklerin seçilmesi mümkün olmasına rağmen, özellikle "Karikatür Skandalı" ile Danimarka'ya karşı oluşan Müslümanlık ve göçmen karşıtı imaj nedeniyle çalışma Danimarka örneği üzerinden sürdürülmüştür. Öncelikle Fransa'nın inceleneceği bölümde, Fransa'da aşırı sağın tarihsel gelişimine, diğer Avrupa ülkelerine örnek olan aşırı sağ Ulusal Cephe'ye ve Ulusal Cephe'nin göçmenlik, Müslümanlık gibi konulara yaklaşımı incelenmiştir. Bu bölümde incelenen diğer ülke örneği ise Danimarka'dır. Danimarka Halk Parti'sinin aşırı sağ ideolojik bakış açısı ile yaptığı eylemlerin ve popülist söylemlerin ülke içindeki aşırı sağ düşüncenin oluşumuna katkısı değerlendirilmiştir. Danimarka Halk Parti'sinin kuruluşundan günümüze tarihi, seçim sonuçlarıyla beraber ülkedeki aşırı sağ siyasetin gücü tanımlanmaya çalışılmıştır. 2012 yılında gerçekleşen "Danimarka'nın İslamlaşmasını Durdurun" gösterisinin Avrupa'da yer alan aşırı sağ örgütlerin ortak gösterisi olması nedeniyle önemine vurgu yapılmıştır.

BÖLÜM I

AŞIRI SAĞ: AŞIRI SAĞI TANIMLAYAN İDEOLOJİLER

İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan “siyaseten doğru olmak” (political correctness) düşüncesi, savaş öncesinde var olan faşist ve ırkçı partilerde de bir takım değişimlere yol açmıştır. 1980 yılıyla beraber yükselişe geçen, kendini faşist veya milliyetçi olarak nitelendirmeyen kimi partilerin Avrupa’da başarılı seçim sonuçları elde etmesi bu değişim dalgasının bir sonucu olmuştur. Klasik faşizm veya aşırı sağın aksine, liberalizm ve muhafazakârlık gibi ideolojilerle birliktelik kurarak kendisine sistem içinde yer bulan bu partiler seçmen tabanlarını çok ciddi oranlarda arttırmışlardır. Siyasal söylemlerini “kimlikçi popülizm” üzerine kuran ve kitleleri harekete geçirme yönünde faaliyetlerde bulunan aşırı sağ partiler karmaşık bir ideolojik yapıya sahiptir.³

Avrupa’da yükselen aşırı sağ ideoloji ve partilerin incelenmesi hususunda yapılacak olan bir çalışma için öncelikle yapılması gerekenlerden biri; konunun kavramsal olarak incelenmesidir. İncelenecek olan bu kavram çerçevesi sayesinde günümüz aşırı sağ partilerinin ideolojik olarak hareket alanlarının daha iyi anlaşılabilmesi mümkündür. Bunun yanında aşırı sağın tarihsel olarak köklerinin incelenmesi ve ortaya çıktığından beri geçirdiği değişimlerin görülmesi, günümüzde Avrupa’da yer alan aşırı sağ partilerin ideolojileri hakkında bilgi vermesi, söylemlerinin dayandığı tarihsel köklerin fark edilmesi, referans olarak gösterilen geçmişin daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemlidir. İncelenecek olan bölümde öncelikle bu partilerin ideolojik olarak dayandıkları yapılar daha sonra ise Avrupa coğrafyasında milliyetçilikle başlayıp günümüzde “popülist radikal sağ” olarak adlandırılan döneme kadar olan evrilme sürecine yer verilecektir.

Avrupa’da yer alan aşırı sağ partilerin ideolojilerinin ve amaçlarının dahi iyi anlaşılabilmesi için belirli kavramlar hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaç vardır. İncelenen kavramlar neticesinde oluşacak çerçeve, bu partilerin vizyonunun ve misyonunun ortaya konulması bakımından önemlidir. Bu başlık altında söz konusu amaçlara ulaşabilmek noktasında milliyetçilik, faşizm, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, muhafazakarlık ve anti-simitizm gibi kavramlara yer verilerek, daha sonraki bölümlerde incelenecek olan örnek olay ve ülke incelemelerinin oluşturduğu pratiklerin ideolojik olarak dayandıkları altyapı hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. Ancak ideolojik olarak aşırı sağın kökenlerinin tanımlanmasından önce, ideoloji kavramının tanımlanmasına ihtiyaç vardır. İdeoloji

³ Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan “Popülist Radikal...”, s.9-10.*

nedir?, Farklı yazarlar ideolojiyi nasıl tanımlamışlardır?, İdeolojinin toplumsal hayattaki işlevleri nelerdir? gibi sorulara cevap aranacaktır.

1. İdeoloji

İdeoloji sözcüğü ilk kez 1796 yılında Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır. Latince'den tercümesi "Fikirlerin bilimi" olan sözcük çok farklı tanımlamalara sahiptir. R. Aron'a göre ideoloji, toplumsal yapıda meydana gelecek değişimlere yön veren ve mevcut sistemin yorumlanmasını sağlayan bir sistemdir. Adam Schaff'a göre ideoloji, toplumda istenen gelişme hedefleri sonucunda oluşan tutumları belirleyen bir fikir sistemidir. Althusser'e göre ideoloji, bir tarihe ve sosyal sisteme sahip olan topluluğun mitler, düşünceler veya imajlar çerçevesinde oluşturduğu bir temsil sistemidir. Duverger ise ideolojiyi, toplumdaki sosyal yapıları tanımlayan ve "tayin eden" bir düşünce ve inanç sistemi olarak tanımlamıştır. Marx, ideolojinin zihinsel yönüne vurgu yaparak, ideoloji yerine "bilimsel sosyalizm'i" koymaktadır. Ona göre bilim dışında oluşan tüm entelektüel ürünler ideoloji olarak tanımlanmalıdır.⁴

İdeoloji kavramına ilişkin olarak yapılan farklı tanımlamaları değerlendirdiğimizde görülen ortak nokta, ideolojinin "bir dünya görüşü" olduğudur. İdeolojiler mevcut siyasal ve sosyal düzeni tanımlayan, geleceğe dair izlenecek olan yolu belirleyen ve "ideal" olanı, "en iyi yol"u tanımlar. Bu şekilde yapılacak olan genel bir tanımlama ideolojinin kültür, siyasal kültür, din, mitler, dil ve söylem gibi unsurlar üzerine şekillendiğini göstermektedir. Ancak ideolojinin bu kavramlarla olan ilişkisi aynı zamanda bu kavramlarla olan farklılıklarını da bize göstermektedir. Örneğin mit kavramı çağdaş Batı toplumunda reddedilerek yerine ideolojilerin konulduğu bir meşruiyet aracıdır. Ancak mit kavramını ideolojiden ayıran unsurlar; ideolojinin sadece toplumsal değil aynı zamanda bireysel kimliklerin oluşması konusunda oynadığı rol ve ideolojinin kendi içinde tutarlı, rasyonel bir yapıya sahip oluşudur. Mitle benzer şekilde din kavramı da yüzyıllarca insanların kendilerini, doğayı ve iktidar kavramını tanımlamaları için kullanılmıştır. "İdeolojiler çağı" olarak tanımlanan ve 19. yüzyıla başlayan dönemle birlikte, üretim araçlarındaki ve toplum yapısındaki değişim, toplumdaki ilişkilerin yeniden belirlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Rasyonelliği olan ideolojiler bu yüzyılda dinin yerini almaya başlamıştır. Bu iki kavram gibi kültür kavramının da ideoloji ile ayrılan bazı yönleri vardır. Öncelikle kültür geçmişten gelen birikimlerle kendiliğinden oluşan bir sistemdir. Kültürün bir iç tutarlığa sahip olması gibi bir zorunluluğu yoktur. Geleceğe yönelik olarak bir yol haritası belirlemez çünkü kültür, toplum içinde zamanla değişen bir yapıdadır. Yine ideolojiyi kültürden ayıran bir diğer özellik ise bireye

⁴ Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş*, 9. Basım, DER Yayınları, İstanbul 2005, s. 231-233.

kazandırmış olduğu kimliktir. Kültürel kimlikten farklı olarak ideolojik kimlik, daha geniş ve tutarlı bir dünya görüşünü tanımlayarak, bireye toplumdaki yerini ve ne yapması gerektiğini söyler.⁵

İdeolojilere yönelik yapılan en temel eleştiri, Bell tarafından ideolojilerin sonunun geldiği yönünde ortaya atılan tezdır. Ancak her ne kadar bazı ideolojiler geçmişle karşılaştırıldığında etkinliklerini kaybetmiş olsalar, günümüzde hala ideolojilerin belirleyiciliğinden bahsetmek mümkündür. Bunun temel nedeni ideoloji kavramının toplumsal ve bireysel açıdan bazı işlevleri yerine getiriyor olmasından kaynaklanmaktadır.

İdeolojinin işlevlerinden ilki, Çam tarafından “katılma işlevi” olarak adlandırılmıştır. Buna göre, siyaset arenasında yarışan unsurların iktidarı ele geçirmek adına, diğer gruplara karşı bir üstünlük sağlamakları için destek gördükleri kesimin aktif katılımına ihtiyaç duymaktadırlar. İkinci işlev “doğrulama işlevi”dir. Bu özellik kişinin amaçlanan hedeflere ulaşabileceğine inanmasını, kendisine karşı olan görüşe sahip olanları ikna ederek kendi yanına çekmesini ve “partizanlar” oluşturulmasını sağlar. Bu noktada propaganda faaliyetinin etkinliği ön plana çıkmaktadır. İdeolojinin diğer işlevi “örtme işlevidir”. Bu işlev toplumda var olan egemen sınıfın çıkarlarının veya gerçek niyetinin gizlenmesini sağlamaktadır. Dördüncü olarak “yol gösterme işlevi”nden söz edilebilir. Bu işlev kişilere veya gruplara birçok alternatif arasından hangisini seçeceğini göstermektedir. Çam tarafından son olarak ise “hissetme işlevi” incelenmiştir. Bu noktada yazar bir bağlılık duygusundan bahsetmektedir. İdeolojiye bağlılık, kişinin bir olgu karşısında zorunlu olarak eyleme geçmesine neden olmaktadır. Bu nedenle siyasal aktör farkında olmadan siyasal bir eylemin içine girmektedir.⁶

Örs tarafından belirlenen ideolojinin işlevleri ise şu şekilde sıralanabilir;⁷

- İdeoloji yaşadığımız dünyayı, toplumu, toplum içindeki ilişkileri, anlamlandırmamıza yardımcı olmaktadır.

- İdeoloji kişiye bir kimlik kazandırarak, kim olduğuna dair sorduğu soruları cevaplandırır. Özellikle gençler üzerinde etkili olan bu işlev, ideolojiye duyulan bağlılık ve ideolojinin güçlenmesi için yapılan bazı eylemlere katılma şeklinde ortaya çıkar.

- İdeoloji eylem yönü yüksek bir olgudur. Kişilere gelecek için projeler sunar, ideal bir toplum düzeni vaat eder.

⁵ H. Birsen Örs, “İdeoloji Karmaşık Dünyayı Anlaşılır Kılmak”, (der. H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, (içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009, s.7-13.

⁶ Esat Çam, *Siyaset Bilimine...*, s. 241-242.

⁷ H. Birsen Örs, “İdeoloji Karmaşık Dünyayı..., s.40-41.

- İdeolojiler bütünleştirici bir özelliğe sahiptir. Ortak dünya görüşüne sahip insanların bir araya gelmelerini böylece kendilerini daha güçlü hissetmelerini sağlar.

- İdeolojilerin bu bütünleştirici yönü dışında ayrıştırıcı işlevi de vardır. Bir araya topladığı benzer dünya görüşleri dışında, zıt görüşleri benimseyen gruplar arasında da “katı, dogmatik ve hoşgörüsüz” tutumların oluşmasına neden olur.

2. Milliyetçilik

Milliyetçilik bir ideoloji olarak teorik yönünden çok siyasal pratik yönüyle öne çıkan etkili bir harekettir. Kerestecioğlu'na göre milliyetçiliğin diğer ideolojilerden farklı kılan nokta, ünlü teorisyenlere, ideologlara sahip olmamasıdır. Her milliyetçiliğin kendine has tarihçileri, edebiyatçıları, gazetecileri başka bir deyişle “bir entelektüel / seçkin” ideolog grubu vardır. “Bunlar milliyetçi ideolojiyi kuran yazarlar değil, çeşitli milliyetçiliklerin rengini veren kalemlerdir.”⁸

İnsanlığı bir bütün olarak incelemeye çalışan araştırmacılar görmüşlerdir ki, bu bütünü oluşturan ana unsurlardan biri farklı kültürler, diğeri ise farklı milletlerdir. Evrenselci ve ilerlemeci sosyal düşünürler, modernleşmeyle beraber bütün insanlığın aynı süreci yaşayarak birbirlerinden etkileneceğini, birbirine benzeyeceğini, gittikçe bütünleşeceğini, farklılıkları giderek azaltacağını ve insanlığın olumlu bir sona ulaşacağını düşünmüşlerdir. Oysa yaşanan gerçeklikler bunlardan farklıdır.⁹

Son iki yüzyıllık zaman dilimi içerisinde gelişen siyasal olayların temel dayanak noktalarını, milliyetçi ilkelerin belirlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kadar belirleyici ve etkili olmuş bir ideolojinin kendisinin oldukça “muğlâk” olduğunu belirtmek ilginç gelebilir. Ama milliyetçiliğin kitlelere ulaşma ve kitleleri harekete geçirme gücünün arkasında bu muğlaklık vardır. Kendi başına var olan, kesin, sabit, tüm dünya tarafından kabul görmüş nitelikli milliyetçi ilkelerden bahsetmek mümkün görülmemektedir. Milliyetçilik bir ideoloji olarak ortaya çıktığı günden beri bir “söylem koalisyonu” olmuş; liberalizm, muhafazakârlık, faşizm veya sosyalizm gibi kendisinden çok farklı veya kendisine çok benzer ideolojilerin her birine eklenmemekte hiçbir zorluk çekmemiştir. Hangi ideolojiyle birlikte hareket ettiğine bağlı olarak, milliyetçi ilkelerde de çeşitli farklılıklara rastlanmaktadır. “Dolayısıyla tek bir milliyetçilik yoktur, milliyetçilikler vardır”.¹⁰ Kuzey Amerika’da siyalara, Avrupa coğrafyasında siyalara ve Müslümanlara, Afrika kıtasında ise beyazlara yönelik olarak farklılıklardan kaynaklanan bir ayrımcılık söz

⁸ İnci Özkan Kerestecioğlu, “Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli Uyandıran Prensten Frankeştayn Canavarına”, (der. H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, (içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009, s. 309.

⁹ Fahri Atasoy, *Küreselleşme ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s. 104.

¹⁰ İnci Özkan Kerestecioğlu, “Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli... s.309.

konusudur. Dünyanın herhangi bir yerinde ayrımcılığa maruz kalan toplulukların, kendilerine ait bölgelerde başka topluluklara karşı ayrımcılık uygulaması milliyetçiliğin muğlak yapısının ifadesidir.

2.1“Nation” Sözcüğünün Anlamı

“Natio” sözcüğünün Latince ilk kullanımları; insanları aşağılarken, hakaret ederken veya küçük düşürücü bir şekilde hitap ederken kullanılacak bir anlama sahiptir. Roma’da yabancıları belirtmek için kullanılmıştır. Aynı bölgeden gelip memleketlerinden farklı bir yerde yaşayanlar / yabancılar bir “natio” grubu oluşturmuştur. Yabancılar yasal olarak Roma yurttaşı olarak kabul edilmediklerinden, statüleri de Roma yurttaşlarının altındadır. Benzer bir durumun Yunancadaki karşılığı “ta ethne” sözcüğüdür. Bu sözcükte, yabancıları, putperestleri, dinsizleri, seçilmiş halka ait olmayanları belirtmek için kullanılmıştır.¹¹

Ortaçağ’da “nation” sözcüğünün kullanımı anlam olarak değişikliğe uğramış ve üniversitelere başka yerlerden gelen öğrenci gruplarını tanımlamak için kullanılmıştır.“Örneğin Paris Üniversitesi’nde dört milletin varlığından söz edilmektedir. Fransa, İspanya ve İtalya’dan gelen öğrenciler, “şerefli Fransa milleti”, Dutchlar “sadık Picardie milleti”, Kuzeydoğudan gelenler “saygıdeğer Normandiya milleti”, İngiltere ve Almanya’dan gelenler de “sabırlı ve yiğit Cermen milleti” olarak adlandırılmıştır.” Dolayısıyla önlerine konulan sıfatlardan da anlaşılacağı üzere millet sözcüğü, aşağılatıcı niteliğinden sıyrılarak bir yüceltme anlamına kavuşmuştur. Üniversitelerde “nation”un kullanımı bir süre sonra yeni bir anlam kazanmıştır. Öğrencilerin skolastik tartışmalarda ortak görüşler geliştirmeye başladıkları dönemde, “nation” topluluğun kökeninden daha fazla bir şey anlatmaya başlamıştır. Artık yalnızca bir toplumun kökenini değil aynı zamanda topluluğun fikrini ve amacını da belirtir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Kavram 13. yüzyıl sonunda bir “görüş topluluğu” anlamına gelmeye başlamıştır. Bu görüş toplulukları aynı zamanda, krallıklar tarafından belirlenen temsilcilerden oluştuğu için, “nation” a yeni bir anlam daha eklenmiş ve “kültürel ve siyasal otoritenin temsilcileri” ya da “siyasal, kültürel, toplumsal elit” grubunu ifade etmeye başlamıştır. İlk olarak 16. yüzyıl İngilteresinde “nation” sözcüğü, eliti kesimi içeren anlamıyla birlikte, ülke nüfusunun tamamını yani “halkı” anlatmak için kullanılmıştır. Millet sözcüğünün halk anlamına gelecek şekilde kullanılması, “ayaktakımı”nın seçkinlerle birlikte ele alındığının ve aşağılatıcı niteliğini kaybetmesinin bir işaretidir. Böylece halk sözcüğü, ilk defa, modern

¹¹ İnci Özkan Kerestecioğlu, “Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli... s.315.

siyasal literatürdeki anlamına kavuşarak egemenliğin taşıyıcısı, siyasal dayanışmanın temeli, bağlılığın en temel unsuru anlamında kullanılmaya başlanmıştır.¹²

Orijinal millet fikrinin, Fransız Devrimi ile birlikte Fransa'ya ve Napolyon Savaşlarıyla birlikte de tüm Avrupa coğrafyasına yayılma sürecinde, "biriciklik" vurgusu öne çıkmıştır. Egemenlik ve biriciklik arasında var olan hassas dengenin, biriciklik lehine bozulması, milliyetçiliğin, liberal ilkelerden muhafazakâr ve kolektivist ilkelere doğru hareket edişinin bir göstergesidir.¹³

Millet sözcüğünün dilimizdeki anlamına bakıldığında; Arapça bir sözcük olan "millet" kavramının bugünkü anlamına uzun bir süreç sonunda, çeşitli değişimlere uğrayarak ulaştığı dikkati çeker. Arapçada millet sözcüğü, "community-communitas" (cemaat-topluluk) anlamına gelecek şekilde kullanılmakta ve işaret ettiği topluluğu dinsel birlik anlamında tanımlamaktadır.¹⁴ Millet sözcüğü, Osmanlı günlük hayatında bir dönem yalnızca Müslüman olanlar için, daha sonraları Kur'an dili olan Arapçayı bilenleri belirtmek için kullanılmıştır. Böylece sözcük dilsel bir içerik kazanmıştır. Osmanlı'daki "millet sistemi" ise, bilindiği üzere dinsel temeller üzerine oluşturulmuştur. Modern anlamda farklı "milletler"e mensup olan insan toplulukları, mezhep ortaklıkları nedeniyle aynı "millet" olarak kabul edilmişlerdir.¹⁵ Kısacası "millet" kavramı "cemaat" anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Cemaatten kasıt olarak gayrimüslimlerin işaret edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Osmanlı'da Müslüman tebaa için "ümme" kavramı kullanılmaktadır. Osmanlı millet sisteminin, Balkanlar'da ortaya çıkan milliyetçilik hareketleriyle birlikte işlemez hale gelişinden sonra, Türkçede "millet" sözcüğü bugünkü modern anlamına yakın bir biçimde kullanılmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanını takip eden ikinci on yıldan itibaren ise, millet sözcüğünün içerdiği dinsel çağrışımlardan da kurtulmak amacıyla olsa gerek, "ulus" kavramı daha tercih edilir bir hal almıştır. Günümüz Türkiye'sinde iki kavram birlikte kullanılmakta ve aralarında ideolojik farklılıklar olduğuna dair kesin olmayan bazı açıklamalar yapılmaktadır.¹⁶ Ancak durum gerçekten böyle midir?

Cumhuriyetin ilanı sonrası gerçekleştirilen kimlik politikaları incelendiğinde daha ziyade bir dil ve kültür birliği oluşturma çabası görülmektedir. Bu çaba, günümüz Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşanan farklı ırk, dil, din ve mezhebe sahip insanların hakim

¹² İnci Özkan Kerestecioğlu, "Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli... s.315-316.

¹³ İnci Özkan Kerestecioğlu, "Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli... s.316.

¹⁴ İlber Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğunda Millet", *Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, cilt IV, İletişim Yayınları, 1985, s.996 ve *Türk Dilinin Etimolojisi*, Ankara, 1962,den aktaran İnci Özkan Kerestecioğlu, "Milliyetçilik: Uyuyan... s.317.

¹⁵ Cevdet Küçük, *Osmanlı'da Millet Sistemi ve Tanzimat*, Türk Tarih Kurumu, 1987 den aktaran İnci Özkan Kerestecioğlu, "Milliyetçilik: Uyuyan... s.317.

¹⁶ İnci Özkan Kerestecioğlu, "Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli... s.317.

kültür potası içinde eritilerek “yeni bir ulus yaratılması” sürecidir. Dolayısıyla belli ki millet sözcüğü yerine ulus sözcüğünün tercih edilmesinin altında “dini anlamın” dışında başka nedenler aranmalıdır. Keza millet sözcüğü ile kastedilen, Osmanlı tebaası ve Müslümanlar iken, ulus sözcüğü ile kastedilen Anadolu ve Trakya coğrafyasında (Misak-ı Milli sınırları) yaşayan insanların bütünüdür. Dini anlamından ya da geçmişi referans olarak göstermesinden dolayı millet sözcüğünden vazgeçilerek, modernlik kaygısıyla ve öz Türkçe bir sözcük olması nedeniyle ulus sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır.

2.2 Millet ve Milliyetçilik Tanımları

Fransız İhtilali ile başlayan ve günümüze kadar devam eden süre içinde çok sayıda düşünür, çeşitli millet ve milliyetçilik tanımları ortaya atmıştır. Bu tanımlamalar incelendiğinde ortaya çıkan, tüm düşünürlerin milliyetçiliğin unsurları ve sınırları konusunda bir tartışma yaşadıkları, bu konuda tam bir görüş birliğine varamamış olmalarıdır. Yine milletin tarihsel olarak ortaya nasıl çıktığı konusu da diğer bir tartışma yaşanan nokta olmuştur. Buradaki tartışma genelde şu soru üzerine yoğunlaşmıştır; millet geçmişten günümüze var olan kadim bir ideoloji midir yoksa günümüz siyasi yaşamında insanları bir arada tutmak için oluşturulmuş bir kavram, bir “Hayali Cemaat”¹⁷ midir?

Kimliğe özcü bir bakış açısıyla yaklaşmak, kültürü toplumsal değişimden bağımsız düşünmek anlamına gelir. Bu kimlikçi yaklaşım “Kültürün ve buna bağlı olarak kimliklerin, toplumsal oluşumlarından önce (a priori) ve bizatihi var olduklarını kabul eder.” Oysa herhangi bir toplumsal unsurun diğer unsurlardan bağımsız olduğunu iddia etmek, bizatihi varlığını iddia etmek, yaratılmışlık anlayışının bir sonucudur. Toplumsallığa özerklik değil aksine bağımlılık atfeden dinsel ve dogmatik düşüncenin bir uzantısıdır. Nitekim bu anlayışa göre, toplumsal aktörler, kültür de dahil “yaratılmış”, kurgulanmış, hayal edilmiş toplumun tüm unsurlarının alıcılarıdır. O unsurları aktif olarak oluşturan aktörler değildirler. Yaklaşımı en uç noktasına götürürsek, “toplumsal alanda oluşan ve iradi hiçbir şey yoktur” gibi bir sonuca ulaşılabilecektir. Yaklaşım, Kerestecioğlu’na göre sahiplerinin farkına bile varamadıkları hurafe ve kutsal metinleri tekrar etmekten başka bir şey değildir. Dolayısıyla, varsayımları denenebilir, yanlışlanabilir varsayımlar değildir; özetle bilimsel olarak kabul edilmez. İnşacı (constructivist) olarak adlandırılan diğer akım ise, toplumsal aktörleri kültürle aktif ve sürekli ilişki içinde anlamaya çalışır. Kültür, kendi içsel gelişme mantığıyla oluşmaz, kültür toplumsal aktörlerin, toplumda var olan bilişsel, normatif, estetik ve sembolik kaynakları kullanarak, yaratıcı bir biçimde ortaya çıkarılması ile oluşur. Buradaki

¹⁷ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, 4. Basım, Metis Yayınları, İstanbul 2007, s.9.

tartışma, kültürün ne derece özerk bir yapıya sahip olduğu konusunda ilgilidir. Özcüler, kültür ile toplumsal aktörler arasında, kültürün belirleyici olduğu bir nedensellik olduğunu iddia ederler. Diğer görüş ise bu ilişkinin nedensellikten ziyade olumsuzluk içerdiğini iddia eder. Kültüre özcü yaklaşım, milletlerin ilksel bir özü olduğunu düşünür. "Milletler otantik kültürel geleneklerdir, milliyetçiliğin alanı da bu kendine ait, özerk bir alanı olan millet tarafından belirlenmiştir. Milliyetçilik söylemi gücünü ve niteliğini bu milletin özelliklerinden alır. Kısacası milliyetçiliği yaratan millettir."¹⁸

Günümüzde ise ulus / millet aynı etnik kökene sahip olan, aynı dili konuşan, ortak geleneği paylaşan insanların oluşturduğu kolektif yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlamada aynı toprak parçası üzerinde yaşamak bir kriter olarak alınmamıştır. Çünkü farklı milletler ya da farklı dili konuşan insanlar da aynı topraklarda yaşayabilirler. Ayrıca günümüzde aynı dili konuşma gibi bir kriterin artık önemsizleştiğini görülmektedir. Özellikle küreselleşme ve yurtdışına göç gibi konular, farklı milletlerden insanların birbiriyle evlenmesini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla bu evli çiftlerin çocukları genellikle yaşadığı ülkenin dilini ve ya okullarda eğitimini gördüğü dilleri bilmektedir. Sonuç olarak günümüzde dil birliği unsuru da tartışılır hale gelmiştir. Bu tanımlama yapılarına kadar milliyetçilik ve millet konusunda birçok tanım yapılmıştır.

Örneğin; İspanya Kraliyet Akademisi Sözlüğü'nde¹⁹ 1884 yılı basımından önce modern anlamıyla devlet, millet ve dil terminolojisine yer verilmemiştir. Legua nacional'in "bir ülkenin resmi ve edebi dili; o ülkede genel olarak, başka milletlerin dillerinden ve lehçelerden ayrı biçimde konuşulan dil" olduğunu ilk defa 1884 basımında görülmektedir. "Lehçe" maddesinde, lehçe ile milli dil arasında benzerlikler kurulmuştur.1884'ten önce nacion sözcüğü, basitçe "bir eyalet, bir ülke ya da bir krallıkta oturanların toplamı" ve aynı zamanda "bir yabancı" anlamına gelmektedir. Oysa 1884 basımıyla birlikte, artık "her şeyden üstün ortak bir yönetim merkezini tanıyan bir devlet ya da politik birim", bunun yanında "bir bütün sayılan bu devletin oluşturduğu topraklar ve bu topraklarda yaşayan insanlar" gibi anlamları karşılayacak şekilde kullanılmıştır.²⁰

Benedict Anderson, "ulus olma"nın ve ulusalcılığın toplumsal ve kültürel çıktılar sonucu oluştuğunu savunmaktadır. Diğer bir deyimle, ulus, toplumsal olarak bir işbirliği neticesinde ortaya çıkmıştır. Anderson'a göre, "ulus, tahayyül edilen bir siyasi topluluktur.

¹⁸ İnci Özkan Kerestecioğlu, "Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli... s.312-313.

¹⁹ Luis Garcia Sevilla, "Lengua, naci estat al diccionario de la real academia espanyola" (L'Avenç, 16 Mayıs 1979, s. 50-55). den aktaran Eric Hobsbawm, *1780'den Günümüze Milletler Ve Milliyetçilik*, (çev. Osman Akınbay), 4. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010, s.29.

²⁰ Eric Hobsbawm, *1780'den Günümüze Milletler Ve Milliyetçilik*, (çev. Osman Akınbay), 4. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010, s.29-30.

Çünkü üyeler hiçbir zaman kendi toplumlarının tüm üyelerini bilemezler, onlarla yüz yüze gelemezler. Bununla birlikte her birinin düşüncesinde kendileriyle ortak yanları olan ve ayrı inancı paylaşan insanların ve toplumun hayali mevcuttu". Anderson, insan gruplarının bu anlayışa 18. yüzyılın sonlarında ulaştığını düşünmektedir.²¹

Karl Marx da, ulusların oluşumunu burjuvazinin ortaya çıkma ve gelişim sürecinin bir sonucu olarak değerlendirmiştir. Marx bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: "Burjuvazi, halkın üretim araçlarının ve mülkiyetin dağınık haldeki durumunu ortadan kaldırma gücünü elinde tutar. Dağınık halkı biraraya toplar, üretim araçlarını merkezileştirir ve mülkiyeti birkaç elde toplar. Bunun doğal sonucu ise, siyasi merkezileşmedir. Çeşitli çıkarları, kanunları, hükümetleri ve vergi sistemleri olan bağımsız veya kısmen bağımlı bölgeler tek ulus, tek hükümet, tek kanun, tek ulusal çıkar ve tek gümrük tarifesi altında birleşmiş olurlar". Bir başka deyimle, Marx, "ulus"un oluşumunu burjuvazinin gün geçtikçe daha fazla özgülleşmesinin bir sonucu olarak görmektedir.²²

Milliyetçilik, Gellner'e göre, sanayileşme süreci sonucunda ortaya çıkmıştır. Modern bir kavram olarak, "siyasal birim ile ulusal birimin çakışmalarını öngören siyasal bir ilke"dir. Millet ise milliyetçilikler çağında milliyetçi düşünce tarafından yaratılmış ya da tasarlanmış kültürel unsurlardır. Ortak kültür, dil veya inanış çerçevesinde şekillenen yapılar milleti oluşturmaktadır. Millet'in oluşturulmasına yönelik olarak yaptığı tanımlamalarda iki kişinin ya aynı kültürü paylaşmalarının gereğini ya da birbirlerini aynı milletin üyesi olarak kabullenmeleri gereğini vurgulamıştır. Millet kavramının tarım toplumlarında var olmadığını çünkü sanayi öncesi toplum için bir "kültür emperyalizminden" bahsedilemeyeceğini ifade eder. Devlet konusunda ise Gellner ve Weber'in görüşleri örtüşmektedir. Toplumsal düzenin sağlanması için güç kullanımı zorunludur. Ancak bu güç merkezleşmiş, sınırları belirlenmiş ve toplum tarafından meşruiyeti kabul edilmiş kurum tarafından kullanılabilir. O kurumda devlettir. Devletlerin ortaya çıkışı milletin ortaya çıkışından önce olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla devlet ya da milliyetçilik düşüncesi milleti inşa eder ve ondan önce var olur.²³

Gellner'le paralel olarak, Hobsbawm da, milletlerden ancak "toprağa bağlı (teritoryal) devletler" olarak ortaya çıktıktan sonra söz edilebileceğini belirterek, devlet ve milletin birbirinden bağımsız olarak ayrı ayrı incelenemeyeceğini vurgulamıştır. Dolayısıyla,

²¹ Kemal Yakut, *Kapitalizm, Sosyalizm ve Milliyetçiliğin Ortaya Çıkması*, <<http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2292/unite05.pdf>> (21.03.3012)

²² Kemal Yakut, *Kapitalizm, Sosyalizm...*, <<http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2292/unite05.pdf>> (21.03.3012)

²³ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, (çev. Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan), 2. Baskı, Hil Yayın, İstanbul 2006 s. 71-78.

“milliyetçilik milletlerden önce gelir.” Hobsbawm’ın ifadesiyle, “milletler, devletler ve milliyetçiliği yaratmaz, gerçekte yaşanan tam tersidir.” Yani, milliyetçilikler milleti ve milli devleti yaratır. Bundan dolayı, millet/ulus, icat edilmiş, tasarlanmış bir gelenek olarak, “ne asli ne de değişmez bir toplumsal birimdir” ve milletleri verili, doğal ve değişmez kategoriler olarak belirlemek imkansızdır. “Milli kimliğin tarihten de eski olacak kadar doğal ve temel olduğu yönündeki varsayım yaygın kabul görmektedir ancak modern milletin ve onunla bağlantılı olan her şeyin temel karakteristiği modernliğidir”. Diğer taraftan Hobsbawm, milletlerin her ne kadar özünde yukarıdan aşağı doğru oluşturulmuş olduğu ifade edilse de, aşağıdan bir bakışla, yani toplum içinde yaşayan sıradan insanların umutları, ihtiyaçları, özelemleri ve çıkarları temel alınarak analiz edilmedikçe anlaşılamayacağını vurgulayarak, milliyetçilik çalışmalarında göz ardı edilmemesi gereken çok önemli bir noktaya değinmiştir. Bu husus Hobsbawm ve Gellner arasındaki temel farklardan birine işaret etmektedir.²⁴

Geary Avrupa halklarının kökenini incelediği eserinde, milliyetçiliklerin bir yaratım olduğu, kökeninin ise 18. ve 19. yüzyıllara dayandığını ifade etmiştir. Bu dönemde dil, tarih ve arkeoloji üzerine yapılmaya başlayan araştırmaların sonucu Avrupa’daki millet tanımlamaları bir evrim geçirmiştir. Roma döneminde yurttaş olmak anayasal bir statü kazanmak anlamına gelmiş ve yurttaş olmak için herhangi bir ırk tanımlamasına gidilmemiştir. Toplumlar daha çok kültürel ve coğrafi bir ayrıma tabi tutulmuşlardır.²⁵

Millet tanımlamaları tarihsel olarak değerlendirildiğinde, bilimsel milliyetçiliğin ortaya çıktığı ve milliyetlerin zihinlerde yer almaya başladığı Fransız İhtilali dönemi öncesinde ve ulusların kendilerini kültürel farklılıkları etrafında tanımladıkları dönemin ardından, dinsel kimliklerin belirleyici olduğu bir döneme girilmiştir. Anti-semitizm’in yaygın olarak görüldüğü Hıristiyan cemaat içinde kimliklerin belirlenmesi bu dini farklılıklar etrafında gerçekleşmiştir. İslamiyet ile beraber Avrupa’da İslam karşıtlığı ifadesini bulmuştur. Avrupalılar kendilerini İslam karşısındaki Hıristiyan cemaat olarak tanımlamıştır. Bunun en açık örneğini İslam Devletleri üzerine gerçekleştirilen Haçlı Seferlerinde görmekteyiz.

2.3 Milliyetçiliğin Unsurları

Milliyetçilik ortaya çıktığı her toplumda bazı karakteristik özellikler göstermiştir. Bu özellikler milliyetçiliği tanımlayan bazı temel yapıları göstermektedir. Bu bölümde bu özellikler hakkında bilgi verilerek bunlara uygun ortamın oluşturulması için hangi metotların uygulandığından söz edilecektir.

²⁴ Eric Hobsbawm, *1780’den Günümüze Milletler...*,s.24-26

²⁵ Patrick Geary, *Uluslar Miti ve Avrupa’nın Kökenleri*, (çev. Çağdaş Sümer), 1. Baskı, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara 2012, s.23-49.

2.3.1 Millet

Millet en genel tanımıyla, ortak olarak paylaşılan değerler ve geleneklerin bir araya getirdiği insanların oluşturduğu kültürel varlıktır. Özel bir tanımlama yapmak gerekirse, aynı coğrafi alan üzerinde yaşayan ve aynı dil, din ve tarihe sahip olan insanların taşıdığı kimliksel kategorilerdir. Bu bakış açısıyla incelendiğinde, millet, bir halkın aidiyet ve birliktelik hissedebileceği ve yabancı bir halka ait olanlardan ayırt edilebilmeyi sağlayan bazı “objektif” değişkenlerle tanımlanabilir. Bu değişkenler dil, din, etniklik, tarih ve gelenek olarak kabul görmüştür. Dil, genellikle millet olmanın en belirleyici sembolü olarak tanımlanır. Zira dil, bir toplumu diğerlerinden farklı kılan davranışları, değerleri sembolize eder, aidiyet ve birliktelik hislerini yaratan ifade şekillerini üretir. Örneğin Alman milliyetçiliği, Alman dilinin saflığı ve devamlılığı üzerine kurgulanan kültürel birlik duygusuyla ifade edilmiştir. Millet olmanın diğer temel unsuru da dindir. Din, toplumun geneli tarafından benimsenen ortak ahlaki değerler ve manevi inançların bir ifadesini oluşturmaktadır. “Kuzey İrlanda’da aynı dili konuşan insanlar dini saflar halinde ayırır: İngiltere’yle bağlarını güçlü tutma yanlısı olan pek çok Protestan kendisini Birlikçi (unionist) olarak tanımlarken, Katolik cemaati birleşik İrlanda hayali peşinden koşmaktadır.”²⁶

Milletler ırksal bir birlik duygusuna da dayanabilirler. Bu durumun en önemli örneği Nazi dönemi Almanya’sında görülmektedir. Almanca “halk” anlamına gelen “Volk” sözcüğü, kültürel bir birliği ve kan bağına çağırıştırır şekilde kullanılmıştır. Son dönemlerde ırkın önemi, aşırı sağcı, ırkçı ve göç ve yabancı karşıtı gruplarca yüceltilmiştir. Bununla birlikte, milliyetçilik biyolojik temellerden ziyade kültürel unsurlara sahiptir. Irka dayalı etnik birlikteliği temel alan milliyetçilik daha çok paylaşılan ortak değerler ve ortak kültürel inançlara vurgu yapmaktadır. Milletler genellikle ortak bir tarihi ve geleneği paylaşırlar. Milli kimlik sıklıkla geçmiş dönemlerde elde edilen zaferler, milli kurtuluş günleri, milli liderlerin doğum günleri ya da askeri başarılar hatırlanarak toplumda bir farkındalık yaratılmaya ve konu hakkında bilinç oluşturulmaya çalışılır.²⁷

2.3.2 Organik Toplum

Milleti ve milliyetçiliği açıklamaya çalışan ideologlar, milletin tanımlayıcı özellikleri hakkında bir fikir birliğine varamamış olsalar da milletlerin organik toplumlar oldukları savında birleşmektedirler. İnsanoğlu, farkı bir ifadeyle, her biri farklı ve kendine özgü bir karakter ve ayrı bir kimliğe sahip bulunan milletlerin toplamına bölünür. Milliyetçi yazarlara

²⁶ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, (Çev. Ahmet Kemal Bayram), Adres, Ankara, 2003, s.195-196.

²⁷ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, ... s.197-198.

göre bunun nedeni “daha yüksek” sadakat ve daha derin siyasi önemin farklı bir grup ya da kolektif organa değil de “millet” kategorisine atfedilmektedir. Örneğin, sınıf, cinsiyet, ırk, din ve dil herhangi bir toplumda belirli koşullarda önem taşıyabilirken, bu kavramlara millet olmak için daha büyük bir önem atfedilmektedir. Milli bağlar ve bağlılıklar tüm toplumlarda bulunan özelliklerden biridir, zamanla daha da güçlenerek, güdüsel ve ilkesel düzeyde işlevler yerine getirmeye başlarlar. Benedict Anderson’ın (1983) savına göre, milletler yalnızca “hayali cemaatler (imagined communities)” oluşturabilirler. Anderson, milletlerin, ortak kimlik algısı oluşturabilecek bire bir ilişkileri gerektiren gerçek topluluklardan ziyade, zihinsel olarak tasarlanmış birer olgu olduğunu savunur. Eğer millet denilen bir kavramdan bahsedeceksek, bunun ancak insanlara eğitim, medya ve siyasal sosyalleşme süreçleriyle beraber kurgulanarak “enjekte edilerek, tahayyül ve tasavvura dayanan yapay aparatlar olarak mevcuttur.”²⁸

2.3.3 Kendi Kendini Yönetim (Self- determinasyon)

Milliyetçilik siyasi bir ideoloji olarak anlamını, milli topluluk fikrinin milli egemenlik doktriniyle birleştiği Fransız İhtilali’yle beraber bulmuştur. Bu İhtilal, modern milliyetçiliğin babası olarak ta nitelendirilen Jean-Jacques Rousseau’nun eserlerinden etkilenmiştir. Rousseau millet olma sorununa ve millet olgusuna değinmemiş olmasına rağmen, Rousseau’nun kişilerin birleşmesiyle meydana gelen toplumu açıklaması, “genel irade” kuramı düşüncesi ve her üyeyi bütünün bölünmez bir parçası olarak ele alan yaklaşımı milliyetçi düşüncenin temellerini oluşturmuştur.²⁹

Genel irade kuramı, toplumun ortak ya da kolektif çıkarı ya da herkesin bir soruna karşı, birbirinden habersiz olarak ve kendiliğinden yaptığı eylemlerin ve ortaya koyduğu tepkilerin birleşimi olarak tanımlanmıştır. Rousseau yönetimin, kralların mutlak iktidarı altında değil tüm toplumun kolektif isteğine bağlı olarak belirlenmesini savunmuştur. Fransız İhtilali boyunca ortaya çıkan bu fikirler Fransız halkının reddedilemez hak ve ödevleri olan “vatandaşlar” oldukları ve bundan böyle kraliyet iktidarının “teb’aları” olarak görülmeyecekleri şeklinde sürekli olarak yansıtılmıştır. Böylelikle egemen iktidar, “Fransız milleti”yle bütünleşerek kadim hale gelmiştir. Milliyetçilik Fransız İhtilali sonucu ortaya çıktığı şekliyle, kendi kendini yöneten halk ya da milletin vizyonuna bağlı kalmıştır. “Başka

²⁸ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, ... s.201-202.

²⁹ Jean-Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, (çev. Vedat Günyol), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 12-16.

bir ifadeyle, artık millet sadece doğal bir topluluk değil, aynı zamanda, doğal siyasi bir topluluktur.”³⁰

2.3.4 Kimlik Politikaları

Milliyetçiliğin tüm şekilleri, kimlik meselesiyle önemli oranda ilgilenmektedir. Milliyetçilikle ulaşılmak istenen siyasi hedefler her ne olursa olsun, millet olma bilinci, genelde vatanseverlik/yurtseverlik olarak algılanan kolektif kimlik olgusuna dayanmaktadır. Siyasi milliyetçilere göre toprak, dil, ırk ve din gibi objektif unsurlar irade, ortak geçmiş ve vatansever bağlılık gibi öznel unsurlar kadar önemlidirler. Bundan dolayı milliyetçiliğin amacı sadece siyasi hedefler öne sürmek değildir, aynı zamanda insanlara kim oldukları bilincini de empoze etmeye çalışır. Bu yolla milliyetçilik insanlara bir tarih verir, insanlar için sosyal bağlar ve bir birliktelik ruhu oluşturur ve bireysel varoluşun ötesinde ortak bir kader, ortak bir gelecek duygusu yaratır.³¹ Bu da aslında bir yönüyle kimlik politikalarının organik toplum düşüncesi ile beraber ele alınabileceğini göstermektedir. Çünkü bu iki kavram birbirinin tamamlayıcısı olarak bir kolektif ruh ve aidiyet duygusu uyandırarak millet olmanın en temel unsurlarını oluşturmaktadır.

3. Faşizm

Ondokuzuncu yüzyıl, bütün gelişmiş ve sanayileşmiş Batılı devletler de, çeşitli toplum kesimlerinin siyasal haklar elde etmeye başladığı ve parlamenter demokratik rejimlere doğru bir değişim dalgasının yaşandığı bir dönemdir. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, liberal demokratik ortam dağılmaya, giderek güçlenen otoriter ve totaliter iktidarlar iş başına gelmeye başlamıştır. Demokratik gelişme dalgasından ilk olarak ayrılan İtalya olmuştur. Benito Mussolini'nin liderliğini yaptığı Ulusal Faşist Parti, 1922 yılında iktidara gelerek faşist bir rejim kurmuştur. İtalya'da başlayan sürecin hemen ardından Portekiz, Almanya ve İspanya'da farklı isimlerle adlandırılan ama esasen faşizmin farklı türleri olan rejimler kurulmaya başlanmıştır.³²

Faşizmin genel karakteristiğine ve unsurlarına ilişkin birçok tanımlama yapılmış olmasına rağmen, ortaya çıkışına dair yapılabilecek en önemli tespit; Avrupa'nın son iki yüzyılına bakıldığında, ortaya çıkan büyük iktisadi, sosyal veya siyasi dönüşümlerin

³⁰ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, ... s.203.

³¹ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, ... s.206.

³² H. Birsen Örs, "Faşizm, Modernitenin Karanlık Yüzü", (der.H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*,(içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009, s. 479.

sonucunda ve savaşların hemen sonrasında ortaya çıkan krizlerin faşizmin temel nedeni olduğudur.

3.1 Faşizmin Özellikleri

Faşizm, en temel ifadeyle “reaksiyoner” bir ideolojidir; Aydınlanma’ya ve Aydınlanma sonucu hayat bulan eşit, evrensel ve rasyonel birey, katılımcı ve geleceğini belirleyen toplum modeline karşı bir reaksiyon olarak doğmuş bir ideolojidir. Adeta, hızlı değişim, dönüşüm ve modernleşmeye karşı duyulan bir korkunun ürünüdür. Ancak, bu durum faşizmi gerici veya muhafazakâr bir ideoloji yapmamaktadır.³³ Aksine faşizm “modern” ve “devrimci” bir ideolojidir. Çünkü ne muhafazakârlık ne de romantizm gibi statükonun korunmasını isteyen veya geçmişe özlemi vurgulayan bir özelliği vardır. Faşizm romantizmden etkilenmiştir, ancak “geçmiş” kavramı iki ideoloji içinde çok farklı anlamlara gelmektedir; faşizmde “geçmiş” yeniden kurulmayacaktır, “yeniden kurulacak” olan toplumun birlikteliği için bir birleştirici unsur olarak görev yapacaktır.³⁴

Faşizmde din bir amaç olarak değil araç olarak görülmektedir. Amaç toplumun bir arada tutulması ve bir bütün olmasıdır. Araç olarak kullanılan din ise bunu hayata geçirecek esas unsurlardan biridir. Bu yönüyle faşizmin, seküler bir ideoloji olduğu iddia edilebilir. Faşist parti programları incelendiğinde açıkça, din karşısında devletin bağımsızlığı ilkesinin kesin biçimde korunduğu görülmüştür. Devlet kurumunun, egemenliğini tehlikeye düşürebilecek ve varlığının tartışma konusu yapabilecek din karşısında tutumu çok katı olmuştur.³⁵

Faşist ideolojide, toplumun ortaya çıkışı ve bireyin bu konuda oynadığı rol, sosyolojik ve tarihsel gerçeklerle temellendirilerek açıklanmak istenir. Buna göre, liberal ideoloji anlayışında olduğu gibi bireyi, toplumun dışında ve toplumdaki ayrı olarak düşünmek söz konusu değildir. Toplum, insanların yaradılışlarından itibaren var olan sosyal eğilimin ve sosyal içgüdünün neticesinde kendiliğinden ortaya çıkan sosyolojik ve tarihsel bir kavramdır. İnsanlar bu sosyal eğilimin ve sosyal içgüdünün bir sonucu olarak zamanla gelişen, daha iyi biçimde örgütlenen topluluklar içinde yaşarlar. Bu noktadan hareketle, faşist ideoloji devlet sınırları içinde yaşayan bireyin, toplumun kuruluşundan

³³ Terence Ball ve Richard Dagger, “*Political Ideologies and the Democratic Ideal*, (ikinci baskı), N.Y., HarperCollin, 1995 s.186-189 den aktaran H. Birsen Örs, “Faşizm, Modernitenin Karanlık Yüzü”, H.Birsen Örs (Der.), *19.Yüzyıldan...*, s. 493.

³⁴ G. Stanley Payne, “Facism: A Working Definition”, R. Griffin ve M. Feldman (der.), *Facism: Critical Concepts in Political Science*, Londra, Routledge, 2004, s.259 den aktaran H. Birsen Örs, “Faşizm, Modernitenin Karanlık Yüzü”, H.Birsen Örs (Der.), *19.Yüzyıldan...*, s. 494.

³⁵ Roger Bourderon, *Faşizm İdeoloji ve Uygulamalar*, (çev. Kenan Somer), 1. Baskı, Onur Yayınları, Ankara 1989, s.25.

önce ve toplumun dışında değer ve varlığa sahip olduğunu ve bireylerin serbest irade ve istekleri ile toplumu meydana getirdiğini kabul etmemiştir. Böylece, faşist ideoloji, liberal ideolojinin öne sürdüğü toplumun meydana gelişini açıklamak için bahsettiği doğal yaşama dönemi varsayımı ve bireyin, birey iradesinin toplumun ortaya çıkışında oynadığı ileri sürülen rolü ve yine bireyin, birey iradesinin toplumun kaynağı olduğu düşüncesini yani toplumsal sözleşme varsayımı reddetmektedir.³⁶

Faşist devlette toplum gelişini güzel olarak bir araya gelen insanların oluşturdukları bir yığın değildir. Başka bir ifadeyle, toplum aralarında ilişki bulunmayan bireylerden meydana gelen bir yığın, bir kitle değildir. Toplum, doğal, biyolojik, duygusal, dini, coğrafi, mesleki ve diğer yakınlıkların ve çıkarların yarattığı bağlarla birbirine bağlanmış insanların oluşturdukları çeşitli sosyal kuruluşlardan, birliklerden oluşmuştur. İnsan, yaşamak için çalışmak, üretmek ve emeğinin ürünlerini değerlendirmek zorundadır. Bunun için de kişi meslek, iş ve çıkar ortaklığı prensibi üzerine kurulmuş çeşitli kuruluşlara veya birliklere katılır. Bireyin maddi ve manevi varlığını istediği gibi geliştirebilmesi ve amaçlarına ulaşabilmesi, ancak bu kuruluşlar içinde ve diğer bireylerin yardımı ile olabilmektedir. Bu tür düşüncenin sonucu olarak, faşist devlette bireyin toplum içindeki yerini belirleyen şey, üyesi bulunduğu bu sosyal kuruluşlardır. Faşist devletin dayandığı ana unsurlardan birisi de “organik teori”dir. Organik teoride, toplum ve insan vücudu arasında bir benzerlik ilişkisi kurulur. İnsan vücudunda organların rolü, niteliği, fonksiyonları ve aralarındaki ilişkiler ne ise, sosyal kuruluşların da toplum içindeki rolü, niteliği, fonksiyonları ve aralarındaki ilişkiler de o şekilde tanımlanmıştır. Buna göre, sosyal kuruluşlar bu biyolojik bütünün fonksiyonlarını yerine getiren organlardır. Bireyler bu bütün içinde erimiş, bu bütünle kaynaşmış atomlardır, organik hücrelerdir.³⁷

Faşizm, duygusal öğelere büyük oranda yer veren “aktivist” ve “propagandist” bir kitle hareketidir. Faşizmi, diğer ideolojilerden ayıran en temel özelliği, ideolojik ve entelektüel içeriğinden çok eylem yönündür. Faşizm, anti-komünist, anti-liberal ve anti-muhafazakâr olarak nitelendirilebilse de anti-kapitalist olarak nitelendirilemez. Parti dışında, parti ile ilişkili olan çok sayıda yasadışı para-militer örgütlenmeler vardır ve bu örgütlerin görevi, “milli” amaçlar için şiddeti bir araç olarak kullanmaktır. Partinin ve para-militer örgütlerin üretmekle yükümlü olduğu sloganlar, mitler ve ütopyalar, kitlesel eylem kapasitesinin artırılması için kullanılan önemli araçlardan birkaçıdır. Anti-entelektüel ve şiddet yanlısı bir görüş etrafında gelişen bir söylemi vardır. Sloganlar, marşlar, görsel

³⁶ Ayferi Göze, *Liberal Marxiste Faşist Nasyonel Sosyalist Ve Sosyal Devlet*, Beta Yayınları, İstanbul 2005, s. 89-90.

³⁷ Ayferi Göze, *Liberal Marxiste...*,s.90-91.

semboller, ayinsel ritüeller ile mitinglerde, toplantılarda ve konserlerde ruhani bir hava yaratılır, “adeta akıl yok edilerek duygular ve içgüdüler harekete geçirilir.” Akıldan çok duygulara hitap eden, tutarlılıktan çok inanca dayanan faşizmin temelinde, “inanmak” ve “itaat etmek” fikirleri yatmaktadır. Söylenilenin ne olduğu, bunun doğru mu yoksa yanlış mı olduğu herhangi bir önem taşımamaktadır; önemli olan konuşmalarda, metinlerde, sloganlarda geçen ifadelerin lider tarafından onaylanmasıdır.³⁸ Kasım 1915’te İtalya’da Mussolini tarafından kurulan “ihtilal hareketi faşist grupları” üzerine yapılan incelemeler yukarıda bahsedilen unsurları destekler niteliktedir. “İhtilal hareketi faşist grupları” bir parti niteliğinde olmayan para-militer yapılardır. Hareketin amaçlarına ulaşabilmesi için her türlü propaganda faaliyetinin serbest bırakılması, açıkça şiddet eylemlerinin önünü açmıştır.³⁹

Faşizm her ne kadar bireyden çok toplumu bir değer olarak kabul ediyor olsa da, bunun tek istisnası vardır; o da “lider”dir. Lider, kutsal olarak kabul edilen devletin temsilcisi hatta ta kendisidir. Liderin fotoğrafları, adına yazılan şiir, marş ve şarkılar, hakkında üretilen kurmaca da olsa bazı hikâyeler onu toplum önünde mükemmelleştirmeye yarar. Böylece lider toplum gözünde bir kahraman halini alır, sözleri ve yaptıkları toplum tarafından emir olarak algılanır. Bunun dışında Weber’in otorite sınıflandırması sırasında söz ettiği “karizmatik otorite” faşist yönetim sistemi içindeki liderlerin tanımlanması açısından önemlidir. Karizmatik otorite, olağanüstü ve Tanrı vergisi kişiliğin (karizma) otoritesidir. Bir kişiye duyulan mutlak bağlılık ve güvene, onun kahramanlığına ya da başka herhangi bir niteliğine inanmaya dayanan otoritedir. Bu otorite geleneklere, toplumun değer yargılarına tamamen zıt bir doğrultuda gelişim gösterebilir. Önemli olan liderin kahramanlık ya da diğer olağanüstü yetenekleri ile bir karizmaya sahip olduğu hakkında bir “inanç” uyandırmasıdır. Bu tür otoriteye sahip liderler, nadir kişilerdir ve genellikle kriz dönemlerinde ortaya çıkarak kurtarıcı bir misyon üstlenmektedirler.⁴⁰ İşte bu kriz dönemlerinde ortaya çıkan lider karizmatik özellikleri, hitabet kabiliyeti ve ikna ediciliği ile halkı etkilemektedir. Liderin bu özellikleri onun toplumu bilinçlendirme ve yönlendirme gibi fonksiyonlarını kullanması açısından önemlidir.

Faşist devletin en temel unsurlarından birisi, “tek partili” bir siyasal yapının oluşturulmasıdır. Tek partili yapı, devlet erkini tamamen ele geçirebilmenin, farklı düşünsel ve fikirleri diğer bir ifadeyle muhalefeti bastırabilmenin hatta yok edebilmenin tek yoludur. Yine bu yolla siyasal alan, sosyal, ekonomik, kültürel vb. diğer alanlarında üzerinde konumlandırılarak onları kapsayıcı bir alan haline getirilir. Tek partili yapıyla ulaşılmak

³⁸ H. Birsen Örs, “Faşizm, Modernitenin..., s. 494-495.

³⁹ Marsel Ussan, *Karagömlükler İhtilali (Faşizmin Doğuşu)*, (çev. Cemal Ali Kurt), Çınar Yayınevi, Ankara 1966, s. 16.

⁴⁰ Bilal Eryılmaz, *Kamu Yönetimi*, Erkam Matbaası, İstanbul 2007, s. 225.

istenen ikinci hedef ise “parti ile devlet bütünleş”mesinin sağlanmasıdır. Tüm devlet görevlerine faşist partiye üye olan kişiler atanarak, devletin tüm işlevleri partiye aktararak, parti ideolojisi ile devlet ideolojisi aynılaştırılarak adeta parti içinde ayrı bir devlet oluşturularak, yasama, yürütme ve yargı da partinin tekeline alınır. Bireye ve bireyciliğe açıkça karşı olan faşist ideoloji, bireyi kendi başına anlamlı olmaktan uzaklaştırarak onu toplumun organik bir parçası haline getirmeye çalışır. Bunu, devlet ile bütünleşmiş parti aracılığıyla, eğitim, güzel sanatlar, edebiyat, eğlence biçimleri vb. toplum hayatının diğer tüm alanlarına müdahale ederek tek tip yaşayan, tek tip düşünen, tek tip eğlenen insanlardan oluşmuş, yaşamın tüm alanları birleştirilmiş “total” bir toplum oluşturarak gerçekleştirir. Toplumunu oluşturan bireyler, birlikte ve benzer olmanın bilinci ve mutluluğu içinde, toplumda yaşayan diğer kişilere ve liderine karşı yükümlülük ve ödevlerinin bilincinde devlet tarafından kendisi için uygun görülen örgütlerde yer alacak, eğitim görecektir ve eğlenecektir. Böylece, toplumun tümü dış etkilerden uzak tutularak, iktidarın kontrolü altındaki basının verdiği süzölmüş, sansür görmüş ve değiştirilmiş haberlerle bilgilendirilerek, devlet-parti tarafından sürekli denetim altında tutulabilecektir. En belirgin örneğini Nazi Almanyası döneminde görmüş olduğumuz “totaliter” devlet sistemi, diğer faşist parti uygulamalarında pek başarılı olamamış ve daha ziyade girişim aşamasında kalmıştır. Ancak toplumu birörnekleştirerek üzerinde baskı kurmaya çalışmak istisnasız tüm faşist iktidar deneyimi geçirmiş ülkelerde görülmüştür.⁴¹

Faşist ideolojinin hedef kitlesi daha doğrusu etki alanına almak istediği toplumsal gruplar başta gençler olmak üzere, ekonomik olarak ezilmiş sınıfların mensupları ve kırsal kesimde yaşayan halktır. Sloganlarda, mitinglerde popülist bir tutum sergilenerek bu kesimlerin ihtiyaçları doğrultusundaki söylemlere yer verilir. Diğer önemli unsur, faşist parti örgütlenmelerinde çok fazla erkeğin yer aldığıdır. Bu erkek egemen yapı daha ziyade geleneksel aile kültürünün korunması, şiddetin bir araç olarak kullanılması yönünden önemlidir. Bu yaklaşım faşist ideolojinin para-militer örgüt yapısının da temeli oluşturmuş, eylem kapasitesi yüksek bir kitle üretilmiştir.

Evrenselciliğe karşı bir ideoloji olan faşizm, temeline vatandaşlığı değil aksine bir grubu diğerlerinden ayırdığına inanılan özellikler üzerinden şekillenmektedir. Bu da genellikle ırksal benzerlik(kan) ya da kültürel benzerlik olmaktadır. Kendisinin diğerlerinden üstün, saf ve bozulmamış olduğuna dair bir inanca sahip olan grup, kendi gelişimi sağlayacak her türlü ihtiyaca, coğrafi genişlemede dahil, ulaşmak zorunda olduğunu hitap ettiği kitleye empoze etmektedir. Böylelikle faşist ideolojinin diğer bir özeliği olan yayılmacılık karşımıza çıkmaktadır. Nazi Almanyası döneminde saf ırkın

⁴¹ H. Birsen Örs, “Faşizm, Modernitenin...”, s. 496-497

“yaşam alanı”nı genişletmek, Musolini İtalya’sında ise Roma İmparatorluğu’nun sınırlarına ulaşmak ana hedefler arasında yer alarak saldırgan dış politika bir anlamda meşrulaştırmaya çalışılmaktadır.⁴²

3.2 Yabancı Düşmanlığı

İrkçilik ile tam anlamıyla bağlantılı olan ve genellikle ırkçılığın ana unsurlarından biri olarak ele alınan yabancı düşmanlığı, “bir kişinin yabancı olarak algıladığı diğer kişi ya da gruplardan korkması ya da uzak durmasını tanımlayan oldukça muğlak psikolojik bir kavram” olarak tanımlanmaktadır.⁴³ Literatürdeki tanımına bakıldığında ise, dilimize ‘yabancı düşmanlığı’ (xenophobia) olarak geçen kavram, yabancı anlamındaki ‘xenos’ ve korku anlamına gelen ‘phobos’ gibi iki Yunanca sözcüğün bir arada kullanılmasıyla türetilmiştir. Master ve Le Roy’un tanımı ile yabancı düşmanlığı, “kültürü içinde barındıran bir ulusa özdeş kimlikle bağlantı kurularak yabancılara karşı duyulan güvensizlik, korku ve/veya nefretin ifadesi”dir. Buna göre, yabancılar ulusun bütünlüğüne şimdi ya da gelecekte potansiyel tehdit oluşturan farklı kültürlerin taşıyıcıları olarak ifade edilmektedir.⁴⁴

Yabancı düşmanlığı ile ilgili tanımlar incelendiği zaman, yapılan tanımlamaların daha çok kimlik ve kültür farklılığı temel alınarak yapıldığı görülmektedir. 2000 yılı sonrasında ise bazı radikal İslami örgütler tarafından Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinde gerçekleştirilen terör saldırıları ile kavram İslamofobiyi de içine alacak şekilde bir evrim geçirmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası yoğun miktarda Müslüman göçe maruz kalan Avrupa’da bu saldırılar “içimizdeki düşman” algısına neden olmuştur. Avrupa ülkelerinde yaşayan her Müslüman potansiyel bir tehdit olarak görülmüş, özellikle Müslüman ülkelere gelen öğrenciler fişlemeye tabi tutulmuştur. Terör olayları sonrası alınan sıkı güvenlik önlemlerinden bir diğeri de Müslüman ülkelere sefer yapan uçaklardaki yolcuların sıkı araştırılması ve vize işlemlerinde çok detaylı araştırmalar yapılması olmuştur.⁴⁵

Yabancı düşmanlığının ulusal kimlik ve hakim kültüre vurgu yapan tanımlamalarının yanı sıra, Aliboni ise farklıları daha geniş bir çerçevede ele alarak kavrama yeni bir boyut

⁴² H. Birsan Örs, “Faşizm, Modernitenin...”, s. 497-498

⁴³ J. M. Vorster, “Racism, Xenophobia and Human Rights”, *The Ecumenical Review*, Vol.54, Issue:3, 2002, s. 296-312

⁴⁴ Sara De Master, Michael K.LeRoy, “Xenophobia and the European Union”, *Comparative Politics*, Vol.32, No.4, July 2000, p.425 ’den aktaran Fatma Yılmaz, *Avrupa’da İrkçilik Ve Yabancı Düşmanlığı*, USAK Yayınları, Ankara 2008, s.27.

⁴⁵ Talip Küçükcan, AB’de Müslümanlar ve İslamofobi, <http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=5678>(25.05.2013)

kazandırmıştır. Aliboni, yabancı düşmanlığını, çeşitlilik ya da farklılığa karşı duyulan yaygın korkunun ve düşmanlığın bir ifadesi olarak ele almıştır. Bu bağlamda, farklılık sadece etnik ve dini olanı kapsamamaktadır, cinsiyet farkları da toplum içinde çeşitli tartışmaların yaşanmasına sebep olmaktadır. Örneğin homoseksüellere duyulan düşmanlık bunun bir göstergesidir. Benzer şekilde, yabancı düşmanlığını sadece belirgin farklılıklara değil, hayali, icat edilmiş veya kurgulanmış farklılıklarla da bağlantılı olarak biçimlendirenler bulunmaktadır.⁴⁶

Yukarıda tanımlaması yapılan ve içerdiği farklı unsurlara değinilen yabancı düşmanlığı kavramı için sadece farklı kültür, din, ırk veya cinsiyete sahip insanlara karşı duyulan tedirginlik ve korku olarak bakılmamalıdır. Yabancı düşmanlığının temelinde, yerleşik kültür için şimdi veya gelecekte potansiyel bir tehdit olarak görülen “ötekiler” vardır. Ayrıca medyanın da etkisi göz önünde bulundurulursa; toplumda yabancı olarak nitelendiğimiz kişiler için bir suçlu algısı yaratılmaktadır. Hırsız, kaçakçı, terörist vb. bazı sıfatların medyada yabancılarla özdeşleşecek biçimde kullanılması toplumda bu kesimlere karşı bir güvensizlik ortamı yaratmaktadır. Mevcut kültürün ve algılamaların değişeceği korkusu, toplumda bazı kesimlerin ‘ötekileştirilerek’ bir güvensizlik ortamı yaratılması, yabancılara karşı oluşan saldırgan eylemlerin ortaya çıkmasını açıklayan önemli dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır.

Konu, sosyolojik açıdan incelendiğinde görülen, suç ve suçluluk gibi konularda yaftalamanın ne derecede etkili olduğudur. Yaftalamanın büyük bölümünü, yasa ile düzen güçlerini temsil eden, genellikle hakim kültüre mensup ve başkalarının geleneksel ahlakı üzerine tanımlamalar yapabilen kişiler gerçekleştirmektedir. Sapkınlık kategorilerini tanımlayan yaftalar, toplumdaki güç yapısı hakkında bilgi vermektedir. Sapkınlığın kendilerine dayanılarak tanımlandığını gösteren kurallar, varlıklılar tarafından yoksullar, erkekler tarafından kadınlar, yaşlılar tarafından gençler, etnik çoğunluklar tarafından azınlıklar için düzenlenmişlerdir.⁴⁷ Avrupa’da yaşayan ve azınlık olarak nitelendirebileceğimiz göçmenler, yabancılar, farklı dine, renge, ırka veya farklı cinsel tercihe sahip insanlarda Avrupalı insanlar tarafından marjinal olarak görülmektedir. Bu marjinal gruplar çoğu zaman toplumdaki suç algısının bir numaralı şüphelisi olarak tanımlanmaktadır. Üzerlerine yapışmış olan bu etiket sosyal olarak daha üst standartlara ulaşmalarına kadar onlarla beraber kalmaya devam etmektedir.

⁴⁶ Roberto Aliboni, “The EU, Islamophobia and Immigration”, *Conflict in Focus*, Issue 11, February 2006, s.2.

⁴⁷ Anthony Giddens, *Sosyoloji*. (çev. Cemal Güzel), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2008, s. 848.

3.3. İslamofobi

İslam'ın ortaya çıkışından itibaren tarih, Doğu ve Batı ya da Müslüman Dünyası ve Hıristiyan Dünyası (Christendom) olarak ifade edilen iki farklı dünya arasındaki askeri, siyasi, ekonomik, dini ve sosyo-kültürel çekişmelere sahne olmuştur. Bu çekişmelerin tarihten gelen korkuları sürekli olarak zihinlerde tutma ve yeni şartlar altında yeni korkuların ortaya çıkması noktasında önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Günümüzde ise gerek tarihten gelen korkuların ve gerekse son yıllarda yaşanan terör olaylarının demokrasi ve insan haklarının beşiği olarak görülen Batı dünyasında Müslümanlara karşı halihazırda var olan ön yargıları iyice pekiştirdiğini ve tekrar Avrupalı insanların akıllarında bir yer edindiğini gözlemekteyiz.⁴⁸

Avrupa'da İslam'ın tarihi ilk olarak, 12. yüzyıl ve 15. yüzyıl arasında geçen sürede, Müslümanlara anlayış gösteren ve dinlerini yaşamalarına izin veren İspanya'daki Hıristiyan krallıkta başlamıştır. Kilise, Ortaçağ'da yaşayan Yahudilere karşı olduğu gibi Müslümanlara da karşı olsa da devlet Müslümanlara koruma sağlamıştır. 16. Yüzyılın henüz başında Hıristiyan devleti sınırları içinde yaşayan tüm Müslümanların zorla vaftiz edilmesiyle bu durum sona ermiştir. Bu olaydan bir yüzyıl sonra ise adı geçen Hıristiyan devlet topraklarında yaşayan ve zorla vaftiz edilen Müslümanların torunları da sürülmüştür. Avrupa'nın diğer Hıristiyan ülkeleri ise Müslüman cemaate karşı herhangi bir dini hoşgörü göstermemiştir. Çok sayıda Müslüman köle Güney Avrupa'nın ekonomik olarak gelişmesinde ve kalkınmasında önemli rol üstlenmiştir. Bu durum Ortaçağın sonundan köleliğin kaldırıldığı 19. yüzyıla kadar bu şekilde devam etmiştir. Bu köleler vaftiz edilerek Hıristiyan isimlerini almayı kabul etmişlerdir. Çünkü köleler ancak din değiştirmeleri ve vaftiz karşılığında özgürlüklerini kazanabilmişlerdir.⁴⁹ Doğu Avrupa coğrafyasında ise, 16. yüzyıldan sonra farklı dönemlerde Osmanlı İmparatorluğunun hâkimiyeti altına girmiş bölgeler vardır. Osmanlı egemenliği sonrası Müslümanlığın hızla yayıldığı Doğu Avrupa'da, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun 19. yüzyılın ikinci yarısında bu bölgelerden bazılarını ele geçirmesi sonucu bölgedeki Müslüman nüfusa ve İslamî geleneklere saygı gösterilmiştir. Batı Avrupa'da ise, İslam dinine karşı tanınan özgürlüğün tarihi, 18. yüzyılın sonundaki Aydınlanma çağında Prusya Kralı Büyük Frederick'in kendi komutası altında savaşan Türk askerlerine kendi kraliyet arazisinde bir cami inşa etmelerine izin verdiği dönemle beraber başlamaktadır.⁵⁰

⁴⁸ Tuba Er, Kemal Ataman, "İslamofobi ve Avrupa'da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı: 2, Bursa, 2008, s.748.

⁴⁹ Pieter S. van Koningsveld, "Müslüman Varlığına Avrupa'nın Tepkisi", Avrupa ve Amerika Müslümanları, ed. Hunter Shireen ve Malik Huma, (çev. Cem Demirkan, Deniz Öktem), Gelenek Yayınları, 2003, s. 79.

⁵⁰ Pieter S. van Koningsveld, "Müslüman Varlığına Avrupa'nın...", s.79-80.

Endülüs Emevileriyle birlikte, ilk defa Avrupa topraklarında yan yana yaşamaya başlayan Müslümanlık ve Hıristiyanlık o tarihten bu yana örtülü veya açık sürekli bir tartışma halinde olmuştur. Avrupalıların, Avrupa’da yaşayan Müslümanları misafir ya da işgalci olarak göremeyeceklerini anlamaları uzun zaman almıştır. Bu sürecin sonunda ise artık ‘Batı’da yaşayan Müslümanlar’ yerine ‘Batılı Müslümanlar,’ ‘Avrupalı Müslümanlar,’ ‘Avrupa İslamı’, ‘Amerikalı Müslümanlar,’ ‘Amerikan İslamı’ gibi kullanımların yaygınlaştığı ve yeni bir literatür oluşmaya başladığı görülmektedir.⁵¹

Anti-İslamizm kavramı, Batı’da yaşayan Müslümanlar tarafından henüz yeni yeni telaffuz edilmeye başlanmıştır. Anti-semitizm kavramına benzetilerek geliştirilen bu kavram, Müslümanlara yönelik nefret, korku, suçlama ve düşmanlık gibi ifade biçimlerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu tür ifade ve duyguların arkasında çeşitli önyargılar ve İslam’a ilişkin negatif imajlar yatmaktadır. Bu kavram ilk kez Hollanda’da Müslüman antropolog W.A.R. Şadid ile İslamolog P.S. van Koningsveld tarafından birlikte yazdıkları *İslam Tehlikesi Efsanesi: Entegrasyonun Önündeki Engeller* (1992) adlı kitapta kullanılmıştır. Bu terimle aynı anlama gelecek şekilde İngilizce’de “anti-Muslimism” ve “Islamophobia” terimleri kullanılmaktadır. Genel anlamıyla Batı’da ise “anti-Muslimism” ve “Islamophobia” terimleri kullanılmaktadır. Batıda anti-İslamizm, İslamcılığa karşı olmayı değil, daha genel anlamda İslam’a, onun ritüellerine ve Müslümanlara olan karşıtlığı tanımlamak için kullanılmaktadır. Tıpkı Anti-semitizmin Siyonizm yalnızca karşıtlığı anlamında değil, aynı zamanda Yahudi ve Arap düşmanlığı anlamında kullanıldığı gibi. Başka bir deyişle, anti-İslamizm, ırkçılığın Müslümanlara karşı yön verilmiş olan farklı bir halidir.⁵²

“İslamophobia kelimesi “İslam” ve Yunanca “phobos/korku” kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.”⁵³ Kavramın özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan terör olayları sonrasında Müslümanlara karşı yapılan fiili saldırıları ifade etmek amacıyla yaygın bir kullanıma kavuşmuştur.⁵⁴ Diğer yandan, çerçevesi tam olarak belirlenmemiş ve uluslararası herhangi bir organizasyon tarafından resmi bir tanımlaması yapılmamış olsa da İslamofobiyi, “bütün Müslümanlara ya da çoğunluğuna karşı duyulan ve sadece dille değil aynı zamanda çalışma hayatındaki veya hizmetlerden yararlanma hususundaki ayrımcılık, şiddet suçları, toplum hayatı ve uluslararası ilişkilerden tecrit etme yoluyla ifade

⁵¹ Tuba Er, Kemal Ataman, “İslamofobi ve ...”, s.751.

⁵² Kadir Canatan, *Avrupa’da Müslüman Azınlıklar*, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s. 347-348.

⁵³ Nihat Uzun, *Avrupa’da İslamofobi İngiltere Örneği*, Pınar Yayınları, İstanbul 2012, s.13.

⁵⁴ Tuba Er, Kemal Ataman, “İslamofobi ve...”, s.755.

edilen korku ve düşmanlık hislerini anlatan bir kelime⁵⁵ şeklinde genel bir tanımlama yapmak açıklayıcı olması bakımından yerinde olacaktır.

İslamofobi kavramıyla ilgili farklı tanım ve görüşleri biraraya getiren ve toplumda Müslümanlara karşı olan algılamayı ifade eden“İslanophobia: A Challenge For Us All” isimli rapor aslında kavramın son halini alması bakımından önemli bir çalışma olup bir dönüm noktası niteliğindedir. Bu raporun yayınlanmasından sonra konu çok geniş kitlelere ulaşma imkanına erişmiş ve toplumda bir farkındalık yaratılmıştır. Avrupa’da yaşayan insanların İslam’a bakışını genel anlamda tasvir etmek için raporun özet metninde yer alan ve sekiz maddeden oluşan şu algılamalar önemlidir;⁵⁶

-İslam bir blok halinde ve değişime kapalı olarak görülmektedir.

-İslam “öteki” olarak görülmektedir. İslam kültürü başka kültürlerle ortak değerlere sahip değildir, onlardan etkilenmemekte ve onları etkileyememektedir.

-İslam, Avrupalılar tarafından ikinci sınıf olarak görülmektedir. Bu düşünce yapısına göre İslam kültürü barbar, akıldışı, ilkel ve cinsiyet ayrımcılığı yapan bir yapıda görülmektedir.

-İslam, şiddet yanlısı, saldırgan, terör destekçisi ve “medeniyetler çatışması”nı teşvik edici olarak tanımlanmaktadır.

-İslam, siyasi bir ideoloji olarak görülmektedir. Bir ideoloji olarak İslam’ın, siyasi ve askeri üstünlük için kullanıldığı düşünülmektedir.

-İslam’ın Batı’ya karşı yaptığı eleştiriler hiç dikkate alınmadan, Avrupalılar tarafından reddedilmektedir.

-İslam düşmanlığı, Müslümanlara karşı sergilenen ayrımcı uygulamaların ve onların toplumdan dışlanmasının meşruiyetinin kanıtlanması için kullanılmaktadır.

-İslam düşmanlığı Avrupalılarca doğal ve normal olarak görülmektedir.

⁵⁵ The Search for Common Ground – Muslims, Non-Muslims and the UK Media (A Report Commissioned by the Mayor of London), Greater London Authority, London, (November) 2007, s.111.

⁵⁶ Islamophobia: A Challenge for Us All (Summary), s.2.

3.4 Muhafazakârlık

Muhafazakârlığın bir ideoloji olarak gelişmesinde üç tarihsel olgu büyük rol oynamıştır. “Bu olgulardan birincisi Fransız Devrimi’dir. Söz konusu devrim, kısa sürede dünyanın dört bir yanına yaydığı düşünce ve ilkelerle, sadece Fransa’da yerleşik düzeni yıkmakla kalmamış, pek çok ülkede baş gösteren devrimlere ve yenileşme akımlarına öncülük etmiştir. İkinci olgu Sanayi Devrimidir. Bu devrim durağan bir iş bölümü; emek-yoğun teknoloji; sınırlı üretim, tüketim, dağıtım; ve istikrarlı ilişkilerin belirlediği sanayi öncesi toplumu kökten değiştirmiştir. İstikrarı değil, değişimi kural haline getirmiştir. Muhafazakâr düşünceyi bir tepki olarak biçimlendiren üçüncü olgu Aydınlanma Hareketi’dir. Aydınlanma Hareketi’nin temel felsefesi rasyonalizmdir (akılcılık). Rasyonalizm gelenek yerine, aklın, ve akıl yürütmenin (muhakemenin) insan davranışını yönlendiren en güvenilir rehber olduğunu savunur.” Bu üç olgunun ortaya çıkmasından sonra, kendilerinden önce var olan yapısal ve düşünsel olarak ne kadar kurum, gelenek, değer ve düşünce akımı varsa hepsini yok saymışlardır. Söz konusu tarihsel akımların alt büyük değişimlere neden olduğu bir dünyada, bireylerin ve sosyal kümelerin yaşadığı kargaşa ve endişe duygularıyla beslenen, istikrarın ve geleneğin kutsallaştırıldığı bir ideolojik akımın doğması kaçınılmazdır. Nitekim muhafazakârlık artık doğmuştur.⁵⁷

Muhafazakârlık, genel olarak iki şekilde tanımlanabilir. Bunlardan ilki, terimi bir tutumu belirtmek için kullananların kastettiğidir. Bu anlamıyla muhafazakârlık, değişime duyulan bir tepkiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak değişim karşıtlığını ifade etmek için muhafazakârlık teriminin kullanılması doğru değildir. Çünkü bunun sözlüklerdeki anlamı "tutuculuk"tur, ki bu tutum, liberalinden sosyalistine, muhafazakarından sosyal demokratına kadar herhangi bir ideolojiye sahip insanda var olabilecek bir durumdur. İkincisi ki konumuzla asıl ilgili olan anlam bu çerçevede ele alınacaktır, muhafazakarlığın bir fikir ve bir ideoloji olarak sahip olduğu anlamı ifade eder. Bu anlamda muhafazakarlık, “insanın akıl, bilgi ve birikim bakımından sınırlılığına inanan, bir toplumun tarihsel olarak sahip olduğu aile, gelenek ve din gibi değer ve kurumlarını temel alan, radikal değişimleri ifade eden sağ ve sol siyasi projeleri reddederek ılımlı ve tedrici değişimi savunan ve siyaseti, bu değer ve kurumları sarsmayacak bir çerçeve içinde sınırlı bir etkinlik alanı olarak gören bir düşünce stili, bir fikir geleneği ve bir siyasi ideolojidir.”⁵⁸

⁵⁷ Doğu Ergil, “Muhafazakar Düşüncenin Temelleri Muhafazakarlık ve Yeni Muhafazakarlık”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1986, s.269.

⁵⁸ Bekir Berat Özipek, Muhafazakarlık Nedir?, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, <<http://www.muhafazakar.com/box.asp?do=shw&k=1>>(20.04.2013)

Muhafazakârlık kavramının Latince kökü “conservare” kelimesidir. Koruma ve muhafaza etme anlamına gelmektedir. Siyasi düşünce bakımından muhafazakârlık ise modern bir düşünce akımı ve hareket olmasına karşın, tarihi süreç bakımından kökleri Aristo'ya kadar dayandığı yönünde iddialar yapılmaktadır. “Conservator” terimi, Ortaçağ toplumlarında yasaları ve belli grupları koruyan bir yapı anlamında kullanılmıştır. Siyasi bir kavram olarak muhafazakârlığın (conservateur) Fransız siyasi literatürüne girişi ise, Fransız Devrimi sonrasında gerçekleşmiştir. Napoleon politikalarından istenilen sonuçların alınamamasının akabinde, devrim öncesi var olan siyasi ve kültürel inanç ve değerleri yeniden gerçekleştirmek üzere muhafazakârlık, adalet ilkelerini ve medeniyetin güvenliğini sağlama anlamında kullanılmıştır.⁵⁹

Muhafazakârlığın en temel amacı “aristokratik rejime (ancien regime)” dönmektir. 1789 Fransız İhtilali ile “ancien regime” den uzaklaşmıştır. Dolayısıyla Fransız İhtilali ve liberalizmle taban tabana zıt olunmasının ana nedeni budur. Muhafazakârlık düşüncesi, geleneksel ve toplumsal değerlerin korunması ve “ancien regime'e” dönme hayali etrafında şekillenmiştir. Muhafazakârlık özellikle 19. yüzyılda dönemin önemli ideolojileri olan sosyalizm ve liberalizmle olan karşıtlıkları ile gelişimini ve dönüşümünü sağlamıştır. Sosyalizm ve liberalizmin dünyayı toptan değiştirme çabalarına karşı bir tepki ideolojisi olarak o esasen geçmiş referans almaktadır. Bu iki ideolojinin aydınlanma felsefesi çerçevesinde temellenmiş olması, muhafazakârlık ile karşıt olmalarının bir diğer nedenidir. Çünkü muhafazakârlık, Fransız İhtilali kadar aydınlanma düşüncesine de toplumda var olan değerler sistemini dönüştürmeye çalıştığı için düşmandır Bu karşıtlık aynı zamanda bu iki ideolojinin birbirlerinin alternatifini de sağlamıştır. Bu noktada sorulması gereken soru şudur: “Neden muhafazakârlık liberalizmin alternatifidir?”⁶⁰ Ya da Bu iki ideolojinin karşıtlıkları nelerdir?⁶¹

- 1) Her iki ideolojinin insan doğası anlayışları birbirine taban tabana zıttır. Liberalizme göre insan doğuştan iyi iken, muhafazakârlık Hıristiyanlığın “ilk günah” ilkesini benimser. Onlara göre iyi bir insan ancak iyi düzenlenmiş ahlak kuralları ve iyi bir devlet yapısı içinde var olabilir. İyi insanın özellikleri ise devlete sadakat, yurtseverlik ve dindarlıktır.

⁵⁹ Hasan Hüseyin Akkaş, “Muhafazakâr Siyasi Düşünce Kavramı Üzerine”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, 2003, s.242.

⁶⁰ Michael Rosen, Jonathan Woff, *Siyasal Düşünce*, (çev. Sevdâ Çalışkan, Hamit Çalışkan), Dost Kitabevi, Ankara 2006, s.422.

⁶¹ E.Zeynep Güler, “Muhafazakârlık: Kadim Geleneğin Savunusundan Faydacılığa”, (der. H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*,(içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2009, s. 119-122.

- 2) Muhafazakârlık aydınlanma felsefesine, doğal haklar anlayışına, doğal hukuk anlayışına, burjuva devrimine dolayısıyla liberalizmin temel ilkelerine karşıdır.
- 3) Muhafazakârlık, Fransız İhtilali ile ortaya çıkan bireycilik, özgürlük, eşitlik ve halk egemenliği anlayışına karşı çıkar. Dolayısıyla toplum sözleşmesi ve rasyonelliğe dayanan liberal toplumu reddeder. Bunun yerine ortaçağ köklerini, bu dönemde var olmuş “kadim toplum düzenini”, kurumlarını, yaşantıyı, hukuku ve felsefeyi esas olarak da toprak, aile, sınıf, din ve loncaya dayanan örgütlenmesiyle devrim öncesi dönemi ve eski rejimi savunurlar. Klasik muhafazakâr düşüncenin temelleri bu “eski rejim” ile “yeni düzen” arasındaki bir karşılaştırmaya ve ilkinin açıkça tercih edilmesine, onaylanmasına ve övülmesine dayanır.

Muhafazakârlara göre devrim terörden daha zararlı bir olgudur. “Yaşamın, mülkiyetin, yetkenin (otoritenin) ve adil özgürlüğün kuvvet yoluyla ilgasıdır.” Bu nedenle Fransız devrimi sonrası oluşan ortamın toplumu geleneklerinden uzaklaştıracağı, düzensizliğe ve tiranlığa kadar gidecek olan tek kişi yönetimine götüreceği konusunda kaygılıdılar. Muhafazakâr düşünce kıta Avrupa’sında reform düşüncesine karşı aristokratik, otoriter ve gerici şekilleriyle ortaya çıkmıştır. “İlk siyasal ifadesini Britanya’da, geleneksel Troylerin mirasçısı olarak 1830 da kurulan Muhafazakâr Parti’de bulan muhafazakârlık, Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) “doğal” görünen değişimi kabullenen ve “muhafaza etmek için değişimi” savunan liberalizme daha yakın, daha esnek, daha dikkatli ve nihai olarak daha başarılı tutumlar geliştirmiştir”. Siyasette benimsenen esnek yaklaşım muhafazakârlığın 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük bir dönüşüm geçirerek vatanseverlik, milliyetçilik ve sosyal reform bayrağı altında gelişmesini sağlamıştır.⁶²

3.5 Muhafazakârlığın Öğeleri

Genel bir değerlendirme yapıldığında muhafazakârlığın temel hedefi devrimi öngörmek değil, devrimlerin yaratabileceği toplumsal yıkımı hissederek, devrimlerin oluşmasını engellemeye çalışmaktır. Muhafazakarlık kavramının toplumdan topluma farklılıklar göstermesi veya aynı toplumun farklı tarihi süreçlerinde farklı sonuçlara sebep olması, bu düşüncenin pragmatik niteliğini gösterir. Buradan anlaşılacağı üzere muhafazakârlık kavramının tanımlanmasında ister istemez bazı belirsizlikler söz konusudur. Ancak iki yüz yıllık süreçte oluşan bir gelenekten, bazı ortak özelliklerden bahsetmek mümkündür. Bu temel çerçeve üzerinde yapılan tanımlamalar farklılıkları da

⁶² E.Zeynep Güler, Muhafazakârlık: Kadim Geleneğin... s. 122-124.

kapsayacak şekilde yapılabilir.⁶³ Bu bölümde öncelikle Amerikalı düşünür Russell Kirk tarafından belirlenen “Muhafazakârlığın On Prensibi”nden söz edilerek daha sonra farklı yazarlardan alıntılar yapılarak bir muhafazakarlık çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır. Kirk tarafından sistematize edilen bu on unsuru şu şekilde özetlemek mümkündür;⁶⁴

- “Muhafazakârlar, süreklilik arz eden bir ahlaki düzenin varlığına inanmaktadırlar. Ahlaki düzen ve insan birbiri için yaratılmış olup, insan tabiatı ve ahlaki doğrular değişmez.

- Muhafazakârlar geleneklere, teamüllere (âdetlere) ve devamlılığa inanırlar. Haklar ve ödevler konusundaki anlaşmazlıklar gelenek sayesinde bertaraf edilebilir, bu yüzden muhafazakârlar gelenek, teamül ve devamlılık kavramlarının savunucusudurlar.

- İhtiyat (alışkanlıkları devam ettirme) prensibine bağlı olan muhafazakârlara göre, modern insanın her güncel meseleyi akılla çözmeye çalışması riskli bir iştir. İnsanlık, tek bir insandan çok daha akıllıdır.

- İhtiyat prensibi gereği muhafazakârların, alınacak kamusal önlemleri sadece geçici fayda veya popülerlikle değil, uzun vadeli sonuçlarıyla değerlendirmesi gerekir. Bu yüzden aceleci davranmamak gerekir.

- Çeşitlilik prensibine bağlı olan muhafazakârlar, kadim toplumsal kurumların ve hayat tarzlarının artan giriftliğine sempati beslerler. Bu yüzden, bir medeniyetin içinde sağlıklı bir çeşitliliğin korunabilmesi için düzenlerin ve sınıfların, maddi farklılıkların ve çeşitli eşitsizliklerin varlığını devam ettirmesi gerekir.

- Muhafazakârlara göre insanoğlu mükemmel olmadığı için, mükemmel bir toplumsal düzen de asla kurulamaz. Bu yüzden, muhafazakârlar içinde kimi kötülüklerin ve acıların barınmaya devam ettiği tahammül edilebilir ölçüde sıkıntıların bulunduğu adil ve özgür bir toplumun var olacağı düzeni öngörürler.

- Muhafazakârlar, özgürlük ve mülkiyetin birbiriyle yakından ilişkili olduğuna inanmaktadırlar. Özel mülkiyet yaygınlaştıkça, bir toplum daha istikrarlı ve üretken hale

⁶³ Hasan Hüseyin Akkaş, “Muhafazakar Siyasi Düşünce...”, s.243.

⁶⁴ Huriye Tekin Önür, “Türkiye’de Muhafazakâr Liberal Söylemin Yoksullukla Mücadele Açmazı: Ne Muhafazakar Ne Liberal”, *I. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Antalya 22-23 Ekim 2009, s. 355.

gelir. Özel mülkiyetin insanlara sorumluluklarını öğretmek, insanları doğruluğa sevk etmek, genel kültürü desteklemek, insanoğlunu zorla iş yapma düzeyinin üzerine çıkarmak, düşünmek için boş zaman ve faaliyete geçme özgürlüğü sağlamak gibi konularda etkili bir araç olduğu düşünülmektedir.

- Muhafazakârlar, gönüllü bir toplumu desteklemektedirler. Vatandaşların hayatlarını doğrudan etkileyen kararlar, yerellik ve gönüllülük esasına göre alınır. Bu kararların bir kısmını yerel siyasi kurumlar, bir kısmını da özel birlikler yerine getirir.

- Muhafazakârlar iktidarın ve insanın ihtiraslarının ihtiyatlı bir şekilde sınırlandırılması gerektiğine inanırlar. Anayasal kısıtlamalar, siyasal kontroller ve dengelemeler, kanunların uygulanması, irade ve arzulara getirilen sınırlandırmalar özgürlük ve düzeni temin eden araçlardır.

- Güçlü bir toplumda süreklilik ve değişim üzerinde uzlaşma sağlanmalı, her ikisi de kabul edilmelidir. Sağlıklı bir toplum iki güçten de etkilenir yani, bir toplum bazı açılardan ilerleme kat ettiğinde genellikle başka açılardan da gerileme içindedir.”

Kirk'e ait olan bu sınıflandırmadan sonra farklı düşünürlerin üzerinde fikir birliğine vardıkları, muhafazakârlığın temel ve kurucu unsurlarından söz edilecektir.

3.5.1 Gelenek

Muhafazakârlık kelimesi “muhafaza etmek”, “korumak” köklerinden gelmektedir.⁶⁵ Muhafazakârlığın ana teması olan “muhafaza etme arzusu” geleneklere, ritüellere ve köklü kurumlara duyulan saygı ile birebir ilişkilendirilebilir. “Geleneklere saygı duyulması zorunludur, çünkü gelenekler “ zaman tarafından test edilmiştir” ve gelecek kuşak için yaşatılmaları elzemdir. Gelenekler aynı zamanda toplumsal bağları koruyup güçlendirdiği ve bireylerde toplumsal ve tarihsel bir aidiyet duygusu yarattıkları için de önemlidir.”⁶⁶ Bu anlayışın aksine liberaller ise kurumların geçmişlerine değil de toplum içindeki işlevlerine bakarak bir değerlendirme yapmaktadır. Liberal düşünceye göre kurumlar bireyin ihtiyaçları çerçevesinde hareket edebiliyorsa varlığını koruyacaktır. Aksi halde ya reforma

⁶⁵ Merdan Yanardağ(ed.), *Yeni Muhafazakarlar (Neo-cons) Amerika'nın Kara Kitabı*, 1. Basım, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul 2004, s.19.

⁶⁶ Andrew Heywood, *Political Theory: Introduction*, 2. Basım, Palgrave, 1999, s.138 den aktaran E.Zeynep Güler, *Muhafazakârlık: Kadim Geleneğin...*, s. 124.

tabi tutulmalı ya da kökten değiştirilmelidir. Bu anlamda muhafazakâr düşünür Burke toplumu “yaşayanlar, ölümler ve doğacaklar arasındaki bir ortaklık” olarak tanımlar.⁶⁷

3.5.2 İnsanın Kusurlu Olması

Muhafazakârlar insanı sınırlı, bağımlı ve daima korunması gereken bir varlık olarak tanımlarlar. Dünyanın insan aklının tam olarak kavrayamayacağı kadar karmaşık olduğunu iddia ederler. Ahlıksızlık veya suç teşkil eden davranışların nedeninin birey olduğunu, bunun da nedeninin insan yapısının bozulmaya meyilli olduğundan kaynaklandığını savını öne sürerler. İnsanların bu bozulmaya olan eğilimi muhafazakârların düzeni korumak adına bir takım önlemler almasını gerektirmiştir. Bunlar güçlü yönetim yapısı, sert hukuk kuralları, uzun süreli hapis cezaları ve ölüm cezasının desteklenmesi şeklinde daha çok caydırıcı kurallar olmakla beraber düzeni bozanların sert bir şekilde uyarılmasını ve topluma örnek oluşturmasını da kapsamaktadır. Muhafazakârların hukuka biçtiği rol ise özgürlüğün desteklenmesi değil, düzenin korunmasıdır. Zira, “Hukuk kuralları geleneklerin yaptırıma bağlanmış yazılı halidir.”⁶⁸

3.5.3 Organik Toplum Yapısı

Muhafazakârlar da milliyetçiler gibi toplumu yapay bir oluşum olarak görmek yerine, onu yaşayan bir organizma olarak görmektedirler. Toplum tarihsel kurumların ve değerlerin birleşiminden meydana gelen ve çekirdeğinde aile kurumunun yer aldığı bir bütündür. Toplum sadece şimdiki zaman içinde yaşayan bireylerin oluşturduğu bir yapı değildir, geçmişten geleceğe yaşayan tüm bireylerin oluşturduğu bir yapıdır.⁶⁹ Bu teori üzerinden bir değerlendirme yapan muhafazakârlar bu bütünün ancak kültürel değerler ve gelenekler yardımıyla korunmasının mümkün olacağını ifade ederler.⁷⁰ Liberaller ise; toplumun bencil çıkarlar peşinde koşan bireylerden oluştuğunu ve piyasa mekanizması çevresinde oluştuğunu iddia ederler. Organik toplumun oluşturulmasında dinin de önemli bir yeri vardır. Muhafazakâr ideolojide din toplumu birleştiren, istikrarı sağlayan ve otoritenin temelini oluşturan bir yapıdır.⁷¹

⁶⁷ Mümtaz'Er Türköne, *Siyaset*, 3. Basım, Lotus Yayınevi, Ankara 2005, s.123.

⁶⁸ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*,..., s.91-93.

⁶⁹ Bekir Berat Özipek, *Muhafazakarlık Akıl, Toplum, Siyaset*, 4. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s.97

⁷⁰ Mümtaz'Er Türköne, *Siyaset*,... s.123.

⁷¹ Merdan Yanardağ(ed.), *Yeni Muhafazakarlar (Neo-cons) Amerika'nın Kara Kitabı*, 1. Basım, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul 2004, s.25.

3.5.4 Hiyerarşi

Muhafazakârlara göre toplum, doğası gereği hiyerarşiktir. Tarihin her döneminde iktidar ve statü eşitsiz dağıtılmıştır. Özellikle Burke'un başını çektiği bir grup, doğal aristokrasi kavramını benimsemiştir. "Vücuttaki beyin, kalp ve karaciğer nasıl farklı farklı işlevler gerçekleştiriyorsa toplumu oluşturan farklı sınıf ve grupların da kendilerine ait özel birtakım rolleri vardır. Dolayısıyla liberalizmin savunduğu sosyal eşitlik bir hayaldir."⁷² Bu hiyerarşik yapı, sosyal bağılıklar nedeniyle çatışmanın değil tıpkı insan vücudunda olduğu gibi uyumun kaynağıdır.⁷³

3.5.5 Otorite

Max Weber otoriteyi tanımlarken üçlü bir sınıflandırma yapma yoluna gitmiştir. Bunlardan ilki geleneksel otorite olarak adlandırılır. Geleneksel otorite tipinde, otoriteyi elinde bulunduran kişi veya kurum, bu yetkisini geleneksel ya da kalıtsal bazı özellikleri nedeniyle elinde bulundurmaktadır. Bu gelenek ya da kalıtsal özelliğe atfedilen kutsiyet nedeniyle toplum bu otoriteye koşulsuz olarak itaat eder. Toplum düzenini belirleyen yasalar değil, bu gelenekler ve otorite sahibi kişidir. Otorite sahibi kişiye karşı toplum içinde bir bağıllık duygusu vardır. Güç ve otorite kavramlarının tek bir kişi veya kurumda birleşmesi sonucu, otorite sahibi olanlara karşı bir "efendi" algılaması söz konusu olmaktadır.⁷⁴ Weber tipolojisinin ikinci unsuru, karizmatik otoritedir. Burada daha çok kriz dönemlerinde ortaya çıkan bir liderden söz etmek mümkündür. Lider etrafında örgütlenen toplum ona bir kutsiyet atfeder. Söylediği sözler, yaptığı davranışlar ve gösterdiği hedefler toplum tarafından koşulsuz olarak kabul edilir. Hitler dönemi Almanya'sı karizmatik otorite tipinin en açık uygulama alanlarından birini oluşturmuştur. Tipolojinin son unsuru ise, yasal-ussal yada yasal-rasyonel olarak adlandırılmıştır. Burada otoriteyi elinden bulunduran kişi, kalıtsal ya da geleneksel olarak sahip olduğu bir özelliğinden dolayı otoriteye sahip değildir. Seçimle veya görevin getirdiği bazı özelliklere sahip olduğu için bu otoriteyi kullanma yetkisi, otoriteyi üzerine kullandığı kişilerce ona verilmiştir. Modern anlamda demokrasi ya da konsensüs olarak değerlendirebileceğimiz yaklaşımlar bu grubun içine dahil edilmektedir.⁷⁵

Muhafazakâr ideolojide ise otorite; birey, kurum ve devlet arasında gerçekleşen ilişkileri belirlemede ve iktidarı açıklamada önemli bir ilkedir. Otorite, topluma

⁷² Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*,... s.99 .

⁷³ Mümtaz'Er Türköne, *Siyaset*, ... s.123.

⁷⁴ Max Weber, *Bürokrasi ve Otorite*,(çev. H.Bahadır Akın), Adres Yayınları, Ankara 2005, s. 55.

⁷⁵ Max Weber, *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı*,(çev. Özer Ozankaya) İmge Kitabevi, Ankara 1995, s.317-332.

paylaşılmazsa iktidar tiranlaşabilir. Bundan dolayı toplumun tüm kesimlerinin fikirlerini yansıtma aracı olacak güçlü sivil örgütlere ihtiyaç vardır. Bir toplumda sivil örgütler güçlü değilse iktidar, elindeki yetkileri kötüye kullanabilir ve sosyo-politik düzeni yıkabilir.⁷⁶ Dolayısıyla ancak bu durumda toplumsal düzen ve siyasal istikrar sağlanabilir. Muhafazakâr siyasal düşüncede otorite kavramı, seçilen, verilen, hakkıyla kazanılan ve saygı gösterilen gibi pek çok farklı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Ayrıca otorite, bireyler arası bağı kurması bakımından da önemli bir unsurdur. Bağ kavramı, bireyselliği ortadan kaldırıp toplum algılamasının içselleştirilmesini sağlamaktadır. “Diğer bir ifadeyle insanlar, yaşadığı toplumun değer yargılarıyla dış dünyayı algılamaktadırlar. Birey kendini toplum, kurumlar ve geleneklerden farklı tanımlarsa, sivil düzen tehdit altına girebilir. Bu durumda bireyin hiyerarşik bağı kopar ve algılama içsellikten çıkar. Dışsal algılama, bireyler açısından düzeni soyutlamaya iter ve farklı eğilimlerle bireyler yozlaşabilir. Kısaca sevgi ve saygı yoluyla kurulan bağda ortaya çıkan otorite, insanlara uyulması gereken değerleri ve kuralları gösterir. İlk bağ ailede, sevgi ve saygı gibi ahlaki ve dini değerlere bağlı olarak kurulur.”⁷⁷

3.5.6 Mülkiyet

Muhafazakâr düşüncede özgür bir toplumun en önemli göstergesi, mülkiyet başlığı altında ortaya çıkmaktadır. Mülkiyet, kazanımlardan daha çok atalardan miras alınan ve torunlara aktarılacak olan bir emanet olarak tanımlanır. Bireylerin toplumdaki özgürlüğünü yansıtan, sosyal hayatta güven duygusu kazanmalarını sağlayan, sivilleşmeyi artıran ve yönetimi elinde tutanların tiranlaşmasını önleyen mülkiyet; bireylerin, toplumun ve kurumların arasında gerçekleşen ilişkilerin tanımlanmasında önemli bir etkidir. “Özel mülkiyet, yönetimin tiranlığına, bireylerin yabancılaşmasına, ailenin yok olmasına, geleneksel değer ve kurumların yozlaşmasına karşı savunulur. Çünkü bireylerin ilk etkileşimleri, gelişmeleri, ödev ve yükümlülükleri aile içinde belirlenmektedir. Muhafazakârlık özel mülkiyeti aileye vererek, hem onu topluma karşı sorumlu tutmakta, hem de kurum ve devletin baskıcı uygulamalarına karşı korumaktadır. Muhafazakârlık özel mülkiyeti geleneğin sürdürülmesi açısından da önemsemektedir. Birey, geleneğin kendisine yüklediği bilinçle hareket etmelidir. Mülkiyet sahibi olan birey, esasen emanetçidir. Çünkü bireyler, sahip oldukları mülkiyet kadar yükümlü ve yükümlü oldukları kadar da özgürdürler.”⁷⁸

⁷⁶ Robert Nisbet, “Muhafazakarlık”, (çev. Erol Mutlu), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, (der. Tom Bottomore ve Robert Nisbet), Ayraç Yayınları, Ankara 1977, s. 118.

⁷⁷ Hasan Hüseyin Akkaş, “Muhafazakar Siyasi Düşünce...”, s.248-249.

⁷⁸ Hasan Hüseyin Akkaş, “Muhafazakar Siyasi Düşünce...”, s.250.

3.5.7 Faydacılık

Muhafazakârlar geleneksel olarak insan aklının sınırlılığına vurgu yapmaktadırlar. Soyut ilkelere ve düşünce sistemlerine de bu yüzden temkinli yaklaşırlar. İnsan aklının üretimi olan bu ilke ve sistemler yerine tarihsel olarak doğrulanmış tecrübeleri öne çıkarırlar. Bu yaklaşım muhafazakârlığın faydacılık yönünü öne çıkarmaktadır. "Muhafazakarlar, pratik koşul ve amaçlarla yaptıkları güçlü vurguya bağlı olarak, kendi düşünce sistemlerini bir ideoloji olarak değil, hayata yönelik bir "pozisyon alış" olarak tanımlarlar."⁷⁹

4. Anti-Semitizm

"Semit" terimi, hem Arapları hem de Yahudileri kapsayacak şekilde bir dil grubunu tanımlamak için kullanılmaktadır. Antisemitizm terimi özel anlamında ise genellikle Yahudilere karşı tavırlara atıfta bulunur. Antisemitik sözcüğü ilk olarak 1860 yılında, Avusturyalı bir Yahudi olan Moritz Steinschneider tarafından kullanılmıştır. Steinschneider terimi, Ernest Renan'ın "Sami ırklarının" "Aryan ırklar"dan daha aşağı olduğu şeklinde ifade ettiği fikirlerini tanımlamak için kullanmıştır.⁸⁰ 1873 yılında Wilhelm Marr tarafından 'Der Siegdes Judenthumsüberdas Germanenthum' (Yahudi Ruhunun Cermen Ruhu Karşısındaki Zaferi. Dini olmayan bir bakış açısından bir inceleme) isimli eserinde ilk olarak kullanıldığında Antisemitizm, Yahudilere karşı gerçekleştirilen ırkçı politika ve tutumları nitelendirmektedir. Antisemitizmin temelinde yer alan ırkçılık düşüncesi, insanların ayırt edilebilir ırklara mensup olduğunu ve bu ırkların entelektüel, ahlaki ve toplumsal özelliklerinin ve potansiyellerinin biyolojik olarak birbirinden farklı olduğu yönünde yapılan açıklamaları baz almaktadır.⁸¹ Marr, 1880 yılında yayımlanan "Cermen Ruhu için Yahudi Ruhu Karşısında Zafere Giden Yol" başlıklı eserinde de daha önce kullandığı semitizm kelimesinden türettiği Antisemitizm kelimesini kullanmıştır. Eser büyük ilgi görmüş ve aynı yıl Marr, Almanya ve Alman kültürüne karşı var olan potansiyel Yahudi tehdidi ile mücadele edilmesini ve ülkeden zorla çıkarılmalarını sağlamak amacıyla ilk kuruluş olan "Antisemitler İttifakı"nı kurmuştur.⁸²

Türk Musevi Cemaati'nin kendi tanımlamasıyla Antisemitizm; "Yahudilerin kendilerine yönelik nefret olarak da ifade edebilecekleri belirli bir anlayış biçimidir. Bunun

⁷⁹ Mümtaz'Er Türköne, *Siyaset*, ... s.123.

⁸⁰ <<http://www.turkyahudileri.com/content/view/279/221/lang,tr/>>(20.03.2013)

⁸¹ Ufuk Ulutaş, Siyonizm Ve Antisemitizm Üzerine, <<http://haber.stargazete.com/acikgorus/siyonizm-ve--antisemitizm-uzerine/haber-734318>> (20.03.2013)

⁸² <<http://www.turkyahudileri.com/content/view/279/221/lang,tr/>>(20.03.2013)

sözlü ve fiziksel oluşumları ise Yahudi olan veya olmayan şahıslara ve/veya mülklerine, Yahudi cemaati kuruluşlarına ve dini etkinliklerine yöneltilmektedir". Bunun yanısıra, bu tür tezahürler bir Yahudi topluluğu olarak algılanan İsrail Devleti'ni de hedef alabilir. Antisemitizm genellikle Yahudileri "kötüye giden şeylerin" nedenini açıklamada ve sıklıkla da insanlığa kötülük etmek adına komplolar kurmakla suçlamalarda kullanılır. Konuşmalar, yazılar, görsel betimlemeler ve eylemlerde, olumsuz ve uğursuz stereotip ve fesat karakter özelliklerinde dile getirilir. Antisemitizm genel bağlamda dikkate alındığında, sosyal yaşam, medya, okullar, işyerleri ve dini alanlardaki örnekleri bunlarla sınırlı kalmamakla birlikte, şunları kapsar:⁸³

- Radikal bir ideoloji veya köktenci din adına Yahudilere zarar vermeyi veya öldürmeyi mazur göstermeye çalışmak veya bunlar için yardım çağrısında bulunmak.

- Yahudilerin veya Yahudilerin kolektif gücü hakkında asılsız, insanlık dışı, şeytansı stereotip suçlamalarda bulunmak; onların ekonomi, medya, hükümet ve diğer sosyal kurumların denetimlerini ellerinde bulundurmaları veya dünya Yahudi komplosu efsanesi gibi. Örneğin Yahudilerin dünyayı yönettiğine ilişkin bir inanç.

- Tüm Yahudileri, tek bir şahıs veya bir grup tarafından işlenmiş veya işlendiği varsayılan bir hata yüzünden ve hatta Yahudi olmayan gruplar tarafından yapılan eylemler için dahi sorumlu tutmak ve suçlamak.

- İkinci Dünya Savaşı sırasında Nasyonal Sosyalist Almanya, onların destekçileri ve suç ortakları tarafından Yahudilere uygulanan soykırım olgusunu, bu katliamın kapsamını, mekanizmalarını ve kasıtlılığını inkar etmek.

- İsrail Devleti'ni ve Yahudileri, Yahudi soykırımını abartmakla ve hatta uydurmakla suçlamak.

- Yahudileri, dünya genelindeki Yahudilerin iddia edilen önceliklerine ve İsrail Devleti'ne daha sadık olmak ve birer vatandaş olarak bunları kendi uluslarının çıkarlarının önünde tutmakla suçlamak."

⁸³ <http://www.turkyahudileri.com/images/stories/dokumanlar/antisemitizmin_tanimi.pdf> (20.03.2013)

Antisemitizmin ortaya çıkışı tarihsel olarak incelendiğinde teolojik yani inançlarla ilgili faktörler kadar, sosyal, siyasal ve hatta ekonomik faktörler de birlikte düşünülmelidir. Batı Hıristiyan geleneğindeki Yahudi düşmanlığının sebeplerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki dînî sebeplerdir. Yahudilerin Hz. İsa'yı öldürdüğü veya öldürttüğü şeklindeki inanç (deicide charge) ve Hz. İsa'nın 'İkinci Gelişi'nden önce tüm Yahudilerin ya Hıristiyan olmaları ya da Deccal tarafından yok edilmelerini öngören Hıristiyan Mesihî inancıdır. İkinci unsur ekonomik sebeplerdir. Yahudilerin ekonomik olarak önde oluşları ve sık sık 'faizli borç verme' gibi uygulamaların içinde yer almalıdır. Üçüncü unsur sınıf çatışmasıdır. Avrupa'da monarşi, asiller, orta ve alt-sınıflar arasında yaşanan çatışmalarda Yahudiler hep ezilen tarafta yer almışlardır. Son olarak ise psikolojik sebepler vardır. Pek çok bireysel ve toplumsal sorun karşısında suçlu olarak bir Yahudi'nin var olduğuna dair olan inançtır. Anti-Semitizm, bu faktörlerin hepsinin birleşimi ile meydana gelmiş bir ideolojidir.⁸⁴

Antisemitizm kavramı tarihsel olarak incelendiğinde köklerinin antik çağlara kadar uzandığı görülsede, kavram özellikle Hıristiyanlığı kabul eden Avrupa coğrafyasında önemli bir etki alanına sahip olmuştur. Roma İmparatorluğunun, İmparator Konstantin döneminde çeşitli politik nedenlerden dolayı günümüzde Hıristiyanlık olarak bilinen dini kabul etmesiyle paganizmle karışan Hıristiyanlık, radikal bir şekilde Yahudi karşıtı bir hal almaya başlamıştır. Ancak Haçlı Seferleri olarak bilinen ve esas hedefi Müslümanlar olan askeri seferler birçok Yahudi'yi de etkilemiştir. Haçlı seferlerine katılan kişiler ruhsal yönden motive edilmiş olmasına ve birçok soylunun şövalyelik ünvanı kazanmak için bu seferlere katılmış olmasına rağmen, katılanların çoğu maceracı, yağmacı, ölümden ve kölelikten kurtulma fırsatını kullanan kimselerdir. Çok geçmeden ortaya çıkan şu düşünce okların bir anda Yahudilere dönmesine neden olmuştur; "şayet tanrının isteği kutsal topraklardaki imansızları öldürmek ise o bu kafirleri evde ve yol kenarında cezalandırmayı isteyecektir." 1096 yılının Ocak ayından Temmuz ayına kadar 10.000'dan fazla Yahudi haçlılar tarafından Kuzey Fransa ve Almanya'da katliama uğramışlardır. Aynı yıl içinde, Leiningen kontu Emerick, Rhine ve Mosel vadileri arasında Alman Haçlılarını Yahudilerin üzerine doğru yönlendirmiştir. Buradaki katliam sonucunda ise Alman haçlılar 12.000 den fazla Yahudi'yi öldürmüştür. 1215'de IV. Luteran Konsili tarafından Yahudilere yönelik olarak bazı kurallar konmuştur. Buna göre; Yahudilerin Hıristiyanlarla aynı ticareti ve mesleği yapmasını yasaklamış ve Hıristiyanlardan ayırt edilebilsinler diye Yahudilere farklı renk veya desende elbiseler giyme zorunluluğu getirilmiştir. Bunun dışında Konsil Yahudilerin nişanlar takmalarını emrederek farklı olduklarının anlaşılmasını sağlamaya

⁸⁴ Bülent Şenay, "Yahudi-Hıristiyan İlişkileri Tarihi Ve Anti-Semitizm-Oryantalizm İlişkisi", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı:2, 2002, s.119.

çalışmıştır. Yahudiler, seyyar satıcı, rehinci ve tefeci vb. daha çok mülk sahibi olamayacakları işlerle ilgilenmeye zorlanmışlardır.⁸⁵ Fakat şehirlerin büyümesiyle ve artan sayıda kişinin ticaretle ilgilenmesiyle tefecilik bir anda Avrupa ekonomisi için zaruri bir hal almıştır.⁸⁶

Avrupa'da Anti-semitizmin en yüksek seviyelere ulaştığı dönem ise İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında Nazi iktidarını yaşayan Almanya'da görülmektedir. Kesin rakam belli olmamakta beraber milyonlarca Yahudi'nin bu dönemde soykırıma tabi tutulduğu bir gerçekliktir. Günümüzde ise Avrupa'da Yahudilik her ne kadar hala ön yargıyla karşılanan bir inanış şekli olsa da 1950'lerdeki Nazi yaklaşımlarından eser kalmamıştır. Müslümanlar veya Orta Doğuda yaşayan insanlar için ise Anti-semitizm daha ziyade Filistin – İsrail arasındaki mücadele temelinde şekillenmektedir. Avrupa'da azalan Yahudi karşıtlığı tam aksine Orta Doğu ve Afrika coğrafyasında artmaktadır.

Yukarıda adı geçen ideolojiler günümüz aşırı sağ düşüncenin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. 18. yüzyılda ortaya çıkan bilimsel milliyetçiliklerle beraber gelişimine başlayan ve günümüzde özellikle yabancı düşmanlığı kavramı çerçevesinde şekillenen aşırı sağ, II. Dünya Savaşı sonrası zenginleştirdiği teorik temelleri ile dikkat çekmektedir. İdeolojik alanda yakalanan başarıların siyaset sahnesinde bir oy aracı olarak kullanılması ve çeşitli seçim başarılarının kazanılmasını sağlaması, aşırı sağın görünürlüğünü daha da arttırmıştır. Avrupa'da Yer Alan Aşırı Sağ Partiler başlıklı II. Bölüm'de, ideolojinin tarihsel açıdan değişimi ve siyaset sahnesinde yer alan aşırı sağ partiler üzerine bir inceleme yapılmıştır.

⁸⁵ Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s. 305.

⁸⁶ Hugh Wynne, "Kilise Tarihinde Antisemitizm", (çev. Süleyman Turan), *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt:4 Sayı: 1, 2004, s. 279-282.

BÖLÜM II

AVRUPA'DA YER ALAN AŞIRI SAĞ PARTİLER VE AŞIRI SAĞ İDEOLOJİYİ AÇIKLAYAN ÖRNEK OLAYLAR

Bu bölümde, aşırı sağın tarihsel olarak gelişim süreci incelendikten sonra, Avrupa'da yer alan aşırı sağ partilerin benzer özellikleri, farklı ülkelerde yer alan partilerin ayrılan özellikleri ve bu partilerin yüksek oy oranları elde etmesine neden olan etmenler sıralanacaktır. Bölümde son olarak ise Avrupa'da aşırı sağ ideolojiyi açıklayan örnek olaylara yer verilmiştir. Bölümde yer alan başlıklar, partilerin ideolojik olarak dayandıkları altyapıyı ve söylem benzerliklerini göstermesi açısından önemli görülmektedir.

1. Aşırı Sağın Tarihsel Gelişimi

Aşırı sağ ideolojinin tarihsel gelişimini incelemek için, tarihi bazı dönemlere ayırmak, ideolojinin geçirdiği değişimleri bu dönemler özelinde incelemek gerekmektedir. Aşağıda yer alan bölümde de bu tarz bir yöntem uygulanmış ve II. Dünya Savaşı'nın öncesi ve sonrası olarak aşırı sağ düşüncenin evriminden söz edilmiştir. Aşırı sağ düşüncenin tarihi II. Dünya Savaşı öncesi dönemde, 1918 yılına kadar milliyetçilikte, 1918-1945 yılları arası ise hem milliyetçilik hem de faşizmle bir arada gitmektedir. İkinci Dünya savaşının hemen sonrasında ise kendini milliyetçi ve faşist olarak tanımlamayan, liberalizm ve muhafazakârlıkla ideolojik anlamda bir birliktelik kuran partilerin ortaya çıkması yeni aşırı sağın tarihini göstermektedir.

1.1 II. Dünya Savaşı Öncesi Dönem

Bu döneme ilişkin incelemeler değerlendirildiği zaman, özellikle Fransa tarihinin Avrupa'yı ne kadar çok etkilediği görülmektedir. 1789 Fransız İhtilali, Napolyon Bonapart'ın imparatorluk dönemi ve ardından yaşanan 1830 ve 1848 devrimleri, 18. ve 19. yüzyılda ortaya çıkan endüstri devrimi Avrupa tarihini etkileyen ve milliyetçiliğe yön veren olaylardır.

Gellner milliyetçiliği, tarihi beş ana bölüme ayırarak incelemiştir;⁸⁷

⁸⁷ Jacques Rupnik, 'The Reawakening of European Nationalism' in Social Research, Vol. 63, No. 1, Spring 1990, s. 297 den aktaran Aylin Ünver Noi, *Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s.27.

- 1) İmparatorluklar döneminde görülen çokuluslu milliyetçilik (Westphalia barışı ile başlayıp Fransız Devrimi'ne kadar olan dönem),
- 2) Endüstrileşme ve modernleşme ile başlayan, halkların aynı dili kullanmasının ve devletin gerekli olduğu dönemde yaşanan milliyetçilik,
- 3) İkincinin maddenin sonucu olarak ortaya çıkan ve ulus devletlerin kurulmaya başlaması ile sonuçlanan dönem (I. Dünya Savaşı ve sonrası)
- 4) Hitler ve Stalin tarafından II. Dünya Savaşı öncesi uygulanan asimilasyon, göçe zorlama ve öldürme gibi yöntemleri kullanan milliyetçilik,
- 5) Uluslarüstü bütünleşmeye ve yerel yetki devrine imkan tanıyan gelişmiş endüstri toplumunun ortaya çıkışı ile ortaya çıkan milliyetçilik.

İngiliz tarihçi Carr ise milliyetçiliği üç bölüme ayırmıştır;⁸⁸

- 1) İmparatorlukların ve kilisenin gücünü yitirmesi ve ulus devletinin kurulması ile başlayan dönem; bu dönemde millet, egemen halk olarak tanımlanmıştır. Uluslararası ilişkiler ise krallar ve prensler arasındaki ilişki ağı olarak tarif edilmiştir.
- 2) İkinci dönem Fransız İhtilali'nin bir sonucu olarak ortaya çıkan, kurumları 1870 sonrasında zayıflamışsa da olsa 1914'e kadar süren dönemdir. Bu dönem popüler demokratik milliyetçilik fikrinin ortaya çıktığı dönemdir. Döneme Rousseau tarafından geliştirilen milliyetçilik düşüncesinin etkisi hakimdir.
- 3) Üçüncü dönem 19 yüzyıl sonlarında gelişmeye başlayan (1870 sonrası) ve 1914-1939 yılları arasında Avrupa kıtasında uygulama alanı bulan milliyetçilik dönemidir. Bu dönem, ayrıca uluslararasılığın düşüşüne geçtiği ve yıkıcı milliyetçiliğin yükselişinin yaşandığı dönem olarak ifade edilmektedir.

Bu iki tipolojiye bakıldığında Fransız devrimi öncesi dönem bir imparatorluklar çağı olarak değerlendirilmektedir. Devrimle beraber bir kopuş yaşanmış, hükümdar bazı yetkilerini halka devretmiş, eşitlik, adalet ve özgürlük kavramları yayılmaya başlamış, İnsan Hakları Bildirgesi yayımlanmış ve belki de en önemlisi milliyetçilik fikrinin ortaya

⁸⁸ Umut Özkırımlı, (2000), *Theories of Nationalism: A Critical Introduction*, London: Palgrave, s. 46,47 den aktaran Aylin Ünver Noi, *Avrupa'da Yükselen...*, s.27-28.

çıkmiş olmasidir. İmparatorluklar çağına son veren ve her milletin bir devleti olması fikrini esas alan bu ilke sayesinde Avrupa'da birçok yeni devlet kurulmuştur.

Tipolojiler de dikkati çeken ikinci unsur ise I.Dünya Savaşıdır. Endüstri devriminin etkisiyle oluşan kapitalizm ve sömürgecilik, bu savaşın temel nedenidir. Bu savaş sonrası çizilen yeni sınırlar ise bizi faşizmle beraber II. Dünya Savaşına götüren nedeni oluşturmaktadır. İki dünya savaşı arası dönemde iktidarı ele geçiren İtalya, Portekiz, Almanya ve İspanya faşist partileri, günümüzde faşizme karşı duyulan korku ve nefretin en önemli nedenidir.

Milliyetçilik tarihsel gelişimi sırasında çok farklı biçimlerde kollara ayrılmıştır. Bunlardan bazıları bir ulusu özgürlüğüne götüren, bağımsızlığını kazanmasını sağlayan bir birlik ruhu oluştururken; bazıları ise diğer ulusların egemenliğini hiçe saymış ve üstün ırk olma inancını benimseyerek yayılcı bir politika izlemiştir. İlk grup milliyetçilik Fransız Devrimiyle ortaya çıkmış ve Avrupa'da var olan imparatorlukların dağılmasına neden olmuştur. İkinci grupta bahsedilen akım ise II. Dünya Savaşının çıkmasına ve belki de günümüzde milliyetçiliğe şüpheyile bakılmasına neden olmuştur.

1789 Fransız İhtilali ile başlayan ve amacı ulus devlet yaratmak olan milliyetçilik, I. Dünya Savaşı sonunda imparatorluklara son vermiş ve Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada yeni devletlerin kurulmasına neden olmuştur. İmparatorluk bayrağı altında yaşayan farklı milletten insanlar, kendi milletlerine ait bir devlet kurmak için isyan etmişlerdir. Liberal milliyetçilik olarak ta adlandırabileceğimiz bu tarz milliyetçiliğin en önemli amacı self-determinasyonu gerçekleştirebilmektir. Bunun için de devletler ulusları değil, uluslar devleti yaratır ilkesine bağlıdırlar. I. Dünya Savaşı sonunda (8 Ocak 1918) Amerika Birleşik Devletleri başkanı Woodrow Wilson'ın ABD Kongresi'nde yaptığı konuşmada bahsettiği ilkelerde bu özgürleştirici milliyetçilik fikrini görmek mümkündür.

1.2 II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem

II. Dünya Savaşı Sonrası dönem ele alındığında Avrupa Birliği'nin oluşum sürecinin Avrupa'da aşırı sağın yükselmesi üzerindeki en önemli etkenlerden biri olduğu görülmektedir. Ayrıca Avrupa'da gelişen sanayi ve çokkültürlülük politikalarında yaşanan başarısızlık ta diğer etkenler olarak sayılabilir.

Birleşik bir Avrupa'nın oluşturulması düşüncesi, siyasi bir proje halini almadan önce sadece bazı filozofların ortaya attığı bir düşünceden ibaret olan bir ütopya olarak tanımlanmıştır. Bu ütopya, barış içinde yaşayan Avrupa devletlerinin bir ifadesi olmuştur. Yüzyıllar boyunca birçok savaşın yaşandığı, modern anlamda siyasal birlikteliklerin

kurulmasının uzun zamanlar aldığı Avrupa coğrafyasında bu tip düşüncelerin varlığı doğal karşılanmıştır. Ancak birleşik bir Avrupa düşüncesi için somut adımların atılması II. Dünya Savaşı sonrasına rastlamaktadır. Birçok savaşın yaşandığı Avrupa'da, sadece 1870-1945 yılları arasında Fransa ve Almanya üç kez savaşmışlardır. Birçok insanın hayatını kaybetmesinin yanı sıra ekonomik ve siyasal istikrarsızlığa da neden olan savaş yılları, Avrupa'da barışı tesis edebilmenin tek yolu olarak, Avrupa'da yer alan ülkelerin ekonomik ve siyasal işbirliğine gitmesi görülmüştür. II. Dünya Savaşı ile görülen, totaliter rejimlerin her zaman Avrupa barışını için bir tehdit unsuru oluşturduğudur. Dolayısıyla bu dönemde gerçekleştirilen direniş hareketi, birleşik Avrupa düşüncesinin de temeli olmuştur.⁸⁹

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa'da kalıcı bir barış oluşturmaya yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Robert Schuman (Fransa Dışişleri Bakanı), Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet'in önerisi çerçevesinde, 9 Mayıs 1950 tarihinde, Avrupa Devletlerini, kömür ve çelik üretiminde alınacak olan kararları bağımsız ve uluslarüstü bir kuruma devretmek şeklindeki öneriyi iletmiştir. Schuman Planında, Avrupa'da tam ve sürekli bir barışın tesis edilebilmesinin Fransa ve Almanya arasında yüzyıllardır devam eden çekişmenin son bulmasına bağlı olduğuna yer verilmiştir. Bu çekişmenin son bulmasının yolu ise, öneride adı geçen kurumun gözetiminde, ortak kömür ve çelik üretimini sağlamak ve bu örgütlenmeyi tüm Avrupa ülkelerinin katılımına açık tutarak güçlendirmek olarak görülmüştür.⁹⁰

Jean Monnet tarafından hazırlanmış olan Schuman Planında, ekonomik birliktelik dışında aslında siyasi bir yetki devrinde de söz etmek mümkündür. Planın esas amaçları ise; Fransa ve Almanya arasında yüzyıllardır var olan anlaşmazlıkları çözmek, savaşın hammaddesi olan kömür ve çeliği ulusüstü bir kurumun idaresine bırakarak Avrupa'da çıkacak muhtemel bir savaşı önlemek, birleşen ekonomik menfaatlerin daha sonraki yıllarda yaşam koşullarına yansımaları neticesinde tüm Avrupa'da bir denge oluşturulması ve tüm Avrupa ülkelerinin katılımına açık olan topluluğun siyasi birlikteliğinin ilk adımı olarak düşünülmesi olmuştur.⁹¹

Schuman Planının bir sonucu olarak, 1951 yılındaki Paris Antlaşması ile Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'dan oluşan 6 ülke Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Söz konusu topluluğun başkanlığına ise, Schuman Deklarasyonu'na ilham veren fikrin sahibi Jean Monnet getirilmiştir. Böylece, savaşın ham

⁸⁹ Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Avrupa Birliğinin Tarihçesi, <<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105>>(29.04.2013)

⁹⁰ Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Avrupa Birliğinin Tarihçesi, <<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105>>(29.04.2013)

⁹¹ Enver Bozkurt, Mahmut Özcan, Arif Köktaş, *Avrupa Birliği Hukuku*, Asil Yayınları, Ankara 2004.,s.15.

maddeleri olarak kabul edilen kömür ve çelik, barışın tesisi için kullanılmaya başlanmıştır. Bu antlaşma ile dünya tarihinde ilk defa olarak devletler, kendi iradeleri ile egemenliklerinin bir bölümünü oluşturulan ulusüstü kuruma devretmişlerdir. Kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun verimli bir şekilde çalışması sonucunda altı üye devlet, işgücü, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına izin veren bir ekonomik topluluk kurmaya karar vermişlerdir. Böylece, kömür ve çeliğin yanında diğer sektörlerde de ekonomik bir birliktelik kurmak amacıyla, 1957'de Roma Antlaşması imzalanmıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) adını taşıyan yeni oluşumun amacı, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak Avrupa pazarının kurulması ve siyasi bütünlüğe giden yolda ikinci adımın atılması olmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) da 1 Ocak 1958 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile kurulmuştur. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunun amacı ise nükleer enerjinin barışçıl amaçlar doğrultusunda ve güvenli biçimde kullanılmasını sağlamak olmuştur. Kurulan üç topluluğun daha verimli çalışmasını sağlamak için 1965 yılında, bu topluluklara üye ülkeler tarafından Füzyon (Birleşme) Antlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma neticesinde, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, Avrupa Toplulukları adı altında birleştirilmiştir. Böylece topluluklar tek bir konsey ve komisyon tarafından idare edilmeye başlanmıştır.⁹²

3 Kasım 1990'da Berlin Duvarı'nın yıkılması sonucu Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi, Aralık 1991'de de Sovyetler Birliği'nin çözülmesi neticesinde Merkez ve Doğu Avrupa coğrafyasında bulunan ülkelerin üzerindeki Sovyet baskısının ortadan kalkması ve bu ülkelerin demokratikleşme sürecine girmeleri gibi gelişmeler Avrupa'nın siyasi yapısında bazı değişmelere neden olmuştur. Bu nedenlere Avrupa Topluluklarından istenilen verimin alınamaması sonucu oluşan kamuoyunun baskısı da eklenince, 9-10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te toplanan Avrupa Birliği Zirvesi'nde yeni bir sürecin ilk adımları atılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda 1 Kasım 1993'te imzalanan Maastricht, bilinen adıyla Avrupa Birliği Antlaşması ile ekonomik birliğin yanında siyasal birliktelikte kurulmuştur. Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği üç sütunlu bir yapı haline gelmiştir. Bunlardan biri Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunun birleştirilmesi ile oluşan Avrupa Topluluklarıdır. İkinci sütun

⁹² Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Avrupa Birliğinin Tarihçesi, <<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105>>(29.04.2013)

ortak bir güvenlik ve dışişleri politikası oluşturmak, üçüncü sütun ise adalet ve içişleri konularında ortak bir yapı olmuştur.⁹³

Yukarıda bahsedilen bu gelişim ve değişim süreci Avrupa'yı bir çekim merkezi haline getirmiştir. 1945 sonrası başlayan ve Avrupa Kömür Çelik Topluluğunun kurulması neticesinde ortaya çıkan ağır sanayi hamlesi sonucunda, her yıl artan oranda insan Avrupa'ya göç etmeye başlamıştır. Önceleri misafir işçi olarak kabul edilen bu insanların birçoğu aile birleşmeleri, Avrupa'nın yaşam koşullarının memleketlerinden daha iyi olması ve misafir oldukları ülkelerde iş kurlmaları gibi nedenlerle ülkelerine dönme konusunda isteksiz davranmışlardır. Her ne kadar buraya kadar bir sorun yokmuş gibi görünse de Avrupa devletleri için sorun bu noktada başlamıştır. Çünkü Avrupa'nın misafir işçi olarak istihdam ettiği kişilerin çoğunluğu Orta Doğu veya Afrika kökenli olup siyahi veya Müslüman'dırlar. Çoğunluğu beyaz ve Hıristiyan olan Avrupa, göçmenleri geldikleri günden itibaren kabullenememiştir. Avrupa Devletleri tarafından, önce misafir işçilerin dönecekleri düşünülmüş ama dönmemişler, daha sonra ise asimile edilmeye çalışılmış ama o da başarılammıştır.

Avrupa'da ikamet eden Müslüman ve siyahi kişilere karşı, özellikle ekonomik ve siyasi kriz dönemlerinde ortaya çıkan ayrılıkçı söylem, şiddet, hakaret ve taciz gibi olaylara karşı ne yazık ki Avrupa devletleri ve Avrupa Birliği çok geç önlem almaktadır.

Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusunun, Avrupa Toplulukları ait bir metinde yer alması ilk defa 1977 yılında olmuştur. 5 Nisan 1977 tarihinde yayımlanan Temel Haklara İlişkin Ortak Deklarasyon, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusuna doğrudan değinmemiş olsa da, Avrupa kurumlarının temel haklar ve özgürlüklerin korunması konusundaki tutumunu belirtmesi açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Deklarasyonda Avrupa kurumlarının ve üye ülkelerin anayasalarının, Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nden doğan temel hakların korunması yönünde hükümler içermesi vurgulanmıştır. Bunun yanında, Avrupa Topluluklarının yetkilerini kullanması sırasında, söz konusu haklara saygı gösterdiği ve göstermeye de devam edeceği belirtmiştir. 11 Haziran 1986 tarihinde yayımlanan Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Deklarasyon ile Avrupa kurumları, konu ile ilgili ilk önemli gelişmeyi sağlamıştır. Topluluğa üye ülkelerde ivme kazanmaya başlayan, göçmenlere yönelik yabancı düşmanı tavır, hareket ve şiddet eylemleri bu deklarasyonla tanınmıştır. Deklarasyon temel olarak ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmak ve insan onuruna saygı

⁹³ Emin Tatoğlu, Avrupa Birliğinin Tarihsel Gelişimi (1951- 1995), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi, Ankara, s.13-33.

ilkeleri etrafında şekillenmiştir. Bu iki unsur Avrupa'nın kültürü ve geçmişten gelen mirası olarak nitelendirilmiştir. İrk, din ve kültür gibi çeşitli farklılıklar nedeniyle, kişi ya da kişi gruplarına karşı gösterilen hoşgörüsüzlük, düşmanlık ve güç kullanımı bu belge ile kınanmıştır. Deklarasyonda belirtilen hususlar hakkında gerekli önlemlerin alınmasının önemi ve aciliyeti ile ırkçılık ve yabancı düşmanlığı tehlikesinin tüm vatandaşlar tarafından fark edilmesinin önemi belirtilmiştir.⁹⁴

Her ne kadar bu iki belge bir milad olması açısından önemli ise de, yabancı düşmanlığı konusundaki örgütlü faaliyetler 1977 yılının öncesine dayanmaktadır. Ancak bu döneme ait olarak elde pek fazla resmi belge bulunmamaktadır. Gerek işlenen suçların gizlenmesi gerekse, suç tanımının farklılaştırılarak başka bir olaymış gibi gösterilmesi bu döneme yönelik yapılan araştırmalarda karşılaşılan zorluklardan bazılarıdır. Buna benzer engellerle günümüzde de karşılaşılmaktadır. Yasadışı aşırı sağ örgütlerin özellikle güvenlik ve adalet kurumları içinde bulunan üyeleri, kendi örgütlerini ve amaçlarını korumak adına yabancılara karşı işlenen suçların tanımını nefret suçu olacak biçimden çıkartarak basit bir hırsızlık, kavga, yangın veya taciz olayı olarak göstermektedirler. Ayrıca 1977 – 1986 yılları arasında kalan 9 yıllık zaman dilimi içerisinde Avrupa Birliğinin konu ile ilgili pasif tutumu da düşündürücüdür.

1986 yılında alınan kararlar akabinde 1990'lı yıllar hareketli geçmiş ve 1990, 1994, 1995, 1996 yıllarında Avrupa Birliği üye ülkeleri, çeşitli toplantılarda konuyu masaya yatırmışlardır. Ancak İrkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili olarak Topluluk genelinde etkin bir mücadele sağlamak amacıyla atılan ilk somut adım, 1997 yılının İrkçılığa Karşı Avrupa Yılı olarak ilan eden İlke Kararı'nın Konsey tarafından kabul edilmesi olmuştur. Avrupa Yılı'nın ilanını duyuran metinde Konsey, konu ile ilgili olarak alınacak önlemlerin ana çerçevesini birkaç madde ile belirlemiştir.⁹⁵

Karar'da belirtilen hedefler şunlardır:⁹⁶

- İrkçılık, yabancı düşmanlığı ve Anti-semitizm gibi konuların insan haklarına saygı ve Topluluk içindeki ekonomik, sosyal ve siyasal bağlılık konuları önünde ciddi bir engel oluşturduğunu belirtmek,

- Avrupa coğrafyasında ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve Anti-semitizm ile mücadele için gerekli önlemlerin alınmasını teşvik etmek,

⁹⁴ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da İrkçılık Ve Yabancı Düşmanlığı*, USAK Yayınları, Ankara, 2008 s.128-129.

⁹⁵ Arzu Kihir, "Temel Haklar ve İrkçilikle Mücadele Konusunda AB Politikasının Gelişimi", *İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı:17, 2003, s.392.

⁹⁶ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da İrkçilik...*,s.143.

- Irkçılık, yabancı düşmanlığı ve Anti-semitizm ile mücadele konusunda yerel, ulusal ve Avrupa düzeyinde etkili stratejiler oluşturmak ve iyi uygulamalara ilişkin deneyimlerin diğer ülkelerle paylaşılmasını sağlamak,

- Irkçılık, yabancı düşmanlığı ve Anti-semitizm konusundaki eylemlerin etkinliğini arttırmak amacıyla, bu konularda çalışan kişi ve kurumlar arasında, kullanılan strateji ve uygulamaların paylaşımının sağlanması,

- Ulusal düzeyde özellikle istihdam, eğitim ve barınma alanlarında uygulanan entegrasyon politikalarının sorunun çözümüne katkısını anlatmak,

- Irkçılık, yabancı düşmanlığı ve Anti-semitizmden nedeniyle çeşitli dışlayıcı davranışa maruz kalan ya da bu tarz bir davranışa maruz kalma ihtimali muhtemel kişilerin deneyimlerinden mümkün olduğu ölçüde yararlanmak ve bu kişilerin topluma entegrasyonunu sağlamak.

Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadeleye yönelik olarak Avrupa Birliği tarafından atılan somut adımların ikincisi, Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi'nin (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia – EUMC) kurulması olmuştur. 1995 yılında Cannes Zirvesi'nde, 1996 yılında ise Floransa Zirvesi'nde gündeme gelen konu 1997 yılında Viyana'daki zirvede karara bağlanmış ve Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi kurulmuştur.⁹⁷

Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezinin amacı, Topluluk ve üye ülkelere ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve Anti-semitizme karşı önlem alacakları ya da eyleme geçecekleri zaman yardımcı olmak amacıyla Avrupa düzeyinde güncel, güvenilir, tarafsız ve karşılaştırılabilir veri sağlamak olarak belirtilmiştir. Bunların dışında merkezin, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve anti-semitizm konularının gelişimi ve boyutları üzerine çalışmak, nedenlerini, sonuçlarını ve etkilerini analiz etmek ve üye ülkelerde gerçekleştirilen uygulama örneklerini incelemek ve paylaşmak gibi amaçları da vardır. Bu amaçlara ulaşabilmek için Merkeze, çok çeşitli görevler verilmiştir. Bunların en önemlileri, görev alanına giren konular hakkında veri toplamak, bilimsel araştırmalar ve anketler düzenlemek, Topluluk içindeki ırkçılık ve yabancı düşmanlığı durumunu belirten yıllık raporlar yayınlamak ve düzenli olarak halka açık toplantılar yaparak halkı bilinçlendirme görevleridir. Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi çatısı altında ulusal araştırma merkezleri, hükümet-dışı kuruluşlar ve uzmanlaşmış merkezler ile işbirliğini kuracak bir birim olarak tasarlanan Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Bilgi Ağı'nın (European Racism and Xenophobia Information Network – RAXEN) kurulması da planlanmıştır. 1 Mart 2007 tarihinde görev alanı genişleyen Temel Haklar Ajansı, Avrupa

⁹⁷ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.144-145.

İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi'ni de çatısı altına almıştır. Günümüzde Avrupa Birliği ırkçılıkla mücadele konusunda Temel Haklar Ajansı aracılığıyla faaliyette bulunmaktadır.⁹⁸

2. Aşırı Sağ Partilerin Ortak Özellikleri

Avrupa'da kurulmuş aşırı sağ partiler birçok açıdan birbirlerine benzer özellikler göstermektedir. Farklı ülkelerde kurulmuş olmalarına rağmen söylemlerindeki ve politikalarındaki benzerlikler, konuyu siyaset bilimi açısından araştırmaya değer kılmaktadır. Bunun dışında aşırı sağ partilerin siyaset arenasındaki varlıklarının “bir görünür bir görünmez” oluşu, devamlılık konusunda bazı sorunlar yaşamaları, farklı adlarda aynı tip partilerin tekrar tekrar kurulması, Avrupa coğrafyası özelinde bir aşırı sağ parti kültürünün varlığına işaret etmektedir. Dolayısıyla var olan ortak noktaların incelenmesi de çalışmanın ana hedefleri arasında yer almaktadır.

Aşırı sağ partiler, müdahil oldukları her konuda açıkça mevcut sistem karşıtı bir söylem geliştirmektedirler. Bu karşıt tavır parti programlarından, partinin yayın organlarına kadar her türlü platformda açıkça gösterilmektedir. Burada mevcut sistem olarak bahsedilen parlamentarizm ve çok partili siyasal hayattır. İstikrarsızlığa neden olduğu ve aşırı sağın amaçlarının uygulanması yönünde bir engel teşkil ettiği için bu iki siyasal kuruma bir tepki beslerler. Ancak demokrasi karşıtı değillerdir. Resmi söylemlerinde sıklıkla demokrasi yanlısı bir çizgide hareket ederler. Faşizm ise mümkün olduğunca uzak kalınan bir ideolojidir. Geçmiş dönem faşizminin toplumsal hafızada kötü izler bırakmış olması, Nazi ve Musolini dönemine ilişkin atıfta bulunmaları konusunda bir çekince yaratmaktadır.⁹⁹

Hans George Betz, aşırı sağ üzerine yapmış olduğu çalışmasında bu yeni oluşan sağ akımın geçmiş dönemde görülen aşırı sağ akımdan ve merkez sağdan farklı olduğunu ifade etmektedir. Bu akıma mensup partilerin ekonomik ve kültürel konularda radikal değişimlere karşı çıkmamaları ve karşılaştıkları sorunlar karşısında sergiledikleri popülist tavır, ayırt edici noktaları olmaktadır. Betz sergilenen bu popülist yaklaşımı kendi ifadesiyle “modern dünyanın en karmaşık sorunları için çok basit çözüm yolları olduğuna inanmak” ve “ sıradan insanın kolayca ifade edemediği fikir, istek ve duyguları ile ilgili

⁹⁸ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da İrkçilik...*,s.145-146.

⁹⁹ Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi Ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme: Fransa Ve Almanya Örnekleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2005, Ankara Üniversitesi, Ankara, s.18-19

konuşmak, net olarak tanımlanmış bir düşmana ya da düşmanlara karşı nefret duygularını harekete geçirmek” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰⁰

Bir diğer siyaset bilimci Michel Wieviorka, popülizm ve milliyetçilik üzerine yaptığı çalışmada, bu unsurun birbiriyle etkileşimini incelemiştir. Yaptığı incelemeler sonucu “popülizm, kimlik ve değişimin sentezini vaat ederek, insanlara hem değişip, hem de aynı kalabileceklerini söyler. Kendi felsefesinden gelen iç çelişkileri aşmak içinse, inandırıcılığı yüksek, güçlü, karizmatik liderlere gereksinim duyar” şeklinde bir tanımlama yapmıştır.¹⁰¹

Lider etrafında örgütlenen parti, çoğu zaman liderin malı olarak görünebilir. Çünkü aşırı sağ partiler incelendiğinde görülen şey, partinin kurucusu veya kurucularının uzun dönem partinin karar organlarında hatta liderlik koltuğunda kaldıklarıdır. Parti çok uzun bir geçmişe sahip olsa dahi başarısızlık sonucu suç hiçbir zaman lidere yüklenmez. Aksine parti geçmişinde yaşanan anlık bir başarı veya partinin halk arasında popüler olduğu günler hatırlatılır. Son olarak ise partilerin ömürleri, iktidar süreleri veya başarılı olduğu zamanlar bu kurucu-lider kadroya bağlıdır. Onlar olmazsa parti de yoktur.

İki dünya savaşı arası dönemde görülen klasik faşist ideoloji “popülist sağ”¹⁰² ekonomi konusunda kapitalizme yakın bir çizgidedir. Küreselleşen dünyada kaçınılmaz olarak gelişen serbest piyasa ekonomisi modern aşırı sağ akımı da etkisi altına almıştır. Bireysel girişimcilik ve yatırım konusu, partilerin söylemlerinde sıklıkla yer almaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesini, Avrupa halklarının refahı ve olumlu bir ekonomik gelecek için kaçınılmaz olarak görmektedirler. Diğer yandan kamu harcamalarında kesintiye gidilip büyük ölçekli özelleştirmelerin yapılması, vergi oranlarının düşürülmesi ve tarım ve sanayi sektörüne uygulanan çeşitli desteklemelerin kaldırılması ekonomi politikalarının diğer ana başlıklarıdır. Ancak her ne kadar bu yeni sağ akıma yakın bir ekonomik politika izliyor da olsalar, sosyal refah ve toplumsal kalkınma temelli olarak azınlıklar, göçmenler gibi dezavantajlı gruplar için uygulanan çeşitli fon, kredi ve program gibi uygulamalara karşıdır. “Eşitliğe aykırı” olduğunu öne sürdükleri bu uygulamalar çok çeşitli gruplar tarafından eleştirilmektedir.¹⁰³

Betz tarafından yapılan çalışma bu partilerin ekonomik olarak hedefleri hakkında da çeşitli ipuçları vermektedir. Küreselleşmenin ve kapitalizmin etki alanlarını oldukça fazla

¹⁰⁰ Hans George Betz, Stefan Immerfall, *The New Politics Of The Right*, , St. Martin's Press, New York, Mayıs 1998, s.4 den aktaran Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*, s.19-20.

¹⁰¹ Michel Wieviorka, “Populism and Nationalism in Contemporary Europe”, *Stranger or Guest: Racism and Nationalism in contemporary Europe*, ed. Sandro Fridlizius and Abby Peterson, Stockholm, Almquist and Wicksellint. 1996, s.24 den aktaran Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*, s.21.

¹⁰² Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan “Popülist Radikal...”*, s. 101.

¹⁰³ Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*, s.22.

genişletmeleri ve bu iki akımın uygulamaları neticesinde ortaya çıkan memnuniyetsiz kesim, aşırı sağın bir numaralı hedefi haline gelmiş, seçmen beklentisini popülizmle birleştiren aşırı sağ partiler “milliyetçi ekonomi” veya “milli ekonomi” denilen bir söylem geliştirmişlerdir. Milliyetçi ekonominin karşısında yer alan kurumlar ise, “para tacirleri, sıcak para, ulus-ötesi şirketler ile Batı Avrupalılar için Brüksel bürokrasisidir.” Bu kurumlar milliyetçi ekonomi için bertaraf edilmesi gereken bir tehdit olarak görülmüştür. Bu amaçla sistemi koruyan önlemler almak ve uluslararası ekonomik piyasaların yeniden şekillendirilmesi bu partiler için büyük önem arz etmektedir.¹⁰⁴

İkinci dünya savaşı sonrası yaşanan göç dalgaları ile Avrupa'ya gelen göçmenler 1980'lerdeki siyasal ve ekonomik krizler nedeniyle Avrupa'da görünür hale gelmişlerdir. Bu dönemde özellikle seçim başarıları ile gündeme gelen aşırı sağ akımın yükselmesine neden olan en önemli özelliklerden birisi de “tek mesele tezi”dir. Bu tez sayesinde aşırı sağ akım, toplumda yabancılara karşı var olan memnuniyetsiz ve düşmanca tavrı, kendi “dışlayıcı kimlik siyaseti” felsefesi ile uzlaştırmıştır. Avrupa'da yer alan aşırı sağ partiler üzerine yapılan çalışmalarda da görülen şudur ki; yabancı karşıtı söylem üzerinden gerçekleştirdikleri propaganda ve popülist tavırları ile bu partiler diğer partilerden ayrılmaktadır. Seçmen kitleleri daha çok göçmenlik meselesini bir problem olarak görmektedir ve bu konuda çözüm beklemektedir. Yabancı düşmanlığı ve göçmen sorunu Avrupa'daki aşırı sağ partilere “günah keçileri” yaratmaktadır. Farklı kültür, farklı dil, inanç ve ten rengine sahip göçmen azınlık, Avrupa ülkelerinde baş gösteren her türlü sorunun sebebi olarak görülmektedir. Artan suç oranlarından ekonomik gerilemeye, kültürel değişimden sosyal refah seviyesinde yaşanan düşüşe kadar her problem bu grupların suçu olarak yansıtılmaktadır.¹⁰⁵

Aşırı sağ partilerin sahip olduğu diğer ortak özellik ise “protesto tezi”dir. Bu yaklaşım ile mevcut siyasal sisteme karşı olan memnuniyetsizliğin dışavurumu sağlanmaktadır. Protesto tezi sayesinde aşırı sağ akım, sahip olduğu popülist tutum ile “yerleşik temsili demokratik siyasete karşı” olan memnuniyetsiz tutumu uzlaştırmayı başarmıştır. Siyasal sisteme karşı olan bu memnuniyetsizlik, ilk olarak 1970'lerde ortaya çıkan “popüler sol” akımının itici gücü olmuştur. Seçim sistemine, temsil sistemine ve parlamenter sisteme karşı olma fikri, bu dönemde özellikle kadın hareketleri içinde çok yaygın olarak kullanılmıştır. “Antipolitika” olarak isimlendirilen bu hareket biçimi, 1980 sonrası sol yelpazede yer alan örgütlerden ziyade aşırı sağcı partilerce kullanılmaya başlanmıştır.

¹⁰⁴ Hans George Betz, Stefan Immerfall, *The New Politics Of The Right*, , St. Martin's Press, New York, Mayıs 1998, s.5 den aktaran Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*, s.22-23.

¹⁰⁵ Paul Hainsworth, *The Politics of the Extreme Right*, London, Biddles, 2000,s.10den aktaran Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*, s.24.

Bunda, sol kanadın mevcut siyasal partilerle çalışmaya devam etmesinin, ekonomik krizler karşısında tutarlı siyasal ve ekonomik programlar geliştirememelerinin ve sol örgütlerin kurumsallaşmaya başlamasının etkisi olmuştur. Yükselişe geçen bu sağ partiler her ne kadar klasik anlamda bir parti örgütlenmesine sahip olsalar da, parti yerine daha çok “hareket” olarak adlandırılmayı tercih etmişlerdir. Tabi ki bu partilerin yalnızca mevcut siyasal düzene karşı olan memnuniyetsiz tutumu kullandıklarını söylemek yeterli olmayacaktır. Aynı zamanda “yaşamın kötüye gidişi karşısında duyulan çaresizlik ve aczden beslenen içerleme duygularından” da yararlanmışlardır.¹⁰⁶

Aşırı sağ partilerin bir diğer ortak özelliği ise “faaliyet alanlarında da benzerlik” göstermeleridir.¹⁰⁷ Kendilerine karşı olan gruplara karşı sözle ve beden gücü kullanarak şiddet göstermekten kaçınmamışlardır. Söylemlerinin en sertleştiği yerler ise konser, miting ve futbol müsabakaları gibi kalabalık gruplara hitap ettikleri alanlardır. Kişi aşırı sağcı bir örgüte mensup olan ya da sadece sempati besleyen biri de olsa kalabalık içinde çok daha rahat hareket edebilmekte ve grup psikolojisi ile çeşitli şiddet eylemlerinin içinde yer alabilmektedir. Aşırı sağcı müzik gruplarının konserlerinde söylenen ırkçı şarkılar, futbol sahalarında siyahi futbolculara karşı aşağılayıcı hareketlerde bulunmak grup içinde daha kolay ifadesini bulmaktadır. Özellikle parti dışı örgütler tarafından gerçekleştirilen şiddet olayları ve müzik gruplarınca yapılan konserlerde yaşananlar, hem aşırı sağın sürekli gündemde kalmasını hem de düşmanları olarak nitelendirdikleri göçmenler ve azınlıklar üzerindeki baskılarının artmasını sağlamaktadır.

Aşırı sağ partilerin ortak özelliklerinden bekli de en önemlisi, gelişimlerini bir karşıtlık üzerinden sağlıyor olmalarıdır. Ancak bu soyut bir ideoloji karşıtlığından çok somut olarak bir gruba yönelik olarak beslenen düşmanca tavır olarak ifade edilebilir. Belirlenen bir “iç düşman veya dış düşman” üzerinden söylem geliştirilerek yapılan siyaset, hem başarı kazandırmak hem de devamlılık sağlamak açısından önemlidir. Günümüzde Fransa’da siyahiler, Danimarka’da göçmenler, İsviçre’de Müslümanlar birer iç düşman yaftalaması ile karşı karşıyadır. Her sorunun suçlusu gibi gösterilerek bu gruplara karşı bir karalama kampanyası yürütülmektedir. Bu anlayış aynı zamanda toplumu her zaman uyanık ve tedirgin tutmak için başvurulan bir yoldur.

¹⁰⁶ Hasan Saim Vural, Hasan Saim Vural, *Avrupa’da Radikal Sağın Yükselişi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s.205-206.

¹⁰⁷ Mehmet Taş, *Avrupa’da İrkçilik*, İmge Kitabevi, Ankara 1999, s.79.

3. Aşırı Sağ Partilerin Ayrılan Özellikleri

Aşırı sağ akımın bazı ortak özellikleri olmasına rağmen ülkeden ülkeye farklı uygulamalar ve söylemlerin geliştiğini de görülmektedir. Bu farklılıkların nedeni, ırkçı hareketin değişken ve çeşitli bir yapıya sahip olmasından ileri gelmektedir. Bu çeşitlilikten dolayı Avrupa coğrafyasında kurulan aşırı sağ partilerin benzerliklerinin yanında birbirlerinden farklılaşmalarına neden olan, birbirlerinden ayrılmalarına neden olan özelliklerden de söz etmek gerekmektedir.

Aşırı sağın farklı ülkelerde biçim değiştirmesi “ülkelerin sanayi geçmişleriyle, sosyal ve politik tarihleriyle demokratik kurumların oluşumuyla, totaliter ve diktatörlük dönemleriyle” birebir bağlantılıdır. Bununla beraber kültürel yapı, geçmiş dönemlere ait sömürge deneyimi ve milli kimliğe bağlılık gibi etmenlerde aşırı sağın biçim değiştirmesine neden olan diğer etmenler olarak dikkat çekmektedir. İngiltere, Fransa ve Belçika gibi ülkelerde aşırı sağ daha çok göçmenleri inanç boyutunda eleştirmektedir. Bunun nedeni, bu ülkelerin sanayi devrimi sonrası emperyalist tutumları nedeniyle işçi sınıfının haklarında ve ekonomik şartlarında yaşanan gerilemedir. Bu gerileme neticesinde göçmenler hiçbir zaman bir işçi grubu olarak görülmemiş daha ziyade bir dini ve etnik topluluğun üyesi olarak nitelendirilmişlerdir. Daha da önemlisi adı geçen ülkelerin milli kimlikle ilgili olarak yaşadıkları sorunlar, aşırı sağı sadece parti düzeyinde sınırlı kalmamasını sağlamaktadır. Özellikle devlet örgütünün ve siyasetin içinde olan bazı kişiler aşırı sağa büyük sempati beslemektedir.¹⁰⁸

Taş, Avrupa ülkelerinde faaliyetlerini sürdüren aşırı sağ partileri ırkçılık düzeylerine göre gruplandırmaya çalışmıştır. Üç grupta incelediği ırkçılık düzeylerine “kendini savunma, yabancı düşmanlığı ve saldırgan ırkçı-faşist partiler” adını vermiştir. Bu şekilde ülkelerin tarihlerinin ve siyasal geleneklerinin aşırı sağı nasıl farklılaştırdığını göstermeye çalışmıştır. Kendini savunma grubu içine İskandinav ülkeleri ve Avrupa Birliği'nin oluşturduğu kurumlar dahil edilmektedir. İskandinav ülkelerinin bu grupta yer alması Norveç İlerici Partisi, Danimarka İlerici Partisi ve İsveç Yeni Demokrasi Partisi'nin kendilerini ırkçı saymadıkları, ancak ülkelerin ekonomik durumunun kötülüğünden ötürü yabancıları istemediklerini açıklamalarından dolayıdır. Çok eski bir geçmişe sahip olmayan bu partilerin siyaset arenasında görülmeleri, 1970 yılında ekonomik temelli göçün yasaklanması sonucu bir azalma eğilimine geçtiği ve siyasal temelli göçün hızlandığı döneme rast gelmektedir. Ancak siyasette var olan bu partilerin çeşitli başarılar elde etmeleri 1980 sonrasında bulmaktadır. Çünkü 1970'li yıllarda göçmenlik karşıtı söylemin bir

¹⁰⁸ Mehmet Taş, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.81.

oy getirisinden söz etmek mümkün değildir. Aşırı sağ partiler, göçmenlerin halkı ekonomik olarak zarara soktuğu görüşünü popülist bir tutumla anlatmayı henüz başaramamışlardır. 1970’lerde yapılan seçimlere Danimarka İlerici Partisi “Yabancılar fare gibi çoğalıyorlar” sloganıyla hazırlanmış ancak büyük bir başarısızlık elde etmiştir. 1983 yılında Fransa’da gerçekleştirilen seçimlerde Front National’ın (Ulusal Cephe) büyük bir başarı elde etmesi, Avrupa’da yer alan diğer aşırı sağ partilere de bir ivme kazandırmıştır. 1980’lerin ikinci yarısında bir değişim yaşayan aşırı sağ daha önce karşı çıktığı vergi sistemi, bürokrasi, devletin müdahalesi gibi konuların yanına serbest pazar ekonomisi ve göçmen sorununu da ekleyerek yeni bir söylem ve program geliştirmiştir.¹⁰⁹

Yabancı düşmanlığı grubu içinde “Lega Nord, Vlaam Block, Freiheit Partei, Republikaner ve Front National” gibi bazı partilere yer verilmektedir. Bu partileri diğer aşırı sağ oluşumlardan ayıran nokta ise ırkçılığı geliştirme yönünde bir çaba göstermeleridir. Ancak bu ırkçı tavrı geliştirmeye çalışırken terör vb. şiddet olaylarından kaçınmaktadırlar. Çokkültürlülüğe ve birden fazla ırkın yaşadığı bir Avrupa’ya karşıdırlar. Amaçları homojen ve tek ırk felsefesi üzerine kurulmuş bir Avrupa yaratmaktır. Beş parti içinden Front National, pazar ekonomisi kavramı yerine milli ekonomi kavramını temel amaçları arasına alması yönünden diğerlerinden ayrılır. Oluşturdukları ekonomi modeli aile temeline dayanan bir milli ekonomi modelidir. Siyasal alanda ise göçmen karşıtı ve yabancı düşmanı bir politika izlemektedir. Göçmenlerin geldikleri ülkelere geri gönderilmesi ve vatandaşlığa geçmede kan bağı esasının kabul edilmesi gibi çeşitli söylemleri vardır. Avrupa Birliğine üyeliğin sorgulanması en sık başvurduğu araçlardan biridir. Taş tarafından saldırgan ırkçı partiler grubuna ise British National Party, National Front, National Action, Movimento Sociale Italiano ve National Demokratik Party gibi partiler alınmıştır. Bu tip örgütler ırk üstünlüğü felsefesi çerçevesinde bir programa sahiptirler. Daha çok geçmiş döneme ait faşist parti geleneklerine ve Nazi Almanya’sı dönemine ait olan uygulama ve söylemlere sıklıkla yer verirler. Diğer ırk ve kültürlere karşı düşmanca bir tutum sergilerler. Özellikle son yıllarda Avrupa’da rastlanan göçmenlere yönelik şiddet olaylarının arkasında bu partiler veya bu partilerle ilişkili yasadışı bazı örgütler vardır.¹¹⁰

4. Aşırı Sağın Yükselme Nedenleri

Aşırı sağ partilere ilişkin birkaç ortak ve ayrılan özelliğe değinildikten sonra, bu partilerin Avrupa’da hangi konjonktürel etmenlerden dolayı ivme kazandıklarından, söylemlerini hangi doğrultuda geliştirdiklerinden söz edilecektir. Bahsi geçen yükselme

¹⁰⁹ Mehmet Taş, *Avrupa’da İrkçilik...*, s.82.

¹¹⁰ Mehmet Taş, *Avrupa’da İrkçilik...*, s.84-86.

nedenleri, ani gelişen etmenler sonucu ortaya çıkabileceği gibi (ekonomik kriz, terör olayları vb.) devamlılık arz eden bazı olaylar (göç, Avrupa bütünleşmesi vb.) sonucunda da ortaya çıkabilmektedir. Siyasete etkileri de bu kalıcılık geçicilik noktasında belirmektedir. Özellikle geçici unsurların kalıcı unsurlara eklendiği dönemlerde aşırı sağ partiler oy oranlarını yüksek seviyelere çıkarabilmektedir. Bu dönemlerde sürekli olarak medyada yer alarak seslerini daha fazla duyurabilme fırsatı yakalamaktadırlar. Durum böyle olunca periyodik olarak tekrarlanan dönemlerde sürekli olarak akla şu soru gelmektedir; “Avrupa’da aşırı sağ yükseliyor mu?” Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde, bu sorunun cevabı temel ayırım noktasıdır.

4.1 Artan Kitlesele Göç

Göçün tarihi, insanoğlunun dünya üzerinde var olmasıyla başlamaktadır. Çeşitli ekonomik, siyasal, dini, sosyal veya diğer sebeplerle insanlar bir yerden başka bir yere, yaşamak ve yeni bir düzen kurmak amacıyla yerleşmişlerdir. Kavimler göçüyle başlatılabilecek büyük göç süreci günümüzde hala doğudan batıya doğru bir hareket halindedir. Çeşitli dönemlerde doğudan gelen halkların hedefi haline gelen ve asker olarak kıtalarını korumak için mücadele eden Avrupalı krallar bunda kimi zaman başarısız olmuşlardır. Özellikle Hun İmparatoru Attila’nın ve Osmanlı İmparatorluğu’nun akınları siyasal, sosyal, ekonomik ve dini açıdan Avrupa’nın çeşitli farklılıklarla tanışmasını sağlamıştır. 20. yüzyıla ise Avrupa için bir savaşlar tarihidir. Avrupa kıtası temelinde yapılan savaşlar tüm dünyayı etkilemiştir. Ancak esas yıkım, Avrupa’da olmuştur. Bu yüzyılda iki dünya savaşı gören Avrupa, hem ekonomik hem de siyasal açıdan büyük krizler yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı ertesinde büyük sanayi hamleleri yapılmış olmasına rağmen büyük bir işgücü eksikliği yaşamaktadır. Bu sorunu çözmek adına gerek eski sömürge ülkelerinden gerekse kalkınmasını henüz tamamlayamamış ülkelere işçi ithalatı gerçekleştirilmiştir. Görülmektedir ki kavimler göçü ile başlayan süreçte Avrupa’nın göç alması halen ekonomik temelli olarak ilerlemektedir. İncelenecek konu açısından odaklanılması gereken dönem ise; İkinci Dünya Savaşı sonrası farklı renk, inanç ve kültüre sahip insanların Avrupa kıtasına önce misafir işçi olarak kabul edilip, daha sonra yerleşik olarak bir statü kazanmaları ile sonuçlanan dönemdir. Bu sürecin devam ettiği görülmektedir.

Avrupalı ülkelerin uygulamış oldukları misafir işçi alma programları, dönem itibari ile Avrupa’da beliren acil işgücü ihtiyacını geçici işçiler ile kapatmak temelli olmuştur. Avrupalı ülkelerin esas amacı bu işçilere gerek kalmadığında işçileri geldikleri ülkelere geri göndermek şeklindedir. Ancak ülkelerin uygulamak istedikleri bu politika başarılı olmamış

aksine; aile birleşmeleri, artan doğum oranı, yeni göç dalgalarının oluşması ve göç edenlerin bu ülkelerde ticari yatırımlar yapması göçmen nüfusun daha da artmasına neden olmuştur. Bu durum 1970'li yıllardan itibaren “dinsel-kültürel boyut” açısından incelendiğinde bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı inanç ve kültüre mensup olan göçmenlerin “ev sahibi” ülke vatandaşları ile ilişkileri çeşitli sosyal krizlere neden olmaya başlamıştır. Bunlara 1973 ve 1979 yıllarında yaşanan petrol fiyatlarındaki artış nedeniyle oluşan ekonomik kriz ortamı eklenince, Avrupa devletleri daha fazla göçmenin ülkelerine gelmesini önleyecek tedbirler almışlardır.¹¹¹

İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan göç akınları “homojen ulus-devlet” yapısı şeklinde örgütlenmiş olan Avrupa'yı farklı inanç, ırk ve kültürlerle tanıştırmıştır. Göçmenlerin Avrupa'da sayıları arttıkça ırk, inanç ve kültür temelli farklılıkları homojen Avrupa'nın heterojen bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Artan göçmen nüfusu ve hükümetlerin konuyla ilgili olarak uyguladıkları politikaların başarısız olması, göçmenlerin topluma entegre olamamasına ve farklılıkları konusunda farkındalığın artmasına “deyim yerindeyse yerel toplum tarafından göze batmasına yol açmıştır.” Dolayısıyla göçmen nüfus konusunda böyle bir algılamının olduğu bir ülkelerde, ülkede yaşanan herhangi bir ekonomik, siyasal ya da sosyal sorunun kaynağı olarak bu gruplar işaret edilmektedir.¹¹²

Avrupa'ya göçün artmasının olumsuz bir boyutu olarak karşımıza çıkan diğer unsur “gettolaşmadır.” Getto ifadesi ile kentin bütününden farklılaşmış veya ayrılmış bir yerleşim alanı ifade edilmektedir. Bu farklılaşma kültür, inanç, renk, eğitim seviyesi, gelir seviyesi veya yaşam tarzı temelli olabilir. Ancak toplumdaki dışlanma ve ayrımcılığa uğrama gibi etmenler gettoların oluşmasında daha önemli bir yere sahiptir.¹¹³ Topluma entegre olamayan benzer nitelikteki insanlar kaçınılmaz olarak kendi etraflarında bir sosyal çevre oluşturmaktadırlar. Benzer yaşam tarzına, inanca ve renge sahip insanlar kentin dışında yer alan yerleşim alanlarında yaşamaktadırlar. Konu ile ilgili olarak aşırı sağ partiler, bu gettoların entegrasyonun önünde bir engel teşkil ettiğini, buralardaki kötü yaşam koşulları ve yüksek suç oranlarının kentin huzurunu bozduğunu savunmaktadırlar. Ancak bilinmektedir ki gettolar başarısız entegrasyon girişimleri sonucu oluşmuştur. “Sonuç olarak, önyargılarla beslenen ve yeniden önyargıları pekiştiren sarmal bir yapı ile karşı karşıya kalınmaktadır.”¹¹⁴

¹¹¹ Nonneman, Gerd, 'Introduction', in Gerd Nonneman, Tim Niblock and Bogdan Szajkowski (eds.) *Muslim Communities in the New Europe*, Reading, Berkshire: Ithaca Press, 1996, s.5'den aktaran Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s.121.

¹¹² Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.102-103.

¹¹³ Sema Ender, *Refah Toplumunda Getto*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s.46

¹¹⁴ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.111.

11 Eylül 2001 saldırıları ile beraber “göçün güvenikleştirilmesi” konusu önemli bir hal almıştır. Göçün güvenikleştirilmesi söylemi çerçevesinde devlet eliyle alınan bir takım önlemler bir iç ve dış düşman algısı yaratılarak devletin meşruiyetinin ispatlanması ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması amaçlanmaktadır. Yoksulluk, işsizlik, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, milliyetçilik, ırkçılık gibi olumsuz bazı özellikler bu söylem arkasına saklanmaya çalışılmaktadır. Göç olgusu terör, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve hırsızlık gibi suçlarla beraber ele alınarak bir tehdit olduğu iddia edilmektedir.¹¹⁵

Aşırı sağ partilerin söylemlerinde kullanmış oldukları göçmenlerin topluma uyum, istihdam ve gettolaşma sorunları yanında gözden kaçan bir olumlu yönü de bulunmaktadır. Avrupa her ne kadar güçlü bir ekonomiye sahip olsa da bu durum gelecek açısından tehlikedir. Çünkü Avrupa’da nüfus artış hızı azalan bir çizgide seyretmektedir. Dolayısıyla Avrupa nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Mevcut güçlü ekonomik düzenin korunması ve iş dünyasının ihtiyacı olan işgücünün karşılanması açısından ise genç bir nüfusa ihtiyaç vardır. Avrupa’da son 25 yıl içerisinde doğurganlık oranı anne başına çocuk şeklinde hesaplanan istatistiklerde 2.5–3 seviyelerinden 1.3–1.8 seviyelerine kadar gerilemiştir. Dolayısıyla Avrupa’nın nüfus artış hızının büyük oranda dış göçe bağlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.¹¹⁶ Sözü edilen bu durum aslında gelişmiş ülkeler açısından kronik ancak pek de istenilmeyen bir durumdur. Çünkü doğum oranlarında yaşanan düşüş, ekonomik olarak fayda sağlaması beklenen genç nüfusun azalmasına neden olmaktadır. Bu durumda büyüme hızının yavaşlamasına ve ülke ekonomilerinin üzerine yük binmesine neden olmaktadır.¹¹⁷ Sonuç olarak Avrupa’da görülen bu demografik görünüm, gelecekte Avrupa’nın daha fazla yabancı işgücüne bağımlı olacağı anlamına gelmektedir. Avrupa’da ayrımcılığa ve toplumsal dışlanmaya maruz kalan göçmen gruplara Avrupa’nın daha çok ihtiyacı olacaktır. Zira Avrupa nüfusunun gelecek 50 yıl içinde 40 milyon kadar düşüş yaşaması öngörülen “Avrupa’da, yaşlı nüfusun (65 yaş ve üzeri) çalışan nüfusa (15 - 64 yaş) bağımlılık oranınının 2050 yılı itibariyle %25’ten %50’ye çıkararak 2 kat artacağı hesaplanmaktadır.”¹¹⁸

¹¹⁵ Ferhat Kentel, Ayhan Kaya, *Belçika Türkleri: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü Mü? Engel Mi?*, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 18-19.

¹¹⁶ Aylin Ünver NOI, *Avrupa’da Yükselen Milliyetçilik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s.129.

¹¹⁷ “The Trouble with Migrants”, *The Economist*, November 22, 2007
<<http://www.economist.com/node/10193441>> (20.12.2012)

¹¹⁸ “Revitalising Old Europe”, *The Economist*, March 13, 2003
<<http://www.economist.com>>(20.12.2012)

4.2 Küreselleşme

Küreselleşme kavramı günümüzde “dünyada yaşanan değişimleri” açıklamak için kullanılmaktadır. Bazıları küreselleşmeyi bir mit veya uluslararası şirketlerin propaganda aracı olarak tanımlarken bazıları ise ulus devletlerin sınırlarını ortadan kaldıran bir yapı olarak görmektedir. Ayrıca kavram kimi zaman neo-liberalizm, teknolojik ve ekonomik gelişmeler gibi başka anlamları karşılayacak biçimde de kullanılmaktadır.¹¹⁹ Ancak genel olarak “dünya çapındaki sosyal ilişkilerin yüzlerce mil uzaklıktaki yerel olaylarca şekillenip yoğunlaşması veya tam tersine gerçekleşmesi” şeklinde tanımlanmıştır. McLuhan tarafından söylenen “dünya küresel bir köy olma yolunda giderek küçülüyor” sözü küreselleşmenin tanımlanması açısından önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Teknoloji, ulaşım ve iletişim gibi alanlarda yaşanan değişimler hem benzerlikler hem de farklılıklar yaratmaktadır. Ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda yaşanan küreselleşme, farklılıkların farkındalığının artmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin etkisi görülen diğer bir alan ise “milliyetçilik ve milli kimlik” üzerinde olmuştur. Küreselleşmenin milliyetçiliğe yaptığı etkilerin aşırı sağın yükselişine ne gibi etkileri olduğu tartışılmaktadır.¹²⁰

İkinci Dünya Savaşı sonrası hem çok uluslu ekonomik güçlerin oluşmaya başladığı hem de Keynezyen politikalarla müdahaleci bir devlet yapısının hüküm sürdüğü bir dönem olmuştur. 1970’li yıllara kadar bu şekilde uygulanan sistemde her devlet çeşitli müdahalelerle kendi ekonomi politikasını yürütmeye çalışmakta hem de ülke ekonomisini uluslararası piyasaya entegre etmeye çalışmıştır. Ancak 1980’lerde yaşanan teknolojik dönüşüm nedeniyle ulusötesi güçler ulus devlet yapılanmasının önünde yer almaya başlamışlardır. Üretimin artması ve bu üretilen malların ülke içinde sınırlı olarak tüketilebilmesi neticesinde uluslararası pazar ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Bu durum “küresel ölçekte mal, sermaye ve hizmetin dolaşımının serbestleşmesini zorunlu kılmış ve bu da ekonomik açıdan ulusal sınırların kalkmasını gerektirmiştir.” Ekonomide gerçekleşen bu değişimler kurumsal anlamda da bazı değişimlere yol açmıştır. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumların ortaya çıkması finansal kontrolü ve para akışını ulus-devletin elinden alarak daha çok bu kurumların eline bırakmıştır. Dolayısıyla değişen dünyada küreselleşmeye ayak uydurabilmek için, esnek bir yapılanma, bilgi teknolojilerinin yakından takibi ve rekabet anlayışı gerekmektedir.¹²¹

¹¹⁹ Fahri Atasoy, *Küreselleşme ve Milliyetçilik...*,s.128.

¹²⁰ Aylin Ünver NOI, *Avrupa’da...*,s.112.

¹²¹ Meltem Koray, *Avrupa Toplum Modeli: Sosyal Bütünleşme...*, s.228-339.

Ekonomik küreselleşme ulus devletlerin ülke ekonomileri üzerindeki kontrolünün zayıflaması olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşmenin ana ekonomik hedefi, devletin üretici olmaktan çıkarak daha çok kural koyan ve denetim yapan bir mekanizma olarak işlev görmesidir. Sosyal politikalardan vazgeçilmesi ve tam rekabet piyasası ilkesinin benimsenmesi çok kısa bir dönem içinde toplum içinde eşitsizlikleri ve “ekonomik güvensizliği” yaratmıştır.¹²² Dolayısıyla toplum içinde var olan bu ekonomik eşitsizlikler dolaylı bir şekilde de olsa aşırı sağ olumlu yönde etkilemiştir. Ekonomik küreselleşmenin yanında siyasal küreselleşmede önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusüstü siyasal kurumların ortaya çıkması temel hak ve özgürlükler ve uluslararası hukuk gibi kurumların yardımıyla ulus devletlerin egemenlik sahasına müdahale etmektedir. Bu bağlamda klasik ulus devlet yapısının siyasal olarak ta bir değişim geçirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.¹²³

Ekonomik küreselleşmenin bir başka boyutu da kendini fason üretim adıyla göstermektedir. Yüksek vergi oranları, işçi ve malzeme maliyetleri nedeniyle bazı firmalar üretim tesislerini emek gücünün ucuz olduğu az gelişmiş ülkelere taşımaktadırlar ya da uluslararası bir kimliğe sahip olan firmalar farklı farklı ülkelerde üretim tesisi açabilmektedir. Bu firmaların AR&GE veya yönetim bölümü daha çok şirket merkezlerinin olduğu ülkelerde yer alırken üretim tesisleri pazara en yakın ve en ucuz başka bir ülkeye taşınabilmektedir. Dolayısıyla üretim yerlerinin farklı ülkelere taşınması nedeniyle “ülkelerinden fabrikaları taşınan kesim işsizlikle karşı karşıya kalabilmektedir.”¹²⁴

Ekonomik ya da siyasal küreselleşmenin toplum üzerinde neden olduğu etkiler dolaylı bir şekilde de olsa yabancı düşmanlığını tetikler bir hal almıştır. Özellikle ekonomik kriz ve işsizlik dönemlerinde mevcut durumu halka anlatamayan iktidarlar, sorunun göçmenler ya da diğer azınlıkların üzerine kalmasına da engel olamamaktadır. Ulus devlet yapısının küresel ekonomiye müdahale edememesi ve ekonomik değişimler sonucu ortaya çıkan krizler veya işsizlik oranlarındaki artış, tepkinin daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere, günah keçileri olarak nitelendirilen göçmenlere yönelmesine neden olmaktadır. Aşırı sağ partilerin söylemlerinde yer verdiği bu durum büyük bir oy kaynağı olarak görülmektedir.¹²⁵

¹²² Süleyman Özdemir, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2004, s.183, 184, 198.

¹²³ Nermin Abadan Unat, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul2002, s.278.

¹²⁴ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.70.

¹²⁵ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.73.

4.3 Avrupa Bütünleşmesi (Derinleşme ve Genişleme)

Roma Antlaşması neticesince ortaya konulan derinleşme iradesi ve 1973 yılında gerçekleşen ilk genişleme dalgası ile birlikte ulus devletlerin siyasal ve ekonomik otoritelerinde yaşanan dönüşüm çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. 2004 yılında 10 yeni ülkenin Birliğe dahil olması ve birçok ülkenin aday ülke sıfatıyla sırada beklemesi genişleme kavramı üzerine farklı yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar daha ziyade Roma Antlaşması ile ortaya konulmak istenilen sistemin bu kadar fazla ülke ile gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği ve refah seviyesinde yaşanacak olan bir düşüşten korkan Avrupa halklarının mevcut yüksek ekonomik standartlarını paylaşmak istememeleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla çeşitli siyasal yetkileri bünyesinde toplayan derinleşme ve yeni ülkelerin katılımını esas alan genişleme fikirlerinin ifade ettiği Avrupa bütünleşmesi, Avrupa coğrafyasında yaşayan insanların ortak bir refah seviyesine gelmesini amaçlamışken aynı zamanda da ayrımcı hareketlerin merkezinde yer almaktadır.¹²⁶

Avrupa bütünleşmesi, Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselmesini açıklayan unsurlar arasında farklı bir yöne sahiptir. Diğer unsurlarda yabancı düşmanlığının yönelmiş olduğu kesim Müslümanlar, göçmenler, azınlıklar ya da mülteciler iken bu başlık altında incelenen bölümde yabancı düşmanlığının yöneldiği kesim Avrupa coğrafyasında yaşayan, ekonomik olarak henüz yeterince gelişmemiş, sosyo-kültürel olarak daha alt kategoride yer alan ülkelerde yaşayan insanlardır. Başka bir deyişle, Avrupa'nın öteki olarak ifade ettiği kesim, bu defa Avrupalı halklar arasından belirlenmiştir.

4.3.1 Derinleşme Anlamında Bütünleşme

Avrupa birliği açısından derinleşme kavramı, üye devletlerin mevcut bazı siyasal, ekonomik ve sosyal yetkilerini birliğine devretmesi şeklinde tanımlanabilir. Derinleşme ile amaçlanan, belirlenen hedeflere ulaşmak için yapılacak çalışmaların ortaklaştırılması ve daha verimli hale getirilmesidir. Ayrıca genişleme süreci ile Birliğe yeni katılan ülkelerin yapısal olarak uyumunun daha rahat olması da diğer önemli amaçlardan biridir.¹²⁷

Yüzyıllarca çok büyük savaşlar gören Avrupa, ana nedeni milliyetçilik olan iki dünya savaşını da tüm acılarıyla yaşamıştır. Bu acıları tekrar yaşamak istemeyen Avrupa, endüstri gelişimi ve silah sanayinin hammaddesi olan kömür ve çelik üretimini birlikte yapma kararı almıştır. Bu amaçla öncelikle Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT)

¹²⁶ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.49.

¹²⁷ İKV, *Derinleşme* (Deepening), <<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1058>>, (Erişim tarihi: 23.03.2013)

kurulmuştur. Bu kurumun sorunsuz işlemesi Avrupalı devletleri diğer konularda da işbirliği yapmaya teşvik etmiş, Avrupa Ekonomi Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun (EURATOM) temelleri atılmıştır. Dönemin Fransa Dışişleri Bakanı, Robert Schuman'ın deyişiyle "AKÇT ile savaş sadece düşünülemez değil aynı zamanda materyal olarak da imkansız" bir hal almıştır.¹²⁸ Bu dönemde kurulan bu birlikler esasen birkaç amaca hizmet etmiştir. Öncelikle Avrupa'da tekrar bir Alman-Fransız savaşı önlenmek istenmiştir. Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolu ise bu iki ülkeyi aynı çatı altında buluşturmaktır. İki kutuplu sistemde Avrupa'da 3. bir güç olarak belirlemek istiyordu. Ancak bunun için ekonomik ve siyasal bazı birlikteliklere ihtiyaç duyuluyordu. Son neden ise komünizmi ve iki dünya savaşının çıkmasına neden olan milliyetçi fikirleri bastırmak olmuştur. 1980 yılına gelindiğinde ise Avrupa bütünleşmesi tekrar ivme kazanmaya başlamıştır. Uygulamaya konulan Avrupa Tek Senedi ile hükümetler bazı egemenlik haklarını Birliğe devretmeye başlamışlardır. Maastricht Antlaşması ile birlikte de ulus devlete ait birçok siyasal görev Avrupa Birliğine geçmiştir. Ulus devletin siyasal ve ekonomik birçok yetkisini devretmesi, bir ulus devlet krizine yol açmıştır. Özellikle Maastricht Antlaşması'nda değinilen Avrupa vatandaşlığı konusu, Avrupa Birliğinin ulusal egemenlik alanlarına müdahale edeceği ve ulusal kimlik yapılarını hiçe sayacağı yönünde bir algılamının yerleşmesine neden olmuştur.¹²⁹

Derinleşme sürecinin Avrupa halklarıyla tanıştığı kurumlar ise Tek Pazar ve Schengen olmuştur. Bu iki kurum sınırların daha geçirgen ve farklılıkların daha belirgin hale gelmesine neden olmuştur. Özellikle yurtdışında ucuza üretilen mallar Avrupa Birliğine üye herhangi bir ülkeye girdiğinde rahatlıkla bütün Avrupa'ya pazarlanabiliyordu. Bu durum Avrupalı üretici için ekonomik bir kayıp olarak görülüyordu. Özellikle yoğun işsizliğin olduğu dönemlerde Schengen uygulaması nedeniyle görülen serbest dolaşım ekonomi ve rekabet piyasası üzerine ayrı bir yük oluşturmaktadır. Sınırlar ve gümrükler üzerinde ulus devletin söz hakkının kısıtlanması yine aşırı sağ partilerin söylemlerinde yer bulmuş ve bu partilerce bir oy maksimizasyonu hedeflenmiştir.

4.3.2 Genişleme Anlamında Bütünleşme

Avrupa bütünleşmesinin diğer ayağını, Birliğe yeni katılan üyelerle birlikte genişleme süreci oluşturmaktadır. Bugüne kadar beş genişleme dalgası geçiren Avrupa Birliği'nin 28 üyesi bulunmaktadır. Ekonomik olarak güçlenme, istikrar, siyasal güç elde etme, iç ve dış

¹²⁸ Bainbridge, Timothy, (2002). *The Penguin Complain to European Union*, London & New York: Penguin Books, s.91 den aktaran Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da Yükselen...*, s. 132.

¹²⁹ Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da Yükselen...*, s.132-134.

güvenlik gibi nedenlerle genişleme sürecine giren Birliğin, derinleşmeye karşı olan tepkileri yumuşatmak amacıyla da böyle bir süreci yaşadığı iddia edilmektedir.¹³⁰

Avrupa Birliği'ne üye olan devletler genellikle büyük genişleme dalgalarına karşı olumsuz tutum sergilemektedirler. Özellikle Doğu Avrupa genişlemesi öncesi yapılan araştırmalar, yeni üyeler nedeniyle Birliğin ekonomisinde sorunlar yaşanacağı ve refah seviyesinde düşüş yaşanacağı şeklindeki korkuların genişleme çabaları karşısında engel teşkil ettiğinin göstermektedir. Refah seviyesinde yaşanan düşüş ve üye devletlerin Avrupa Birliği fonlarından aldıkları paylardaki düşüş, dolaylı olarak yeni üye devletlere karşı olan önyargıları beslemekte ve yabancı düşmanlığının artmasına neden olmaktadır. Ancak bu tepkilere rağmen Avrupalı elitler, ekonomik pazarın büyümesi, Avrupa'nın küresel bir güç olarak daha iyi konuma gelmesi ve pan-Avrupa anlayışını hayata geçirmek gibi amaçlarla genişleme süreçlerine büyük destek vermektedirler.¹³¹ Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi adına Eurobarometer tarafından 2000 yılında yapılan inceleme sonucu yabancı düşmanlığını tetikleyen en önemli noktalardan birinin refah seviyesindeki düşüşten duyulan kaygı olduğu dile getirilmiştir. "Çoğunluğa büyüyen bir ekonomi içindeki refah artışına kendilerinin de katılacağı hissi veren politikalar üretilmesi önerilmiştir."¹³²

"Özetle derinleşen Avrupa'da gözden kaybolan sınırların farklılıkları belirginleşmesi", genişleme dalgasının neden olduğu refah seviyesinde olası bir düşüşten korku ve entegrasyonun ekonomik temelli alınması gibi süreçler, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını dolaylı da olsa etkilemektedir. Avrupa bütünleşmesine karşı olan aşırı sağ partilerin konuyu sürekli gündeme taşımaları, entegrasyon süreçlerinin olumsuz yanlarına değinerek bunların göçmenler ve mülteciler üzerinden açıklanmaya çalışılması, yabancılara yönelik önyargıları daha da geliştirmektedir. "Doğal olarak, sarmal bir yapı içinde, yabancı korkusu bir yandan bütünleşmeye olan desteğin azalmasına neden olurken, öte yandan bütünleşme karşıtlığı da yabancı düşmanlığının nedenlerinden birine dönüşmektedir."¹³³

¹³⁰ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.55.

¹³¹ Danica Fink Hafner, "Dilemmas in Managing the Expanding EU: the EU and Applicant States' Points of View", *Journal of European Public Policy*, No: 6, 5 December 1999, p. 796-798 den aktaran Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.55-56.

¹³² European Commission, "Racism and Xenophobia in Europe", *Eurobarometer Opinion Poll no 47.1*, Luxembourg, 18-19 December 1997

¹³³ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.64.

4.4 Ekonomik Problemler

İrkçılığın veya yabancı düşmanlığının yükselmesine neden olan unsurlardan biri de toplumda yaşanan sosyo-ekonomik krizlerdir. Bu yaklaşıma göre aşırı sağın konuyu şiddete varacak şekilde sıklıkla gündeme getirmesinin ana nedeni, “ülke kaynaklarını” göçmen nüfus ile paylaşmak istememesidir.¹³⁴

İki dünya savaşı arası dönem ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem incelendiğinde, bu dönemlerde ortaya çıkan ekonomik kriz, enflasyon ve işsizlik gibi sorunlar dolaylı da olsa faşist ideolojinin yükselmesine, göçmenlerin toplumdaki dışlanmasına, yabancı düşmanlığına ve ayrımcılığa uğramasına sebebiyet vermiştir. Faşist ideolojinin ekonomik krizlerin ürünü olduğuna dair olan inanç ta esasen bu nedenden dolayıdır. Konuyla ilgili olarak Hollanda’da aşırı sağ çizgide siyaset yapan Hollanda Halkın Birliği Partisi’nin lideri Glimmerveen, kriz ortamlarının faşizmin iktidarı ele geçirmesi için en için en iyi zaman olduğunu, zira büyük devrimlerin kriz ortamlarında meydana geldiğini belirtmiştir. “Hitler bir kriz döneminde iktidara gelmedi mi? Ya Hz. İsa? Eğer Roma İmparatorluğunda bir kriz baş göstermeseydi Hıristiyanlıktan hiçbir şey duyulmayacaktı. Ulus milliyetçiliği yeniden doğmalıdır, hem de en saf biçimiyle.”¹³⁵

2000 sonrası dönemde aşırı sağın ekonomik temli yükselişinin anlamlandırmak için Kuzey Avrupa’da yapılan bir ankette ortaya çıkan sonuçlar değerlendirmelidir. Ekonomik nedenlerin sadece göçmenlere değil, aynı zamanda Euro bölgesinde yer alan ülkelerin birbirlerine karşı bile düşmanlık beslemesine neden olmaktadır. Anket sonuçlarına göre sağ partilere oy veren insanlar, bunun gerekçesini genel olarak artan göç, tek para birimi ve kültürel bir engel olarak siyasal İslam gibi nedenlere bağlamışlardır. Ancak son dönemlerde kriz yaşayan ülkelere borç veya hibe şeklinde yardımlarda bulunulması insanları aşırı sağa yönlendiren diğer etmendir. Keza 2000-2006 yıllarında Kuzey Avrupa’dan Güney Avrupa’ya 250 milyar Euro yardım yapılmıştır. Bu rakamın 2007-2013 yıllarında 283 milyar Euro’ya yükselmesi beklenmektedir.¹³⁶

4.5 Artan Terör Olayları Ve Radikal İslam

1400 yıllık bir zaman dilimi boyunca İslamiyet ve Hıristiyanlık, bazen düşman bazen rakip olarak ama yan yana yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Günümüzde ve geçmişin belli dönemlerinde birbirleri açısından tehdit olarak algılanan bu iki inanç sistemi aslında,

¹³⁴ Mehmet Taş, *Avrupa’da...*, s.94.

¹³⁵ Kadir Canatan, *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*, Endülüs Yayınları, İstanbul 1990, s.82.

¹³⁶ <http://www.bbc.co.uk/turkce/multimedya/2011/04/110419_usd_europe_politics_shtm> (12.10.2012)

birbirlerini sanat, kültür, bilim ve felsefe gibi tamamlayarak insanlığın gelişimine katkı sağlamışlardır. Oluşan bu ortak kültür yapısı üç semavi dinin ortaklaşa girişimleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak günümüzde Avrupa'daki Müslüman göçmen nüfusun artması sonucu, Avrupalı Hıristiyanlar geçmişten beri yaşanan bu diyalog ortamını görmezden gelip, sanki İslamiyet ve İslami kültür yeni ortaya çıkmış gibi bir algılama içine girmişlerdir.¹³⁷

Bu düşmanca tavrı daha iyi anlayabilmek için son 20-30 yıllık bir dönemi incelemek yeterli olacaktır. Sorun, esas itibarıyla terör ve İslam'ın birbirine özdeş olarak kullanılmasıyla başlamaktadır denilebilir. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri sınırları içinde yer alan Dünya Ticaret Merkezine, Madrid ve Londra metrolarına yapılan bombalı saldırılar sonucu Avrupa'da İslam algılaması bir şekil değişikliğine gitmiştir. Ortaya çıkmış olan bu terörist gruplar aynı zamanda radikal İslam hareketi de ateşleyen unsur olmuştur. Avrupa'da yaşayan Müslümanlar arasında destek bulan terörist gruplar ve yaşanan terör olayları nedeniyle "İsamofobi" denilen kavram ortaya çıkmıştır. Avrupa'da yaşayan Müslüman göçmen gruplar, Avrupa medeniyetinin bir parçası olmamakla suçlanmış, kültürel ve inanç farkları aşırı sağ parti tarafından sıklıkla kullanılmıştır.¹³⁸

Konuya tarihsel perspektiften bakacak olursak, bütünleşmiş bir Avrupa ya da "Avrupa kimliği" gibi kavramlardan Hıristiyanlık öncesi dönemde söz etmek mümkün değildir.¹³⁹ Hıristiyanlık bu birleştiricilik misyonunu ise 7. yüzyıldan yani İslamiyet ortaya çıktıktan sonra yerine getirmeye başlamıştır. Bunun nedeni Hıristiyanlığın İslam'ı "öteki" olarak tanımlayarak onunla karşıtlık üzerine büyüyecek olmasıdır. Hıristiyanlığın birleştirici bir unsur olarak ilk defa vücut bulması, çeşitli yazarlar tarafından Haçlı seferleri olarak değerlendirilmiştir. İstanbul'un Müslümanlar tarafından fethedilmesi Avrupa'nın kısa bir dönem için de olsa Hıristiyanlık kimliğinden sıyrılmasına neden olmuştur. Coğrafi keşiflerle birlikte yönünü okyanus ötesine çeviren Avrupa, bu dönemde Müslümanlar yerine "barbar" kavimleri ötekileştirmiştir. Barbar nitelendirilmesine maruz kalan kimi unsurların Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da yaşayan Müslümanlar olması aslında dolaylı olarak ötekileştirmenin yine Müslümanlar üzerine olduğunu göstermiştir. Rönesans ve reform sonucu dinin ikinci plana atılması, ortaya milliyetçilik anlayışı nedeniyle ulus devletlerin oluşum sürecine girmesi Avrupa'da ötekinin tekrar değişime girmesine neden olmuştur. Bu dönemde sınır çatışmaları yaşayan Avrupa devletleri ötekiyi Avrupa coğrafyası içinden

¹³⁷ Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da Yükselen...*, s.171.

¹³⁸ Vertovec, Steven & Peach, Ceri ' Introduction: Islam in Europe and the Politics of Religion and Community' in Steven Vertovec and Ceri Peach (eds.) *Islam in Europe: The Politics of Religion and Community*, (Houndmills: Mcmillan, 1997), s.4 den aktaran Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da...*, s. 172.

¹³⁹ Gerard Delanty, *Inventing Europe: Idea, Identity, Reality*, London: Macmillan Press, 1995, p. 16 den aktaran Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.88.

belirlemişlerdir. İkinci Dünya Savaşına kadar geçen bu dönemde Avrupa'da daha ziyade milliyetçi fikirler yaygın olarak kullanılmıştır. Sömürge faaliyetlerinin artması, üstün ırk ve insanların ırk temelli olarak sınıflandırılması gibi yaklaşımlar, İkinci Dünya Savaşı ile son bulmuştur. Dolayısıyla İslam, ikinci plana atılan bir öteki halini almıştır. Savaş sonucu ekonomik, sosyal ve siyasal büyük yıkımlar yaşayan Avrupa, daha sonraki dönemlerde aşırı milliyetçi fikirleri bir kenara bırakmış ve Avrupa bütünleşmesi planını ortaya koymuştur. Derinleşme ve genişleme anlamında bütünleşme arttıkça İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin “öteki”leri üçüncü dünya kökenli göçmenler ve Müslümanlar haline gelmeye başlamıştır.”¹⁴⁰

Küreselleşme, göç, ekonomik krizler, sosyal refah politikalarının uygulanmamaya başlaması gibi etmenler nedeniyle son elli yıllık zaman dilimi içerisinde Avrupa coğrafyasında milliyetçilik yeniden görünür hale gelmiştir. Ayrıca radikal İslam kaynaklı bazı terör örgütlerinin faaliyetleri de bu süreci etkilemiş ve “Avrupa’da Müslümanlar eski ‘öteki’ olarak yeniden en ciddi tehdit olarak algılanmaya” başlanmıştır. Siyasal olarak bulunmaz bir malzeme olan konuyu ise aşırı sağ partiler çok iyi kullanarak büyük bir oy potansiyeli elde etmişlerdir.¹⁴¹

Bir dönüm noktası olarak kabul edilebilecek 11 Eylül 2001, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa’da yaşanan terör olayları ile gündeme gelmiştir. Bu olaylar sonrası Avrupa’da yaşayan Müslümanların hepsi birer terörist gibi yaftalanmaya başlamış, Batı’da din ve şiddet arasındaki bağ sorgulanmıştır. Medyanın yürüttüğü yanlı kampanyalar, çeşitli kurumlarca yayımlanan önyargılı raporlar, yargının ve kolluk güçlerinin aşırıya kaçan uygulamaları, konunun aşırı sağ partilerce kullanılması İslam dini ve terör arasında bir özdeşleştirme yapılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Avrupa’da yaşayan ve herhangi bir Avrupa ülkesi vatandaşı olan olmayan tüm Müslümanlar “öteki” olarak tanımlanmasının yanı sıra “içerideki düşman ya da tehdit olarak”ta yaftalanmaya başlamışlardır.¹⁴²

4.6 Alınan Önlemlerin Etkinsizliği

Avrupa bütünleşmesi sonucu oluşan çokkültürlü yapı, Avrupa toplumlarında “çeşitliliğin dinamizmi” anlamında yorumlanırken, bunun tam aksine sürdürülebilir bir gelişme sağlanamaz ise “neden olduğu sosyal marjinalleşme ile bütünleşmenin önünde engel oluşturabilmektedir.” Bu nedenle Avrupa Birliği için geniş kapsamlı bir bütünleşme projesi üretmek kaçınılmaz olmuştur. Keza ekonomik, siyasal, yasal ve kültürel nedenlerle

¹⁴⁰ Burak Erdenir, *Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetçilikten...*, s.53-92.

¹⁴¹ Fatma Yılmaz, *Avrupa’da Irkçılık...*, s.89.

¹⁴² Fatma Yılmaz, *Avrupa’da Irkçılık...*, s.92.

ortaya çıkan yabancı düşmanlığı ile ancak bu yolla mücadele edilebilir. 1990'lı yıllarla beraber ekonomik yapının siyasal yapıya dönüştüğü Avrupa Birliği'nde, temel hak ve özgürlükler konusu daha da önemli bir hal almıştır. Birleşimin ilk yıllarında ağırlık verilen konuların tek pazar ve serbest dolaşım gibi daha pragmatik konular olması ve ülkelerin konuya ilişkin yaklaşımlarında görülen farklılıklar “genelde temel hak ve özgürlükler özelde ise ırkçılık ve yabancı düşmanlığı lehine” siyasal ve hukuksal kuralların alınmasını geciktirmiştir. Bu yaklaşım nedeniyle Avrupa'da görülen göçmenlikle ilgili sorunlar karşısında geç hareket edildiği şeklinde bir suçlama, Avrupa Birliğine yöneltilmiştir.¹⁴³

Avrupa Topluluğundan Avrupa Birliği'ne giden süreç incelendiğinde, topluluğun ana amacının tek pazar hedefine ulaşmak olduğu görülmüştür. Sosyal haklar ve temel hak ve özgürlükler gibi konular, topluluğun sorumlulukları dışında bırakılarak üye ülkelerin kendi yasal düzenlemelerini uygulamaları kararı alınmıştır. Ancak üye ülkelerin vatandaşlarına karşı ırk kökenli bir ayrımcılık gösterilmesi ve kadın erkek işgücü arasında eşit bir ücretlendirme sistemi oluşturulması, topluluk kararı ile garanti altına alınmıştır. Farklı tanımlamalara konu olan ayrımcı yaklaşımlar ise üye ülkelerin kendi tasarruflarına bırakılmıştır. 1990 sonrası dönemde ise yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla ilgili çeşitli adımların atıldığı görülmüştür. Konu, birçok antlaşma ve toplantıda konu ele alınmış, çeşitli fonlar ve kurumsal mekanizmalar oluşturularak önleme faaliyetleri ve durum tespitleri yapılmıştır. Bu değişimin gerek Avrupa bütünleşmesi projesi nedeniyle gerekse dönemin oluşturduğu konjonktür nedeniyle oluşan çeşitli sebepleri vardır.

Monar, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın ulusal boyuttan uluslararası boyuta atlamasının nedenlerini üçlü bir sınıflandırma yaparak açıklamıştır. Bunlardan ilki, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın giderek yayılması ve Avrupalı devletlerin ortak bir problemi haline gelmesidir. Artan göç nedeniyle oluşan işsizlik ve ekonomik problemler, sosyal ve siyasi bazı krizlerin oluşmasına neden olmuştur. Bu krizler neticesinde ortaya çıkan saldırgan ırkçı gruplar ve bunların yaptıkları şiddet eylemleri konuyu daha belirgin hale getirmiştir. İkinci neden Avrupa'nın temel hak ve özgürlüklere verdiği önemdir. Avrupa Birliği hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlüklere saygı ve demokrasi gibi kavramlar üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla bu ilkelerin Avrupa'da yaşayan herkese eşit olarak uygulanması zaruri bir hal almıştır. Üçüncü neden ise konunun uluslararası bir boyut kazanmış olması ve çözüm için sınır ötesi işbirliğinin kaçılmaz olarak uygulanması konusunda üye ülkelerin fikir birliğine varmış olmasıdır.¹⁴⁴ Tüm bu nedenlerden ve eleştirilerden dolayı Avrupa Birliği Temel Haklar ve Özgürlükler Beyannamesi, 2000 yılında kabul edilmiştir.

¹⁴³ Carlo Ruzza, “Anti-racism and EU Institutions”, *Journal of European Integration*, 2000, Vol. 22, Issue 2, s. 146.

¹⁴⁴ Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.125-127.

Beyannamede yer alan 20, 21, 22 numaralı maddeler Avrupa Birliği üye ülkelerini “cinsiyet, renk, ırk, etnik köken, sosyal köken, genetik özellikler, dil, din ve inanç, siyasi veya herhangi bir fikir, bir azınlığın üyesi olmak, mülk, doğum, yaş ve cinsiyet tercihe dayalı ayrıcalıkların her türünü yasaklamayı amaçlamıştır.”¹⁴⁵

Yasal düzenlemelerin çok geç kabul edildiği bir yana bırakılırsa, bu kez de mevcut düzenlemelerin uygulanmasındaki sorunlarla karşılaşmıştır. Avrupa ülkelerinde yaşanan olaylar, göçmen vatandaşların anlattıkları, çeşitli dönemlerde yapılan anket çalışmaları ve tabi ki aşırı sağ partilerin aldıkları oy oranları dikkate alındığında görülen, günlük hayatta tam olarak entegre olamamış bir yabancı düşmanlığı politikasıdır. Özellikle suç oranları, göç ve ekonomik problemler etrafında oluşturulan popülist söylem, aşırı sağ partilerin yükselişlerinde büyük rol oynamıştır. Dolayısıyla gerek hükümetler gerekse Avrupa Birliği üye ülkeleri tarafından alınan önlemler, aşırı sağın muhalefeti ile karşılaşmaktadır.

4.7 Suç Ve Göçmenlik İlişkisi

Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik krizler ve refah devleti politikalarının ikinci plana itilmesi, işsizliği arttırmış ve gelir dağılımında dengesizliklere neden olmuştur. Bu nedenler de dolaylı olarak Avrupa ülkelerindeki suç oranlarını ve kaçakçılığı arttırmıştır. Özellikle ülkelerindeki suç oranlarındaki düşüklük ile övünen, her fırsatta ülkelerinin ne kadar huzurlu olduğunu dile getiren Avrupalılar, bu tablo karşısında bir “günah keçisi” olarak göçmenleri seçmişlerdir. Medyanın ve aşırı sağ partilerin bu konuyu çok sık olarak söylemlerinde dile getirmeleri, Avrupa toplumlarında böyle bir algılamının oluşmasında büyük oranda etkili olmuştur. Radikal İslami terör örgütlerinin Avrupa’da yaptığı eylemlerden sonra gözler daha çok Müslüman nüfusa çevrilmiş, konu ile ilgili olarak alınan tedbirler özellikle bu kesim üzerine yoğunlaşmıştır.

1993 yılında Fransa’da gerçekleştirilen bir araştırma, göçmenlerin karıştığı suçları analiz etmiştir. Bu araştırmaya göre ülkede yaşayan göçmenlerin %32’si göç kanunlarını ihlal etmekle suçlanmıştır. 1991 yılına ait suç kayıtlarına göre çeşitli bir suç nedeniyle ceza alan Fransız vatandaşlarının sayısı 435.652 iken, yabancıların sayısı 81.737 dir. Dolayısıyla ceza alan kişilerin %78.1’i Fransız vatandaşlığına sahip kişiler, %14.7’si ise yabancılardan oluşmaktadır. Yabancılar arasında görülen en yüksek suç oranları göç kanunlarını ihlal ve narkotik suçlarıdır. Bu suçların uluslararası niteliği olması dikkat edilmesi gereken bir ortak özelliktir. Göç kanunlarını ihlal dışında kalan suçları işleme oranı ise 1993 yılında %14 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın yapıldığı yıl itibari ile

¹⁴⁵ Aylin Ünver NOI, *Avrupa’da Yükselen...*, s. 182.

nüfusun %6'sını yabancıların oluşturduğu düşünülürse suç ve göçmenler arasındaki bağlantı incelemeye değer görünmektedir. Ancak bu verilerin ne kadar sağlıklı olduğu konusu yıllardan beri bir tartışma konusu olmuştur. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla ilgili Avrupa Birliği'nin var olan kurumları bile sağlıklı veriler elde edememektedir. Çünkü kolluk güçlerinden, hastanelerden ve yargıdan alınan raporlarda suç tanımlamasıyla ilgili bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Yabancı düşmanlığı, ırkçılık veya nefret suçu kapsamına giren bir suç, adı geçen kurumlarda, basit bir kavga gibi tanımlanarak ya da suçun faili, ev sahibi ülke vatandaşı değil de bir başka yabancıymış gibi gösterilerek sanıklar korunmaya çalışılmaktadır.¹⁴⁶

4.8 Komünizmin Çöküşü İle Kan Kaybeden Sol

Soğuk Savaş dönemi Avrupası'nda, diğer bir deyişle iki kutuplu uluslararası sistem içinde kapitalizm ve komünizm arasındaki rekabetin varlığı, Avrupa coğrafyasında başka ideolojilerin gelişmesine engel olmuştur. Kapitalist ve komünist devletler kendi ideolojilerinin yayılmasını ve ülkelerindeki hakim ideolojinin korunmasını sağlamak amacıyla gerektiğinde ideolojilerine ters gelen çalışmalar yapmışlardır. Bu nedenle aslında pek önem verilmemiş olsa da, kapitalizmi benimseyen ülkeler, bazı sosyal refah devleti modellerini benimsemeye, işçilere sendikal haklar vermeye ve alt gelir grubuna mensup insanları desteklemeye çalışmışlardır. Tabi bu harcamalar Avrupalı devletlerin ekonomileri için büyük bir yük oluşturmuştur. Bunun yanı sıra 1973 ve 1979 yıllarında yaşanan petrol fiyatları temelli ekonomik krizler ve Asya da ekonomik olarak güçlenmeye başlayan Japonya ve Çin ekonomileri, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile rekabet edecek boyutlara erişmiştir. Bu durum sonucu dünya üzerindeki ekonomik dengelerde bozulmalar meydana gelmiştir.

Soğuk Savaş dönemi Sovyetler Birliği'nin ve Varşova Pakti'nin dağılması sonucu nihayete ermiştir. Sonuç olarak artık kapitalizmin önünde ne komünizm ne de Sovyetler Birliği gibi bir engel kalmıştır. Komünizmin gelişmesini engellemek adına kapitalist devletlerce kullanılan refah devleti politikaları bir anda rafa kalkmıştır. Aynı dönemde Maastricht Antlaşmasının yürürlüğe girmesi ve Tek Pazar ekonomi programının uygulanmaya konulması, Keynezyen politikalardan da vazgeçilmesine neden olmuştur. Bu durumun en açık göstergesi, Avrupalı devletlerin kamu harcamalarında kesintiye gitmiş olmalarıdır. Kapitalist partiler dışında aynı dönemde iktidarda bulunan sol partiler de uyguladıkları refah politikası anlayışında değişime gitmiştir. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik

¹⁴⁶ Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da Yükselen...*, s. 164-165.

ve işsizlik gibi alanlarda uygulanan birçok yardımda ya kesintiye gidilmiş ya da tamamen ortadan kaldırılmıştır.¹⁴⁷

Neo-liberalizmin, Keynezyen ekonomiler karşısında güçlenmesi, Komünizm ve onun uygulama alanı olan Sovyetlerin çökmesi, sol partileri ideolojik olarak kısırlaştırmıştır. Marksizm ve Keynezyanizm gibi iki önemli dayanak noktasını kaybeden sol ideoloji, özellikle ekonomi alanındaki uygulamaları ile sağ ideolojiye yaklaşmıştır. Dolayısıyla sağ ve sol yelpazede yer alan partilerin arasındaki farklılıkların azalması, birbirlerine benzemeleri, Avrupa coğrafyasında aşırı sağ olarak nitelendirilen ve milliyetçi temeller doğrultusunda hareket eden partilerin yükselmesine sebep olmuştur. Bu durumun nedeni; komünizmin çökmesi ile sol partilerin bir güven bunalımı içine girmesi, muhalefet konusunda yetersiz kalmaları ve refah politikaları konusunda söz verdiklerinin aksine davranışlar sergilemeleri ile halkın siyasetçilere olan güveninin kırılması ve politik kurumlardan uzaklaşmaları gösterilebilir. Bu yaşananlar çerçevesinde popülist bir söylem üzerinden hareket eden aşırı sağ partiler hem sol yelpazede yer alan seçmenlerden oy kazanmış hem de kendini sol olarak nitelendiren partilerin sağ ideolojiye yaklaşmasına neden olmuştur.¹⁴⁸ Sol partilerin kendini yenileyememesi, ekonomik anlamda günün koşullarına uygun rekabetçi bir ekonomik yapı oluşturamamış olması sonucu aşırı sağ büyük bir ivme kazanmıştır.¹⁴⁹

Wieviorka, Avrupa'daki yaşam şartlarında ve sol ideolojinin argümanlarında yaşanan değişimlerin aşırı sağın yükselmesine neden olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu değişimleri Wieviorka şöyle sıralamaktadır;¹⁵⁰

- Sendikal örgütlerin zayıflaması, işçilerin isteklerine cevap veremez hale gelmeleri, insanların sağ ideolojiyi benimseyen bazı örgütlere katılımlarına neden olmuştur.

- Avrupa ülkelerinde "ulus", "milliyetçilik", "vatandaşlık" gibi kavramlar sorgulanmaya başlamıştır.

- Devlet ve ona bağlı kurumlar ekonomik yapıdaki bozulmalar nedeniyle refah devleti politikalarında yumuşamaya gitmiştir.

¹⁴⁷ Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da Yükselen...*, s. 156.

¹⁴⁸ Kaldor, Mary, 'Cosmopolitanism versus Nationalism: The New Devide?' in Ricahrd Caplan & John Feffer (eds.) *Europe's New Nationalism: State and Minorities in Conflict*, (New York & Oxford: Oxford University Press, 1996), s.51 den aktaran Aylin Ünver NOI, *Avrupa'da Yükselen...*, s. 157-158.

¹⁴⁹ Süleyman Özdemir, *Küreselleşme Sürecinde...*, s.189.

¹⁵⁰ Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*, s. 14.

- Komünizmin varlığı döneminde kendisini sınıf çatışmaları sayesinde ifade eden orta sınıf, komünizmin çökmesi sonrası “sınırsız bireysellik ile popülizm ya da milliyetçi-popülizm(özellikle sosyo-ekonomik konumu gerileyenler) arasında gidip gelmektedirler.”

- Yaşanan ekonomik krizler neticesinde görülen işyeri ve fabrika kapanmaları nedeniyle işçi sınıfında bir gerileme söz konusu olmuştur. Kendi içinde bazı bölümler yaşayan işçiler arasında sınıf mücadelesi kavramı anlamını yitirmeye başlamıştır.

Sonuç olarak, 1980’li yıllarda Avrupa Birliği ülkelerinin hükümetlerinde yer alan sol ideolojiyi benimsemiş partilere rastlamak mümkündür. Ancak işsizlik ve göç gibi hala Avrupa hükümetlerinin gündemlerini işgal eden iki önemli mesele karşısında etkisiz kalmış olmaları, insanları yeni seçimler yapmaya itmiştir. Bu dönemde sol partilerin tamamen siyaset arenasından silindiğini söylemek gerçekçi görünmemektedir. Ancak çok büyük bir düşüş dönemi içine girdikleri yadsınamaz bir gerçekliktir. Eski gücüne tekrar kavuşmak isteyen sol ideoloji “Yeni Sol” adıyla çevrecileri ve feministleri kendi bünyesinde birleştirmek yönünde çeşitli adımlar atmıştır. Avrupa’da yer alan çok sayıda aşırı sol hareket, bu kimliğinden sıyrılıp liberal ekonomik yapıyla beraber bir sosyal demokrat kimliğine kavuşmuştur.¹⁵¹

4.9 Sorunun Siyasallaşması

Dünya üzerinde yaşanan siyasal ve ekonomik dönüşümler ile Avrupa’nın bütünleşme süreçlerinin göç, göçmenlik ve yabancı düşmanlığı üzerine var olan etkileri konusunda daha önceki bölümlerde bir değerlendirme yapılmıştı. Ancak bu konunun gündemde kalmasını sağlayan ve toplum içinde bir farkındalık oluşmasına neden olan etmenler, konunun siyasi çevreler tarafından seçim dönemlerinde bir oy kazanma yolu olarak kullanılması ve konu ile ilgili olarak üretilen politikaların, sorunu çözmek yerine toplumdaki önyargı ve yanlış anlamaları daha da belirgin hale getirmesidir. Diğer bir ifadeyle, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi konular hem belirli dönemlerde çeşitli çıkarlar elde etmek için kullanılan hem de çözüm adı altında öne sürülen planların farklılıkları daha belirgin hale getirmesi sonucu toplumda “aksi yönde bir farkındalık yaratmaktadır.” Göç olgusunun daha büyük boyutlara ulaşmasıyla beraber istihdam, kültür, inanç ve yerleşim gibi konular nedeniyle Avrupa coğrafyasında yabancı düşmanlığı konusu daha belirgin bir hal almıştır. Buna rağmen yeterli önlemler siyasiler tarafından alınmamış, aksine ülkede baş gösteren sorunların nedeni olarak oklar bu göçmen gruplara çevrilmiştir. Bu nedenle Avrupalıların göçmenlere yönelik görüşleri; “entegrasyona kattığı/katacağı çeşitlilik ve

¹⁵¹ Hudson, Kate. (2000), *European Communism since 1989: towards a new European Left?*, New York: St. Martin’s Press, s.70den aktaran Aylin Ünver NOI, *Avrupa’da Yükselen...*, s. 159-160.

dinamizm açısından değil; farklılıkların getirdiği tedirginlik üzerinden şekillenmeye başlamaktadır.”¹⁵²

1970’li yıllarla beraber ortaya çıkan yabancı düşmanı söylemi, meyvelerini 1990’lı yıllarla birlikte vermeye başlamış ve aşırı sağ partiler Avrupa siyasal hayatında belirleyici bir güç haline gelmişlerdir. Jörg Haider’in lideri olduğu Özgürlük Partisi 1999 yılında %27.3’lük bir oy oranıyla Avusturya’da iktidara gelmiştir. Özgürlük Partisi dışında; Vlaams Belang Belçika’da, Pim Fortuyn’un listesi Hollanda’da, Ulusal Cephe Fransa’da, İlerleme Partisi(Fremskridtpatiet) Norveç’te, Christoph Blocher’in lideri olduğu Halk Partisi İsviçre’de, Mikael Jansson’ın liderliğindeki İsveç Demokratları (Sverigedemokraterna) İsveç’te, Kuzey Ligi (Lega Nord) ise İtalya’da başarı gösteren diğer aşırı sağ partilerdir.¹⁵³

Avrupa’da göçmenlerin, özellikle farklı inanç ve kültüre sahip olanlarının, sayısındaki artış, aşırı sağ yelpazede yer alan partilerin daha görünür olmalarını ve güçlenmelerini de beraberinde getirmiştir. Söylemlerinde ve sloganlarında yerleşik kültür için tehdit olarak gördükleri göçmenleri, ülkedeki suç ve işsizlik gibi konuların sorumluları olarak görmüşlerdir. Devletlerin sağlamış olduğu sosyal yardımlardan yalnızca “doğru etnik gruba” mensup olanlarının yararlanması gerektiğini öne sürmüşlerdir.¹⁵⁴ İşsizlik oranlarında artışı ekonomik anlamda, artan suç oranlarını ise göçmenlerin neden olduğu bir başka sorun olarak ortaya atan aşırı sağ, bu şekilde iddialarını ispatlama yoluna gitmiştir. Bunun dışında bazı demokratik yolların kullanımı da söz konusu olmuştur. Örneğin; 1980’li yıllarda yükselişe geçen aşırı sağ ideoloji, daha çok kültürel ayrımcılığı ön planda tutmuştur. Sol ideoloji ile özdeşleşen ve 1968 sonrası ortaya çıkan azınlık haklarının savunulması fikrini kendi siyasal söylemi çerçevesinde uyarlayarak, çoğunluğunda farklı olma hakkı olduğu iddiasını savunmuştur. Savunulan bu fikir sol yelpazenin kullanmış olduğu azınlık hakları fikrinden daha büyük siyasi başarılar kazanılmasına neden olmuştur. Böylece aşırı sağ partiler “liberal özgürlük ve hak” gibi demokratik kavramları kullanarak ayrımcı siyasetlerini bir hakkın korunması şekline dönüştürmüşlerdir.“Dahası azınlıklar için geliştirilen pozitif ayrımcılık uygulamalarını, tersine ırkçılık olarak nitelendirmişlerdir.”¹⁵⁵

Ekonomik yapıda görülen değişimler ve küreselleşen dünya düzeni nedeniyle ülkeler ekonomilerini kontrol etmekte zorlanmaktadır. Dolayısıyla hükümetler işsizlik ve enflasyon

¹⁵² Fatma Yılmaz, *Avrupa’da Irkçılık...*, s.112-113.

¹⁵³ Deniz Altınbaş, *Avrupa’da İslam Etkisi: Fransa Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2007, Gazi Üniversitesi, Ankara, s.119.

¹⁵⁴ Jens Rydgren, “Meso-level Reasons for Racism and Xenophobia Some Converging and Diverging Effects of Radical Right Populism in France and Sweden”, *Europea Journal of Social Theory*, Cilt 6, No. 1, 2003, s. 57 den aktaran Deniz Altınbaş, *Avrupa’da İslam...*, s.120.

¹⁵⁵ Hasan Saim Vural, *Avrupa’da Radikal...*, s.197-199.

gibi ekonomik sorunlarla, daha çok siyasal alanda hem de aşırı sağ söylemlerine yakın bir bakış açısıyla mücadele etmeye çalışmışlardır. İktidarı elinde bulunduran hükümetler, sadece mevcut olumsuzlukların suçunu göçmenlere atmakla kalmayıp, zaman zaman göçmen veya benzeri azınlık gruplar için yapılan düzenlemelerle yaşam koşulları daha da ağırlaştırılmıştır. Siyasal olarak yabancı kimliğini daha belirgin bir hale getiren diğer bir uygulama ise Avrupa kimliği tanımlaması yapılırken karşılaşılan kategorileşmedir. Maastricht Antlaşması ile beraber Avrupa Birliği vatandaşlığı “ulus-üstü” bir nitelik kazanmışken, Avrupa Birliği dışından gelerek bu coğrafyada yaşayan insanlar için “üçüncü ülke vatandaşı” şeklinde bir tanımlama yapılmıştır. Dolayısıyla ülke vatandaşlığı ve Birlik vatandaşlığı gibi kavramların ortaya çıkmasının neticesinde önceki dönemlerde vatandaş olan ve olmayanlar arasında görülen ayrımın kaçınılmaz olarak ülkenin kendi vatandaşlığı, “Birlik vatandaşlığı ve yabancılar arasındaki farka kaymasına neden olmuştur.”¹⁵⁶

4.10 Aşırı Sağ Düşüncenin Temel Karşıtlığı: Çokkültürlülük

Çokkültürlülük kavramına dair bir açıklama yapmadan önce kültür kavramının tanımlanması yararlı olacaktır. Kültür, toplumların nesiller boyunca aktardıkları “maddi ve manevi mirasların” bütününden oluşmaktadır. Maddi miras; ilim, teknik, bilgi, idari mekanizmalar, alet gibi kimi unsurlardır. Manevi miras olarak ise örf, adet, inanç sistemleri, düşünce kalıpları, değer yargıları gibi kavramlar anlaşılmaktadır.¹⁵⁷ Tanımdan da anlaşılacağı üzere kültür kavramı bir insan yaratımıdır. Geçmişten günümüze nakledilen öğelerin bir bütünüdür. Dolayısıyla sürekli gelişim ve değişim halindeki bir yapıdır.

Çokkültürlülük terimi bir etnik ve kültürel bütünleşme modeli olarak tanımlanabilir. Kavram, günümüzde olduğu gibi geçmişte de var olan heterojen toplumların bir arada tutulması ve ortak kimlik politikaları altında birleşmesini sağlamak için kullanılmıştır. Asimilasyon, eritme potası ve çokkültürlülük olarak gruplandırılan bütünleşme modelleri, farklı ülkeler tarafından seçilerek uygulanmıştır.¹⁵⁸

Çokkültürlülük ilk kez 1941 yılında İngilizce olarak, önyargıların olmadığı, farklılıkların bir suç olarak görülmediği bir dönemi ifade etmek için kullanılmıştır. İsim soylu bir sözcük olarak ve siyasal anlamıyla ise Avustralya ve Kanada’nın 1970’lerin başında

¹⁵⁶ Fatma Yılmaz, *Avrupa’da Irkçılık...*, s.115-117.

¹⁵⁷ İsmail Doğan, *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, Pegem Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2004, s.290.

¹⁵⁸ Anthony Giddens, *Sosyoloji...*, s 544-545.

uyguladığı, kültürel farklılıkları koruma yönünde uyguladığı devlet politikalarını belirtmek için kullanılmıştır.¹⁵⁹

Siyasal ve toplumsal bir kavram olarak çokkültürlülük, bir devlet sınırları içinde yaşayan ve farklı kültürlere sahip olan insanların varlığını ifade etmek için kullanılmıştır. Beraber yaşayan, farklı dil, din, inanç ve kültüre sahip insanların, birbirlerine saygı duymalarını ve birbirlerine karşı bir önyargı içinde olmamalarını tanımlar. Tarihsel olarak çokta yabancı olmadığımız bu kavram siyasal olarak ifadesini çok geç bulmuştur. Göç olgusunun bir sonucu olarak görülen çokkültürlülük, kavimler göçünün etkisiyle görülen büyük kültürel etkileşimler ile başlamış, günümüzde ise küreselleşen ekonomik, sosyal ve siyasal yapılar çerçevesinde gelişimini sürdürmüştür. Çokkültürlülük kavramının bir tehdit olarak görülmesi ve engellenmeye çalışılması ise, göçmen ya da azınlık grubu üyelerinin kendi kültürlerinin yok olmasını engellemek adına bazı haklar talebi neticesinde gerçekleşmiştir. “Çokkültürcülük” olarak ifade edilen bu kavram, hakim kültüre mensup kişilerin, göçmenleri bir tehdit olarak değerlendirmesine ve kendi kültürlerini yozlaştıracak bir etmen olarak görmesine neden olmuştur.¹⁶⁰

Çokkültürlülük, toplum içinde yaşayan insanların farklılıklarını özgürce ifade edebilmesi olarak tanımlanmıştır.¹⁶¹ Çokkültürcülük ise toplum içinde yaşayan farklı etnik unsurların veya göçmenlerin kendi kimliklerine ait kültür, din ve dil gibi unsurlar hakkında çeşitli taleplerini dile getirmeleridir.¹⁶² Dolayısıyla günümüz Avrupa’sında yükselen aşırı sağ ideolojinin ırksal temelli bir farklılık düşüncesinden daha çok kültürel temelli bir farklılığa yönelmiştir.

Çokkültürlüğün bir antitezi olarak etnik-merkezcilik (ethnocentrism) kavramının varlığından söz edilebilir. Etnik-merkezcilik, bir kişinin kendi üyesi olduğu etnik veya kültürel grubun, diğer kültürlerden üstünlüğüne dair olan inancını ifade etmek için kullanılmıştır. Başkalarına ait kültürlerin “komik, tehlikeli, insanlık dışı, gayri medeni” olarak görülmesi, çokkültürlü yapıların oluşmasının önündeki en büyük engellerden biridir.¹⁶³

II. Dünya Savaşı sonrası, Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Afrika kökenli birçok insan daha iyi ekonomik ve sosyal olanaklara sahip olabilmek için Avrupa’ya göç etmiştir. Beyaz

¹⁵⁹ Milena Doytcheva, *Çokkültürlülük*, (çev. Tuba Akıncılar Onmuş), İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s.15.

¹⁶⁰ Celalettin Yanık, *Dünya’da ve Türkiye’de Çokkültürlülük*, 1. Basım, Sentez Yayıncılık, Ankara 2013, s 40-41.

¹⁶¹ Şeniz Anbarlı Bozatay, *Sosyoloji*, Beta Yayınları, 1. Basım, Ankara 2011, s.196.

¹⁶² Celalettin Yanık, “Birlikte Yaşam Yolları: Liberalizm ve Çokkültürcülük”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, Temmuz 2011, s.75.

¹⁶³ Şeniz Anbarlı Bozatay, *Sosyoloji*,...,s.49.

ve Hıristiyan Avrupa toplumu, siyah ten rengine sahip ve çoğunluğu Müslüman olan bu göçmen nüfusa karşı kendi içyapısını koruma eğilimine girmiştir. Göçmenler ise hem geldikleri ülkenin kültür değerlerini yaşamak yönünde bir irade ortaya koymuşlar hem de buldukları ülkelerin değerlerine uygun davranmak zorunda bırakılmışlardır. Ortaya çıkan bu durum bir ikilik ve kültür çatışması yaratmıştır. Hakim kültürle uyum sağlayamayan kültürel, etnik veya gruplar toplumdan dışlanmıştır.¹⁶⁴ Kültürel çatışma yaşayan gruplar, kendi kültürlerini muhafaza etmek için birlikte yaşama, kültürel ritüelleri sıklıkla yerine getirme gibi eylemler içine girmişleridir. Günümüzde gettolaşma olarak tanımlanan yapı, bir nevi kendini savunma mekanizması olarak görülmüştür. Göçmenlerin karşı karşıya kaldığı diğer sosyolojik sorun ise etiketlemedir. Bu kuram, toplumun bir kesiminin, beraber yaşadığı diğer grupta yer alan kişileri suçlu olarak tanımlanmasıyla oluşmaktadır.¹⁶⁵

Avrupa aşırı sağının temel karşıtılarından biri olarak çokkültürlülük, ekonomik krizler ve inanç farklılığı temelli bir yaklaşımla ortaya çıkmıştır. Yabancı düşmanlığı ile birlikte anılan kavram, aşırı sağ siyasi söylemin temel referans noktalarından biridir. Göçmenlerin ucuz ve vasıfsız iş gücü olarak tanımlandığı Avrupa'da, ekonomik krizlerin etkisiyle artan işsizlik, yaşam kalitesindeki düşüş gibi unsurların suçlusu olarak, aşırı sağ partilerce göçmenler işaret edilmiştir. Avrupalılarca işlerini kaybetmelerinin, yaşam koşullarındaki kötüleşmenin, ücretlerdeki düşüşün ve hayat pahalılığının suçlusu olarak görülen göçmenler, "öteki" veya "yabancı" olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Toplum içinde farklı kültürleri, dilleri, inançları ve giyinişleri ile kolaylıkla fark edilen göçmenler¹⁶⁶ ayrımcı davranışlara ve söylemlere muhatap olmak zorunda kalmışlardır.

Avrupa Birliği bütünleşme süreçleri çerçevesinde en çok kullanılan kavramlardan biri de çokkültürlülüktür. Göçlerinde etkisiyle, çok farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir Avrupa'da kavram önemli bir yere sahiptir. Avrupa Topluluklarından Avrupa Birliğine giden süreçte Birlik konu ile ilgili somut adımlar atmıştır.¹⁶⁷ Ancak gerek 11 Eylül saldırıları sonrası oluşan ortamda Müslümanlara karşı, gerekse 2005 yılında Fransa'da Afrika kökenli iki gencin ölümü sonrası yaşanan olaylar neticesinde siyahlara karşı oluşan tavır çokkültürlülük projesinin önünde bir engel olarak ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu olaylar neticesinde göçmen ve azınlık nüfusa yönelik, Avrupalı bireylerin algılamaları değişmiş ve devlet eliyle bu grupları kontrol altında tutmaya yönelik olarak alınan bazı kararlar

¹⁶⁴ Abdullah Korkmaz, Bekir Kocadaş, *Toplumsal Sapma*, 1.Basım, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2006, s.142-143.

¹⁶⁵ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2005, s432.

¹⁶⁶ Necla Mora, *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2011, s.7.

¹⁶⁷ Şermin Tekinalp, "Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük", *Journal of İstanbul Kültür University*, 2005/1 pp.75-87, s.77.

çokkültürlülük tezinin geçerliliğini ve devletlerce benimse derecesini sorgulatmaya başlatmıştır.

Avrupa Birliği'nin gelecekteki varlığını belirleyecek en önemli unsurlardan biri, birlik tarafından benimsenecek bütünleşme modelinin başarısı olacaktır. Hangi model uygulanırsa uygulansın temel amaç, farklı etnisitelerin ve farklı kültürlerin ortak bir hukuk düzeni çatısı altında buluşmalarının sağlanması için, bir hoşgörü düzeninin kurulması olacaktır.¹⁶⁸ Bu hoşgörü ortamının tesis edilmesi için, göçmenlerden hakim kültür lehine asimile olması beklenmemelidir, aksine farklı yönlerini muhafaza etmeye teşvik edilmelidirler. Kültürel farklılıkların yasal olarak tanınması ve hakim kültürle eşit ölçüde saygı değer kabul edilmesi gerekmektedir. Göçmenlerin ise yaşadıkları ülkenin siyasal kültürüne uyum konusunda gönüllü olması gerekmektedir. Ancak bu gönüllülük kendi kültürlerine zarar vermeyecek ölçüde gerçekleşmelidir. Bahsedilen bu yapıların başarıyla uygulanması sonucunda Avrupa'da "çokkültürlü", "çok etnikli", "çok uluslu" bir yapı hoşgörü temelleri üzerine kurulmuş olacaktır.¹⁶⁹

Avrupa coğrafyasında çokkültürlülüğün, ekonomik temelli olarak gelişen yabancı düşmanlığı ve çokkültürlülük politikalarının unsurları dışında diğer önemli belirleyicisi ise İslamiyet'tir. 1950'li yıllarda 850 bin Müslüman'a ev sahipliği yapan Avrupa'da bu sayı 2000'li yıllarla beraber 20 milyona ulaşmıştır. Geçmişten günümüze Avrupalılar ve Müslümanlar arasında yaşayan karşıtlıklar artarak devam etmiş olmasına rağmen, Avrupa kimliğinin ve çokkültürlülüğünün geleceği, Avrupa'da yaşayan Müslüman göçmenlerin entegrasyonuna bağlıdır.¹⁷⁰ Ancak 11 Eylül, Londra ve Madrid metro saldırıları, Fransa'da göçmenlerin çıkardığı olaylar nedeniyle okullarda İslami inancın gereği olan türbanın yasaklanması¹⁷¹, Almanya'da sünnetin, İsviçre'de minare yapımının yasaklanması girişimi gibi olayların yaşanması Avrupa'da Müslümanlara karşı olan algılamının değiştiğini ve çokkültürlülük politikalarının zarar gördüğünü ispat etmiştir. Göçmenlerin inançlarının gerektirdiği şekilde özgürce yaşamalarına yapılan müdahaleler, zaten dışlanmış ve "öteki" yaftasına maruz kalmış bu grupları daha da radikalleştirerek toplumdan uzaklaştırmıştır. Bu uzaklaşma radikal İslamcı örgütlerin daha da güçlenmesine neden olmuştur.

Yapılan açıklamalar göstermiştir ki, aşırı sağın tüm muhalefetine rağmen "çokkültürlülük" Avrupa için önemli bir zenginliktir. Göçmen nüfusun giderek artması ve

¹⁶⁸ Berna Türkdoğan Uysal, *Batı Haçlı Seferlerinden Avrupa Birliğine*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, s.121.

¹⁶⁹ Celalettin Vatandaş, *Çokkültürlülük*, 1. Baskı, Değişim Yayınları, İstanbul 2002, s.31.

¹⁷⁰ Burak Erdenir, *Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetçilikten Post-Milliyetçiliğe*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, s.198.

¹⁷¹ Ahmet Kuru, *Pasif ve Dışlayıcı Laiklik: ABD, Fransa ve Türkiye*, (çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu), 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011, s.108.

Avrupa Birliği bütünleşme sürecinin devam ediyor olması, günümüzde de Avrupa'ya yeni kültürlerin göç ettiğini göstermektedir. Özellikle ekonomik ve siyasi kriz dönemlerinde aşırı sağ politikacıların söylemlerine sıklıkla konu olan çokkültürlülük karşıtlığı, göçmenlerin ve Müslümanların hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Bu yaklaşım Avrupa genelinde yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, göçmenlere karşı sözlü ve fiziki şiddet uygulanması gibi unsurların artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla böyle bir ortamda çokkültürlülüğün gelişiminden söz edemeyiz. Aşırı sağ partilerin hedef gösterdikleri ve "günah keçileri" olarak tanımladıkları göçmen gruplara karşı, toplumsal farkındalık düzeyi artmıştır. Popülist propagandalar etrafında geliştirilen söylemler, toplumda göçmenlere karşı olan önyargıları ve düşmanlıkları tetikleyerek "çokkültürlülük" düşüncesinin önünde bir engel olarak görülmektedir. Bu engel, göçmenlere sadece liberal özgürlük veya siyasal katılım haklarının verilmesi ile ortadan kaldırılamaz. Bunlara ek olarak "sosyal ve kültürel ortaklık haklarının"da tanınması, çokkültürlü toplumların gelişimini ve bir arada tutulmasını sağlayacaktır.¹⁷²

Aşırı sağın teorik altyapısına ait unsurların tanımlanmasındaki amaç, günümüz aşırı sağının köklerini ve unsurlarını belirlemektir. Bu unsurlar aşırı sağın siyasal olarak temsil gücüne kavuşması ve aşırı sağ partilerin kuruldukları ülkelerde politikaların belirlenmesinde etkin bir rol üstlenmeye başlamasıyla beraber Avrupa'daki günlük hayatı etkilemeye başlamıştır. Özellikle yabancı düşmanlığı kavramı ile birlikte ortaya çıkan ayrımcılık ve şiddet gibi kavramlar Avrupa'da ikamet eden göçmenlerin hayatlarını zorlaştırmaktadır. Çalışmanın bu bölümünün sonunda, aşırı sağ ideolojinin neden olduğu ve daha çok göçmenlere yönelen sözlü ve fiziksel şiddet olaylarına değinilmiştir.

Avrupa'da yükselen aşırı sağ ideolojiyi açıklayan örnek olaylar, teorik konuların pratikte, hayatın olağan seyri içinde nasıl şiddet gösterilerine dönüştüğünü göstermektedir. Çalışmanın bu bölümünde bazı başlıkların güncelliği, bazılarının henüz akademik çalışmalara konu edilmemiş olmasından dolayı, yazılı ve görsel basın arşiv taraması yolu tercih edilmiştir.

5. Avrupa'da Yaşanan İrkçi Olaylar

5.1 Anders Breivik Katliamı (Norveç)

Norveç, çeşitli araştırmalarda dünyanın en huzurlu ve suç oranı en düşük ülkesi olarak kabul edilmiştir. Ancak 22 Temmuz 2011 tarihinde, 32 yaşındaki Anders Behring

¹⁷² Jürgen Habermas, "Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları, (çev. İlknur Aka), 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s.27.

Breivik adlı bir Norveçli tarafından gerçekleştirilen ve kamuoyunda “Anders Breivik Katliamı” olarak bilinen olay yakın geçmişte aşırı sağın ve faşizmin ifadesini bulduğu en kanlı olaylardan biri olmuştur.¹⁷³

Anders Behring Breivik tarafından gerçekleştirilen saldırılardan ilki 22 Temmuz 2011 günü Norveç'in başkenti Oslo'da yaşanmıştır. Bakanlık binalarının bulunduğu cadde üzerinde bombalı eylem yapan Breivik, 8 kişinin ölümüne, çok sayıda kişinin yaralanmasına ve maddi hasarın oluşmasına neden olmuştur. Hazırlamış olduğu yaklaşık bir ton ağırlığındaki bombalı düzeneği bir minibüs yardımıyla başbakanlığın da bulunduğu caddeye getiren Breivik'in eylemi nedeniyle, başbakanlık binasında da maddi hasarlar meydana gelmiştir. İkinci saldırı ise yine aynı gün içinde başkent Oslo'ya 40 km uzaklıktaki Utoya adasında gerçekleşmiştir. Saldırının gerçekleştiği tarihlerde Norveç İşçi Partisi tarafından organize edilen gençlik kampına ev sahipliği yapan adada, Breivik tarafından 69 genç öldürülmüştür. Herhangi bir polis ya da güvenlik görevlisi olmayan adaya Oslo'daki saldırıyı gerçekleştirdikten sonra gelen zanlı, diğer saldırısının aksine burada bomba değil otomatik tüfek kullanmıştır. Saldırıları düzenlediği aynı gün Norveç polisince Utoya adasında yakalanan Anders Behring Breivik, 24 Ağustos 2012 tarihinde yapılan karar duruşması ile Norveç yasalarının en ağır cezasına çarptırılmış ve 21 yıl hapis cezası almıştır. Breivik'in cezasının müebbet hapis cezasına çevrilmesi de karar tutanağında yer almıştır. Buna göre Breivik, cezasının 10 yılını tamamladıktan sonra her 5 yılda 1 değerlendirmeye alınacaktır. Değerlendirme sonucunda oluşan karar neticesinde ceza periyodik olarak arttırılarak ömür boyu hapse kadar ulaşabilecek şekilde karara bağlanmıştır.¹⁷⁴

13 Şubat 1979 doğumlu Anders Behring Breivik'in aşırı sağcı yasadışı terör örgütü olan Norveç Savunma Ligi'ne (Norwegian Defence League) üye olduğu iddia edilmiştir. Mahkeme sırasında sık sık Nazi selamı kullanmış, ifadelerinde ise göçmenlere ve Müslümanlara karşı olduğunu açıkça ifade etmiştir. Çokkültürlülüğü “Kültürel Marksizim” olarak nitelendiren Breivik, Avrupa'daki Müslüman nüfusun artmasının arkasında yatan en önemli sebep olarak onu işaret etmiştir. Breivik tarafından saldırıları gerçekleştirdiği gün yayımlanan 1516 sayfadan ve 2083 başlıktan oluşan ve Türkçesi "Bir Avrupa Bağımsızlık

¹⁷³ Betül Durmuş, Düşman Ceza Hukuku Anlayışı ve Breivik Kararı. <<http://www.usakgundem.com/yorum/488/d%C3%BC%C5%9Fman-ceza-hukuku-anlay%C4%B1%C5%9F-ve-breivik-karar%C4%B1.html>> (12.12.2012)

¹⁷⁴ Fatma Yılmaz Elmas, Almanya'da Aşırı Sağ Şoku. <<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=2447>> (16.11.2011)

Bildirgesi” olan manifestoda, aşırı sağ ideolojiye ve faşizme benzer fikirlere sahip olduğu açıkça görülmüştür.¹⁷⁵

5.2 Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütünün Faaliyetleri (Almanya)

Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü (*Nationalsozialistischer Untergrund* - NSU), Almanya'da faaliyet gösteren, adı birçok cinayet davasına konu olmuş, ırkçı görüşe sahip silahlı bir terörist grubudur. Örgütün 2001 yılında kurulduğu düşünülse de kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Grubun faaliyetlerini 2001-2006 yılları arasında yoğunlaştırdığı yönünde açıklamalar yapılmıştır. Almanya'da “Neonazi Seri Cinayetleri” adıyla anılan, 8'i Türk 1'i Yunan ve 1'i Alman toplam 10 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Ayrıca bazı bombalı eylemlere ve banka soygunlarına imza attıkları da iddia edilmiştir. Halen varlığını sürdüren grubun ne kadar üyesi olduğu tam olarak bilinmemektedir.¹⁷⁶

Grubun yasadışı faaliyetleriyle ilgili olarak 2012 yılında yapılan araştırma sırasında, Alman İçişleri Bakanlığı, Alman İstihbarat ve Polis teşkilatlarınca bu yasadışı terör örgütünün ve faaliyetlerinin bilindiği anlaşılmıştır. Adı geçen resmi kurumlarda çalışan örgüt üyeleri, örgütün adının geçtiği 25 dosyayı imha ederek delilleri yok etmişlerdir. Olayın ortaya çıkması üzerine söz konusu kurumlarda birçok istifa yaşanmış, hatta devlet eliyle kurumların idari şemalarında değişikliklere gidilmiştir.¹⁷⁷ Sonuç olarak Alman hükümeti de yaşananlara kayıtsız kalmamış, Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü adlı grubun faaliyetlerinin sonlandırılması ve devlet organları içindeki bağlantılarının ortaya çıkarılması için yoğun çaba harcamıştır.¹⁷⁸

Örgütün hayatta kalan ve kimliği tespit edilebilen tek üyesi “Neo-Nazi Geline” lakaplı Beate Zschaepe yakalanmış ve yargılanması başlamıştır. Dava kapsamında Zschaepe ile birlikte örgüte yardım ettikleri gerekçesiyle 4 Alman vatandaşının da yargılanmasına başlanmıştır. 13.05.2013 tarihi itibarıyla 606 şahidin ve 80'e yakın müdahilin olduğunu davanın 2 yıla yakın süreceği ifade edilmiştir.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Polis Akademisi Uluslararası Terör ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi, Norveç'te Terör ve Breivik'in Manifestosu.

<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/Breivik_Manifesto.pdf>(04.02.2013)

¹⁷⁶ İsmail Erel, Sorularla NSU Soruşturması.

<<http://www.sabah.de/sorularla-nsu-sorusturmasi.html>> (19.12.2012)

¹⁷⁷ Almanya'da 8 Türk'ü Öldürmekle Suçlanan Nasyonal Sosyalist Yeraltı'nın (NSU) Davası Bugün.<<http://www.habersuluova.com/almanya-da-8-turku-oldurmekle-suclanan-nasyonal-sosyalist-yeraltinin-nsu-davasi-bugun-basladi.html>>(12.12.2012)

¹⁷⁸ Sedat Laçiner, Derin Devletten de Öte.

<<http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar/83-sedat-laciner-tum-yazilari/4074-derin-devletten-de-ote>> (30.05.2013)

¹⁷⁹ T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, 8'i Türk 10 Kişiyi Öldürmekle Suçlanan Aşırı Sağcı NSU Örgütü Davası Başladı.

<<http://www.ytb.gov.tr/index.php/dunyadan-haberler/854-2013050601.html>>(30.05.2013)

5.3 Futbol Sahalarında Yaşanan İrkçilik Aşırı Sağın Yükselişi Mi?

Aşırı sağ ideolojinin ya da yükselen ırkçı hareketlerin en çarpıcı etkisi futbol sahalarında karşımıza çıkmaktadır. Futbol sahalarında görülen ırkçı tutum, yalnızca sporcuların motivasyonunu ve psikolojilerini etkilememekte aynı zamanda kitleselleşebilen bir tehlikenin de varlığına işaret etmektedir. Son 15-20 yıllık dönem içinde futbol endüstrisinin büyümesi ve küreselleşmesi, futbol seyircisinin de çeşitlenmesine ve kalabalıklaşmasına neden olmuştur. Çeşitli spor kanallarının kurulması, futbolun ekonomik bir rant aracı olarak kullanılması, kulüp üyeliklerinin sosyal bir statü olarak algılanması futbol takımlarını ve taraftar gruplarını çeşitli marjinal grupların hedefi haline getirmiştir.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığı kavramlarının futbolda yaygınlaşmasının temel nedeni, küreselleşme ve neo-liberal politikalar nedeniyle güçsüzleşen alt ve orta sınıfta tarihsel ve ekonomik nedenlerle oluşan önyargılardır. Bu noktada politik aktörlerin, medyanın ve eğitim sisteminin belirleyiciliği ve bu önyargıları tetiklediği fikri ön plana çıkmaktadır. Kitle kültürünün endüstrileşmesi, futbolun ticarileşmesi, politikleşmesi ve küreselleşme gibi kavramlar, futbolda ırkçılığın önemli üretim mekanizmalarındandır.¹⁸⁰

Gustave Le Bon, *Kitleler Psikolojisi* adlı eserinde, kitlelerin duygu ve ahlak anlayışından söz etmiştir. Le Bon, kitleleri kolay tahrik olabilen, kolaylıkla telkin edilebilen, abartılı ve basit duygulara sahip, hoşgörüsüz, tutucu ve lider odaklı yapılar olarak tanımlamıştır.¹⁸¹ Futbolun insanlar üzerinde bir üstünlük, galibiyet, rakip, düşman, “öteki” algısına sebep olması aslında aşırı sağ ideoloji için önemli bir araç olabileceği yönündeki iddiaları güçlendirmiştir. Kalabalık bir grup içinde küçük bir grubun yönlendirmesiyle ortaya çıkan, şiddet olayları veya sözle taciz gibi ırkçı bazı davranışlar, ırkçı olmayan bazı bireylerin bile tahrik olarak, grup psikolojisine uyarak ya da yaptığının suç olduğunu bilse bile yakalanmayacağını düşünerek bu eylemlerini gerçekleştirmesine neden olmaktadır.

İrkçilik ve futbol arasında kurulacak olan bağlantı, “bir ülkedeki futbol müsabakasında ırkçı olayların meydana gelmiş olması, o ülkede aşırı sağın güçlendiği ve ırkçılığın var olduğu anlamına gelmektedir” şeklinde ele alınırsa, sonuçlar yanıltıcı olabilir. Ancak futbol sahalarında yaşanan ırkçı ve yabancı düşmanı olaylar, aşırı sağın popülist söylem tarzı, kitlelere ulaşma yönündeki başarısı, eylemselliğinin yüksek oluşu gibi nedenlerle çerçevesinde değerlendirilecek olursa, aşırı sağın yeni eylem bir alanına kavuştuğu yönündeki iddialar güçlenmektedir. Üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir anket çalışmasına katılan kişilerin %56.2’si sporun şiddet ve ayrımcılık konularına alet

¹⁸⁰ Füsun Alver, “Kapitalist Üretim Sürecinde İrkçilik, Futbol Ve Medya”, *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi*, Sayı:26, 2008, s.225.

¹⁸¹ Gustave Le Bon, *Kitleler Psikolojisi*, (çev. Hasan İlhan), Sayfa Yayınları, İstanbul 2012, s.25-26.

edildiğini ifade etmiştir.¹⁸² Arşiv taraması sırasında özellikle son 5 yıl içinde birçok sözlü ve fiziksel şiddet olayının yaşandığı görülmüştür. Bu olayların bazı ülkelerde devamlılık arz etmesi, olayların bir anlık provokasyon ile oluştuğu yönündeki iddiaları çürütmüş aksine planlı birer hareket olduğu fikrini geliştirmiştir.

Konu ile ilgili olarak 1999 yılında kurulan Football Against Racism in Europe (FARE) adlı ajans, futbol sahalarındaki ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konularında mücadele etmek, konu ile ilgili veriler toplamak, projeler üretmek, ırkçılığın hedefinde olan gençleri, göçmenleri ve etnik azınlıkları bilinçlendirmek amaçları etrafında hareket etmektedir. 15-29 Ekim 2013 tarihinde gerçekleştirilecek Eylem Haftası'nın amaçları futbolda yaşanan ayrımcılığa ilişkin farkındalık oluşturma, insanları futbol çatısı altında birleştirme ve ayrımcılık karşısında yeni düşünceler ve pratikler geliştirme olarak ifade edilmiştir.¹⁸³

Aşağıda yer alan bölümde İspanya, Rusya, Bulgaristan, Macaristan, İtalya, Hollanda ve Ukrayna gibi ülkelerde yaşanan bazı örnek olaylara yer verilmiş, futbol sahalarında yaşanan yabancı düşmanı ve ırkçı hareketlerin aşırı sağın yeni eylem alanı olduğu yönündeki görüş ispatlanmaya çalışılmıştır.

İspanya'da 13 sene boyunca farklı takımlarda futbol oynayan 10.03.1981 Kamerun doğumlu futbolcu Samuel Eto'o, hem İspanya'da hem de daha sonra transfer olduğu İtalya ve Rusya'da birçok kez ırkçılıkla karşı karşıya kalmıştır. 2004-2005 sezonunda Real Zaragoza ve Barcelona takımları arasında oynanan futbol müsabakasında, Zaragoza taraftarları tarafından "maymun" sesi çıkarılması Eto'nun sahayı terk etmek istemesine neden olmuştur. Hakem ve takım arkadaşları tarafından ikna edilen futbolcu sahaya geri dönmüş ve ırkçı tezahürat altında maçı bitirmiştir. Maç sonunda hakem tarafından yazılan raporda herhangi olağanüstü bir olayın yaşanmadığı dile getirilmiştir. Ancak Barcelona kulübünün girişimleri neticesinde ırkçı tezahürat yapan 2 taraftar belirlenmiş ve cezalandırılmışlardır. Ayrıca Real Zaragoza kulübüne de, taraftarları tarafından yapılan kötü tezahürat nedeniyle dokuz bin Euro para cezası verilmiştir.¹⁸⁴

Aynı takımlar arasında 2005-2006 sezonunda oynanan futbol müsabakasında da yine aynı olaylar tekrarlanmıştır. Kendi takımlarında da siyahi bir futbolcu olmasına rağmen Eto'ya karşı maymun sesi çıkarmaya devam etmişlerdir. Sahayı terk etmek

¹⁸² Işıl Pakış, Oğuz Polat vd., "Üniversite Öğrencileri Arasında Sporda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Farkındalık ve Bilgi Düzeyi Araştırması", *VII. Türkiye Biyoetik Derneği Kongresi*, (ed. Yeşim Işıl Ülman, Fatih Artvinli), İstanbul 2012, s. 308.

¹⁸³ FARE Action Weeks, <<http://www.farenet.org/default.asp?intPageID=16>>(20.05.2013)

¹⁸⁴ Rafet B. Eryılmaz, En Kötü 5 Irkçı Taraftar Olayı. <<http://www.fourfourtwo.com.tr/2012/12/18/en-kotu-5-irkci-taraftar-olayi/>>(12.03.2013)

isteyen futbolcu ise yine takım arkadaşlarının ısrarı ile oyuna dönmüş ve maçı tamamlamıştır. Aynı sezon içinde Real Betis ve Barcelona takımları arasında oynanan maç sırasında Betis taraftarınca Barcelona'nın ilk golünü atan Eto'ya karşı ırkçı tezahürat yapılmıştır.¹⁸⁵

Rusya 1. liginde yer alan Zenit St. Petersburg kulübünün Landscrona adlı taraftar grubu "Selection 12 manifesto" adını verdikleri bir açıklama yapmışlardır. Yaptıkları açıklamada kullanılan ifadeler açıkça siyahi ve eşcinsel futbolculara karşı düşmanca bir tavır ifade etmiştir. Yabancı futbolcu transferinden çok altyapıda yer alan Rus asıllı oyuncuların değerlendirilmesi gerektiği, "Bu, St. Petersburg'un sembolü olan kulübün ulusal kimliğini korumasını sağlayacaktır", "İrkçı değiliz ama Zenit'te siyahi oyuncu olmaması bizim için önemli bir gelenek", "Biz sadece kardeş Slav ülkeler ile Baltık ve İskandinav devletlerinden futbolcular istiyoruz. Biz bu uluslar ile aynı kültürel mirasa, tarihe ve zihinsel yapıya sahibiz" gibi ifadelerin yer aldığı manifesto açıkça ırkçılık olarak nitelendirilmiştir.¹⁸⁶

Her ne kadar St. Petersburg'un kuzeyinin sağcı ulusalcıların etkisi altında olduğu biliniyor olsa da, küreselleşen futbol ekonomisi göz önüne alındığında Zenit takımının tarihinde henüz bir Afrikalı futbolcu ile sözleşme imzalamamış olması dikkatleri çekmiştir. Tüm yaşanan bu gelişmelere rağmen Zenit kulübü herhangi bir açıklama yapmamıştır.¹⁸⁷

5.3.1 FIFA'dan Bulgaristan ve Macaristan'a İrkçı Olaylar Nedeniyle Ceza

Yürütmüş olduğu çeşitli kampanyalarla futbol sahalarında yaşanan ırkçı olayları engellemeye çalışan en önemli kuruluşlardan biri FIFA (Fédération Internationale de Football Association - Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği)dir. FIFA uluslararası düzeyde gerçekleştirilen futbol müsabakalarını organize etme, müsabakalarla ilgili çeşitli düzenlemeler yapma gibi yetkilerin yanı sıra, müsabakalar esnasında yaşanacak olumsuzluklar nedeniyle ülkeleri cezalandırma yetkisine de sahip olan bir kuruluştur. Bu yetkilerine dayanarak FIFA, 5 Şubat 2013 tarihinde yapmış olduğu toplantı sonucunda Bulgaristan ve Macaristan'a 1 maç seyircisiz oynama cezası vermiştir.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Yine İrkçılık Yine Eto'o.

<<http://www.ligtv.com.tr/haber/yine-irkcilik-yine-etoo>>(14.02.2013)

¹⁸⁶ Rusya Ligi - Zenit taraftarından ırkçı manifesto.

<http://tr.eurosport.com/futbol/rusya-premier-ligi/2012-2013/rusya-ligi-zenit-taraftarindan-irkci-manifesto_sto3534497/story.shtml>(15.03.2013)

¹⁸⁷Zenit Taraftarından İrkçı Tavır.

<<http://www.ntvspor.net/haber/dunyadan-futbol/78695/zenit-taraftarindan-irkci-tavir>>(24.12.2012)

¹⁸⁸FIFA'dan Bulgaristan ve Macaristan'a ceza.

<<http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=391250>>(03.05.2013)

Bulgaristan'a, 12 Ekim 2012 tarihinde Danimarka ile oynadıkları 2014 Dünya Kupası eleme grubu maçı nedeniyle ceza verilmiştir. Hakem ve gözlemci raporları dikkate alındığında Bulgar taraftarların Danimarkalı siyahi savunma oyuncusu Patrick Mtiliga'ya yönelik ırkçı tezahürat yaptıkları belirlenmiştir. Bulgaristan'a 1 maç seyircisiz oynama cezasıyla birlikte 35 bin İsviçre Frangı para cezası da verilmiştir. Macaristan'a ise 15 Ağustos 2012 tarihinde İsrail ile yaptıkları hazırlık karşılaşması sırasında Macar taraftarların anti-semitik, İsrail devletini küçük düşüren, Nazi Almanya'sını ve Musolini İtalya'sını öven tezahüratları nedeniyle 1 maç seyircisiz oynama ve 40 bin İsviçre Frangı para cezası vermiştir.¹⁸⁹

5.3.2 Boateng'e Yönelik İrkçı Saldırı (İtalya)

İtalya 1. liginde mücadele eden Milan ile 4. lig takımı Pro Patrialı arasında oynanan hazırlık maçı, Milan'ın Ganalı futbolcusu Kevin-Prince Boateng'e yönelik olarak gerçekleştirilen ırkçı tezahüratlar nedeniyle yarıda kalmıştır. Maruz kaldığı saldırı sonrası formasını çıkarıp soyunma odasına yönelen futbolcuya hem takım arkadaşları hem de rakip takım futbolcuları destek olmuş ve onlar da soyunma odasına gitmişlerdir. Yaşanan bu olay sonrası hakem maçı tatil etmiştir. İrkçı tezahürata maruz kalan Kevin-Prince Boateng, olay sonrası yaptığı açıklamada İtalya'da artan ırkçılığın hayatını olumsuz etkilemesi nedeniyle başka bir ülkeye transfer olabileceğini belirtmiştir.¹⁹⁰ Konu ile ilgili Cenevre'de Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen bir toplantıya katılan Boateng, ırkçılığı mücadele edilmesi gereken bir "hastalığa" benzetmiştir. Açıklaması "Bugün de tıpkı geçmişte olduğu gibi ırkçılığa karşı durmak çok önemli. İrkçılığı görmezden gelerek onu bitiremeyiz" şeklinde tamamlanmıştır.¹⁹¹

5.3.3 Altidore'a İrkçı Saldırı (Hollanda)

Hollanda 1.lig takımlarından AZ Alkmaar ve 2. lig takımı Den Bosch arasında oynanan Hollanda kupası mücadelesi sırasında, Den Bosch taraftarları tarafından Alkmaar'ın Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlığına sahip siyahi oyuncusu Jozy Altidore'a yönelik ırkçı tezahüratlarda bulunulmuştur. Maç boyunca kendisine yönelik yapılan söylemlere karşı herhangi bir tepki göstermeyen hatta devre arasında hakemin

¹⁸⁹ Fédération Internationale de Football Association, FIFA Reject Hungary and Bulgaria Appeals. <<http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/news/newsid=2001388/>>(03.05.2013)

¹⁹⁰ Boateng Ayrılabilir.

<http://skorer.milliyet.com.tr/boateng-ayrilabilir/-/detay/1651644/default.htm> (14.02.2013)

¹⁹¹ Prince-Boateng: İrkçılık Tehlikeli Bir Hastalık.

<<http://www.goal.com/tr/news/444/italya/2013/03/22/3844550/prince-boateng-irk%C3%A7u%20B1%C4%B1k-tehlikeli-bir-hastal%C4%B1k>>(30.03.2013)

maçı tatil etme teklifini geri çeviren Altidore maç sonunda; “Bu zamanda böyle olayları yaşamak tam bir hayal kırıklığı. Ne yapabilirsiniz ki? Tek yapabileceğiniz bu insanların kendilerini düzeltmelerini ummak ve onlar için dua etmek” şeklinde açıklama yapmıştır.¹⁹²

5.3.4 EURO 2012’de Futbolculara Yönelik İrkçi Olaylar (Ukrayna)

Futbolculara yönelen ırkçılık yanlısı tepkiler EURO 2012 futbol şampiyonası sırasında da devam etmiştir. Ukrayna’da düzenlenen şampiyona sırasında gerçekleşen Mario Baletelli ve Mesut Özil olayları bu bölümde incelenmektedir.

UEFA (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği - Union of European Football Associations) tarafından 2012 yılında düzenlenecek olan EURO 2012 futbol şampiyonası öncesinde İtalyan siyahi futbolcu Mario Balotelli ırkçılık konusunda ne kadar sert bir tutum beslediğini açıklamıştır. France Football adlı Fransız spor dergisine açıklama yapan Balotelli, "umarım Avrupa Şampiyonası'nda ırkçı saldırıya uğramam. Çünkü artık buna tahammülüm kalmadı. Bir kez daha ırkçı hakarete uğrarsam sahayı o anda terkedecek ve evime döneceğim" ifadelerini kullanmıştır.¹⁹³

2010 yılının Nisan ayında İnter-Juventus arasında oynanan müsabaka sırasında Juventus taraftarının, 2011 yılında Mncester City-Porto arasında oynanan müsabaka sırasında Porto taraftarının ve son olarakta 2013 yılında Milan-Roma arasında oynanan müsabakada Roma taraftarının ırkçı tezahüratlarına maruz kalan Mario Balotelli, ırkçılık konusunda en fazla zarar gören isimlerin başında gelmektedir.¹⁹⁴

EURO 2012 Avrupa Futbol Şampiyonası kapsamında Danimarka ve Almanya arasındaki müsabakanın oynandığı sırada, sosyal medyada Almanya milli takımının Türk kökenli futbolcusu Mesut Özil hakkında da çeşitli ırkçı söylemler yer almıştır. Alman olduğu anlaşılan bir kişi tarafından “Özil kesinlikle Alman değildir. Bir kağıt parçası, kökenini değiştirmez” ve “Alman Milli Takımı’nda sadece Alman adını taşıyan ‘safkan Alman’ oyuncuların yer alması” gerektiği şeklinde ifadelerin yer aldığı mesajlar yayınlayan

¹⁹² Hollanda Ligi-Eski Bursasporlu Altidore’a İrkçılık.
<http://tr.eurosport.com/futbol/hollanda/2012-2013/hollanda-ligi-eski-bursasporlu-altidorea-irkcilik_sto_3599480/story.shtml>(30.01.2013)

¹⁹³ Sahayı Terk Ederim.

<<http://spor.mynet.com/haber/sahayi-terk-ederim/50406>>(14.02.2013)

¹⁹⁴ Anti-Racism Campaigner Laments Uefa’s Porto Fine After Balotelli Abuse.

<<http://www.goal.com/en-gb/news/2915/europa-league/2012/04/04/3012878/anti-racism-campaigner-laments-uefas-porto-fine-after>>(04.10.2012)

kişinin hesabı, şikayetler üzerine kapatılmıştır. Almanya'nın önemli gazeteleri tarafından manşetten verilen haber uzun sürede gündemdeki yerini korumuştur.¹⁹⁵

5.4 Toulouse Cinayetleri (Fransa)

Toulouse cinayetleri olarak bilinen olay, 11-19 Mart 2012 tarihleri arasında Fransa'nın Toulouse şehrinde 7 kişinin öldürülmesi şeklinde tanımlanabilir. Olayın zanlısı 1988 doğumlu Cezayir asılı bir Fransız vatandaşı olan Muhammed Merah isimli şahıstır. Merah ilk olarak 11 Mart 2012'de Toulouse kentinde bir askeri öldürmüştür. İkinci olarak 15 Mart'ta Toulouse yakınlarındaki Montauban kentinde, Merah tarafından iki asker daha öldürülmüştür. Öldürülen bu 3 askerinde ortak noktası Müslüman ve Fransız olmalarıdır. Bu olaylardan sonra soruşturma açılmış olsa da herhangi bir delil bulunamamıştır. 19 Mart günü ise Ozar Hatoraj Koleji aldı bir Yahudi okuluna saldıran Merah, okulda din öğretmeni olan haham Jonathan Sandler (30 yaşında), çocukları Gabriel (4 yaşında) ve Arie Sandler (5 yaşında) ile okul müdürünün kızı Myriam Monsonego'yu (7 yaşında) öldürmüştür. Bu saldırısı sonrası okulun güvenlik kameraları yardımıyla teşhis edilen saldırgan, saldırı sırasında yüzü tam görünmediği ve motosiklet kullandığı için "Motosikletli Katil" adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu olay sonrası anti-terör birimlerine devredilen soruşturma neticesinde saldırganın kimliği tespit edilmiş ve 19 Mart 2012 günü evine yapılan baskında ölü olarak ele geçirilmiştir.¹⁹⁶

Fransız polisinin olayda ihmali olduğunu düşünenler, Merah'ın El-Kaide üyesi olduğu, Afganistan, Pakistan gibi ülkelere çeşitli seyahatleri olduğu şeklinde kanıtlar ortaya atmışlardır. Ayrıca Merah, Fransız iç istihbarat birimi DCRI tarafından fişlenmiş ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından "no fly list" (hava yollarını kullanamayanlar listesi) kapsamına alınmış olmasına rağmen bu çapta bir eylemi gerçekleştirebilmiştir. İşlediği cinayetleri kameraya kaydeden Merah, işlediği cinayetlerin nedenini ise; Fransa'da göçmenlere ve Müslümanlara karşı olan düşmanlık ve Filistin-İsrail savaşı sırasında İsrail devletince yapılan aşırı şiddet kullanımı şeklinde ifade etmiştir.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Twitter'de Irkçılık Hedef Mesut Özil:

<<http://www.cnnturk.com/2012/spor/futbol/06/18/twitterda.irkcilik.hedef.mesut.ozil/665553.0/index.html>>(14.02.2013)

¹⁹⁶ El Cezire Toulouse Saldırıları Yayınlamayacak.

<http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/03/120327_sarkozy_toulouse_videos.shtml> (15.12.2012)

¹⁹⁷ Fransa'da Zanlının İşlediği İlk Cinayetler Ciddiye Alınmadı.

<<http://t24.com.tr/haber/fransadaki-zanlinin-islediği-ilk-cinayetler-ciddiye-alinmadi/>> 200033> (16.02.2013)

5.5 Hells Angels Ve AK81'in Saldırıları (Danimarka)

Hells Angels ve AK81 olarak adlandırılan iki örgüt ırkçı ideolojiye sahip birer çete oluşumdurlar. AK81, Hells Angels'in destek gruplarından birisidir, başka bir deyişle Hells Angels çatısı altında örgütlenmiş bir çetedir. İki örgütte daha çok Danimarka'da gerçekleştirdikleri şiddet olaylarıyla gündeme gelmişlerdir.

19 Mart 2008'de Kopenhag'ın Amager semtinde gazete ve reklam dağıtan 16 yaşındaki Deniz Özgür Uzun adlı Türk, yemek molası verdiği sırada adı geçen çetelerin üyesi 3 kişi tarafından uğradığı saldırı sonrası hayatını kaybetmiştir. Daha olayın üzerinden 6 ay geçmeden 14 Ağustos 2008 tarihinde, Kopenhag'ın Tingbjerg semtinde yer alan alışveriş merkezinin önünde 19 yaşındaki Türk Osman Nuri Doğan, aynı çetelerin saldırısı sonrası hayatını kaybetmiştir. 15 Aralık 2011'de Danimarka'nın başkenti Kopenhag bölgesinde önce bir benzin istasyonunda taciz edilen daha sonra ise evine giderken AK81 mensubu kişilerce darp edilen 25 yaşındaki Türk genci K.K., ölü numarası yaparak saldırıyı bertaraf etmiştir. Olay sonrası hastaneye giden ve tedavi olan mağdur, hastane çıkışı Glostrup polis istasyonuna giderek ifade vermiş ve suç duyurusunda bulunmuştur. K.K. yaptığı açıklamada "Polisin uyarısına rağmen şikayet dilekçemi verdim. Saldırganların hukuk önünde hesap vermelerini istiyorum. Polisler beni koruyamayacaklarını söylediler. Zaten ifade alırken bile, hazırlanacak raporun altına imza atmak zorunda oldukları için korkuyorlardı. Sonra beni şikayetçi olmamam konusunda uyardılar. Ama tüm tehditlere rağmen ben şikayetçi oldum" demiştir. Olay hakkında bilgi sahibi olan Danimarka Başbakanı Helle Thörning Schmidt K.K.'yı arayarak "K.K.'ye olayı öğrendim. Çok büyük üzüntü duydum. Böyle bir saldırının ülkemizde meydana gelmesi kabul edilemez. Asıl kabul edemeyeceğimiz bir başka şey de polisimizin sana şikayetçi olursan seni koruyamayız demiş olması. Koruyamayız ne demek? Tabi ki koruyacaklar. Onların görevi bu. Sana bunu söyleyen polisler hakkında hemen soruşturma açtırıp gerekli işlemleri yaptıracağım. Böyle bir saldırıya uğradığın için halkımız ve tüm Danimarka adına senden özür diliyorum. Adaletin yerini bulacağından şüphelen olmasın" demiştir.¹⁹⁸

Sözü edilen örnek olaylar Hells Angels ve alt grubu olan AK 81 adlı örgütlerin gerçekleştirdiği taciz, kavga, hakaret, cinayet vb. suçları kanıtlamak adına seçilmiştir. Bunların dışında bu örgütlerin uyuşturucu, fuhuş ve silah kaçakçılığı gibi yasadışı yollarla kendilerine gelir sağladıkları Danimarka polisince bilinmektedir. Örgütlerin polis içinde de

¹⁹⁸ Danimarka'da Yabancı Olmak.

<<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=19477418>> (16.02.2013)

örgütlendikleri ve bu kurum içinden desteklendikleri de çeşitli olayların soruşturma safhalarında ortaya çıkmıştır.

6. Avrupa'da Yaşanan İslam Karşıtı Olaylar

6.1 İsviçre'de Minare Yapımının Yasaklanması

İsviçre'nin başkenti Bern yakınlarındaki Wangen kasabasında ikamet eden Müslüman ve Türk göçmenler, kasabalarına minaresi 6 metre uzunluğunda bir cami yaptırmak istemişlerdir. Minarenin bir sembol olduğunu ve kentin kültürel dokusunu bozacağını iddia eden Wangen sakinleri, cami inşaatını önlemek için mahkemeye başvurmuşlardır. Minare inşa edilmesiyle ilgili anlaşmazlık İsviçre Yüksek Mahkemesi'nde karara bağlanmış ve Türk cemaati açılan davayı kazanmıştır. Davayı kaybeden Wangen sakinleri konuyu bu kez referanduma götürmek için 100 binin üzerinde imza toplamışlardır. İmza kampanyasına katılanların sayısı 100 bini aşınca İsviçre hukuk sistemi gereği minare inşa edilip edilmemesi konusunda halkoylaması yapılmasına karar verilmiştir. Halkoylaması sonucunda oylamaya katılanların %57,5'i yasağa destek verirken, %42,5'i ülkelerinde minare yapımının yasaklanmasına hayır demiştir. Yapılan halkoylamasında daha önce yapılan minareler, halkoylamasının kapsamı dışında bırakılmıştır. 7 milyon nüfusu bulunan İsviçre'de 300.000 Müslüman yaşamaktadır. Müslümanların çoğunluğunu Bosna, Kosova ve Türkiye'den gelenler oluşturmaktadır. Daha önce de ezan okunmasını yasaklayan ülkede farklı kentlerde dört adet minareli cami bulunmaktadır.¹⁹⁹

6.2 Almanya'da Sünnet Yasağı Tartışmaları

Mayıs 2012'de Köln Eyalet Mahkemesi'nin aldığı bir karar sonucunda sünnet, "adam yaralama" suçu kapsamına alınmıştır. Bu yapılan düzenleme üzerine Almanya'da yaşayan Müslüman ve Yahudi cemaat büyük bir tepki göstermiştir. Tepkilerin artması üzerine Federal Adalet Bakanlığı bir yasa taslağı hazırlayarak federal meclise sunmuştur. Federal mecliste yapılan oylama sonrasında sünnet konusunda yasal düzenleme getirilmiştir. "Sünnet yasası" olarak adlandırılan yasa, 434 vekilin kabul 100 vekilin red ve 46 vekilin çekimser oyu ile kabul edilmiştir. Çoğunluğu kadın ve muhalif partilere mensup 66 vekil tarafından hazırlanan ve erkek çocukların 14 yaşından sonra sünnet edilmesinin yer aldığı "alternatif yasa tasarısı" reddedilmiştir. Kabul edilen yasa tasarısına göre; "tıbbi kurallar göz önünde bulundurularak çocukların en az şekilde acı çekerek sünnet olması, bu

¹⁹⁹Minare Yasağı Avrupa'yı Sarstı.

<<http://www.milliyet.com.tr/Siyaset/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&KategoriID=4&ArticleID=1168139&Date=01.12.2009&b=Minare%20yasagi%20Avrupayi%20sarsti>>(16.02.2013)

konuda şüphe duyulması durumunda uyuşturulma veya narkoz verilmesi” öngörülmüştür. Ayrıca sünnetin çocuğun sağlığı açısından herhangi bir tehlike oluşturmaması istenmiştir. Yeni yasaya göre, 6 aydan büyük çocukların sadece doktorlar tarafından sünnet edilmesine izin verilmiştir. Ayrıca yasada yetişkin olmayan çocukların ailelerinin sünnete onay vermesi ve karar verme yetisine sahip çocuklara da bir nevi “veto hakkı” gibi haklar yer almıştır.²⁰⁰

Bu iki tartışma dışında Danimarka’da gerçekleşen karikatür skandalı ve Avrupa’nın İslamlaşmasını durdurun gösterisi, Avrupa aşırı sağının örgütlü faaliyetleri arasında gösterilebilmektedir. Ancak bu iki konu son bölüm olan Danimarka ülke incelemesinin içinde yer almaktadır.

²⁰⁰ Sünnet Yasağı Tarihe Karıştı.<<http://www.sabah.de/sunnet-yasagi-tarihe-karisti.html>> (16.02.2013)

BÖLÜM III.

FRANSA VE DANİMARKA'DA AŞIRI SAĞ

Avrupa'da aşırı sağ ideoloji 1970'lerle beraber yeniden ortaya çıkmaya başlamış ve ilk seçim başarılarını da 1980'lerde etmiştir. Bu bölümde incelenecek olan iki Avrupa ülkesinde, aşırı sağ ideolojiye sahip partiler ve kuruluşlar zaman zaman söylemler, seçim sonuçları ve büyük yankı uyandıran mitinglerle gündeme gelmiştir. Fransa'da Ulusal Cephe ve Danimarka'da Danimarka Halk Partisi önderliğinde gelişimini sürdüren aşırı sağ, ülkelerin siyasetlerini belirlemede etkili bir güç haline gelmiştir. Dolayısıyla II. Dünya Savaşı sonrası aşırı sağ kimliği tam anlamıyla yansıtan bu iki parti incelemeye değer görülmüştür. Bölüm içinde genelde Fransa ve Danimarka özelde ise Ulusal Cephe, Danimarka Halk Partisi tartışılmıştır.

1.Fransa'da Aşırı Sağ

Fransız aşırı sağının Avrupa'da belirleyici ve ideal bir örnek olarak görülmesinin yanı sıra, Fransa'nın ayrımcılığın en çok görüldüğü Avrupa ülkesi oluşu da, ülkenin incelenmesinin önemli nedenlerinden biridir. 2012 yılı EUROBAROMETER anketinde Fransa etnik ayrımcılığın %76'lık ve inanç temelli ayrımcılığında %66'lık oranlarla en yaygın olarak görüldüğü ülke konumundadır.²⁰¹

Fransız aşırı sağı, Fransız İhtilali'nden beri dünya üzerinde belirleyici olan bir düşünce akımını temsil etmiştir. Özellikle milliyetçilik düşüncesi ile özdeşleşen İhtilal, tüm dünyayı etkilemiştir. Fransız aşırı sağının tarihi de II. Dünya Savaşına kadar milliyetçilikle paralel bir çizgide ilerlemiştir. Savaş döneminde faşist ideoloji ile birliktelik kuran Fransız aşırı sağı, savaş sonrası dönemde önemli güç kaybına uğramıştır. Fransa'da aşırı sağ ideolojinin inceleneceği bu bölümde, öncelikle bu düşüncenin tarihsel olarak evrimine yer verilecektir. Daha sonra ise günümüz Fransız aşırı sağını temsil eden Ulusal Cephe'nin kuruluşu, yükselişi ile söylemlerinde ve parti programlarında yer alan bazı belirleyici konulardan söz edilecektir.

²⁰¹ European Commission, Special EUROBAROMETER 393, Discrimination in the EU in 2012, s.31-51.

1.1 Fransa'da Aşırı Sağın Ortaya Çıkışı

Fransa'da aşırı sağ ideoloji, Avrupa'da ye alan diğer tüm ülkelerde olduğu gibi II. Dünya Savaşı ile beraber bir değişim sürecine girmiştir. Irkçılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, göçmen karşıtlığı ve muhafazakarlık gibi ideolojileri bünyesine katarak modern anlamda popülist aşırı sağ olarak nitelendirilen ideoloji de yine aynı dönem içinde oluşmuştur. Dolayısıyla II. Dünya Savaşı Fransa aşırı sağı için bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Fransız siyasal hayatının ve toplumsal yapısının milliyetçi ve popülist hareket tarzını yadırgamıyor olması, Fransa üzerine bazı araştırmalar yapılmasını gerekli kılmıştır. Bunun yanında aşırı sağcı Ulusal Cephe'nin yükseliş trendine girmiş olması da bir başka önemli gelişme olmuştur.²⁰²

1.1.1 İkinci Dünya Savaşı Öncesi Dönem

II. Dünya Savaşı öncesi dönemde Fransa'da aşırı sağın temelleri 18-19. yüzyılda yaşanan I. ve III. Napolyon dönemlerine dayandırılmıştır. Bonapartizm olarak adlandırılan ve aşırı sağa yakın bir ideolojinin hüküm sürdüğü dönem ise bu tarihlerde yaşanan diktatörlük dönemleri olmuştur. Daha sonra 1894 yılında yaşanan Dreyfus olayı²⁰³ neticesinde gelişen Bujanist (Buolangiste) görüş aşırı sağın gelişimi konusunda etkili olmuştur. General Georges Boulanger'in önderliğinde gelişen akımın ana hedefi sanayileşme öncesi toplum düzenine dönmektir. Bir sonraki dönem, iki dünya savaşı arasında ortaya çıkan faşist partiler ve liglerin oluşturduğu dönemdir. Özellikle 1920-1930'lu yıllarda Avrupa'nın hemen her ülkesine yayılan faşist ideolojinin örgütlenme ve siyasal olarak ortaya çıkışı bu yapılar sayesinde mümkün olmuştur. Fransız aşırı sağının II. Dünya Savaşı öncesi son dayanak noktası ise, savaş sırasında Fransa'da yaşanan Vichy dönemidir. Cumhuriyet karşıtlığının ve Yahudi düşmanlığının açıkça dile getirildiği bu dönem, ırkçı ideolojiye geçiş dönemi olarak kabul edilmiştir. Vichy dönemi olarak adlandırılan dönem, İkinci Dünya Savaşı sırasında (1940-1944), Alman işgal altındaki Fransa'nın ikiye ayrılması ve bunlardan kuzeydeki devletin, Fransa'nın Vichy şehrinde hükümet kurması olarak belirtilir. Dört yıl boyunca iktidarın birçok kez el değiştirdiği bir devletten söz etmek mümkündür. Tam anlamıyla faşist bir yönetim yapısından

²⁰² Mustafa Kutlay, Fatma Yılmaz Elmas, "Avrupa'yı Bekleyen Tehlike Aşırı Sağın Yükselişi", Usak Analiz, Temmuz 2011, s.7.

²⁰³ 1894 yılında, Fransa ordusunda yüzbaşı rütbesine sahip Yahudi asıllı Alfred Dreyfus'un Almanlara Fransız ordusuna ait gizli bilgileri verdiği suçlamasıyla yargılanmasıdır. Sahte belgeler ve iftiralar neticesinde suçlu bulunan Dreyfus, ömür boyu hapis cezası almıştır. 1906 yılında suçsuzluğu anlaşılan Dreyfus serbest bırakılmış ve askeri tüm ünvanları ile birlikte devlet nişanı almaya hak kazanmıştır. Davanın görülmeye başlanmasından önce, dava sırasında ve sonrasında Anti-semitist mitingler yapılmış, gazetelerde bütün Yahudileri kötüleyen yazılara yer verilmiştir. Bkz. Gül Tekay Baysan, "Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:19, Sayı: 1, 2002 s.182

bahsedemeyeceğimiz dönemde, otoriter bir yönetim anlayışı hakimdir. Anayasa yapma yetkisi hükümetlere verilmiş, yasama, yürütme ve yargı tek elde toplanmıştı. Daha çok Almanya'nın gölgesinde yaşanan yıllardan sonra Vichy hükümetleri ve hükümetlerde görev alan kişiler vatan haini ilan edilmiş ve idam cezalarına çarptırılmışlardır.²⁰⁴

1.1.2 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem

Savaşta yenilen Almanya, aynı zamanda faşist ideolojinin de yenilgisini tüm dünyaya ilan etmiştir. Fransa'da da buna paralel olarak aşırı sağ büyük bir darbe almıştır. Savaş döneminde iktidara gelen aşırı sağcı ve faşist yönetimler savaş sonrası işbirlikçi olarak nitelendirilmiş ve tasfiye edilmiştir. Ancak oluşan soğuk savaş döneminde kurulan istikrarsız hükümetler ve liberal kanatça düşman olarak algılanan komünizm, aşırı sağ üzerinde oluşan baskıyı kırmıştır. 1950'lerle beraber Fransız aşırı sağ, siyaset sahnesinde olmasa da çeşitli sivil toplum kuruluşlarında vücut bulmuştur. Pierre Poujade tarafından 1953 yılında kurulan "Esnaf ve Sanatkarları Koruma Birliği" (Union de Defenses des Commerçants et Artisans-UDCA), Fransa aşırı sağında II. Dünya Savaşı sonrası dönemi başlatmıştır. Yüksek oranlı vergilere ve modernleşmeye karşı hareket olarak ortaya çıkan birlik, 1955 yılında "Fransız Birliği ve Kardeşliği" (Union et Fraternité Française – UFF) adı altında partileşmiştir. 1956 yılında girdiği seçimlerde 2.5 milyon oy ile %11.6'lık bir oran elde etmiştir. Oyların çoğunluğu kırsal kesimden ve kentli alt gelire sahip kişilerden gelmiştir. Alınan bu oy UFF'nin mecliste 52 sandalyeye sahip olmasını sağlamıştır. Bu sandalyelerden birinin sahibi de 1972'de Ulusal Cephe'yi (Front National – FN) kuracak olan Jean Marie Le Pen olmuştur.²⁰⁵ Bu dönem içinde böyle bir başarının elde edilmesinin önemli bir nedeni de, Cezayir'in bağımsızlık hareketlerinin yoğunlaşması olmuştur. "Fransız olan Cezayir", güçlü Fransa gibi söylemler aşırı sağın oy potansiyelini arttırması için kullanılmıştır.²⁰⁶

Aşırı sağ akımı temsilen ortaya çıkan diğer akımlar ise "Gizli Ordu Örgütü" (Organisation de l'armée secrète - OAS), "Genç Hareket"(Jeune Action), Milliyetçi Öğrenci Grubu (Fédération des Étudiants Nationalistes - FEN), Batı Uygarlığı (Occident) ve Ulusal Cephe'nin çekirdeğini oluşturan Yeni Düzen (Ordre Nouveau) olmuştur. Bu döneme damgasını vuran, bu aşırı sağ akımların yönünü belirleyen önemli gelişmelerden birisi Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi ve bunun Fransız siyasetine etkisi olmuştur. 1962 yılında Cezayir'in bağımsızlığını kazanması, Fransa'da aşırı sağın en büyük oy potansiyeline sahip olan konuyu da yitirmesine neden olmuştur. Öyle ki, 1965 yılında

²⁰⁴ Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan "Popülist Radikal..."*, s.70-95.

²⁰⁵ Hasan Saim Vural, *Avrupa'da Radikal...*, s.138-140.

²⁰⁶ Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2007, s.590.

gerçekleştirilen Başkanlık seçimlerinde Cezayir'e bağımsızlığını kazandıran Charles de Gaulle'e karşı yarışan aşırı sağcı Jean – Louis Tixier Vignancourt yalnızca %5.3 oy alabilmiştir. Bu noktada Fransız seçmenin sömürgeci ve savaşan bir Avrupalı Fransa yerine, barışçı ve güçlü bir Avrupalı Fransa teorisine olan yüksek inançları daha net görülmüştür.²⁰⁷

1.2 Ulusal Cephe'nin Kuruluşu

1968 Ekim'inde meydana gelen olaylarla bir darbe alan Fransız aşırı sağ, çok küçük gruplar halinde örgütlenmeler yerine daha kapsayıcı bir örgütlenme biçimine gitmeyi planlamıştır. Yeni Düzen (Ordre Nouveau) hareketinin önderliğinde oluşturulmaya çalışan birlik, 1972 yılında Ulusal Cephe'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Bu oluşumla hedeflenen, sağ yelpazede dağınık şekilde bulunan tüm örgütleri kapsamak olmuştur.²⁰⁸

Kurulmuş olduğu 1972 yılında genel başkanlığa seçilen Jean Marie Le Pen partiyi, aşırı sağ yelpazede yer alan tüm oluşumlar için "toparlayıcı bir merkez" yapmaya çalışmıştır. Hatta bunun için "Çift kasketli" bir sistem bile geliştirilmiştir. Bu yaklaşım aslında federal bir yapıyı bize sunmuştur. Buna göre Ulusal Cephe'ye üye olan her birim isterse hem kendi birimine hem de Ulusal Cephe'ye bağlı kalabilecektir. Dolayısıyla Ulusal Cephe'nin teorik yanından çok onun sağ yelpazeyi birleştirme özelliği, bir yenilik olarak seçmene sunulmuştur.²⁰⁹

Ulusal Cephe'nin kuruluş ve örgütleniş yılları 1972-1984 arası dönemi kapsamıştır. 1984'ten günümüze kadar olan dönem ise partinin yükseliş dönemi olarak görülmüştür. 1973 yılında katıldığı seçimlerde %0.5 oy alabilen parti, 1974-1978 yılları arasını daha çok ulusal düzeyde örgütlenme, parti kurumlarının kurulması gibi partileşme süreçlerinin tamamlanmasına ayırmıştır. 1977 yerel seçimlerine her bölgede katılamayan Ulusal Cephe, 1981 yılında gerçekleştirilen devlet başkanlığı seçimlerine 500 imzayı "(belediye seçilmişleri veya milletvekili konumundaki seçilmişlerden)" toplayamadığı için girememiştir. 1982 bölge seçimlerinde %0.2 gibi düşük bir oy oranı elde eden parti, 1983 belediye seçimlerinde de istediği sonucu elde edememiştir. Ancak bazı seçim bölgelerin %10-11 civarı oy oranına erişilmesi gelecekte yaşanacak olan başarılar için bir başlangıç olmuştur.²¹⁰

²⁰⁷ Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*, s.45.46.

²⁰⁸ Özlem Hançer, *Avrupa'da Aşırı...*,s.47.

²⁰⁹ Mehmet Şehmus Güzel, *Fransa'da Aşırı Sağ Ve Irkçılık*, Belge Yayınları, İstanbul 1995,s.84.

²¹⁰ Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan "Popülist Radikal..."*, s.136-137.

1.3 Ulusal Cephenin Yükselişi

1984'te gerçekleştirilen Avrupa Parlamentosu seçimleri ile başlayan ve günümüze kadar devam eden süreç, Ulusal Cephe'nin yükselişe geçtiği dönem olarak ifade edilmiştir. Bu dönem içinde parti, özellikle kimi seçimlerde elde ettiği oy oranları ve seçimler öncesi gerçekleştirdiği propaganda faaliyetleri ile Avrupa medyasında adından sıkça söz ettirmiştir.

Ulusal Cephe'nin bu dönem içinde yükselişe geçmesi, aslında kurulduğu 1972 yılından itibaren oluşturmaya çalıştığı ideolojinin bir sonucu olmuştur. 1980'lerle beraber merkez sağdan birçok ismi kadrosuna katan parti, genç ve yetenekli kimi siyasetçileri etkilemeyi başarmıştır. Bunun dışında aşırı sağ yelpazenin birleştiricisi olma hedefi, bu dönemde meyvelerini vermeye başlamış ve Le Pen açıkça diğer aşırı sağ gruplarca desteklenmeye başlanmıştır. Partinin kazandığı bu ivme neticesinde Le Pen, ulusal yayın yapan televizyonlarda konuşmalar yapmaya başlamış, özellikle sunduğu popülist çözümler ve hitabetteki yeteneği partinin tanınmasına büyük katkı sağlamıştır. İşsizlik, suç, göçmenler, kültür ve kimlik gibi kavramları birbiriyle ilişkilendiren Le Pen, 1979 tarihinde yaşanan ekonomik krizde etkisiyle oluşan "emniyetsizlik sorununu" sürekli gündemde tutmayı başarmıştır. Göçmenlerin bir sorun olarak algılanmaya başlandığı dönem ile Fransız aşırı sağının ve Ulusal Cephe'nin yükselişe geçmeye başlamasının paralelliği şaşırtıcı olmamıştır.²¹¹

Bir siyasi parti olması nedeniyle başarılı ya da başarısız oluşu seçim sonuçlarına endeksli olan Ulusal Cephe, ilk seçim başarısını 1984 yılında etmiştir. Bu tarihte gerçekleştirilen Avrupa Parlamentosu seçimlerinde %10.95'lik bir oy oranına sahip olan parti, Avrupa Parlamentosunda on kişi ile temsil edilme hakkını kazanmıştır. Bundan iki yıl sonra, 1986 yılında, gerçekleştirilen milletvekili seçimlerinde %10 oy alan Ulusal Cephe, 35 milletvekili çıkarmıştır. 1988 yılında gerçekleştirilmiş olan cumhurbaşkanlığı seçimlerine gerekli olan şartları sağlayarak katılan Ulusal Cephe'nin adayı Jean Marie Le Pen, seçimin ilk turunda %14.4'lük bir oy oranına ulaşmıştır. Bu oy oranı dönem itibariyle 60 milyon nüfusu olan ülkede kabaca 4.5 milyon kişinin aşırı sağın lideri bir kişiye oy verdiği anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda, o güne dek Fransa'da aşırı sağın aldığı en yüksek oy oranı olmuştur. Büyük bir destek almaya başlayan parti, artık hem Avrupa için hem de Fransa'da yer alan diğer siyasi partiler için önemli bir rakip ve "tehlike" olmaya

²¹¹ Hasan Saim Vural, *Avrupa'da Radikal...*, s.147-148.

başlamıştır. 1989 yılı Avrupa Parlamentosu seçimlerinde alınının %10'luk oy oranı da bu başarının sürekliliğini ispat etmiştir.²¹²

Nispi temsil sisteminin uygulandığı Fransa parlamento seçimlerinde 1993 yılının ilk turunda %12.41 ve ikinci turunda %5.66 oy oranı alan Ulusal Cephe, parlamentoda temsil hakkı elde edememiştir. 1997 yılının ilk turunda %14.94 ve ikinci turunda %5.7 oy oranına ulaşan parti bu kez bir milletvekili çıkarma hakkı elde etmiştir. 2002 yılının ilk turunda ise %11.34 oy ve ikinci turda %1.85'lik bir oranına erişilmiştir. Ne var ki yine parlamentoda temsil hakkı elde edilememiştir. 2007 yılında gerçekleştirilen son parlamento seçimlerinde ise büyük bir yıkıma uğrayan Ulusal Cephe seçimin ilk turunda %4.29 ve ikinci turunda ise %0.08 gibi düşük bir oy oranı elde etmiş ve milletvekili çıkaramamıştır.²¹³

Jean Marie Le Pen adaylığında girilen 1988 yılı cumhurbaşkanlığı seçimi sonrası, 1995 yılında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçiminde de %15.27'lik bir oy oranı elde ederek 4. olan Le Pen ikinci tura kalamamıştır. 2002 yılındaki seçimde ise Le Pen çok büyük bir başarıya imza atmış ve %16.86 oy alarak ikinci tura kalmaya hak kazanmıştır. En yakın rakibi, %0.7 farkla Sosyalist Parti'den Jospin Lionel olmuştur. İkinci turda, ilk turda %19.88 oy alan Jacques Chirac'la yarışan Le Pen, bu turda aldığı %17.79'luk oy oranı ile cumhurbaşkanı seçilememiştir. Bu turda aldığı %82.21'lik oy ile bir rekor kıran Chirac, önemli bir zafer elde etmiştir. 2007 yılında %10.44'te kalan Le Pen ikinci tura kalma başarısını yakalayamamıştır. 16 Ocak 2011'de parti başkanlığını kızı Marine Le Pen'e devreden Jean Marie Le Pen 2012 seçimlerine katılmamıştır. 2012'de gerçekleştirilen seçimlere katılan Marine Le Pen ikinci tura kalamamasına karşın %17.9'luk oy oranı ile yaklaşık 6.5 milyon seçmenin oyunu almayı başarmıştır.²¹⁴

2002'de gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimi çok farklı açılardan öneme sahiptir. Öncelikle Le Pen ve Ulusal Cephe'nin aldığı oy azımsanmayacak önemde olmasına karşın, elde ettiği %16'lık oy ile diğer yıllardaki seçim sonuçlarıyla karşılaştırıldığında ikinci tura kalmasının bir sürpriz olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Le Pen'in böyle bir başarıyı elde etmesinde ana nedeni sol oyların bölünmesi ve 2000 sonrası yaşanan ekonomik kriz ortamının aşırı sağ tarafından iyi değerlendirilerek bir oy aracı olarak kullanılması etkili olmuştur. Le Pen'in ikinci tura kalması, gerek Fransız aşırı sağına gerekse Avrupa aşırı sağına olan farkındalığı arttırmıştır. Ulusal Cephe ve Le Pen tanınırlılığını büyük oranda

²¹² Mehmet Şehmus Güzel, *Fransa'da Aşırı...*, s.86-87.

²¹³ France Assemblée Nationale (National Assembly).

<http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2113_07.htm> (22.04.2013)

²¹⁴ European Election Database.

<http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http%3A%2F%2F129.177.90.166%3A80%2Fobj%2FStudy%2FFRPA20072_Display&mode=cube&v=2&cube=http%3A%2F%2F129.177.90.166%3A80%2Fobj%2Fcube%2FFRPA20072_Display_C1&top=yes>(22.04.2013)

bu seçimde yakaladıkları başarıya borçludurlar. İkinci turda %83'e yakın oy alarak ulaşılması güç bir orana ulaşan Jacques Chirac'ın başarısının altında da aslında Le Pen karşıtlığı yatmaktadır. Seçimden sonra oluşan atmosferde aşırı sağın bir tehlike olarak görüldüğü, hedeflediği amaçların Fransa'ya zarar vereceği gibi yaklaşımlar insanları zorunlu olarak Chirac'a yöneltmiştir. Dolayısıyla bu seçimlerde Chirac'a oy verenler için asıl amaç; Chirac'ı seçmek değil, Le Pen'in kazanmasına engel olmak olmuştur. Birçok sol ve sağ partinin desteğini alan Chirac devlet başkanı olmuştur. 2012 seçimlerine henüz bir yıldır bu görevde bulunan Marine Le Pen liderliğinde giren aşırı sağ elde ettiği başarı ile Jean Marie Le Pen'in mirasına sahip çıkacağını göstermiştir.

1.4 Ulusal Cephenin İdeolojisi

Birinci bölümde aşırı sağ ideolojinin düşünsel olarak dayandığı temellerden söz edilmiştir. Fransa özelinde aşırı sağın değerlendirilmesinin yapıldığı bu bölüm içinde ise; tarihsel olarak gelişimine yer verilen ve ülke açısından belirleyiciliği olan Ulusal Cephe'nin gerek programında gerekse söylemlerinde sıklıkla yer verdiği bazı konuların ideolojik olarak nasıl değerlendirildiğinden söz edilecektir.

Ulusal Cephe'nin ideolojisi genel anlamda değerlendirildiğinde, partinin etnik, kültürel ve dini temeller üzerine kurulan bir kimlik siyasetini benimsediğinden söz edilebilir. Fransız kültürünün arındırılması ve yeniden topluma hakim olması yönündeki görüşmeleri, popülist söylem malzemesi olarak kullanılarak siyasal arenada başarı sağlanmaya çalışılmıştır. 1970 öncesi kurulan tüm aşırı sağ siyasi parti ve düşünce gruplarıyla olan benzerliklerini reddederek, siyasal anlamda muhafazakâr ve ekonomik anlamda da neoliberal politikaları benimsemiştir. Fransız siyasetinin oluşturduğu krizler, ekonomik ve sosyal dönüşümler neticesinde toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümler, "seçmen-parti bağının çözülüşü", istikrarsız hükümetler nedeniyle toplumda oluşan siyasal partilere karşı güven eksikliği ve son olarak kültürel değişimlerin oluşturduğu krizler, aşırı sağın bir örneği olan Ulusal Cephe'nin söylemlerine konu olmuştur. Özellikle liberal siyasal düşünce ve kapitalizmin birlikte görülmeye başlandığı dönem içinde halkın yalnızlaştırıldığı, siyasal sistemin yozlaştığı iddiası partinin temel savı haline gelmiştir. Bozulan düzenin ve siyasal sistemin halkı temsil etmediği, ancak aşırı sağ düşüncenin tek ve gerçek temsilci olduğu yönündeki görüş ağırlık kazanmıştır.²¹⁵

²¹⁵ Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan "Popülist Radikal..."*, s.125-126.

1.4.1 Ulusal Cephenin Göçmen Sorununa Bakışı

Esas itibariyle Ulusal Cephe'nin temel siyaseti, yabancı düşmanlığı olarak ifade edilmiştir. Parti, kimlik, kültür, inanç, suç ve ekonomi gibi konularda sürekli olarak göçmenleri suçlamıştır. Çeşitli yazarlarca göçmenlere karşı yapılan "günah keçileri" benzetmesi bu açıdan manidar olmuştur. Partinin konu ile ilgili temel söylemi, "ülkede yaşayan, yasal, kaçak veya göçmen olarak adlandırılan her türlü unsur sınır dışı edilmeli" şeklinde olmuştur. Le Pen'in söylemlerinde açık olarak görülen bu yaklaşımın nedeni, Fransa ülkesi sınırları içinde yaşanan her türlü olumsuzluğun nedeninin göçmenler olduğu yönündeki inanıştır. Ulusal Cephe, eğer göçmenler ülkelerine geri dönerlerse herkes istediği işte çalışabilecek, ülkedeki suç ve hırsızlık oranlarında ciddi bir düşüş yaşanacak, mali yardımlar azalacağından ekonomik kalkınma sağlanacak, kentlerin çevrelerinde oluşan gettolar yaşamaya daha elverişli hale getirilebilecek şekilde ortaya atılan yaklaşımlar, Ulusal Cephe'nin göçmenlere olan karşıtlığını açıkça ifade etmiştir.²¹⁶

Göçmenlere karşı uygulanan bu katı tutum, Ulusal Cephe'nin ırk konusundaki ideolojik temelini de göstermiştir. Etiketleme (yaftalama) kuramı çerçevesinde şekillenen yaklaşımları, toplumda meydana gelen tüm olumsuzları göçmenler üzerinden açıklama yönündedir. Sadece göçmen olduğu için hırsız, kavgacı, kaçakçı gibi etiketlere maruz kalan göçmenler, ülkedeki ekonomik krizlerden, işsizlikten ve bazı insanların statü kayıplarından sorumlu tutulmuşlardır. Etiketlenen kişi kendi alt kültürüne daha da yakınlaşmış, hakim kültürden koparak kendi kültürünü yaşamaya devam etmiştir. Dolayısıyla suçlu etiketine maruz kalan kişi bir süre sonra bu etiketin gereklerini yerine getirmeye başlamaktadır.²¹⁷ Bu durum sadece, suçun artması ve kültürel bir kopuş gibi nedenlere değil aynı zamanda fiziksel bir ayrılığa neden olarak "gettolaşmayı" da tetiklemektedir.

Göçmenler konusunun diğer önemli ayağını ise Müslüman göçmenler oluşturmuştur. Avrupa'nın diğer ülkelerinden gelen göçmenler kısmen de olsa kabul edilebilirken, Müslüman, Orta Doğulu veya Arap göçmenler Fransızlar tarafından kabul edilmemiştir. Adı geçen gruplarla inanç ayrılığı ve kültür ayrılığı konularının bariz olarak görülmesi bunun en önemli nedenini oluşturmuştur. Kültürel değişimi kabul etmeyen bu göçmen gruplar, Fransızlar tarafından dışlanmış, dışlandıkça da marjinalleşmişlerdir. Sonuç olarak ortaya çıkan yüksek farkındalık düzeyi, Fransız kültürünün yozlaşacağı hatta giderek "öteki" olarak ifade edilen göçmen grupların kültürüne benzeyeceği endişesi etrafında

²¹⁶ Mehmet Şehmus Güzel, *Fransa'da Aşırı...*, s.149-150.

²¹⁷ Tony Bilton, Kevin Bonett, Pip Jones vd, *Sosyoloji*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2009, s.388-390.

şekillenmiştir. Konuyu sıklıkla kullanan Ulusal Cephe, seçmenlerinden “Fransa’nın Müslümanlaştırılmasına Hayır!” sloganıyla oy istemiştir.²¹⁸

1.4.2 Ulusal Cepenin Avrupa Birliğine Bakışı

“Euroseptik”, başka bir deyişle Avrupa Birliği karşıtı yaklaşım, özellikle 1990’lı yılların başından itibaren sıklıkla Ulusal Cephe’nin parti programlarında ve söylemlerinde yer almaya başlamıştır. Bunun en önemli nedeninin bu tarihlerle beraber başlayan birliğin siyasal bir nitelik kazanma süreci olduğu iddia edilmiştir. Özellikle çeşitli yetki devirlerine karşı çıkan Ulusal Cephe, Fransız ulusunun önceliklerinin ikinci plana atıldığı şeklinde çeşitli söylemler geliştirmiştir.²¹⁹

Le Pen gerek parti programında gerekse söylemlerinde Avrupa Birliği’ni Fransa’nın gelişmesi önünde bir engel olarak nitelendirmiştir. Birliği, ekonomik refah seviyesini aşağı çekecek, mali yükü arttırarak Fransa’yı dışa bağımlı bir hale getirecek ve kültürü yozlaştıracak “totaliter bir hukuk düzeni” olarak ifade etmiştir. Avrupa Birliği’ni ulusal varlığı ikinci plana atan “jakoben teknisyenlerin” birleşimi olarak değerlendirmiştir. Avrupa Birliği’nin, mevcut ulus devletlerden daha ağır bir bürokrasiye neden olacağını bu yüzden de Avrupa Birliği kurumlarının bir an önce feshedilmesini çeşitli toplantılarda dile getirmiştir. Ulusal Cephe’nin Birliğe karşıtlığını oluşturan temel nokta, iç hukuk sistemine müdahale olanağına sahip bir yabancı hukuk sisteminin varlığı olmuştur. Parti’nin temel savı, Avrupa Birliğinin ekonomik, siyasal veya kültürel olarak çeşitli kurumları aracılığıyla Fransa’nın ulusal egemenlik alanına tecavüz ettiği olmuştur. Dolayısıyla Birliğin her türlü hamlesi parti tarafından eleştirilmektedir.²²⁰

1.4.3 Ulusal Cepenin Irk Kavramı

Ulusal Cephe kimlik ve ya ırk temelli yaklaşımlarını genellikle göçmenler üzerinden şekillendirmiştir. Ulusal Cephe ve Jean Marie Le Pen tarafından yapılan Fransız tanımı; “Ana-babası kuşaklardan beri Fransız olmalıdır. Fransa’da doğmuş, Fransız kanı taşıyor olmalıdır. Beyaz, sarışın tercih edilir” şeklindedir. Partinin henüz ilk kurulduğu yıllarda bu kadar sert bir tanımlamaya gitmiş olması oy oranını hem pozitif hem de negatif yönlü olarak etkilemiştir.²²¹ Zamanla revizyona uğrayan bu tanım, ırk temelli olmaktan sıyrılarak daha çok kültüre vurgu yapacak şekilde bir yapıya kavuşmuştur. “Eşitlikçi, sözleşmeci, evrensellik” anlayışının egemen olduğu hukuksal yurttaş tanımına klasik aşırı sağ partiler gibi tamamen olmasa da karşı çıkmaktadır. Etniklik temasına çok sık değinilmese de yine

²¹⁸ Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan “Popülist Radikal...”, s.154.*

²¹⁹ Özlem Hançer, *Avrupa’da Aşırı...s.72.*

²²⁰ Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan “Popülist Radikal...”, s.182-183.*

²²¹ Mehmet Şehmus Güzel, *Fransa’da Aşırı...s.154.*

de bazı söylemlerde kendine yer bulmaktadır. Bu nedenden dolayı evrenselci yaklaşıma ve küreselleşmeye karşı çıkmıştır. Bu iki akımın kültüre karşı açık bir tehdit olduğu vurgulanarak korunması gerektiği sıklıkla ifade edilmiştir. “Fransa Fransızlarıdır” ve “Önce Fransızlar” gibi sloganlar hem göçmenlere karşı kullanılmış hem de Fransız kimliğinin öne çıkarılmasında önemli birer araç olmuşlardır.²²²

İrk, göçmenlik, İslamiyet ve Avrupa Birliği kavramlarının popülist bir söylem çerçevesinde kullanılmasıyla, Ulusal Cephe büyük seçim başarıları elde etmiş, kültürel farklılıklar bir tehdit olarak görülmüştür.²²³

2.DANİMARKA’DA AŞIRI SAĞ

Danimarka’daki aşırı sağ ideolojinin inceleneceği bu bölümde öncelikle ülkedeki “öteki” algısına ve bu gruplara karşı olan yaklaşım daha sonra ise ülkede aşırı sağın liderliğini yapan ve ideolojiye yön veren Danimarka Halk Partisi’nden söz edilecektir.

2.1 Danimarka’nın Ötekine Bakışı

Danimarka’da aşırı sağın incelenmesinde çıkış noktası, ötekine bakışıdır. Ülkede “öteki” olarak ifade edilen grupların başında göçmenler ve Müslümanlar gelmektedir. Danimarka’da ayrımcılık algılaması üzerine EUROBAROMETER tarafından 2012 yılında anket çalışması sonuçları ile önemli bir veri oluşturmaktadır. Katılımcıların %70’i etnik kökene dayalı ayrımcılığın yaygın olarak var olduğunu, %28’i ise nadiren var olduğunu dile getirmiştir. İnançlar nedeniyle oluşan ayrımcılık konusunda ise katılımcılar %54 oranında yaygın ve %43 oranında nadiren cevabını vermişlerdir.²²⁴ Çalışmanın bu noktasında Danimarka’da göçmenlere ve İslam’a bakış hakkında bilgi verilecektir. İslam’a bakış bölümünde 2005 yılında yaşanan ve tüm dünyada büyük protestoların yaşanmasına neden olan “Karikatür Skandalı” ve “Avrupa’nın İslamlaşmasını Durdurun” gösterisine yer verilecektir.

2.1.1 Danimarka’nın Göçmenlere Bakışı

Danimarka’da göçmenlere yönelik olumsuz yaklaşım, daha çok Danimarka Halk Partisi’nin eylemleri üzerine odaklanmaktadır. Ancak ülkede yer alan sağ kesimin, gerek aşırı gerek merkez sağ olsun seçim dönemlerinde göçmenlik konusu üzerine

²²² Deniz Vardar, *Aşırı Sağdan “Popülist Radikal...”, s.150-152.*

²²³ Michel Wiervioka, “İrk Kültür ve Toplum: Fransızların Müslümanlarla Yaşadığı Tecrübeleri”, *Müslüman Avrupa ya da Avro-İslam*, (içinde), (der. Nezar Alsayyad, Manuel Castells), (çev. Zehra Savan), Everest Yayınları, İstanbul 2004, s.213.

²²⁴ European Commission, Special EUROBAROMETER 393, Discrimination in the EU in 2012, s.31-51.

oluşturdukları projeler dikkat çekmektedir. Danimarka'da 2002 yılında kabul edilen Yabancılar Kanunu, Avrupa'nın en sert yabancılar kanunu olarak kabul edilmektedir. Liberal – Muhafazakar hükümet döneminde Danimarka Meclisine (Folketinget) sunulan kanun tasarısı, Danimarka Halk Partisi'nin (Dansk Folkeparti) isteği ve çalışmaları sonucu kabul edilmiştir.

Danimarka'da yaşayan göçmenler üzerine 2010 yılında Danimarka Vasıflı İşçiler Sendikası tarafından, göçmenler ve ayrımcılık konulu olarak yapılan bir araştırma konunun ciddiyetini daha iyi ifade etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre Danimarka'da yaşayan her iki göçmenden biri, sözlü veya aşağılayıcı kelimeler nedeniyle ırkçılığa uğramaktadır. Her üç göçmenden biri ise ten rengi, milliyeti ya da inancı nedeniyle işe alınmadığını, işten çıkartıldığını veya aynı işte çalışan Danimarkalılardan daha az ücret almaya zorlandığını düşünmektedir. Yine araştırmanın sonuçlarına göre ülkede yaşayan göçmenlerin %70'i geldiği ülke nedeniyle, %30'u ise inancı nedeniyle kendisine karşı ayrımcılık yapıldığını belirtmiştir.²²⁵

Göçmenlik konusunda dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ta aile birleşmeleridir. 2002 yılında kabul edilen Yabancılar Kanunu'na 2010 yılında yapılan eklemeler ile bu konu ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, evlenerek Danimarka'ya gelecek olan kişinin dil bilmesi, eğitim durumu, bir meslek sahibi olması, en az 24 yaşında olması ve 100 bin Danimarka Kronu banka teminatı istenmektedir. Danimarka Halk Partisi'nin 24 olan yaş sınırını 28'e yükseltme teklifi ise yakın geçmişte reddedilmiştir. Bu şekilde zor şartların belirlenmesindeki amaç ise ülkeye vasıfsız göçmen girişinin önüne geçmektir. Ülkeye gelecek olan göçmenin ekonomik faaliyete katkı verecek yaş ve mesleki bilgiye sahip olması, ayrıca ülkede rahatça yaşayacak bir maddi imkana sahip olması gerekmektedir.²²⁶

Danimarka Halk Partisince meclise sunulan bir kanun tasarısı ise göçmenlerin ekonomik hayata katılımı ile ilgilidir. Tasarıya göre; kurulacak bir komisyon aracılığıyla ülkede yaşayan göçmenlerin ekonomiye katkılarının araştırılması hedeflenmektedir. Böylece göçmenlerin ülke ekonomisine olan maliyetleri ortaya çıkacaktır. Danimarka Halk Partisi'nin bu tasarı ile amacı, ortaya çıkacak olan olumsuz bir sonucu siyasi malzeme olarak kullanma isteğidir. Özellikle Euro bölgesinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan ekonomik kriz özellikle finans sektöründe büyük bir yıkıma yol açmış ve birçok finans kuruluşunun iflas etmesine sebep olmuştur. Ülke ekonomilerinin de buna

²²⁵ Samanyolu Haber, Danimarka sınıfta kaldı.
<<http://www.youtube.com/watch?v=-alGpZ7S5ko>>(23.11.2012)

²²⁶ Samanyolu Haber, Danimarka Aile Birleşimine Dur Dedi.
<<http://www.youtube.com/watch?v=ZYvRx0lZpfo>>(23.11.2012)

paralel olarak tasarruf tedbirlerine gitmesi, göçmenlik konusunun bu şekilde olumsuz algılamalara neden olacak biçimde gündeme gelmesine neden olmuştur.²²⁷

Euro bölgesi dışında kalmış olsa da Danimarka'da diğer tüm Avrupa ülkeleri gibi ekonomik krizden etkilenmiştir. Bu amaçla ülkede işsizlik maaşı almanın zorlaştırıldığı bir yasa Danimarka meclisince kabul edilmiştir. Buna göre işsizlik maaşı almanın şartı; son 3 yıl içinde en az 26 hafta çalışmış olmaktan son 3 yıl içinde en az 52 hafta çalışmış olmak şeklinde değiştirilmiştir. Özellikle göçmenlerin işsizlikte en üst sıralarda yer aldığı Danimarka'da bu şekilde bir yasa çıkarılması manidardır.²²⁸

Göçmenler konusunda 2010'da Danimarka başbakanı Lars Lokke Rasmussen, mecliste yaptığı bir konuşma sırasında göçmen bölgelerinde şiddet olgusunun çok arttığı ve bu bölgelerde yaşayan insanların Danimarka değerlerini ve yasalarını yok saydığını vurgulamaktadır. Rasmussen, daha çok göçmenlerin yaşadığı ve "varoş" olarak nitelenen bu bölgelerin devlet eliyle yıkılacağı, bu proje için 250 bin Danimarka Kronu bütçe ayrıldığını ifade etmiştir. Ancak işin maliyeti ve büyüklüğü göz önüne alınırsa başbakanın gerçek niyetinin bir seçim yatırımı olduğu açıktır.²²⁹

2.1.2 Danimarka'nın İslam'a Bakışı

Gerek Avrupa Birliği çatısı altında gerekse Avrupa ülkelerinin hükümetleri tarafından tek tek yapılan açıklamalarda çok kültürlülük, dinler arası diyalog ve inanç özgürlüğü gibi konular oldukça sık dile getirilmektedir. Bu yapılan açıklamalar Avrupa'nın konuya hassasiyetini ve hoşgörüsünü tüm dünyaya ilan etmektedir. Ancak açıklamalar maalesef pratikte uygulanmamaktadır.

Danimarka'da 2010 yılında yılbaşı öncesi aşırı sağcı Danimarka Halk Partisi tarafından meclise getirilen, genel anlamda "helal etin yasaklanması" özel anlamda ise "yılbaşında kesinlen hindilerin İslam'a uygun kesiminin yasaklanması" şeklindeki öneri tüm Avrupa'da ve dünyada geniş tepkilerin oluşmasına neden olmuştur.

2.1.2.1 Danimarka'da Karikatür Skandalı

Danimarka hükümeti ya da halkının İslam'a olan bakışını belirleyen en önemli unsur 2005 yılında patlak veren "Karikatür Skandalı" dır. Bu olayın yaşanmasının hemen akabinde tüm dünyadaki Müslümanlarca Danimarka devleti protesto edilmiş,

²²⁷ Samanyolu Haber, Danimarka Halk Partisi Pes Etmiyor.

<<http://www.youtube.com/watch?v=tRcbLRiXB5g>>(23.11.2012)

²²⁸ Samanyolu Haber, Danimarka İşsizlik Parası Almayı Zorlaştırıyor

<http://www.youtube.com/watch?v=glnm_1mgdeM>(23.11.2012)

²²⁹ Samanyolu Haber, Danimarka Hükümeti Kafayı Varoşlara Taktı.

<http://www.youtube.com/watch?v=pxhPgPU7NEc>

Danimarka'da üretilen mallara boykot uygulanmıştır. Gerek Danimarka hükümetine gerekse karikatürleri yayımlayan gazetelere, özür dilenmesi için baskı uygulanmıştır. Kamuoyunda Karikatür krizi olarak bilinen konunun başlangıcı ve daha sonra gösterilen tepkiler ise şu şekildedir;²³⁰

17 Eylül 2005 – Danimarkalı yazar Kare Bluitgen Hz. Muhammed hakkında yazdığı bir çocuk kitabına çizim yapacak karikatür bulamadığından yakındı.

18 Eylül 2005 – Jyllands-Posten gazetesinin kültür editörü kırk karikatüriste yaptığı çağrıda, Hz. Muhammed'i kendi gördükleri şekilde çizmelerini istedi.

30 Eylül 2005 – Gazete, gelen 15 karikatürden 12'sini yayımladı. Seçilen karikatürler açıkça Hz. Peygambere ve dolayısıyla Müslümanlara hakaret ediyordu.

9 Ekim 2005 – Danimarka Müslüman Derneği gazetenin özür dilemesi ve karikatürleri internet sitesinden kaldırmasını istedi.

14 Ekim 2005 – Kopenhag'ta barışçıl gösterilerle Jyllands-Posten gazetesi kınandı.

19 Ekim 2005 – İçlerinde Türkiye'nin de bulunduğu 11 İslam ülkesinin büyükelçileri konuyu görüşmek üzere Başbakan Rasmussen'den görüşme talep ettiler. Talepleri basın özgürlüğü çerçevesinde reddedildi.

28 Ekim 2005 – Danimarkalı Müslüman gruplar Danimarka hukuku çerçevesinde karikatürleri yayımlayan gazete hakkında dava açtılar. Savcılık davaya konu bir durum olmadığı kararı verdi.

Kasım 2005 – Danimarkalı imamlardan oluşan bir grup, Ortadoğu ülkelerini dolaşarak konuyu İslam dünyasının gündemine taşıdı.

2 Aralık 2005 – Pakistan'ın Cemaat-i İslami örgütünün karikatüristlerin başına ödül koyduğu haberi yayıldı. Haberin sonradan abartı olduğu anlaşıldı.

19 Aralık 2005 – 22 emekli Danimarkalı diplomat, Başbakanın büyükelçilerle görüşmeme kararını eleştirdiler. Aynı gün Avrupa Konseyi, Danimarka hükümetini sert bir dille eleştirdi.

29 Aralık 2005 – Arap Ligi Danimarka hükümetini eleştirdi.

²³⁰ Kerim Balcı, Asıl Tehlike İslamofobi.<<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-12670-asil-tehlike-islamofobi.html>>(15.04.2013)

7 Ocak 2006 – Karikatürler bu tarihten sonra aynı hafta içinde İsveç, Norveç ve Belçika gazetelerinde yayımlandı.

24 Ocak 2006 – Suudi Arabistan karikatürleri açıktan kınadı ve ülkede Danimarka mallarına karşı boykot başlattı.

28 Ocak 2006 – İslam Konferansı Örgütü, Danimarka hükümetinin derhal karikatürleri kınaması gerektiğini açıkladı.

29 Ocak 2006 – Libya, Danimarka'daki büyükelçiliğini kapattı. Filistin'de başlayan bayrak yakmaları, İslami Cihat ve El-Aksa Şehitleri Tugayı'nın Danimarkalı, İsveçli ve Norveçlilere yaptığı ülkeyi terk çağrısı izledi. Gün içinde çoğu Arap ülkesi Danimarka mallarını boykot eylemine katıldı.

30 Ocak 2006 - Jyllands-Posten gazetesi karikatürleri yayımladığı için değilse de Müslümanların hislerini rencide ettiği için özür dileyen bir mesaj yayımladı. Aynı gün Başbakan Rasmussen de kişisel olarak karikatürlerden rahatsız olduğunu, ama basına müdahale edemeyeceğini açıkladı.

31 Ocak 2006 – Onyedinci İslam ülkesinin dışişleri bakanları, Danimarka hükümetinden krize sebebiyet veren karikatüristlerin cezalandırılmasını ve hadisenin tekrarlanmayacağını garantisini istediler. Başta Rusya Devlet Başkanı Putin olmak üzere dünya liderlerinden Müslümanlara destek geldi. Aynı gün İzlanda ve Almanya'da karikatürlerin bir kısmı yeniden basıldı.

1 Şubat 2006 – Karikatürler eş zamanlı olarak Fransız, Alman, İtalyan, İspanyol ve Hollanda gazetelerinde yayımlandı. Rus Ortodoks Kilisesi karikatürlerin yayımlanmasını kınadı.

2 Şubat 2006 – Karikatürler Amerika, Belçika, İsviçre, Macaristan ve Portekiz'de yayımlandı. Bu arada yine Hz. Muhammed'i betimleyen farklı karikatürlerde yayımlanmaya başlandı. Gazze'de gösterilerin şiddet dozu artmaya başladı.

3 Şubat 2006 – Endonezya'da Danimarka büyükelçiliğine yönelik saldırı büyükelçinin halka konuşması üzerine yatıştı. İngiltere Dış İşleri Bakanı, İngiliz medyasının konuya gösterdiği duyarlılığı tebrik etti ve Avrupalı gazeteleri eleştirdi.

4 Şubat 2006 - Karikatürler Polonya ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde yayımlanmaya devam edildi. Şam'daki Danimarka büyükelçiliği ateşe verildi. Aynı binada bulunan İsveç ve Şili büyükelçilikleri de zarar gördü. Aynı gün Şam'daki Norveç

büyükelçiliği de ateşe verildi. Danimarka'da aşırı milliyetçi gruplar Müslüman ve Irkçılık karşıtı gruplarla çatıştı. Vatikan yaptığı açıklamada, ifade özgürlüğünün dinî inançlara saldırı hakkı vermediğini hatırlattı. İran boykot kararını karikatürlerin yayımlandığı bütün ülkelere uygulama kararı aldı.

5 Şubat 2006 – Danimarka'nın Beyrut büyükelçiliği ateşe verildi. Çoğu Avrupa ülkesinde barışçıl gösteriler yapıldı. Avrupa Hahamlar Konferansı yaptığı açıklamada karikatürleri antisemitik karikatürlerle kıyaslayarak kınadı. Trabzon'da Andrea Santoro adlı bir Katolik papaz öldürüldü. Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve İspanya Başbakanı Jose Luis Rodriguez Zapatero'nun ortak olarak kaleme aldıkları "Saygı ve Sukunete Çağrı" başlıklı yazıları The International Herald Tribune gazetesinde yayımlandı.

6 Şubat 2006 – Endonezya, Afganistan ve Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde gösteriler devam etti. Afganistan'daki gösteride üç kişi öldü. Endonezya'da Danimarka konsoloslugu tahrip edildi. Amerikan konsolosluguna yönelik saldırıda halkla polis çatıştı. Danimarka vatandaşlarına Arap ülkelerinin büyük çoğunluğunu riskli bölge olarak gördüğünü ilan etti. İran'da Hemşehri gazetesi karşı saldırıya geçerek, Holokost hakkında karikatür yarışması başlattı. Afganistan ve Somali'deki gösterilerde ölenler oldu.

7 Şubat 2006 – Dünyanın çoğu ülkesinde protestolar devam etti. Bazı Batılı firmalar Danimarka orjinli malzeme kullanmadıkları açıklamalarını yaptılar. Dünya liderleri Danimarka hükümetini desteklediklerini bildiren açıklamalar yaptılar. Cidde'de bir araya gelen BM Genel Sekreteri Kofi Annan, İslam Konferansı Örgütü Başkanı Ekmeleddin İhsanoğlu ve Avrupa Birliği Dışişleri Bakanı Javier Solana karikatür krizinin tırmanmasından duydukları endişeyi dile getiren bir ortak bildiri yayımladılar.

8 Şubat 2006 –Bosna-Hersek'teki gösterilerde Danimarka, Norveç ve Hırvatistan bayrakları yakıldı. Olaylar Brezilya ve Kanada'ya sıçradı.

9 Şubat 2006 - Mısır'ın El-Fecr gazetesinin de karikatürleri 17 Ekim'de aldığı ortaya çıktı.

Bütün bu gelişmelere dikkat çeken Kanadalı filozof ve siyaset bilimci Charles Taylor, 17 Eylül 2007 tarihli The Guardian gazetesinde yayımlanan "The Collapse of Tolerance" (Hoşgörünün Çöküşü) başlıklı yazısında, hoşgörü ve çok kültürlülüğün giderek taraftar kaybettiğini ve tartışmanın yeni mecraya doğru ilerlediğini kaydetti. Taylor'a göre hoşgörüsüzlüğün hızla yayılmasının arkasında İslam ve Müslüman topluluklara karşı geliştirilen dışlayıcı ve ırkçı tutumların büyük payı vardır. Bu tutumun bazı çevrelerde giderek normal ve rutin bir şey olarak görülmesi, sadece Müslümanlara karşı ayrımcılığın

artması anlamına gelmemekte, aynı zamanda çok kültürlülük tartışmalarının sınırının Müslüman topluluklar üzerinden çizilmeye başlandığının da işaretlerini vermektedir.²³¹

2.1.2.2 Avrupa'nın İslamlaşmasını Durdurun Gösterisi (Danimarka)

Danimarkalı aşırı sağcı-ırkçı örgüt "Danimarka Savunma Birliği" (Danish Defence League) ile İngiltere'deki İslam karşıtı "İngiltere Savunma Birliği" (England Defence League) örgütü 2012 yılında Danimarka'nın ikinci büyük kenti Aarhus'ta, 'Avrupa'nın İslamlaşmasını Durdurun' adı altında bir ırkçı gösteri düzenlemiştir. Avrupa genelinden 10 farklı aşırı sağ-ırkçı örgütün desteklediği gösteri, yaklaşık 200 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu gösteri Avrupa'daki ırkçı örgüt liderlerini ilk kez bir araya getirmesi bakımından önemli bir gelişme olmuştur. Bu gösteriyle eş zamanlı olarak aynı kentte, 'Çok Çeşitliliğe Evet' adı altında bir karşıt gösteri düzenlenmiştir. Irkçılığa karşı "Herkes yer var", "İrkçılara şehrimizde yer yok", "Yaşasın çok çeşitlilik" yazılı çeşitli pankartlar taşıyan göstericiler ile aşırı sağ örgütlerin organize ettiği gösterinin yapıldığı yer arasında yaklaşık 100 metrelik bir mesafe olması da ilginç bir detayı oluşturmaktadır. İki grup arasında çıkan arbede nedeniyle Danimarka polisi 'Avrupa'nın İslamlaşmasını Durdurun' adlı gösteriyi planlanandan erken bitirmiştir. Irkçılığa karşı gösteriye Aarhus'da faaliyet gösteren Türk dernekleri ve diğer göçmen grupları, çok sayıda siyasetçi ve sanatçılar gibi birçok kesimden kalabalık Danimarka vatandaşları da katılmıştır. Aarhus kentinde İngilizlere ait barlar ve Müslümanlara ait birçok işyeri gösteriler nedeniyle kapalı kalırken, birçok dükkanın camları ve kapıları tahta plakalarla örtülmüştür. "Gösteri nedeniyle Aarhus kentinin son 35 yılın en büyük sıkı güvenlik önlemleri alınırken AB polis ağı Cepol'den İsveç, Norveç, İngiltere gibi ülkelerden gelen 10 polis gösterileri" izlemiştir.²³²

2.2 Danimarka Halk Partisi (Dansk Folkeparti – Danish People's Party)

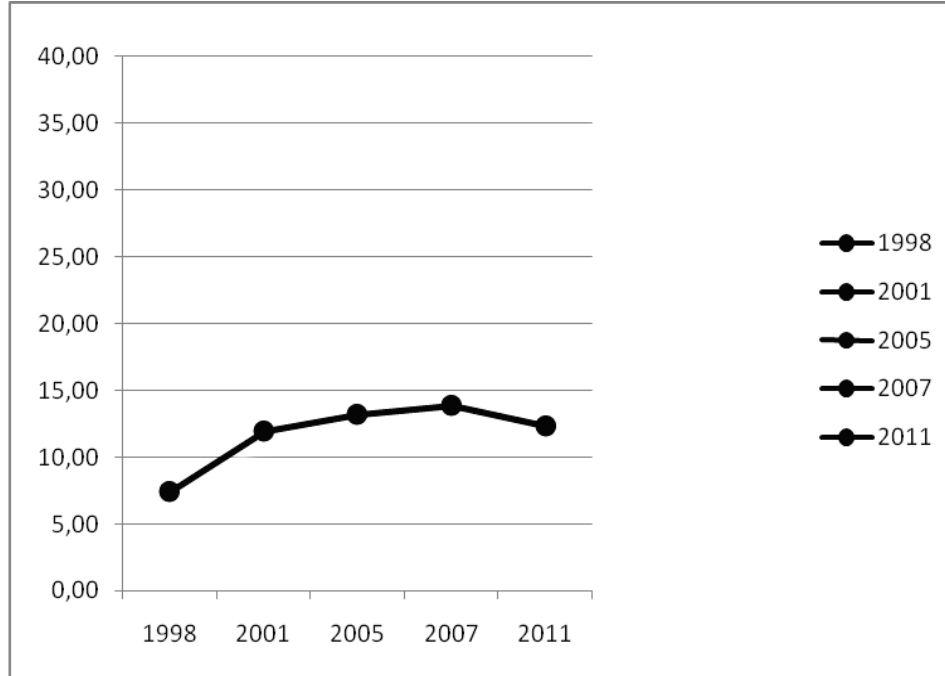
Danimarka Halk Partisi (Dansk Folkeparti) 6 Ekim 1995 günü, Kopenhag merkezli olarak Pia Kjaersgaard tarafından kurulmuştur. Kendini merkez sağ olarak niteleyen parti sansasyonel sloganları ve seçim başarıları ile Avrupa'nın sürekli gündeminde yer almaktadır. Partinin genel başkanlığını 17 yıl boyunca kurucusu olan Kjaersgaard üstlenmiştir. Eylül 2012'de genel başkanlığı kendi isteği ile bırakan Kjaersgaard'ın yerine

²³¹ Taylor, Charles, "The Collapse of Tolerance", <http://www.guardian.co.uk/com-mentisfree/2007/sep/17/thecollapseoftolerance>, (20.05.2010) dan aktaran Nihat Uzun, *Avrupa'da...*, s.35.

²³² Avrupalı Irkçılar Danimarka'da Buluştu.<<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/04/01/avrupali-irkcilar-danimarkada-bulustu>>(18.02.2013)

yine onun aday gösterdiği halen aktif olarak görevde olan 43 yaşındaki Kristian Thulesen Dahl seçilmiştir.²³³

Şekil: 3.1 Danimarka Genel Seçimlerinde Danimarka Halk Partisi (1998-2011)²³⁴

1995 yılında kurulan parti seçimlere ilk defa 1998 yılındaki parlamento seçimleri ile katılmıştır. 1998 yılındaki seçimlerde yüzde 7.41'lik bir oy oranı ile beşinci parti olmuş ve parlamentoya 13 milletvekili ile girebilmiştir. Partinin ikinci seçim denemesi ise 2001 yılında gerçekleşmiştir. 2001 seçimlerinde oy oranını yüzde 12'ye çıkaran parti üçüncü olmuş ve mecliste 22 sandalye elde etmiştir. Özellikle bu seçimde elde edilen yüksek oy oranı, Danimarka Halk Partisinin desteği ile hükümetin sol bloktan sağ bloğa kaymasına neden olmuştur. 2005 yılında gerçekleştirilen seçimde ise parti oy oranını bir kez daha arttırmayı başarmış ve yüzde 13.25 yapmıştır. Tekrar en çok oyu alan üçüncü parti olan Danimarka Halk Partisi bu seçim sonuçları ile meclise 24 vekil sokmuştur. Parti adına en başarılı seçim denemesi ise 2007 yılında gerçekleşmiştir. Her ne kadar kısa bir tarihe sahip olsa da 13.86'lık rekor bir oy oranına imza atmış mecliste 25 sandalyeye sahip olmuştur. Bu oy oranı, partinin en çok oy alan üçüncü parti olma konumunu korumasını sağlamıştır. Ülkede gerçekleştirilen son genel seçim ise 2011 yılındadır. Parti bu yılda

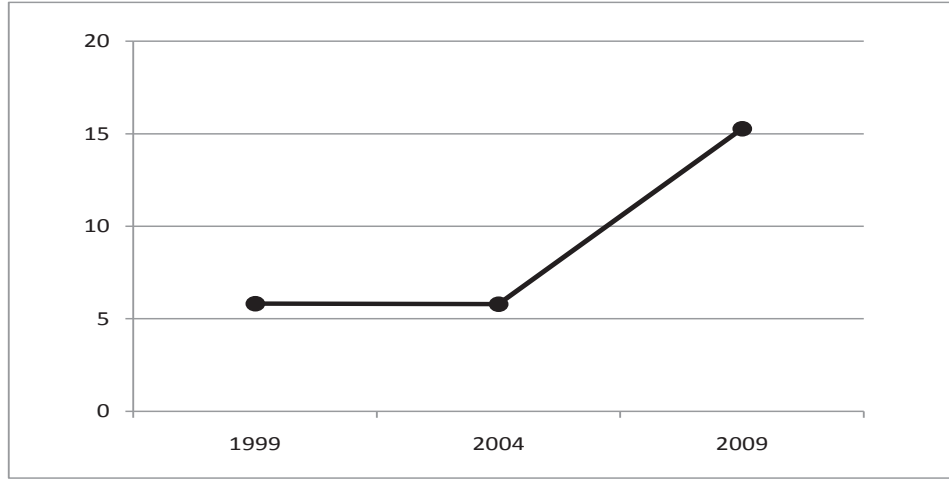
²³³ Hasan Cüçük, Pia Kjaersgaard Dönemi Resmen Bitti.<http://iskandinavya.zaman.com.tr/İskandinavya/newsDetail_getNewsById.action?newsId=8562>(04.04.2013)

²³⁴ European Election Database.

<http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http://129.177.90.166:80/obj/fStudy/DKEP2009_Display&node=0&mode=cube&v=2&cube=http://129.177.90.166:80/obj/fCube/DKEP2009_Display_C1&top=yes> (15.01.2013)'den elde edilen bilgilerden tablolatırılmıştır.

gerçekleşen seçimlerde de yüzde 12.32'lik oy oranı ile üçüncü parti olmuş ve parlamentoda 22 sandalye elde etmiştir.

Şekil: 3.2 Avrupa Birliği Parlamento Seçimlerinde Danimarka Halk Partisi (1999-2009)²³⁵

Avrupa Birliği Parlamento seçimlerinde ise parti, genel seçimlerdeki başarısını 2009 seçimi hariç yakalayamamıştır. 1999 yılında yapılan ve Danimarka Halk Partisinin ilk kez girdiği Avrupa Birliği Parlamento seçimlerinde parti, yüzde 5.83 lük bir oy oranına sahip olmuştur. 2004 yılında yapılan seçimde ise oy oranını bir puan arttırarak 6.80'e ulaşmıştır. 2009 yılında yapılan seçimde ise parti çok büyük bir başarıya imza atmış ve oy oranını yüzde 15.28'e çıkararak en çok oyu alan dördüncü parti konumuna yükselmiştir. Alınan bu oy oranı partiye Avrupa Birliği Parlamentosunda temsil edilme hakkı kazandırmıştır. Danimarka'nın 13 üye ile temsil edildiği Avrupa Birliği Parlamentosu'nun 2 üyesi Danimarka Halk Partisi mensubudur.

Elde edilen bu seçim başarıları dışında 2000 yılında Danimarka'da Avrupa Para Birliğine geçiş için yapılan referandum (Referendum on the European Monetary Union), yüzde 53.21'lik "hayır" oyuyla kabul görmemiştir. Partinin Avrupa Birliği'ne yönelik tavır ve tutumu bu referandumda hayır çıkmasını etkileyen önemli etkenlerden biridir. Referandum sonuçları bölgeler bazında incelendiğinde, Danimarka Halk Partisi'nin oy oranlarının yüksek olduğu yerlerde hayır oyununda yüksek oranlara ulaşmış olduğu görülmektedir.²³⁶

²³⁵ European Election Database.

<http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http://129.177.90.166:80/obj/fStudy/DKEP2009_Display&node=0&mode=cube&v=2&cube=http://129.177.90.166:80/obj/fCube/DKEP2009_Display_C1&top=yes> (15.01.2013) 'den elde edilen bilgilerden tablolastırılmıştır.

²³⁶ European Election Database.

<http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http://129.177.90.166:80/obj/fStudy/DKEP2009_Di

Parti söylemlerinde merkez sağda yer alan muhafazakâr bir parti olduğunu belirtmiş olsalar da, aşırı sağa olan yakınlığı ve göçmenlere karşı olan söylemleri nedeniyle aynı zamanda Avrupa ve Danimarka için bir tehdit unsuru oluşturmaktadırlar. Partinin 18 yıllık tarihinde Danimarka'nın en çok oy alan üçüncü partisi olmasında ise şüphesiz en önemli pay, hem partiyi kuran hem de 17 yıl genel başkanlığını yapan Pia Kjaersgaard'ındır.

Pia Kjaersgaard, Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ta (Copenhagen) 23 Şubat 1947 yılında dünyaya gelmiştir. Henüz politikaya atılmadan önce yaşlı hasta bakıcılığı ile reklam ve sigorta gibi iş kollarında yönetici asistanlığı yapmıştır. 1979 - 1995 yılları arasında İlerleme Partisi'nde (Progress Party) siyaset yapmıştır. İlerleme partisi içinde yer aldığı dönemde 1984 – 1987 yılları arasına Kopenhag ve 1987 – 1995 yılları arasında ise Funen (Fyn) bölge temsilcisi olarak Danimarka meclisine girme hakkı elde etmiştir. 1995 yılında ise İlerleme Partisi'nden istifa eden Pia Kjaersgaard, bir grup arkadaşı ile birlikte Danimarka Halk Partisini kurmuştur. Yeni kurulan parti daha çok milliyetçi ve nativist özellikler gösteren bir yapıda olmuştur. Yerel halkın, (Hıristiyan ve beyaz Danimarkalılar), hak ve çıkarlarını korumak, sert ceza yasaları ve sosyal refah partinin temel ilkeleri arasında yer almıştır.²³⁷

Kjaersgaard tarafından kurulan Halk Partisi, Kasım 2001'de yapılan seçimlerde büyük başarıya imza atmış ve mecliste 22 sandalye kazanmıştır. Parti bu başarısı ile 2001 yılında hükümetin sol bloktan sağ bloğa geçmesinde etkili olmuştur. Mecliste Liberal Parti (Venstre) lideri Andres Fogh Rasmussen'i desteklemiş ve onu başbakanlığa taşımıştır. Bu dönemde kurulan Liberal – Muhafazakâr hükümette büyük etkisi olmuş ve partinin istekleri genel olarak kabul görmüştür. Danimarka Yabancılar Kanunu'nun hazırlanmasında büyük etkisi olan parti, Temmuz 2002'de kabul edilen ve Avrupa'nın en katı yabancılar kanunu olarak görülen tasarının meclisten geçmesini sağlamıştır. Bu kanun ile ülkeye yabancı girişinin önü büyük oranda kapanmıştır. 2005 ve 2007 seçimlerinde de başarısını sürdüren parti Andres Fogh Rasmussen'in halefi olan Lars Lokke Rasmussen başbakanlığında da kilit rol oynayarak Danimarka siyasetine yön veren önemli bir unsur olmuştur.²³⁸

2011 yılında yapılan seçimlerde Danimarka Sosyal Demokrat Partisi (Socialdemokraterne) seçimleri kazanmış ve genel başkanları Helle Thorning-Schmidt kraliçe II. Margrethe tarafından başbakan olarak atanmıştır. 10 yıllık sağ parti iktidarından sonra tekrar sol bloğun iktidara gelmesi, Danimarka Halk Partisince iktidara ağır eleştiriler

splay&node=0&mode=cube&v=2&cube=http://129.177.90.166:80/obj/fCube/DKEP2009_Display_C1&top=yes> (15.01.2013)'den elde edilen bilgilerden tablolaştırılmıştır.

²³⁷ Peter Stanners, How Pia's Influence Spread Across Europe.<<http://cphpost.dk/news/international/how-pia%E2%80%99s-influence-spread-across-europe>>(04.04.2013)

²³⁸ Princip Program.<<http://www.danskfolkeparti.dk/Principprogram.asp>>(04.04.2013)

yöneltilmesine neden olmuştur. Özellikle göçmenlere karşı yaklaşımdan memnun olmayan parti bunu her fırsatta dile getirmektedir. Pia Kjaersgaard, İslam'ı "Avrupa'nın yeni vebası" ve 'terör dini'²³⁹ olarak nitelendirerek hükümetin bu konuda yanlış davrandığını belirtmektedir.

Danimarka Halk Partisi'ni 1995 yılında kuran ve kurulduğu tarihten 2012 yılına kadar genel başkanlığını üstlenen Pia Kjaersgaard'ın, 17 yıllık genel başkanlık dönemi Eylül 2012'de sona ermiştir. Kendi isteği ile genel başkanlıktan ayrılan Kjaersgaard, Danimarka'nın Herning kentinde yapılan genel kurulda halefi olarak gösterdiği Kristian Thulesen Dahl'a genel başkanlığı devretmiştir. Danimarka Halk Partisi'nin yeni genel başkanı Kristian Thulesen Dahl ilk konuşmasında parti politikalarında herhangi bir değişikliğin olmayacağını söylemiştir. 'Dün olduğu gibi yarında parti politikamızda virgül değişiklik olmayacak' diyen Thulesen Dahl, iktidara gelecek sağ koalisyon hükümeti döneminde yabancılar yasasında sertleşme olacağını sinyali vermiştir. 'Yabancılar konusu normalleşecek' diyen Kristian Thulesen Dahl, sol koalisyon döneminde hafifletilen bazı maddelerin tekrar eskisi gibi olacağını ifade etmiştir. İlk hedefini sol koalisyon hükümetini devirmek olarak açıklayan 43 yaşındaki yeni genel başkan Thulesen Dahl, Başbakan Helle Thorning- Schmidt'in istifa etmesini istemiştir.²⁴⁰

Danimarka Halk Partisi, "Danimarka Danimarkalılarıdır" gibi sloganlarla varlığını anti-İslamizm üzerine kurmaktadır. Başörtüsünün kamusal ve eğitim alanlarında yasaklanması, cami inşaatlarının durdurulması, suç işleyen Müslümanların ailesi ile birlikte sınır dışı edilmesi, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkılması ve Müslümanların asimile edilmesi şeklindeki beklentiler partinin aşırı sağ bloğa olan yakınlığını ifade etmektedir. Yalnızca göçmenlere değil aynı zamanda Avrupa Birliği genişlemesine ve derinleşmesine de karşı olan parti, Danimarka Kronu yerine Euro'nun kullanılmasına şiddetle karşı çıkmaktadır.

²³⁹ Hasan Cücük, Pia Kjaersgaard Dönemi Resmen Bitti

<http://iskandinavya.zaman.com.tr/iskandinavya/newsDetail_getNewsById.action?newsId=6277>
(04.04.2013)

²⁴⁰ Hasan Cücük, PiaKjaersgaard Dönemi Resmen Bitti.

<http://iskandinavya.zaman.com.tr/iskandinavya/newsDetail_getNewsById.action?newsId=8562>
(04.04.2013)

Sonuç

Avrupa’da aşırı sağ partilerin oy oranlarını arttırarak siyasal bir güç haline geldiği savı üzerine kurulan bu çalışma, Avrupa’da aşırı sağ ideolojinin düşünsel temellerinin tarihsel bağlamda incelenerek elde edilen bulguların, günümüz aşırı sağ partilerinin eylem, söylem ve yaklaşımları ile ilgili bir değerlendirme yapılmasına imkan vermiştir. Çalışma bazı sorunsallar çerçevesinde şekillenmiştir. Giriş bölümünde belirtildiği üzere Avrupa’da aşırı sağ yükseliyor mu?, Aşırı sağın yükselmesinin temel nedeni göçmenler mi?, Ekonomik ve siyasal küreselleşmenin aşırı sağ ve göçmenler üzerine etkisi nedir?, Avrupa’da Müslümanların ötekileştirilmesinde aşırı sağ partilerin üstlendikleri rol nedir?, Komünizmin çökmesi ve aşırı sağın ivme kazanması arasındaki ilişki ne boyuttadır? ve Futbol sahalarında yaşanan ırkçılık olaylarının kendiliğinden mi gelişen yoksa sistemli bir faaliyet mi olduğu? soruları metin içinde cevaplarını bulmuştur.

Günümüz Avrupa’sında aşırı sağ partilerin güçlenmelerinin ve bazı ülkelerde, ülke politikalarının belirlenmesinde belirleyici rol üstlenmelerinin ana nedeni, II. Dünya savaşı sonrası ideolojinin düşünsel temellerinde yaşanan değişimle doğrudan ilgilidir. Irk temelli olarak ortaya çıkan aşırı sağ, I. ve II. Dünya Savaşları’nın ana nedenini oluşturmuştur. 1786’dan 1945 yılına kadar ırk temelli olarak gelişen ve ulus devletlerin dayanak noktalarından bir haline gelen bu ideolojiye karşı, 1945 sonrası büyük bir tepki doğmuştur. “Yeni sağ” olarak adlandırılan muhafazakâr partilerin yükselişi ile birlikte bir dönüşüm geçiren ideoloji, siyaset sahnesine sosyal anlamda liberalizmin yıktığı düzeni yeniden tesis etmek iddiası ile geri dönmüştür. Popülist yaklaşımların ve küreselleşmenin de etkisiyle sisteme entegre olan aşırı sağ, liberalizmin ekonomik boyutunu benimsemiştir. Liberal sosyal hayat ise toplumsal değerleri ve kültürü yozlaştırdığı gerekçesi ile reddedilmiştir. Liberalizmle olan birlikteliği dışında aşırı sağ yabancı düşmanlığı, çokkültürlülük karşıtlığı, göçmenlik, küreselleşme, Avrupa Birliği karşıtlıkları, İslamofobi ve Anti-semitizm gibi düşünceleri de ideolojik temelleri içine eklemiştir. Popülist söylem çerçevesinde şekillenen bu düşünceler, 1980 sonrası yaşanan ekonomik krizler ve Avrupa Birliği bütünleşme süreçleri sırasında aşırı sağın oy oranını arttırmak için kullandığı birer silah haline gelmiştir. Matematiksel bir ifade ile bu durum çok değişkenli bir denklemi işaret etmektedir. Çokkültürlülük, göçmenler, küreselleşme, Avrupa Birliği, İslamofobi, Anti-semitizm ve yabancı düşmanlığı gibi değişkenlerden birinde yaşanan artış, doğrudan aşırı sağın yükselmesine neden olmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ele alınan aşırı sağın tarihsel gelişimi konusunu, Avrupa'nın "öteki" algılamasının açıklanması konusunda yardımcı olmaktadır. Roma ve Antik Yunan dönemlerinde Doğu toplumları "barbar" olarak tanımlanmıştır. Hıristiyanlığın ortaya çıkmasıyla birlikte ise Yahudi toplumuna karşı önyargılar oluşmuştur. II. Dünya Savaşında yaşanan Yahudi soykırımının Avrupa için utanç kaynağı olması, Yahudi toplumuna karşı olan ilginin, 1970 sonrasında Avrupa'ya göç eden insanların üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur. Avrupa toplumuyla aralarında kültür, inanç ve renk farklılıkları olması, göçmenlere üzerine olan farkındalığın artmasına neden olmuştur. Avrupa kıtası (doğu Avrupa hariç ele alınmalıdır) dışında yaşayan insanların barbar, öteki, göçmen ve yabancı gibi sıfatlarla tanımlanıyor olması, günümüzde aşırı sağ ideolojinin göçmenleri ülke sorunlarını tanımlamada özne olarak kullanması, aşırı sağın yükselmesinin temel nedeninin göçmenler olduğu savını güçlendirmektedir.

Küreselleşme ve aşırı sağ arasındaki ilişki ekonomik, siyasal ve kültürel temeller üzerine şekillenmektedir. Ekonomik anlamda küreselleşme, devletin küçülmesi, uluslararası sermayenin serbest dolaşımı ve uluslararası şirketlerin etkinliğinin artması yönünde bir etki yaratmıştır. Özel sektörün gelişmesi, sermayenin daha yüksek faiz oranlarına sahip ülkelere aktarımı ve ucuz işçi maliyetleri nedeniyle şirketlerin üretim merkezlerinin az gelişmiş ülkelere taşınması, Avrupa'da ekonomik krizlerin ve işsizlik sorununun yaşanmasına neden olmuştur. İşsizlik ve statü kayıplarının yaşanması, bu olguyla karşı karşıya kalan insanları bir suçlu bulmaya yöneltmiştir. İşlerinin kaybetmelerinin ve yaşam koşullarında görülen kötüleşmenin sorumlusu olarak, aşırı sağ partilerce göçmenler hedef olarak gösterilmektedir.

Siyasal küreselleşme ise özellikle Avrupa Birliği'nin derinleşme anlamında bütünleşmesiyle yaşanan bir sorun olmuştur. Ulus devlete ait bazı yetkilerin ve insan hakları gibi bazı evrensel hakların ulusüstü yapılara ve Avrupa Birliği kurumlarına devri, Avrupalılarca ulus devletin egemenlik alanına müdahale olarak algılanmıştır. Avrupalılar, ülkelerinde yaşanan bazı sorunlar hakkında belirleyici olamamaları nedeniyle, aşırı sağ söylemlerde yer alan ulusüstü siyasal yapılara karşıtlığı benimser hale gelmişlerdir.

Küreselleşme kültürel anlamda bir farkındalık yaratması bakımından önemlidir. İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde dünyanın her yerindeki kültürler hakkında bilgi sahibi olmak kolaylaşmıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle farklı giyim tarzları, yeme içme alışkanlıkları gibi bazı kültür öğelerinin metalaştırılması, bunları görünür kılmıştır. Avrupalıların kendi kültürlerine bir tehdit olarak algıladıkları bu durum dolaylı olarak aşırı sağın gelişimine etki etmektedir. Kültürel ve ekonomik küreselleşme birlikte değerlendirildiğinde ise, uluslararası alanda işçilerin serbest dolaşımı, Avrupa'da

yer alan farklı kültürlerin sürekli yer değiştirmelerine neden olmuştur. Böylelikle Avrupalılar farklı inanç ve kültüre sahip insanları fark etmişler, ancak bunların Avrupa toplumuna entegrasyon sorunlarının yaşanması ve bu grupların inanç temelli ayrılıklarına bağlı kalacakları yönündeki öngörü aşırı sağın elini güçlendiren bir başka koz haline gelmiştir. Dolayısıyla Avrupa coğrafyasında küreselleşme nedeniyle ortaya çıkan ekonomik, siyasal ve kültürel sorunlar aşırı sağ partilerinde yönlendirmesi ile yabancı düşmanı algılamaların ve aşırı sağ düşüncenin gelişmesinin nedeni olmuştur.

Sömürge imparatorluklarının var olduğu 19. yüzyıl öncesi dönemde, Avrupalılar sömürgelerinde yaşayan halkı “barbar” olarak nitelendirmişlerdir. Çoğunluğu Orta Doğu ve Afrika kıtasında yer alan bu sömürge ülkelerinde Müslümanlık yaygın bir inanç olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu dönem içinde de Müslümanlık öteki olarak tanımlanmaktan kurtulamamıştır. Avrupalıların Müslümanlara karşı gösterdikleri tutum, II. Dünya Savaşı döneminde daha çok Yahudiler üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak bu dönemde yaşanan soykırım faaliyetleri ve faşist deneyimlerin etkisiyle Yahudilik üzerine olan algılamalar bu kez komünist ideolojiyi hedef almaya başlamıştır.

Savaş sonrası Avrupa'nın sanayileşmesi ile ortaya çıkan işçi ihtiyacı daha çok eski sömürge ülkeleri olan Afrika ve Orta Doğu ülkelerinden karşılanmıştır. Farklı inanç ve kültüre sahip göçmenlerin Avrupa toplumuna entegrasyon konusunda zorlanmaları ve eski sömürgelerden gelmeleri ve 2. sınıf olarak görülmeleri nedeniyle bu gruplara karşı düşmanca tavırlar beslenmeye başlanmıştır. Ancak aşırı sağ partilerin söylemlerinde değindikleri Müslümanların Avrupa için bir tehdit oluşturduğu iddiası, son 10-15 yıllık dönemde gerçekleşen somut olaylarla ifadesini bulmuştur. 2001, 2004 ve 2005 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri ve iki Avrupa başkentinde yaşanan terör saldırıları radikal İslamcı terör örgütlerince üstlenilmiştir. Saldırıyı yapanların Müslüman göçmen gruba mensup olmaları, aşırı sağın Müslümanları potansiyel bir tehdit ve terörist etiketi ile söylemlerinde kullanmasına neden olmuştur. 2000 sonrası değişime uğrayan Müslüman algısı ve aynı dönemde ortaya çıkan küresel ekonomik kriz birlikte düşünüldüğünde, 2000 sonrası dönemde Avrupa ülkelerinde yapılan seçimlerde önemli oy oranlarına ulaşan aşırı sağ partilerin, Müslümanlık ve ekonomik kriz konularını etkin olarak kullandığı söylenebilir.

Aşırı sağ ideolojinin en belirgin özelliklerinden biri, gelişimi kendisine karşıt olan ideolojileri kullanarak gerçekleştirmedeki başarısıdır. Farklı inanç sistemleri ve kültürel yapılara olan karşıtlıklarla başlayan bu süreç 1970 sonrasında Komünist ideoloji üzerine yoğunlaşmıştır. İki kutuplu sistemde liberalizmle birliktelik kuran “yeni sağın” Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de görünür bir hal alması ve karşıtı Komünizmin Doğu Avrupa’da etkili olması, Avrupa coğrafyası üzerindeki çatışmanın bir göstergesi olmuştur.

Ancak 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu Avrupa kıtasında Komünizm ideolojisinin zayıfladığı görülmüştür.

Sovyetler Birliği'nin dağılması Avrupa aşırı sağının gelişimine üç şekilde katkıda bulunmuştur. Bunlardan ilki Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan yeni devletlerde yaşayan insanlar nedeniyledir. Komünist rejimin yarattığı yaşam koşullarından memnun olmayan ve ülkelerinde iş bulamayan Doğu Avrupalılar, Batı'ya doğru bir göç dalgası başlatmışlardır. II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan göçlerle işçi ihtiyacını karşılayan Avrupa ülkelerinde, Doğu Avrupa'dan gelen göçmenlerle beraber işsizlik oranlarında artış ve milli gelirden düşüşler yaşanmıştır. Ekonomik temelli olarak gelişen bu durum aşırı sağın gelişimine ve göçmenler üzerine olumsuz algılamaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. İkinci olarak, Komünizmin çökmesi aşırı sağın karşıtını kaybetmesine neden olmuştur. Ancak popülist söylemleri ve konjonktürün sağladığı avantajları kullanan aşırı sağ kendine yeni "düşmanlar" edinmiştir.

Göçmenlik, yabancı düşmanlığı ve son olarak İslami terör örgütlerinin gerçekleştirdiği terör saldırıları sonucu Müslümanlar, aşırı sağın yeni hedefi olmuşlardır. Komünizmin çökmesi ve aşırı sağın gelişimi üzerine değinilecek son nokta ise, ortaya çıkan yeni bağımsız devletlerle ilgilidir. Komünist ideolojiden vazgeçen ve kapitalizmle uzlaşa arayan bu devletler, Avrupa devletlerince desteklenmişler ve Avrupa Birliği genişlemesinin temel öznesi konumuna gelmişlerdir. Ancak bu ülkelerin ekonomik yapıları düşünüldüğünde, Birlik içindeki ekonomik dengelerin değişeceği düşüncesi güç kazanmaktadır. Avrupa Birliği fonlarından yüksek miktarlarda kaynak elde edecek olan ülkeler, özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinin yoğun muhalefeti ile karşılaşmışlardır. Dünya üzerinde milli gelir seviyesinin en fazla olduğu ülkelerin yer aldığı bu coğrafyada, yeni üye ülkelere yapılan yardımların ulus devlet üzerine ekonomik bir yük olarak yansıtacağı savı, aşırı sağın güçlenerek iktidarları belirleyici bir rol almasına neden olmuştur. Komünizmin çökmesi ile ortaya çıkan bu sonuçlar, Avrupa'da beyaz ve Hıristiyan göçmen gruplara karşı da ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı yapılmasına neden olmuştur.

Avrupa'da aşırı sağın yeni bir boyut kazandığı 2000 sonrası dönemde aşırı sağ ideoloji kendisine yeni bir hareket alanı bulmuştur. Gündelik hayatta göçmenlerin maruz kaldıkları sözlü ve fiziksel saldırıları artık olağan olarak karşılanmaktadır. Ancak futbol sahalarında pek sık rastlanmayan bu durum 2000 sonrası yaşanan eylemlerle dikkat çekici bir hal almıştır. Futbol endüstrisinin gelişimi ve iletişim araçları sayesinde büyük bir hayran kitlesine sahip olan futbol, aşırı sağ ideolojiyi benimseyen örgütlerce aktif olarak kullanılmaktadır. Ancak futbol sahalarında görülen ırkçı eylemlerin zamansal olarak aynı dönemde yaşanmaya başlaması akıllara bu durumun sistemli olarak mı ortaya çıkarıldığı

sorusunu getirmektedir. Kitlelerin kolay etki altına alınabilmesi, kitle içinde hareket eden insanın duygularını abartılı olarak yaşaması ve en önemlisi futbolun yarattığı “biz” ve “onlar”, “galibiyet” ve “mağlubiyet” algıları gibi kavramlar aşırı sağın taraftar grupları içinde kolaylıkla örgütlenebilmesini sağlamıştır. Avrupa’da 1. Lig takımları arasında gerçekleştirilen müsabakaların oynandığı stadyumların kapasitesi ortalama 30-40 bin kişi arasındadır. Bu kadar kalabalık bir insan topluluğunun aynı anda “maymun sesi çıkartarak” ya da “sahadaki oyuncuya muz göstererek” bir eylem içine girmesi, olayların belli gruplarca planlandığını göstermektedir. Esasen ırkçı ya da aşırı sağ düşüncüyü benimsemeyen bazı insanlar da, grup psikolojisine uyarak bu tarz eylemlerin içinde yer almaktadırlar.

Aşırı sağın düşünsel temelli olarak gelişimini sağlaması, aşırı sağ partilerin siyaseten başarılı olduklarının bir göstergesi niteliğindedir. 1970’lerle beraber birçok Avrupa ülkesinde kurulmaya başlanan aşırı sağ partiler, 1980’lerden sonra elde edikleri seçim başarıları ile kamuoyunun gündeminde yer almışlardır. Ülke örneklerinin incelendiği bölümde ele alınan Fransa ve Danimarka, aşırı sağ eylemlerin yoğunluğu, göçmen nüfusun fazlalığı ve aşırı sağ partilerin güçlü bir siyasal aktör olarak ülke meclislerinde yer almasından dolayı seçilmiştir. Ulusal Cephe ve Danimarka Halk Partisi özelinde yapılan incelemelerde, aşırı sağın söz sahibi olarak ülke meclislerinde yer aldığı ülkelerde göçmenlere yönelik politikaların katılığı dikkat çekmektedir. 2005 yılında Fransa’da iki göçmenin polis tarafından öldürülmesi sonucu çıkan olaylar ve aynı yıl Danimarka’da yaşanan Karikatür Krizi sonucu tüm dünyada Müslümanlarca gerçekleştirilen protestolar, örnek alınına iki ülkedeki göçmen ve Müslüman yaklaşımlarının sorgulanmasına neden olmuştur. Le Pen ve Kjeersgaard’ın liderliğinde kurulan partiler, ülkelerindeki aşırı sağın liderliğini yapmaktadırlar. Özellikle 1972 yılında kurulan Ulusal Cephe Fransa’nın yanı sıra Avrupa’daki diğer aşırı sağ partilerce de idol olarak kabul edilmektedir.

İrksal bir altyapı ile başlayıp ekonomik düzenin tetiklemesiyle kültürel ve inançsal bir boyut kazanan aşırı sağ, kriz dönemlerinde uyguladıkları başarılı politikalarla adından söz ettirmiştir. Kriz dönemlerinde ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal sorunların iktidar, refah devleti politikaları aracılığıyla çözülememesi, yeni bir iktidar belirlenmesi konusunda yaşanan istikrarsızlık dönemleri ve sol partilerin alt ekonomik seviyede yer alan insanlara ulaşamaması durumlarında aşırı sağ güçlü bir biçimde ortaya çıkmıştır.²⁴¹ Toplumsal alanda yayılan bu düşüncelerin, siyasal olarak ifade edilmesi, siyaset arenasında temsil edilebilir hale gelmesi ve genel olarak ülke politikalarını şekillendirme yönünde eylemler

²⁴¹ Aylin Ünver NOI, *Avrupa’da Yükselen...*, s.185.

içine girmesi aşırı sağın tehdit unsuru olarak tanımlanmasının temel nedenlerinden birkaçıdır.²⁴²

Aşırı sağ ideolojinin kavramsal ve tarihsel açıdan incelendiği çalışmada, ideolojinin yükselmesine neden olan unsurlar tanımlanmıştır. Örnek olay ve ülke incelemeleri ile aşırı sağın güçlendiği, siyasal alanda temsil gücüne kavuştuğu ve tüm bu yaşananların çokkültürlülük ve Avrupa Birliği entegrasyon süreçlerinin önünde bir engel olduğu vurgulanmıştır. Nüfusunun önemli bir kısmı göçmenlerden oluşan Avrupa'nın önyargısız, hoşgörülü ve göçmenlerin temel haklarına saygı duyan bir yönetim yapılmasına ihtiyacı vardır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için, öncelikle aşırı sağın güçlenmesine neden olan faktörler ortadan kaldırılmalıdır.

²⁴² Fatma Yılmaz, *Avrupa'da Irkçılık...*, s.216.

KAYNAKÇA

- Akkaş, Hasan Hüseyin. "Muhafazakar Siyasi Düşünce Kavramı Üzerine", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, 2003.
- Aliboni, Roberto. "The EU, Islamophobia and Immigration", *Conflict in Focus*, Issue 11, February 2006.
- Altınbaş, Deniz. Avrupa'da İslam Etkisi: Fransa Örneği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2007, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alver, Füsün. "Kapitalist Üretim Sürecinde Irkçılık, Futbol Ve Medya", *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi*, Sayı:26, 2008,
- Anbarlı Bozatay, Şeniz. *Sosyoloji*, Beta Yayınları, 1. Basım, Ankara 2011.
- Anderson, Benedict. *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, 4. Basım, Metis Yayınları, İstanbul 2007.
- Atasoy, Fahri. *Küreselleşme ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.
- Baysan, Gül Tekay. "Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:19, Sayı: 1, 2002.
- Bilton Tony, Kevin Bonett, Pip Jones vd, *Sosyoloji*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2009.
- Bourderon, Roger. *Faşizm İdeoloji ve Uygulamalar*, (çev. Kenan Somer), 1. Baskı, Onur Yayınları, Ankara 1989.
- Bozkurt, Enver; Mahmut Özcan; Arif Köktaş. *Avrupa Birliği Hukuku*, Asil Yayınları, Ankara 2004.
- Canatan, Kadir. *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar*, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
- Canatan, Kadir. *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*, Endülüs Yayınları, İstanbul 1990.
- Çam, Esat. *Siyaset Bilimine Giriş*, 9. Basım, DER Yayınları, İstanbul 2005,
- Doğan, İsmail. *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, Pegem Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2004.

- Doytcheva, Milena. *Çokkültürlülük*, (çev. Tuba Akıncılar Onmuş), İletişim Yayınları, İstanbul 2009.
- Elmas, Fatma Yılmaz, Almanya'da Aşırı Sağ Şoku.
<<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=2447>>(16.11.2011)
- Ender, Sema. *Refah Toplumunda Getto*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.
- Er, Tuba; Kemal Ataman. "İslamofobi ve Avrupa'da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı: 2, Bursa, 2008.
- Erdenir, Burak. *Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetçilikten Post-Milliyetçiliğe*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005.
- Ergil, Doğu. "Muhafazakâr Düşüncenin Temelleri Muhafazakârlık ve Yeni Muhafazakârlık", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1986.
- Eryılmaz, Bilal. *Kamu Yönetimi*, Erkam Matbaası, İstanbul 2007.
- European Commission, Special EUROBAROMETER 393, Discrimination in the EU in 2012.
- Geary, Patrick, *Uluslar Miti ve Avrupa'nın Kökenleri*, (çev. Çağdaş Sümer), 1. Baskı, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara 2012.
- Gellner, Ernest. *Uluslar ve Ulusçuluk*, (çev. Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan), 2. Baskı, Hil Yayın, İstanbul 2006.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*. (çev. Cemal Güzel), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2008.
- Göze, Ayferi. *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2007.
- Göze, Ayferi. *Liberal Marxiste Faşist Nasyonal Sosyalist Ve Sosyal Devlet*, Beta Yayınları, İstanbul 2005.
- Güler, E.Zeynep. "Muhafazakârlık: Kadim Geleneğin Savunusundan Faydacılığa", (der. H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*,(içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2009.
- Gündüz, Şinasi. *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998.

- Güzel, Mehmet Şehmus. *Fransa'da Aşırı Sağ Ve Irkçılık*, Belge Yayınları, İstanbul 1995.
- Habermas, Jürgen. "Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak: *Siyaset Kuramı Yazıları*, (çev. İlknur Aka), 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- Hançer, Özlem. *Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi Ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme: Fransa Ve Almanya Örnekleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2005, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Heywood, Andrew. *Siyasi İdeolojiler*, (Çev. Ahmet Kemal Bayram), Adres, Ankara 2003.
- Hobsbawm, Eric. *1780'den Günümüze Milletler Ve Milliyetçilik*, (çev. Osman Akınbay), 4. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010.
- Kentel, Ferhat; Ayhan Kaya, *Belçika Türkleri: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü Mü? Engel Mi?*, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- Kerestecioğlu, İnci Özkan. "Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli Uyandıran Prensten Frankeştayn Canavarına", (der. H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, (içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.
- Kihtir, Arzu. "Temel Haklar ve Irkçılıkla Mücadele Konusunda AB Politikasının Gelişimi", *İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı:17, 2003.
- Koningsveld, Pieter S.van "Müslüman Varlığına Avrupa'nın Tepkisi", *Avrupa ve Amerika Müslümanları*, ed. Hunter Shireen ve Malik Huma,(çev. Cem Demirkan, Deniz Öktem), (içinde), Gelenek Yayınları, İstanbul 2003.
- Koray, Meltem. *Avrupa Toplum Modeli: Sosyal Bütünleşme Mümkün mü?*, İstanbul: İmge Yayınları, 2005.
- Korkmaz, Abdullah; Bekir Kocadaş, *Toplumsal Sapma*, 1.Basım, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2006.
- Kuru, Ahmet. *Pasif ve Dışlayıcı Laiklik: ABD, Fransa ve Türkiye*,(çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu), 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.
- Kutlay, Mustafa; Fatma Yılmaz Elmas, "Avrupa'yı Bekleyen Tehlike Aşırı Sağın Yükselişi", *Uşak Analiz*, Temmuz 2011.
- Le Bon, Gustave. *Kitleler Psikolojisi*, (çev. Hasan İlhan), Sayfa Yayınları, İstanbul 2012.

- Mora, Necla. *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2011.
- Nisbet, Robert. "Muhafazakarlık", (çev. Erol Mutlu), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, (der. Tom Bottomore ve Robert Nisbet), Ayraç Yayınları, Ankara 1977.
- Önür, Huriye Tekin. "Türkiye'de Muhafazakâr Liberal Söylemin Yoksullukla Mücadele Açmazı: Ne Muhafazakâr Ne Liberal", *I. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Antalya, 355, 22-23 Ekim 2009.
- Örs, H. Birsen. "Faşizm, Modernitenin Karanlık Yüzü", (der. H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*,(içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.
- Örs, H. Birsen. "İdeoloji Karmaşık Dünyayı Anlaşılır Kılmak", (der. H.Birsen Örs), *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, (içinde) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.
- Özdemir, Süleyman. *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2004.
- Özipek, Bekir Berat. *Muhafazakarlık Akıl, Toplum, Siyaset*, 4. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- Özipek, Bekir Berat Muhafazakarlık Nedir?,Muhafazakar Düşünce Dergisi,
<<http://www.muhamfazakar.com/box.asp?do=shw&k=1>>(20.04.2013)
- Özkalp, Enver, *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2005.
- Pakiş, Işıl; Oğuz Polat vd. "Üniversite Öğrencileri Arasında Sporda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Farkındalık ve Bilgi Düzeyi Araştırması", *VII. Türkiye Biyoetik Derneği Kongresi*, (ed. Yeşim Işıl Ülman, Fatih Artvinli), İstanbul 2012
- Rosen, Michael; Jonathan Woff. *Siyasal Düşünce*, (çev. Sevda Çalışkan, Hamit Çalışkan), Dost Kitabevi, Ankara 2006.
- Rousseau, Jean-Jacques. *Toplum Sözleşmesi*, (çev. Vedat Günyol), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.
- Runnymede, *Islamophobia: A Challenge for Us All (Summary)*

- Şenay, Bülent. "Yahudi-Hıristiyan İlişkileri Tarihi Ve Anti-Semitizm-Oryantalizm İlişkisi", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı:2, 2002.
- Uzun, Nihat. *Avrupa'da İslamofobi İngiltere Örneği*, Pınar Yayınları, İstanbul 2012.
- Taş, Mehmet. *Avrupa'da Irkçılık*, İmge Kitabevi, Ankara 1999.
- Tatoğlu Emin, *Avrupa Birliğinin Tarihsel Gelişimi (1951- 1995)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara 2006.
- Tekinalp, Şermin. "Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük", *Journal of İstanbul Kültür University*, 2005/1.
- Türkdoğan, Berna Uysal. *Batı Haçlı Seferlerinden Avrupa Birliğine*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Türköne, Mümtaz'Er. *Siyaset*, 3. Basım, Lotus Yayınevi, Ankara 2005.
- Unat, Nermin Abadan. *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002.
- Ussan, Marsel. *Karagömler İhtilali (Faşizmin Doğuşu)*, (çev. Cemal Ali Kurt), Çınar Yayınevi, Ankara 1966.
- Ünver Noi, Aylın. *Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Vardar, Deniz. *Aşırı Sağdan "Popülist Radikal Sağ"a*, 1.Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul 2004.
- Weber, Max. *Bürokrasi ve Otorite*,(çev. H.Bahadır Akın), Adres Yayınları, Ankara 2005,
- Weber, Max. *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı*,(çev. Özer Ozankaya) İmge Kitabevi, Ankara 1995.
- Wiervioka, Michel, "İrk Kültür ve Toplum: Fransızların Müslümanlarla Yaşadığı Tecrübeleri", *Müslüman Avrupa ya da Avro-İslam*, (içinde), (der. Nezar Alsayyad, Manuel Castells), (çev. Zehra Savan), Everest Yayınları, İstanbul 2004.
- Wynne, Hugh. "Kilise Tarihinde Antisemitizm", (Çev. Süleyman Turan)*Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt:4 Sayı: 1, Bursa 2004.

Vatandaş, Celalettin. *Çokkültürlülük*, 1. Baskı, Değişim Yayınları, İstanbul 2002.

Vorster J. M., "Racism, Xenophobia and Human Rights", *The Ecumenical Review*, Vol.54, Issue:3, 2002.

Vural, Hasan Saim. *Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

Yakut, Kemal. *Kapitalizm, Sosyalizm ve Milliyetçiliğin Ortaya Çıkması*,
<<http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2292/unite05.pdf>> (21.03.3012)

Yanardağ, Merdan. (ed.), *Yeni Muhafazakarlar (Neo-cons) Amerika'nın Kara Kitabı*, 1. Basım, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul 2004.

Yanık, Celalettin. *Dünya'da ve Türkiye'de Çokkültürlülük*, 1. Basım, Sentez Yayıncılık, Ankara 2013.

Yanık, Celalettin, "Birlikte Yaşam Yolları: Liberalizm ve Çokkültürcülük", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, Temmuz 2011.

Yılmaz, Fatma. *Avrupa'da Irkçılık Ve Yabancı Düşmanlığı*, 1. Basım, USAK Yayınları, Ankara, 2008.

İnternet Kaynakları

Almanya'da 8 Türk'ü Öldürmekle Suçlanan Nasyonal Sosyalist Yeraltı'nın (NSU) Davası Bugün. <<http://www.habersuluova.com/almanyada-8-turku-oldurmekle-suclanan-nasyonal-sosyalist-yeraltinin-nsu-davasi-bugun-basladi.html>>(12.12.2012)

Anti-Racism Campaigner Laments Uefa's Porto Fine After Balotelli Abuse.
<<http://www.goal.com/en-gb/news/2915/europa-league/2012/04/04/3012878/anti-racism-campaigner-laments-uefas-porto-fine-after>>(04.10.2012)

Avrupalı Irkçılar Danimarka'da Buluştu.
<<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/04/01/avrupalı-irkçılar-danimarkada-bulustu>>(18.02.2013)

Balcı, Kerim. Asıl Tehlike İslamofobi.

<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-12670-asil-tehlike-islamofobi.html>
(15.04.2013)

Boateng Ayrılabilir.

<http://skorer.milliyet.com.tr/boateng-ayrilabilir/-/detay/1651644/default.htm>
(14.02.2013)

Cüçük, Hasan. Pia Kjaersgaard Dönemi Resmen Bitti

http://iskandinavya.zaman.com.tr/iskandinavya/newsDetail_getNewsById.action?newsId=6277 (04.04.2013)

Cüçük, Hasan. Pia Kjaersgaard Dönemi Resmen Bitti.

http://iskandinavya.zaman.com.tr/iskandinavya/newsDetail_getNewsById.action?newsId=8562(04.04.2013)

Danimarka'da Yabancı Olmak.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=19477418>
(16.02.2013)

Betül Durmuş, Düşman Ceza Hukuku Anlayışı ve Breivik Kararı.

<http://www.usakgundem.com/yorum/488/d%C3%BC%C5%9Fman-ceza-hukuku-anlay%C4%B1%C5%9F%C4%B1-ve-breivik-karar%C4%B1.html>(12.12.2012)

El Cezire Toulouse Saldırıları Yayınlamayacak.

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/03/120327_sarkozy_toulouse_videos.shtml >(15.12.2012)

Erel, İsmail. Sorularla NSU Soruşturması.

<http://www.sabah.de/sorularla-nsu-sorusturmasi.html> (19.12.2012)

Eryılmaz, Rafet B. En Kötü 5 Irkçı Taraftar Olayı.

<http://www.fourfourtwo.com.tr/2012/12/18/en-kotu-5-irkci-taraftar-olayi/>
(12.03.2013)

European Election Database.

<http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http://129.177.90.166:80/obj/fStudy/DKEP2009_Display&node=0&mode=cube&v=2&cube=http://129.177.90.166:80/obj/fCube/DKEP2009_Display_C1&top=yes> (15.01.2013)

European Election Database.

<http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http://129.177.90.166:80/obj/fStudy/DKEP2009_Display&node=0&mode=cube&v=2&cube=http://129.177.90.166:80/obj/fCube/DKEP2009_Display_C1&top=yes>(15.01.2013)

European Election Database.

<http://eed.nsd.uib.no/webview/index.jsp?study=http%3A%2F%2F129.177.90.166%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FFRPA20072_Display&mode=cube&v=2&cube=http%3A%2F%2F129.177.90.166%3A80%2Fobj%2FfCube%2FFRPA20072_Display_C1&top=yes>(22.04.2013)

FARE Action Weeks, <<http://www.farenet.org/default.asp?intPageID=16>>(20.05.2013)

Fédération Internationale de Football Association, FIFA Reject Hungary and Bulgaria Appeals.

<<http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/news/newsid=2001388/>>(03.05.2013)

FIFA'dan Bulgaristan ve Macaristan'a ceza.

<http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=391250>>(03.05.2013)

Fransa'da Zanlının İşlediği İlk Cinayetler Ciddiye Alınmadı.

<<http://t24.com.tr/haber/fransadaki-zanlinin-isledigi-ilk-cinayetler-ciddiye-alinmadi/200033>>(16.02.3013)

France Assemblée Nationale (National Assembly).

<http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2113_07.htm>(22.04.2013)

Hollanda Ligi-Eski Bursasporlu Altidore'a Irkçılık.

<http://tr.eurosport.com/futbol/hollanda/2012-2013/hollanda-ligi-eski-bursasporlu-altidorea-irkcilik_sto3599480/story.shtml>(30.01.2013)

http://www.bbc.co.uk/turkce/multimedya/2011/04/110419_usd_europe_politics_shtm
(12.10.2012)

[http://www.turkyahudileri.com/content/view/279/221/lang,tr/\(03.05.2013\)](http://www.turkyahudileri.com/content/view/279/221/lang,tr/(03.05.2013))

İKV, *Derinleşme* (Deepening), <<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1058>>, (23.03.2013)

Küçükcan, Talip, AB'de Müslümanlar ve İslamofobi,

<http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=5678>(25.05.2013)

Laçiner, Sedat, Derin Devletten de Öte.

<<http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar/83-sedat-laciner-tum-yazilari/4074-derin-devletten-de-ote>>(30.05.2013)

Minare Yasağı Avrupa'yı Sarstı.

<<http://www.milliyet.com.tr/Siyaset/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&KategoriID=4&ArticleID=1168139&Date=01.12.2009&b=Minare%20yasagi%20Avrupayi%20sarsti>>(16.02.2013)

Polis Akademisi Uluslararası Terör ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi, Norveç'te Terör ve Breivik'in Manifestosu.

<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/Breivik_Manifesto.pdf> (04.02.2013)

Prince-Boateng: Irkçılık Tehlikeli Bir Hastalık.

<<http://www.goal.com/tr/news/444/italya/2013/03/22/3844550/prince-boateng-irk%C3%A7%C4%B1k-tehlikeli-bir-hastal%C4%B1k>>(30.03.2013)

Principprogram.

<<http://www.danskfolkeparti.dk/Principprogram.asp>>(04.04.2013)

“Revitalising Old Europe”, *The Economist*, March 13, 2003

<<http://www.economist.com>>(20.12.2012)

Rusya Ligi - Zenit taraftarından ırkçı manifesto.

<http://tr.eurosport.com/futbol/rusya-premier-ligi/2012-2013/rusya-ligi-zenit-taraftarindan-irkci-manifesto_sto3534497/story.shtml>(15.03.2013)

Sahayı Terk Ederim.

<<http://spor.mynet.com/haber/sahayi-terk-ederim/50406>>(14.02.2013)

Samanyolu Haber, Danimarka Aile Birleşimine Dur Dedi.

<<http://www.youtube.com/watch?v=ZYvRx0IZpfo>>(23.11.2012)

Samanyolu Haber, Danimarka Halk Partisi Pes Etmiyor.

<http://www.youtube.com/watch?v=tRcbLRiXB5g>>(23.11.2012)

Samanyolu Haber, Danimarka Hükümeti Kafayı Varoşlara Taktı.

<<http://www.youtube.com/watch?v=pxhPgPU7NEc>>(23.11.2012)

Samanyolu Haber, Danimarka İşsizlik Parası Almayı Zorlaştırıyor

<http://www.youtube.com/watch?v=glnm_1mgdeM>(23.11.2012)

Samanyolu Haber, Danimarka sınıfta kaldı.

<<http://www.youtube.com/watch?v=-alGpZ7S5ko>>(23.11.2012)

Stanners, Peter. How Pia's Influence Spread Across Europe.

<<http://cphpost.dk/news/international/how-pia%E2%80%99s-influence-spread-across-europe>>(04.04.2013)

Sünnet Yasağı Tarihe Karıştı.

<<http://www.sabah.de/sunnet-yasagi-tarihe-karisti.html>> (16.02.2013)

“The Trouble with Migrants”, *The Economist*, November 22, 2007

<<http://www.economist.com/node/10193441>> (20.12.2012)

Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Avrupa Birliğinin Tarihçesi,

<<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105>>(29.04.2013)

T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, 8'i Türk 10 Kişiyi Öldürmekle Suçlanan Aşırı Sağcı NSU Örgütü Davası Başladı.

<<http://www.ytb.gov.tr/index.php/dunyadan-haberler/854-2013050601.html>>
(30.05.2013)

Twitter'de Irkçılık Hedef Mesut Özil.

<<http://www.cnnturk.com/2012/spor/futbol/06/18/twitterda.irkcilik.hedef.mesut.ozil/665553.0/index.html>>(14.02.2013)

Ulutaş, Ufuk. Siyonizm Ve Antisemitizm Üzerine,

<<http://haber.stargazete.com/acikgorus/siyonizm-ve--antisemitizm-uzerine/haber-734318>>(20.03.2013)

Yine Irkçılık Yine Eto'o.<<http://www.ligtv.com.tr/haber/yine-irkcilik-yine-etoo>>(14.02.2013)

Zenit Taraftarından Irkçı Tavır.

<http://www.ntvspor.net/haber/dunyadan-futbol/78695/zenit-taraftarindan-irkci-tavir>>(24.12.2012)